

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ-Π. ΣΑΜΑΡΑ
ΧΑΡΙΔ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Α
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1953

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Ν. Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ - Π. ΣΑΜΑΡΑ
Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ν Ε Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Α
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

19026

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1953

Α'
ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ἐδῶ εἶμ' Ἐγώ, τῶν Οὐρανῶν ἢ Πλατιτέρα
γιὰ ὅλους Μητέρα.....

N. Πετιμεζᾶς - Λαύρας

Σ

ἐ νοιώθω στῆς ζωῆς τὸ κάθε βῆμα,
στὴν ἀνθοστόλιστη τοῦ Ἀπρίλη γῆ,
μέσ' στ' ἀφρογάλανο τὸ κύμα,
μέσ' στὴ ροδολουσμένη αὐγή.

Σὲ νοιώθω στὶς νυκτερινές μου ὄρες,
ὅταν τῶν ἄστρων τὰ μυστήρια μελετῶ,
ὅταν μέσ' στὶς οὐράνιες τὶς χῶρες,
τὸ φωτεινὸ Σου θρόνο ἀναζητῶ.

Σὲ καθ' ἐπίσημη στοὶ σπίτι μας ἡμέρα,
ἢ σὲ γιορτές, ἢ σὲ χαρές,
ἢ σὲ σκηνές τοῦ πένθους θλιβερές,
Σὲ νοιώθομεν ἀνάμεσά μας σὰν πατέρα.

« Ἐμπρὸς στοὶ ἄπειρο »

Α. Προβελέγγιος

Η ΚΑΤΕΙΔΩΛΟΣ ΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΖΕΤΑΙ

‘Ο ‘Απόστολος Παῦλος κηρύττει τὸν ἄγνωστον Θεόν.

Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, ὅτε διὰ πρώτην φοράν ἤλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν ὁ ‘Απόστολος Παῦλος, τὸν κατεδίωξαν μέχρι Βερροίας. Οἱ κάτοικοι τῆς Βερροίας ἐδέχθησαν μὲ προθυμίαν τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, ἤρχισαν τὴν ἔρευναν τῶν ‘Αγίων Γραφῶν καὶ πολλοὶ ἔγιναν χριστιανοί.

‘Αλλ’ ἐπειδὴ ἐκινδύνευεν ὁ Παῦλος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφήκεν εἰς τὴν Βέρροϊαν τὸν Σίλαν καὶ τὸν Τιμόθεον καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὰς ‘Αθήνας.

‘Εκεῖ ἔμεινεν ἄρκετάς ἡμέρας καὶ ἐπεσκέφθη ὅλα τὰ ἀξιόθεατα μέρη.

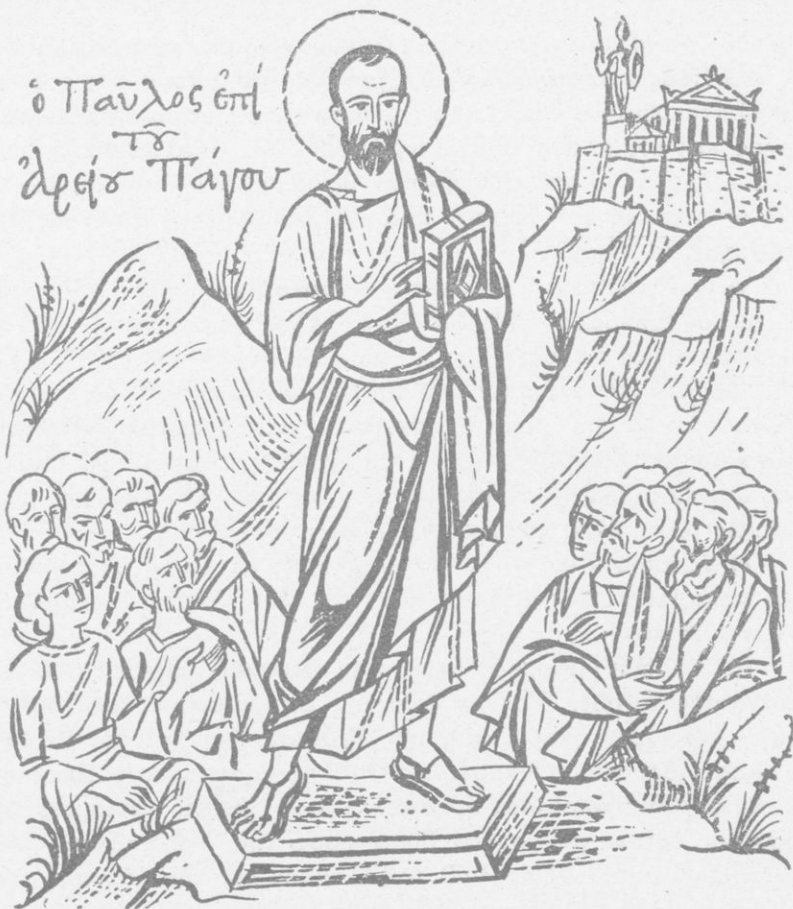
‘Εθλίβετο ὁ Παῦλος, διότι ἔβλεπε τὴν ὠραίαν πόλιν τῶν ‘Αθηνῶν γεμάτην ἀπὸ βωμοὺς καὶ εἰδῶλα. ‘Ελυπεῖτο πολὺ, διότι οἱ τόσοι σοφοὶ τῶν ‘Αθηναίων ἐπίστευον ἀκόμη εἰς τὰ εἰδῶλα!

‘Εσύχναζεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ συνωμίλει μὲ τοὺς εὐσεβεστέρους ἐξ αὐτῶν· καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, καθ’ ἐκάστην ἡνοίγε συζήτησιν, ὅπου ἤμποροῦσε. Καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους καὶ μὲ τοὺς σπουδαίους συνδιελέγετο εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν. “Ἄλλοι τὸν ἐπρόσεχον πολὺ, ἄλλοι τὸν ἔλεγον σπερμολόγον· ἄλλοι ἔλεγον ὅτι διδάσκει νέαν θρησκείαν.

Εἰς τὸ τέλος ἡ περιέργεια παρεκίνησε τοὺς ‘Αθηναίους νὰ προσκαλέσουν τὸν Παῦλον ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, τοῦ ‘Αρείου Πάγου, ἵνα ἀναπτύξῃ τὰς ἰδέας του. ‘Ο Παῦλος ἐδέχθη μὲ πολλὴν προθυμίαν. “Ὅλοι οἱ ἄρεοπαγῖται καὶ ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἦσαν ἐκεῖ συγκεντρωμένοι καὶ πλῆθος κόσμου παρηκολούθει τὴν ἱστορικὴν συνεδρίασιν.

‘Ο Παῦλος ἐστάθη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν :

«“Ἄνδρες ‘Αθηναῖοι, βλέπω ὅτι εἴσθε καθ’ ὅλα εὐσεβεστεροὶ ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων· περιφερόμενος ἀνά τὴν πόλιν σας, τὴν εἶδον κατείδωλον (γεμάτην ἀπὸ εἰδῶλα). “Ὅμως προσέχων εἰς

τοὺς βωμοὺς καὶ εἰς τὰ ἱερά σας εὔρον καὶ βωμόν με τὴν ἐπιγραφὴν: «**Εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν**».

»Αὐτὸν τὸν ἄγνωστον Θεόν, διὰ τὸν ὁποῖον σεῖς ἐκάμετε βωμόν, δίχως νὰ τὸν γνωρίζετε, αὐτὸν θὰ σας τὸν φανερώσω ἐγώ! Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον· αὐτὸς δὲν κατοικεῖ εἰς χειροποίητους ναοὺς· οὔτε ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν περιποίησιν τῶν χειρῶν μας· αὐτὸς εἶναι κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· μετὰ τὴν δύναμιν Ἐκείνου εἴμεθα εἰς τὴν ζωὴν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν· δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι

ὁ Θεὸς ὁμοιάζει μὲ χρυσὸν ἢ μὲ ἄργυρον ἢ μὲ ὠραῖα ἀγάλματα.

«Ὁ Θεὸς παραβλέπει τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν τὸν ἐλάτρευεν ὁ κόσμος ἀπὸ ἄγνοιαν· τώρα παραγγέλλει πανταχοῦ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, νὰ μετανοήσουν, διότι ὤρισεν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ κρίνῃ ὅλον τὸν κόσμον μὲ δικαιοσύνην διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέστησε ἐκ νεκρῶν!»

Ἔμα ἤκουσαν οἱ ἀκροαταὶ ἀνάστασιν νεκρῶν ἠπόρησαν καὶ ἄλλοι ἐχλεύαζαν τὸν Παῦλον, ἄλλοι δὲ ἔλεγον: «Θὰ σὲ ἀκούσωμεν καὶ ἄλλοτε».

Μερικοὶ εἰλικύθησαν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ μία γυνή, ἡ Δάμαρις. Ὁ Διονύσιος ἔγενεν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀπέθανε μαρτυρικῶς (ἐκὰκ ζῶν) κατὰ τὸ 95 μ. Χ.

Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην του εἰς τὰς 3 Ὀκτωβρίου, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν τὸν τιμᾷ καὶ τὸν σέβεται ὡς πολιοῦχον τῆς Ἁγίου!

Μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου ἐν Ἀθήναις ἤρχισεν ὁ ἐκχριστιανισμὸς αὐτῶν. Ὑστερα ἀπὸ τὴν Σαμοθράκην, τοὺς Φιλίππους (περιφέρεια Καβάλας), τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Βέρροιν, ὅπου ἵδρυσεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται ἀποστολικαί, ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς Ἑλλάδος ἔβαινε μὲ γοργὸν βῆμα πρὸς τὴν ὀλοκλήρωσίν του. Ἀργότερον μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἴδρυσιν καὶ τῶν ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν, συνεπληρώθη ὁ πλήρης ἐκχριστιανισμὸς τῆς Ἑλλάδος. Τὸ γεγονός τοῦτο τὸ ὁποῖον συνέβη πρὸ 19 αἰώνων, πρόκειται νὰ ἐορτασθῇ ἐπισημῶς κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Διὰ τὴν ὀργάνωσιν πανελληνίου ἐορτασμοῦ τοῦ γεγονότος τούτου κατηρτίσθη ἤδη καὶ ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, τῶν Μητροπολιτῶν τῶν ὡς ἄνω ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας καὶ Ἐξωτερικῶν, τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν Πρυτάνεων τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Χ. Δημητρακόπουλος

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἐξόχως τιμᾶται καὶ λατρεύεται ἐν Ἐλλάδι, οὐ μόνον διὰ τὴν θεάρεστον πολιτείαν αὐτοῦ καὶ τὴν νίκην, ἣν ἐκτήσατο ἐν τῇ πρώτῃ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἐν ἣ ἀνέτρεψε τὰ αἰρετικά ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀρείου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν προστασίαν, ἣν πιστεύεται ὅτι παρέχει τοῖς ναυτιλλομένοις.

Τούτου ἕνεκα ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μάλιστα τάσσεται ἐν ἴση μοίρᾳ τοῖς μεγάλοις ἀγίοις τῆς ξηρᾶς, τῷ Ἁγίῳ Γεωργίῳ καὶ τῷ Ἁγίῳ Δημητρίῳ. Ἐν δημοτικῷ τινι ἄσματι τοῦ Γαλαξειδίου προσαγορεύεται ναύτης.

«Ἅγιε Δημήτρη στεργιανὲ κι Ἅγιε Νικόλα ναύτη».

Ἐν Πάρῳ ἐπονομάζεται θαλασσίτης, διότι ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ κεῖται ἐν τῇ παραλίᾳ. Πλεῖστα ἑλληνικὰ πλοῖα φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου, ἐν πᾶσι δὲ σχεδὸν εἶναι ἀνηρητημένη ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐν τῷ θαλαμίσκῳ τοῦ πλοιάρχου. Ἐπικαλοῦνται δὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ κινδυνεύοντες.

Ἐν Μυκόνῳ ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος εἶναι ῥυκοδομημένον παρεκκλήσιον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπως καταπαύη τὰς τρικυμίας.

Εἰς τὰ πλοῖα ὅμως εὐσεβῶν ἀνθρώπων δὲν προσέρχεται ἄρωγός μόνον ἐν κινδύνοις, ἀλλὰ πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν καθύπερθε πρὸς τὸ πηδάλιον καθ' ὅλον τὸν πλοῦν.

«Στὴν πλώρη κάθεται ὁ Χριστός, στὴ μέσ' ἡ Παναγία καὶ πίσω στὸ τιμόνι του κάθει' Ἅγιος Νικόλας».

Εἶναι δὲ ἡ θέσις του παρὰ τὸ πηδάλιον, διότι κατὰ τινὰ παράδοσιν αὐτὸς εἶναι ὁ τοῦ πηδαλίου εὐρέτης. Ἐνεκα τῆς λατρείας, ἣν ἀπονέμουσι τῷ Ἁγίῳ Νικολάῳ οἱ ναυτιλλόμενοι, εἰκάζουσί τινες ὅτι ἀντικατέστησε παρὰ τοῖς χριστιανοῖς Ἕλλησι τὸν Ποσειδῶνα, προσλαβὼν τὸν χαρακτήρα καὶ τὰς ιδιότητας τοῦ παλαιοῦ δεσπότη τοῦ θαλασσῶν.

Αἱ δὲ περὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου δοξασίαι ἐκπηγάζουσιν ἐκ τινος θαύματος τοῦ Ἁγίου μνημονευομένου ἐν παλαιῷ συναξαρίῳ, τὸ ὁποῖον παραθέτομεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον :

«Ἐπλεεν ὁ Νικόλαος εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων διὰ νὰ προσκυνήσῃ εὐσεβῆς τὸν τάφον τὸν Πανάγιον, εἰς τὸν ὁποῖον

ετάφη ἡ ζωή. Ἦτον γαληνόμορφος ὁ οὐρανός, ἐγάλα καὶ ἔπνεε πρῶος ὁ Ζέφυρος, κύμα δὲν ἐφούσκωνε, ἀφρὸς δὲν ἐφαίνετο καὶ τὸ πέλαγος ὄλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν Ἅγιον.

Ἄλλὰ ἂν ἦτον ἡσυχία εἰς τὴν θάλασσαν, θόρυβος καὶ ταραχὴ ἦτο κάτω εἰς τὸν Ἄδην, εἰς τὰ κάτω σπήλαια, ὅπου οἱ δαίμονες εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον κατοικοῦσι. Καὶ τί κάμνομεν, ὦ σύντροφοι, ἔλεγεν ὁ δαίμων, ἀφήνομεν τὸν Νικόλαον νὰ πλεύσῃ μὲ εὐτυχίαν εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως Ἱεροσολύμων; Ὅχι, δὲν πρέπει νὰ φθάσῃ.

Ἔτσι ὠμίλησεν ὁ δαίμων πνέοντας καπνοὺς καὶ φλόγες ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ εὐθὺς μαυρίζεται ὁ ἀέρας καὶ τὰ σκότη τοῦ Ἄδου σκεπάζουν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν.

Συμμαζώνονται μαῦρα καὶ πυκνὰ νέφη καὶ οἱ ἀστραπὲς καὶ τ' ἀστροπελέκια τυφλώνουν τὰ ὄμματα τοῦ καθενὸς μὲ τὴν λάμψιν καὶ μὲ τὸν κτύπον φοβερίζουν κάθε ἀνδρειωμένην καρδίαν.

Πίπτουσι βροχὲς ἀρκετὲς νὰ πνίξουν ἓνα κόσμον, ὄχι νὰ βυθίσουν ἓνα καράβι· φυσοῦσιν ἀπὸ κάθε τόπον ἄγριοι ἄνεμοι ἐνωμένοι νὰ καταποντίσουν καὶ νὰ ρίξουν εἰς τὰ βάθη τὸ πλοῖον. Φουσκώνει τέλος ἡ θάλασσα, ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ ὑψώνει γιγάντια κύματα. Μὲ τοῦτα ὡς μὲ πολεμικὰς μηχανὰς πολεμᾷ τὸ πλεούμενον, τὸ κτυπᾷ, τὸ δέρνει, τὸ στριφογυρίζει. Ἦκουες τότε νὰ κτυπῶσι τὰ κατάρτια, ἔβλεπες νὰ ξεσχίζονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τὰ ἄρμενα καὶ τοὺς ναύτας νὰ τρέμουσι καὶ νὰ φέρνουν εἰς τὸ πρόσωπον ζωγραφισμένον τὸν θάνατον.

Μόνον ὁ Ἅγιος Νικόλαος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγένετο τόση ταραχὴ εἰς τὴν φύσιν, ἀνάμεσα εἰς τόσοὺς φόβους καὶ τρόμους, ἔστεκεν ἄτρομος καὶ ἄφοβος, διότι ἀρματωμένος μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ἐγάλα τὴν δύναμιν τοῦ Ἄδου, τὸν ὁποῖον διὰ νὰ συγχύσῃ περισσότερον ὁ Ἅγιος σηκώνει ταπεινὸς τὰς χεῖρας καὶ κάνει ὀλίγην, ἀλλὰ ἐνθερμον προσευχὴν, καὶ μὲ τούτην ὡς μὲ οὐράνιον μαγείαν ἐξαφανίζει τὰ σκότη, σκορπίζει τὰ νέφη, σβήνει τίς ἀστραπὲς καὶ μεταμορφώνει εἰς γαλήνην τὴν τρικυμίαν, εἰς ἡσυχίαν τὴν ταραχὴν, εἰς γλυκεῖαν αὔραν τὸν σκληρὸν ἄνεμον. Σιωποῦσι τὰ στοιχεῖα, παύουσι τὰ κύματα καὶ τὸ ἀπελπισμένον καράβιον φθάνει σῶον καὶ ὑγιὲς εἰς τὸν λιμένα, νικηφόρον δύο μεγάλων θηρίων, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ δαίμονος».

«Ἐστία», 1882

Ν. Γ. Πολίτης

ΤΟ ΤΙΜΙΟ ΞΥΛΟ

Οί μπάλες πέφτουν σά βροχή γύρω στις Μουρνιές της Κρήτης. Κάθε στιγμή ο καπετάνιος γυρίζει μιὰ ματιά στὰ παλληκάρια του, καί κάθε φορά βλέπει κι ένα νά στρώνεται νεκρός μέσ' στὰ σπαρμένα.

— Πάει κι ἄλλος! βγαίνουν δυὸ λόγια ἀπὸ τὸ στόμα του. Πάει κι ἄλλος! Ξαναλέει σιγανά, καί φουσκώνουν τὰ γυμνωμένα στήθια του, γιὰ νὰ ξεφύγη ἕνας ἀναστεναγμός, ὁ ὕστερονος χαιρετισμὸς τοῦ καπετάνιου στοὺς λεβέντες, πού τοὺς εἶδε ν' ἀνασταίνωνται ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ στὰ γόνατά του πάνω.

Μὰ ποῦ νὰ φοβηθῆ αὐτός! "Ἄς ἦτανε τετρακόσιοι οἱ Τοῦρκοι, κι ἄς ἦταν σκοτωμένα ἑπτὰ ἀπὸ τὰ παλληκάρια του κι ἄλλα τέσσερα λαβωμένα. Τοῦ ἔμεναν ἀκόμη δέκα τουφέκια ἕνα κι ἕνα, πού ἐβαροῦσαν στὰ γερά, καί βόλι δὲν τοὺς ἔφευγε.

— Καρδιά, παιδιὰ, κτυπᾶτε καί θὰ φύγουμε δὲν ξέρουν πόσοι εἴμαστε· κανεὶς μὴ σταματήση καί μᾶς ἔφαγαν.

Ἄδειάζει τὸ τουφέκι του, γεμίζει πάλι στή στιγμή καί ξαναδιαρίζει πάλι. Καί τὰ δυὸ του βόλια ἐπῆγαν καλά. Μὰ τί ἐβγήκε; "Ἄλλος ἀναστεναγμὸς ἀκούεται σιμά του, καί γέρνει στή γῆ της ἀδελφῆς του τὸ παιδί! Καί τὰ στάχυα ἀνοίγουν καί τὸ σκεπάζουν κι αὐτό.

— Καρδιά, παιδιὰ! φωνάζει μὲ φωνή, πού ἔμοιαζε μὲ μούγκρισμα.

Μὰ τῆ στιγμή, πού ἐγέμιζε, νὰ κι ἕνα βόλι χώνεται ζεστό, καυτὸ στὸ ἄριστερό του χέρι. Τί σημασία ἔχει;

Εἶναι συνηθισμένος ἀπ' αὐτά.

Σφίγγει τὸ στόμα, καί μ' ἕνα τρίξιμο τῶν δοντιῶν κρατᾷ τὸν πόνο, μὴν ἀκουσθῆ, πὼς ἐλαβώθη ὁ καπετάνιος, καί δειλιάσουν τὰ παιδιὰ. Μόνο τὸ πρωτοπαλληκάρὸ του τὸν εἶδε καί τρέχει στή στιγμή, καί τοῦ δένει τὸ χέρι.

Γεμίζει πάλι καί τραβᾷ. Γεμίζει καί τραβᾷ. Μὰ συχνὰ ἀκούει ἀναστεναγμοὺς καί τὸν πιάνει φόβος νὰ γυρίση νὰ ὄῃ, μὴν ἀντικρύσουνε τὰ μάτια του κι' ἄλλο σκοτωμένο.

"Ἄχ! Δὲ θ' ἀπομείνη ἕνας νὰ πετάξῃ ὡς τὸ χωριὸ καί νὰ

τοὺς πῆ νὰ φύγουν, νὰ πάρη τις γυναῖκες, νὰ τις πάη στο βου-
νό, ἐσυλλογιζόταν ὁ καπετάνιος.

Οἱ μπάλες ἔρχονται ἀκόμη σὰ βροχή, μὰ τὰ τουφεκία τῶν
Χριστιανῶν σωπαίνουν ἕνα ἕνα!

Κάθε τουφεκιά π' ἀκούει νὰ πέφτη ἀπὸ κοντά του τοῦ χα-
ρίζει τὴ γλυκύτερη χαρά.

— Καρδιά, παιδιά!

Μὰ ποιὸς νὰ τὸν ἀκούση! "Ολοὶ εἶναι λαβωμένοι καὶ νε-
κροί. Φοβᾶται νὰ γυρίση νὰ τοὺς ἰδῆ. Φοβᾶται μὴ δὲ βρῆ κα-
νέναν ὀρθό! Κι ὕστερα, ποιὸς θὰ πάη στο χωριὸ νὰ πῆ νὰ φύ-
γουν τὰ γυναικόπαιδα, μὴν πέσουν στὰ χέρια τοῦ Πασᾶ;

Τοῦ ῥθε στο νοῦ νὰ στείλῃ τὸ Γιαννάκη, τὸ ἀγαπημένο του
πρωτοπαλλήκαρο. Μπάλα Τούρκου δὲν τὸν ἐπιανεν αὐτόν, γιατί
ἐφοροῦσε τὸ ἀγιασμένο χαίμαλι μὲ τὸ τίμιο ξύλο. Τὰ βό-
λια, σὰν νὰ ἦταν σταφυλόρωγες, τὸν ἄγγιζαν κι ἐπεφταν στὰ
πόδια του. Αὐτὸν νὰ στείλῃ ἐσυλλογίσθη κι ἐφώνασε:

— Γιαννάκη! αἶ, Γιαννάκη!

Μὰ κανεὶς δὲν ἀπεκρίθη. Γυρίζει. Τί νὰ ἰδῆ! Σὲ τρία βή-
ματα μακριά, μὲ μιὰ πληγὴ ὀρθάνοικτη στο μέτωπο, ἐσπαρτάρι-
ζε σὰν ψάρι κι ἐψυχομαχοῦσε ὁ Γιαννάκης.

Ἐκόπηκαν τὰ πόδια του, ἐρράγισε ἡ καρδιά του κι ἀνα-
στέναξε.

— "Αχ! μᾶς ἀρνήθη κι ὁ Χριστός! ἐχαθήκαμε! Μὰ ὄχι! Τὸ
τίμιο ξύλο κι ἄπιστος νὰ τὸ βαστᾷ δὲν τὸν πιάνει βόλι. Θεέ,
Θεέ μου, συχώρα με!" Ἄς πάη ἄλλος, Νικολῆ, Γιωργάκη, Κώστα!

Τίποτε! Τουφεκί πιὰ δὲν πέφτει. "Ενας ἀπὸ τοὺς εἴκοσι
δὲν ἀπομένει ζωντανός.

— Γιωργάκη! Κώστα! Ἄντωνῆ!

Τίποτε.

Οἱ ἐχθροὶ ρίχνουν ἀκόμη τουφεκιές, μὰ δὲν προχωροῦν.
Ποῦ νὰ τὸ ξέρουν πὼς ἐσκοτώθηκαν ὅλοι οἱ Χριστιανοί! Καρ-
τέρι θὰ μᾶς κάνουν ἔλεγε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. "Ἄς σταματήσωμε
νὰ ἰδοῦμε.

Καὶ βλέπουν ἕνα μόνο, ἕνα Χριστιανό, τὸν καπετάνιο νὰ
παραμερίζη τὰ σπαρτὰ καὶ νὰ σκύβῃ ἐπάνω ἐκεῖ. Καὶ τὸν ση-
μαδεύουν ὅλοι καὶ πυροβολοῦν. Μὰ ἐκεῖνος ἤσυχος, σὰ νὰ ἦταν

ψιλή βροχούλα τὸ χαλάζι τῶν βολιῶν, σκύβει, κοιτάζει ἕνα-ἕνα τοὺς λεβέντες του. Ἐπάνω ἀπὸ δεκαπέντε ἦταν σκοτωμένοι. Οἱ ἄλλοι μὲ δυὸ λαβωματιῆς καθένας ἐξεψυχοῦσαν. Καὶ κανένας γιὰ νὰ στείλῃ στὸ χωριὸ νὰ πῆ στὰ γυναικόπαιδα νὰ φύγουν!

— Θεέ μου! συχώρα με, ποὺ τοὺς ἀφήνω μοναχοὺς· μὰ σὰ δὲν πάω κι ἐγώ, τοὺς ἄλλους ποιός θὰ τοὺς γλυτώσῃ;

Κάνει τὸ σταυρό του καὶ τραβᾷ ἔμπρός. Γιὰ νὰ προφθάσῃ στὸ χωριό, πρέπει νὰ περάσῃ ἔμπρός ἀπ' τὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ πάρῃ τὸ μονοπάτι τοῦ βουνοῦ.

Τὰ βόλια πέφτουν σὰ βροχὴ τριγύρω του. Ὁ καπετάνιος τρέχει· κι οἱ ἐχθροὶ σημαδεύουν καὶ πυροβολοῦν ὅλοι καταπάνω του... Μὰ στέκονται σὰν καρφωμένοι στὴν θέσι των... Καὶ τρέμουν...

Γιατὶ τέτοιο πράγμα δὲν τὸ εἶδαν ποτὲ ἄλλοτε, νὰ μὴν τὸν πιάνη βόλι ἕναν ἄνθρωπο, ποὺ μῆτε σίδερα ἐφοροῦσε, μῆτε ἀπὸ πέτρα ἦταν..

Ἔστερα ἀπὸ μιᾶς ὥρας τρέξιμο, ἔφθασε ὁ καπετάνιος στὸ χωριό.

— Νὰ φύγετε, φωνάζει ἀπὸ μακριά, οἱ ἐχθροὶ φθάνουν! Νὰ φύγετε!

Ἀκούει τὴ φωνὴ του ἡ Μαριώ, ἡ κόρη του, καὶ τρέχει.

— Ὁ Γιαννάκης; Τί ἔγινε πατέρα ὁ Γιαννιός;

Ἦταν ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς. Τί νὰ τῆς εἶπῃ; Μὰ πρὶν συλλογισθῆ γιὰ τὴν ἀπόκρισι, εἶδε ἡ Μαριώ, εἰς τὸ λαιμό του περασμένο, τοῦ Γιαννάκη τὸ χαίμαλι μὲ τὸ τίμιον ξύλον.

— Νά το! φωνάζει. Ἐσκοτώθη ὁ Γιαννάκης μου! καὶ πέφτει στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πατέρα τῆς!

Κοιτάζει ὁ καπετάνιος τὸ χαίμαλι, συλλογιέται, καὶ τὸν παίρνουν τὰ δάκρυα.

— Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω θὰ μοῦ τὸ ἐπέρασε στὸ λαιμό μου... Τὸ ἔκαμε γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸν καπετάνιο του καὶ τὸν πατέρα τῆς Μαριῶς... Ἄσχημα ἔκαμε. Αὐτὸς ἦταν γιὰ καπετάνιος!

« Οἱ Κοῦτες μου »

I. M. Δαμβέργης

(Λιμοσενὴ ὑπὸ X. Δημητράκοπούλου)

Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Ο ΑΓΑΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

‘Ο ήλιος γέρνει. ‘Ο Γιουσούφ άγας, άγριος άγας, πίνει τό σιρόπι του ξαπλωμένος έπάνω σέ μαλακό και παχύ τάπητα, σ’ ένα προσηλιακό μέρος, κάτω από τά Προπύλαια τής ‘Ακροπόλεως, τής όποίας είναι ό κυρίαρχος άγας τοϋ κάστρου, σου λέει ό άλλος!...

Δίπλα του ένα κομμάτι σπασμένης κολόνας. Κάποτε άνασηκώνεται ό άγας και άκουμπά σ’ αυτό έπάνω τή μέση του νά ξεμουδιάση. Φορεϊ κατακόκκινα. Πυκνός καπνός βγαίνει από τό στόμα του, σωστή καμινάδα.

Καμμιά δμωσ ήμέρα δέν ήταν ό άγας στίς κακές του, όπως σήμερα. ‘Από τό πρωϊ βρίζει και δέρνει. “Αμα δέν έχει τί νά χτυπήση, χτυπά τά χέρια του, τά πόδια του. “Όλα τοϋ φταίνε, και τό χώμα ποϋ πατεϊ’ τί χώμα! Γυρεύει κάποιον νά ξεσπάση άπάνω του και ό κάποιος αυτός στο τέλος βρέθηκε’ ήταν ένας φτωχός ξωτάρης, ποϋ ή κακή του μοίρα τόν έσπρωξε και πέρασε κάτω από τό κάστρο καβάλλα στο μούλαρι του.

Χτύπησε τρεις φορές παλαμάκια και καμμιά δεκαριά καστριώτες φρουροι πετάχτηκαν πίσω από τά χαλάσματα, σά νά ξεφύτρωσαν από τή γή.

— Πιάστε αυτόν ποϋ περνά από τή μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χεροπόδαρα, φέρτε τον έπάνω και ρίχτε τον στη φυλακή’ ύστερα βλέπομε. ...

‘Ο άγας τώρα περπατεϊ άπάνω κάτω’ συλλογίζεται, φαί-

νεται, ποιὰ τιμωρία τοῦ χρειάζεται. "Εξαφνα στέκεται, σάν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, πού τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σάν τόσες καρφοβελόνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε ; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πάει τὸν ἀνήφορο ; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη ! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιαδες ;

— Εἶμαστε νιοφερμένοι, ἀγᾶ μου. Πᾶω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη ; Νά ! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἀγᾶς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσης.

Σάν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, ἀγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ 'Αἰ-Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, πού φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἔσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαϊκό ! Μπρὸς στὰ μάτια μας ! Στὸ τιμημένο κάστρο μας ἀπὸ κάτω ! 'Ο 'Αλλάχ νὰ μᾶς φυλάξῃ ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστὴ πυρκαϊὰ ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σοῦρνοντας τὸν φυλακισμένο... "Οχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ἰδέα κατέβασε ὁ ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !..., Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγια, μὲ καλὸ τρόπο. "Αν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

Φέρνουν τὸν ζωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι. Πρόσεξε νὰ κάνῃς ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλιῶς χάθηκες !

— "Ο,τι προστάξῃς, ἀγᾶ μου ! "Ο,τι προστάξῃς...

«Σοῦτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιὰ νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν

έξης. Καλό ήταν έτσι κοντά στο κάστρο μας να μη βρίσκεται εκκλησία, μα μιὰ φορά που βρέθηκε, πρέπει να μένη και να λειτουργιέται. Θα τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ κάστρο μου, λύκος που τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξη! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκληροῦλα λογαριάζω, πὼς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου...

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι Χριστανοί!

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ ἄς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὄρεξι γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὄλον τοῦτο - ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου· καὶ πὲς του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεταὶ τὸ πρῶτο ρωμαϊκό πανηγύρι που βλέπω εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἅγιός σας κάτι θ' ἄξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θα τὸν τιμῶ λοιπόν! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ λειτουργήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν Ἄϊ-Δημήτρη. Πὲς καὶ στοὺς ἀρχοντες καὶ τοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, που θ' ἀπαντήσης, πὲς ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. Ὅποιος δὲ θὰ ῥθῆ, ἐμένα θὰ προσβάλλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου! ...

Μὰ γιὰ στάσου! Ἄκουσε. Αὔριο πρῶι, που θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ Ἁγίου σας, ν' ἀνεβῆς σ' ἓνα ψήλωμα κοντὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ κουνήσης γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο παννί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιά στὴν λουμπάρδα τὸ μεγάλο πυροβόλο· καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ κάστρου, νὰ τιμῶσωμε τὸν Ἅγιο σας. Ἐ, ἄς γίνῃ κι αὐτό!... Φύγε τώρα σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι...

Ὁ ραγιάς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. Ὁ ἀγᾶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξη, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε:

«Τί ὠραῖος που θὰ εἶναι ὁ τόπος αὔριο τὸ πρῶι γύρω στὸν

‘Αϊ- Δημήτρη, γεμάτος κόσμο, πού νά μὴν πέφτη χάμω οὔτε μῆλο!...» Καί κουνιώντας τὸ κεφάλι του κοίταζε τὸ ραγιᾶ, πού ἔφευγε τρεχᾶτος,

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἄνθρωπο, ἀθεόφοβοι, καί πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά!... Χά!... Χά!... Ξεφώνησε τρεῖς φορές χωρὶς νά γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Οἱ προετοιμασίες.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἄλλᾶ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἢ φωνὴ τοῦ μουεζίνῃ*, πού καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νά προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. Ὁ ἀγᾶς πρόσταξε νά φύγουν ὄλοι· καὶ ὄλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. Ὁ ἀγᾶς καὶ ὁ ἀρχιπυροβολητὴς Ἄχμέτ.

— Κοίταξε, Ἄχμέτ, νά τὰ καταφέρῃς καλά! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, πού ἡ τύχη μ’ ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὄση θέλεις, βόμβες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν λογιῶν· δὲ χρειάζεται δᾶ καὶ μεγάλη φασαρία! Τὸ μόνο πού φοβοῦμαι εἶναι ὁ καιρὸς, νά μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ.... Ὑστερα ἀπὸ καλοκαιρινὴ λιακάδα, ὁ οὐρανὸς ἔγινε πίσσα.

— Μὴ λές τὸν κακὸ λόγο, ἀγᾶ μου! Ὅλα θὰ πᾶνε καλά· μὴ σέ μέλη..., Ὁ μουφτῆς* τί γνώμη θὰ εἶχε τάχα;

— Καὶ ποιὸς τὸν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τὸ ὄνομα θὰ βουτῆξῃ στὰ ἑπτὰ βασιλεία. Θὰ εἰποῦμε, πὼς ἔγινε λάθος. Ἐγὼ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες; Ἐγὼ πάω τώρα νά φάω καὶ νά πλαγιᾶσω, καὶ πρὶν νά χαράξῃ θὰ εἶμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καὶ ἄνθρωποι νά γίνουν ἕνα.... Ἦταν τὰ τελευταῖα λόγια, πού εἶπε ὁ Γιουσούφ καὶ ἔφυγε.

Ὁ Ἄχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητῆς. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· μεταφέρονται ἀκόμη καὶ τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐρεχθείου. Στὴ μέση βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενική κίνησης στο κάστρο και συζητήσεις για την τιμή, που θα δώσει ο άγας στους ραγιάδες. Οί περισσότεροι βρίσκουν σωστή την απόφασί του.

“Όσο πιό εύχαριστημένοι είναι οί ραγιάδες, τόσο πιό πολύ δουλεύουν· πρόσθεσε ο γέρο-μάγειρος του άγα. Τα τουρκόπουλα είναι καταχαρούμενα. ‘Ο Ιμάμης* όμως του μεγάλου τζαμιού του Παρθενώνος και ένας επίσημος διαβατικός δερβίσης* έχουν άλλη γνώμη· αφού όμως δεν έχουν τη δύναμη να αντιπράξουν στη μεγάλη τιμή, φεύγουν μουρμουρίζοντας τη γνώμη τους.

Το μυστικό μόνον ο ‘Αχμέτ το γνωρίζει.

Είναι νύχτα βαθειά. “Όλοι κοιμούνται. Οί πυροβολητές έφυγαν και οί τελευταίοι. Νέκρα εις τόν βράχον.

Σε λίγο μιá σκια ζυγώνει στα πυροβόλα. Πηγαينوέρχεται. Φέρνει σφαίρες, τις βάζει στα κανόνια και τις σπρώχνει με το γεμιστήρι με μεγάλη δύναμη και λίγον κρότο. Γεμίζει και τη λουμπάρδα με την πιό μεγάλη βόμβα και εξαπλώνεται στα μάρμαρα κουρασμένος.

Μια μεγάλη άστραπή φωτίζει τόν κατάμαυρο ούρανό και φανερώνει την άγρια του ‘Αχμέτ όψι, ένφ μακριά στα πρόσβαρα κεραυνός αύλακώνει το στερέωμα. ‘Ο ‘Αχμέτ φεύγει σε λίγο και αυτός. ‘Η δουλειά του τελείωσε.

Είναι μεσάνυχτα. ‘Ολίγη ώρα περνά και βροντές τραντάζουν το έδαφος. “Ερχεται σαν έλαφρός πρόσκοπος ένα ψυχρό αεράκι. Και αρχίζουν ύστερα να πέφτουν χονδρές ψιχάλες. Κοντεύει να ξημερώση, αλλά το σκοτάδι είναι ακόμη βαθύ.

‘Ο καλύτερος σημαδευτής.

‘Ο κακότυχος και άπονήρευτος ζωτάρης έχοντας πάντα δίπλα του και έναν άνθρωπο του κάστρου, άρματωμένο σαν άστακό, έκαμε ό,τι του ειπε ο άγας.

‘Ο φρόνιμος μητροπολίτης όμως, ο “Ανθιμος, αφού άκουσε και τη γνώμη των δημογερόντων, ηδρε ένα μεσιανό δρόμο: Να μη γίνη δηλαδή μονοκκλησιά, αλλά να λειτουργήσουν μόνο όλοι οί ‘Αϊ-Δημήτρηδες· ο Κατηφόρης, ο Νέος, το Παρεκκλησί κ. ά.

Θαμποφέγγει. Με όλη την κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται

κατὰ τὸν ἀνήφορο, πού πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἄρχιζου νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιάδι* ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ παγηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσοῦφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκί.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ! ὠρύεται ὁ ἀγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντῆς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ ἀγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγη. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, πού εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, καὶ ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, πού βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάση.

— Τὴν πάθαμε, ἀγᾶ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἄχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκῶση κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιαδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις πού καὶ πού φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυὸ τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ; ... Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο παννί!

— Ἄχ! βογγᾷ ὁ ἀγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπᾶρι τοῦ Ἁγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο παννί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία!.. Γρήγορα λοιπόν, Ἄχμέτ. Γύρισε ὄλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησία ἐπάνω καὶ φωτιά! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ! Νὰ μὴ φανῇ πιὰ οὔτε ἡ θέσι, πού ἦταν ἡ ἐκκλησία. Σὲ θέλω Ἄχμέτ, σὲ θέλω!.. Φωτιά!....

Σὰ δαιμονισμένος ὁ ἀρχιπυροβολητῆς τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεῖ δεξιὰ ἀριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται ὡς πού τὰ βάζει στὸ σημάδι. Δυνατὴ βροχὴ ἔπιασε τώρα. Ὁ Ἄχμέτ ζυγώνει ἀναμμένο τὸ ἀλειμματοκέρι πρῶτα στὴν λουμπάρδα...

Τὴν ἴδια στιγμὴ ὅμως, ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, χύνεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ φωτιά. Κρότος φοβερὸς καὶ ξερός, κρότος ἄγριος... Ὅλη ἡ Ἀκρόπολις σειέται... Κεραυνὸς πέφτει στὰ Προπύλαια, ἐπάνω στὴ πυριτιδαποθήκη. Καταστροφὴ καὶ θάνατος!

Ἄν εἶναι ὁ Ἄχμέτ καλὸς σημαδευτῆς, εἶναι ὁ οὐρανὸς κα-

λύτερος. 'Η καταστροφή είναι φοβερή. Οί περιηγητές γράφουν γι' αυτή με φρίκη και θαυμασμό!.... Ήταν μιὰ φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουούς, είχε και μιὰ κόρη ὄρφανή, οὔτε σημάδι δὲ βρέθηκε ἀπὸ ὄλους αὐτούς.

Ήταν μιὰ φορά ἕνας ἀρχιπυροβολητῆς Ἀχμέτ. Χάθηκε κι αὐτός...

Τὰ πυροβόλα σκορπίστηκαν, ἡ λουμπάρδα ἔγινε κομμάτια. Πέτρες καὶ χῶμα καὶ ἄνθρωποι ἔγιναν ἕνα.

'Η 26η τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1656 ἔμεινε πιά ἱστορική.

Οἱ καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στὸν τόπο τῆς κἀταστροφῆς. Οἱ χριστιανοὶ σταυροκοποῦμενοι πετιοῦνται ὄλοι ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τ' Ἀΐ-Δημήτρη καὶ μόνο ὁ παπᾶς μένει νὰ τελειώση τὴ λειτουργία.

'Η βροχὴ ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφή ἔπαυσε. 'Ο οὐρανὸς καθάρισε. Σὰν νὰ μὴν ἔγινε τίποτε! Τὸ θαῦμα καὶ ποιὸς δὲν τὸ ἔμαθε!

'Ο Ἀΐ-Δημήτρης πῆρε μὲ τὸ δίκιο του τὸ παρανόμι, ποῦ τοῦ ἔπρεπε, καὶ ἴσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστῆς.

Δυστυχισμένα Προπύλαια!...

« Τὸ ἑλληνικὸν διήγημα »

Δημ. Γ. Καμπούρογλου

ΤΟ ΞΩΚΚΛΗΣΙ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ

Γίγαντας ὁ πλάτανος χιλιόχρονος
κι ἡ κουφάλα του κρυφὸ ξωκκλήσι·
κεῖ διωγμένοι οἱ χριστιανοί, τὴν πίστι τους
μέσ' στὸν κούφιο πλάτανο εἶχαν κλείσει.

Ἄπ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη ἀπόκρυβαν
σκοῖνοι καὶ λυγιές τὸ μονοπάτι
κι εἶχε γιὰ σκεπὴ τὰ πλατανόφυλλα
καὶ τὴ πόρτα του ἔφραζαν οἱ βάτοι.

Ἔνας ἕνας μὲ λαχτάρια πῆγαιναν
σύθαμπα τὸν ὄρθρο καὶ τὸ βράδυ,
γιὰ νὰ θυμιατίσουν τὰ εἰκονίσματα
καὶ νὰ βάλουν στὸ καντήλι λάδι.

Κι ἀπ' τῆς πίστες τ' ἁγιασμένο χάλασμα
κάθε γλυκοχάραμα καὶ δεῖλι
δὲς μυρίζει κάτι, σὰ θυμίαμα,
δὲς φωτίζει κάτι, σὰν καντήλι.

Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

— Σήμερον εἶναι ἡ ἀκολουθία τοῦ «'Ακαθίστου ὕμνου», ἔλε-
γεν ὁ πατὴρ εἰς τὴν οἰκογένειάν του.

Καλὸν εἶναι νὰ διακόψωμεν ἔνωρις τὴν ἐργασίαν· πρέπει
νὰ εἴμεθα εἰς τὴν ἀκολουθίαν!

— Θὰ μὲ ἐρωτήσετε βέβαια—ἔλεγε—ποῖος εἶναι «'Ακάθιστος
ὕμνος»; Ποία εἶναι ἡ ἱστορία του;

Ἄκουσατέ την!

Ἄπὸ τὰ 610-641 ἤτο αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ὁ Ἡρά-
κλειος, ὁ ὁποῖος ἐδόξασε καὶ ἐλάμπρυνε τὸ κράτος του, περισ-
σότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον.

Ὁ Ἡράκλειος κατήγετο ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν. Ἐγένετο αὐ-
τοκράτωρ εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν καὶ ἐβασίλευσε 30 ὀλόκληρα ἔτη
Ἄμα ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, εὔρε τὸ κράτος εἰς κακὴν κατάστα-
σιν. Οἱ ἀτελείωτοι πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ αἱ ἀνυπολόγι-
στοι δαπάναι του διὰ τὰ διάφορα ἔργα ἔφερον τὴν κρατικὴν μη-
χανὴν εἰς δύσκολον θέσιν. Οἱ διάδοχοί του, ἄνθρωποι χωρὶς
πολλὴν ἀξίαν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διορθώσουν τὴν κατάστασιν.
Οἱ διάφοροι ἐχθροὶ τοῦ κράτους ἐσήκωσαν κεφαλὴν.

Οἱ Πέρσαι ἐπροχώρουν καὶ ἐλάμβανον εἰς τὴν κατοχὴν των,
τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας. Κατέλαβον
καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἤρπασαν τὸν Τίμιον Σταυρὸν
καὶ ἐπροχώρουν!

Ἐφθασαν καὶ εἰς τὴν Χαλκηδόνα, εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κων-
σταντινουπόλεως! Τί νὰ κάμῃ ὁ Ἡράκλειος; Οὔτε στρατὸν
ἀξιόμαχον εἶχεν, οὔτε ναυτικόν!

Ὁ Πατριάρχης Σέργιος ἐβοήθησε τὸν αὐτοκράτορα μὲ ὄλην
του τὴν δύναμιν. Οἱ θησαυροὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας παρεδόθησαν
εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἡρακλείου διὰ τὰς ἐπειγούσας ἀνάγκας τοῦ
κράτους· διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐτοιμασίαν στρατοῦ καὶ στόλου.

Ὁ Ἡράκλειος κατέβαλεν ἀπεγνωσμένας προσπάθειας νὰ
ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς κρίσιμους καὶ ἱστορικὰς αὐτὰς στιγμάς!
Κατώρθωσε νὰ ἐτοιμάσῃ στρατὸν καὶ στόλον· διεκήρυξεν ὅτι ἡ

έκστρατεία εἶχεν ἱερὸν σκοπὸν, ν' ἀπελευθερώσῃ δηλαδὴ τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων!

Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του, ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος μὲ τὴν στολὴν τῆς ἐκστρατείας καὶ μὲ τὰ μαῦρα πέδιλα τοῦ στρατιώτου, μετέβη εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν· ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας του τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας· καὶ μὲ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἐπευφημίας καὶ τὰς δεήσεις τοῦ πλήθους ἐπεβιβάσθη εἰς τὰ πλοῖα, ἀφοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν τύχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν προστασίαν τῆς Παναγίας καὶ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πατριάρχου Σεργίου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Βώνου.

Ἀπεβιβάσθη ὁ Ἡράκλειος εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Περσίαν νικητῆς. Οἱ Πέρσαι εὐρέθησαν τώρα οἱ ἴδιοι εἰς δύσκολον θέσιν. Νά! διέτρεχε κίνδυνον ἀπ' αὐτοὺς ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀλλὰ τώρα ἡ πατρίς των ὀπίσω κατεστρέφετο. Τί νὰ κάμουν; Συνενοήθησαν οἱ Πέρσαι μὲ τοὺς Ἀβάρους, ἄλλους βαρβάρους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν

Ἐχθροὶ ἠνωμένοι τώρα, οἱ Ἀβάροι ἀπὸ βορρᾶ καὶ οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὴν Χαλκηδόνα, πολιορκοῦν καὶ πιέζουν ἀσφυκτικῶς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ τρομερὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἀβάρων, ὁ **Χαγᾶνος**, δίδει προθεσμίαν τριῶν ἡμερῶν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βασιλευούσης νὰ ἐξέλθουν, φοροῦντες ἓνα μόνον χιτῶνα καὶ κρατοῦντες δύο ἡμερῶν τροφάς. Ἄλλως ἀπειλεῖ ὅτι δὲν θὰ σωθοῦν, ἐκτὸς ἐὰν γίνουν πτηνὰ καὶ πετάξουν εἰς τὸν ἀέρα ἢ ἰχθύες καὶ πλεύσουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ γενναῖοι ἀρχηγοὶ Σέργιος καὶ Βώνος ἐμψυχώνουν τὸν λαὸν καὶ ἀναθέτουν εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς ὑπερτάτους κινδύνους!

Ὁ λαὸς ἐργάζεται ἐντατικῶς καὶ προσεύχεται ἀδιακόπως· αἱ ἐκκλησίαι δὲν παύουν τὰς δεήσεις εἰς τὴν Παναγίαν! Ὁ ὅλιγος στρατὸς καὶ ὁ μικρὸς στόλος κάμνουν θαύματα! καὶ οἱ ἐχθροὶ ἀφήνουν ἡσυχον τὴν Πόλιν.

Ὅλη ἡ Πόλις, ἀφοῦ ἐλυτρώθη καὶ ἀπέφυγε τὰ ἀνυπολόγιστα δεινὰ τῆς δουλείας, συνεκεντρώθη τὴν ἰδίαν νύκτα τῆς ἀπολυτρώσεώς της εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου. Καὶ ὅλη ἡ πόλις

ὀρθῇ ἀπέδωκε, μὲ ὕμνους καὶ ἐγκώμια, τὰ εὐχαριστήρια εἰς τὴν ἀκαταμάχητον, εἰς τὴν ὑπέρμαχον Στρατηγόν, εἰς τὴν **Νύμφην τὴν ἀνύμφευτον!**

Ὁ ὕμνος αὐτός, ὁ ὁποῖος διαδηλώνει τὴν ἀλησμόνητον εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Θεοτόκον, ὠνομάσθη **Ἀκάθιστος ὕμνος**. Εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου μνημονεύονται καὶ δύο ἄλλαι πολιορκίαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς ῥαβας. Βραδύτερον ἐπλουτίσθη ὁ ὕμνος μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς Παναγίας. Ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ 24 τροπάρια (Α—Ω) καὶ ψάλλεται ἀδιακόπως ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον εἰς τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν¹.

Εἶναι ὠραιότατα τὰ τροπάρια, τὰ ὁποῖα ψάλλονται κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας.

—Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω Σοι ἡ Πόλις Σου, Θεοτόκε·
ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι: Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε!

—Τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας Σου
καὶ τὸ ὑπέρλαμπρον τὸ τῆς ἀγνείας Σου,
ὁ Γαβριὴλ καταπλαγεὶς ἐβόα Σοι, Θεοτόκε·
ποῖον Σοι ἐγκώμιον προσαγάγω ἐπάξιον,
τί δὲ ὀνομάσω Σε ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι
δι' ὃ, ὡς προσετάγην, βοῶ Σοι:
Χαῖρε, ἡ Κεχαριτωμένη!

X. Δημητρακόπουλος

¹ Τὰς τέσσαρας πρώτας Παρασκευὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ψάλλουν ἀπὸ 6 Τροπάρια Α—Ζ, Η—Μ, Ν—Σ, Τ—Ω καὶ τὴν πέμπτην Παρασκευὴν γίνεται ἐπανάληψις ὅλης τῆς ἀκολουθίας.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ξημέρωσαν Χριστούγεννα. Οί έκκλησιές σημαίνουν,
κουνιοῦνται τὰ καμπαναριά καί οί φωνές, πού βγαίνουν
άπ' τὸ βαθύ τὸ διάπλατο κάθε καμπάνας στόμα
μοιάζουν χερουβικούς ψαλμούς. Σάν άπ' οὐράνιο δῶμα.
Χιλιάδες τὰ Χριστούγεννα τὰ τραγουδοῦν άγγέλοι
καί κάθε άχτίδα άπό ψηλά πού κάθε άστέρι στέλλει
μοιάζει άγγελική ματιά. Θρησκεία! Γλυκειά μάννα!
Τί ὁμορφη δίνεις. έσύ λαλιά καί στήν καμπάνα
καί πόσο έκείνη ή λαλιά σαλεύει στήν καρδιά μας!
Πόσες έκείνος ὁ σταυρός άπ' τὰ καμπαναριά μας,
στήν άντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσές άχτίδες,
χύνει βαθειά μας, στήν ψυχή, γλυκές χρυσές έλπίδες!
Κι οί δυὸ έκείνες χαραυγές, πού άγγέλοι κατεβαίνουν
μέσ' άπ' τόν οὐρανὸ ψηλά κι έρχονται καί σημαίνουν
Χριστούγεννα κι Άνάστασι ω! τί μυστήριο χύνουν,
τί χαραυγοῦλες εἶν' αυτές, πόση ζωή μᾶς δίνουν!

« Ὁ κολόγος τῆς Κλεισοῦρας τοῦ Μεσολογγίου »

Κ. Κουστάλλης

Νυχτώνει ή παραμονή, αγαπημένε μου. "Άλλους καιρούς τὰ στενά και τὰ βραχίονα μας γιόμιζαν κόσμο άπ' τήν πόλι κι άπ' τὰ χωριά έξω. Σήμερα είναι 'δλα έρμα κι άλλαλα. Μοναχά τὰ γυναικόπαιδα τής φτωχολογιάς καρτερουν τὸ μικρὸ Χριστουγεννιάτικο μοίρασμα. Κι ή βροχή δέρνει άλύπητα τὰ κορμιά τους. Τὰ δύστυχα. Έπελάγωσαν οί δρόμοι μας δλοι, μούσκεψαν οί τοίχοι κι οί σκεπές τῶν σπιτιῶν. Και μιὰ μεγάλη ύγρασία, πὸν περνάει τήν σάρκα μας ὡς τὸ κόκκαλο, μᾶς έξάρωσε ὀλότελα. Τὰ βουνά πέρα δέν φαίνονται. Βρέχει ἔδῶ και χιονίζει ἔκει

"Έχει περάσει άπό δυὸ ὄρες τὸ δειλινὸ και σήμαντρο κανένα δέν ἔδιαλάλησε τήν άγιότητα τής αύριανῆς μέρας, κι οί παπάδες δέν ἔψαλαν τὸν ἔσπερινὸ σήμερα. Οί ἔκκλησιές είναι κλειστές. Βουβά τὰ σήμαντρα, βουβοί κι οί παπάδες. Οί αύλές και τὰ κατώφλια ἔχορτάριασαν. Οί άράχνες κλώθουν τὰ ύφάδια τους στις πόρτες και τὰ παραθύρια.

Μὲ τὸν ἔρχομὸ τής νύχτας ή βροχή κάπως ἔεκοψε. Μὰ ὁ ούρανὸς εἶναι πάντα κρυμμένος στὰ σύνεφα, λὲς και θρηνάει κι αὐτὸς τὰ μαυρισμένα μας Χριστούγεννα.

"Όσο σφίγγει τὸ σκοτάδι, τόσο άπλώνεται ή ἔρμιά στην πόλι μας. Ὡς πὸν ἤλθεν ὠρα, ὅπου τὰ Γιάννενα ἔμοιαζαν κοιμητήρι, κι ἄς ἤμασταν ζωντανοί δλοι στὰ σπítια μας, κι ἄς ἤμα-

σαν ξύπνηγοι ὄλοι. Νεκρίλα, ἀδελφέ μου, νεκρίλα ἀπέραντη ἡ νυχτιά τούτη.

Εἶχαν σκολάσει οἱ νοικοκυρὲς τὰ πλουσίματα καὶ τ' ἀσπρίσματα τῶν σπιτιῶν τους, κι ἔλαμπαν τοῦτα ἀπὸ τὴν παστράδα καὶ τὸ νοικοκυριό. Ἐφώτιζε τὴν ἀνατολικὴ γωνιά τοῦ σπιτιοῦ ἡ ἀναμμένη καντήλα τῶν εἰκονισμάτων. Ἐκαίγε στὴν ἐστία ἡ φωτιά ἡ Χριστουγεννιάτικη, καὶ ζέσταινε τὸ σπίτι ὄλο. Εἶχαμε γευτῆ τὸ ἀπλὸ σαρακοστιανὸ δεῖπνο μας καὶ συμμαζωμένοι γύρω της ὄλοι, ἀπὸ τὰ παιδιὰ ὡς τοὺς γέρους, ἐκαρτερούσαμε τὰ Χριστούγεννα. Τοῦ κάκου ἀγρυπνούσαμε. Χριστὸς δὲν ἐγεννιόταν. Ποιὸς θὰ μᾶς τὸ φανέρωνε; Τὰ σήμαντρα δὲν θὰ μᾶς τὸ διαλαλοῦσαν, κι οἱ κράχτες δὲν θὰ μᾶς τὸ φώναζαν. Οἱ ἐκκλησιές μας ἦταν κλειστές, καὶ στὰ εἰκονίσματα τῶν σπιτιῶν μας ἐτοιμαζόμασταν, γιὰ νὰ ποῦμε τὴ δέησί μας.

Κλάψτε, καημένοι Χριστιανοί!

Ἐχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα. Ἡ ἴδια κουβέντα στὰ σπία, γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν ἐκκλησιῶν. Τὰ μικρὰ τὰ παιδιὰ ξεδελιασμέν' ἀπὸ τὴ φωτιά κι ἀποσταμέν' ἀπὸ τὰ παιχνίδια, ἀποκοιμῶνται ἕνα-ἕνα στὰ γόνατα τῶν γονιῶν τους.

Ἦρθεν ἡ ὥρα τοῦ ὄρθρου. Ἐβουβαθήκαμε μονοκοπανιάς ὄλοι. Λόγος δὲν ἔβγαίνει τότε ἀπ' τὰ χεῖλια μας. Ἐμείναμε ἀσάλευτοι καὶ καρτερούσαμε μήπως ἀκούσωμε σήμαντρο πουθενά ἢ κράχτη. Περιμέναμε νὰ φανῆ ὁ κράχτης στὴ γειτονιά χτυπώντας παντοῦ στὶς αὐλόπορτες τὸ βροντερὸ ἐκεῖνο μπάμ-μπάμ-μπάμ, μὲ τὸ ξύλινο τὸ τσοκάνι του. Καὶ βλέπεις τότε ν' ἀνοίγουν πόρτες καὶ νὰ γιομίζουν οἱ δρόμοι ἀπὸ κόσμον, ὅπου πηγαίνουν ν' ἀκούσουν στὴν ἐκκλησιά τὰ Χριστούγεννα.

Συνηθισμένος ἀπ' αὐτὰ, σὰν καρτέρεσα βουβὸς τόσην ὥραν καὶ δὲν ἄκουσα πουθενά κράχτην, πετάχτηκα ἔξω. Τὸ σκοτάδι ἦταν πυκνὸ καὶ τὸ κρῦο φαρμακερό. Στυλώνω τ' αὐτὶ κι ἀκαρτερῶ, τίποτε ὁ μαῦρος. Ὡσπου μ' ἀνάγκασαν οἱ φωνές τῆς μαννούλας μου νὰ μπῶ μέσα.

«Ἐμπα μέσα, μοῦ λέει, παιδί μου, νὰ μὴν παγώσης αὐτοῦ, καὶ Χριστούγεννα δὲν ἔρχονται γιὰ μᾶς φέτο».

Κι ἐγὼ μπαίνοντας στὸν ὄντα ἐμουρμούρισα λυπημένα :

«Κλάψτε, καημένοι Χριστιανοί!»

Κι ἔνοιωσα νὰ νοτίζῃ δάκρυ τὰ ματόφυλλά μου.

Ἐξημέρωσεν. Ἡ δέσις ἔγινε μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα τῶν σπιτιῶν μας. Ἐγὼ ἔψαλα τὸ «ἡ Γέννησις σου, Χριστέ». Κι ἀνάρια ἀνάρια ἐβγαίναμε ἀπὸ τὰ σπῖτια νὰ μάθουμε καμμιὰ καινούρια εἶδησι. Κανένας δὲν ἤξερε τίποτε. Ὅλων οἱ ὄψες οἱ ξαγρυπνισμένες ἔμοιαζαν τὸν συννεφιασμένον κι ἀγέλαστον οὐρανόν μας.

Τρέχουμε στὴ Μητρόπολι. Κι ἐκεῖ τίποτε δὲν ξέρουν. Ὁ Δεσπότης ὀρμηνεύ' ἡσυχία καὶ ὑπομονή. Ἡ ὑπομονή μας ἦταν μεγάλη μέσ' στὴν καρδιά μας, μὰ σιγά-σιγά χανόταν.

«Πῶς θὰ περάσουμε χωρὶς ἐκκλησιὰ τέτοιες μέρες;»

Αὐτὸς ὁ λόγος ἐπέτα στὰ στόματα ὄλων κι αὐτὸς ὁ λόγος ἀναφτε μέσα στὰ σπλάχνα μας.

Τὰ χωριά ἀρματωμένα θὰ ῥθουν μέσα στὰ Γιάννενα νὰ φοβερίζουν.

Τέτοιες κουβέντες ἐλέγονταν, ὥσπου σίμωσε τὸ γιόμα. Κι ὄλοι μας δὲν καρτερούσαμε πλιὰ τώρα, παρὰ χαλασμό.

Ἐπεινάσαμε κι ἀλειτούργητοι οἱ μαῦροι ἐστρώσαμε τὸ γιόμα νὰ φᾶμε. Ἀξάφνα, στὸ φαῖ ἀπάνου, ἐν ἀπέραντο καὶ δυνατὸ σημανταριὸ ἀνατάραξεν ὄλη τὴν πόλι μας.

«Κάτι κακὸ θ' ἄρχεψε», λέει ὁ πατέρας καὶ κοντοστέκεται μὲ τὴ χασιὰ στὸ στόμα του.

«Ἐτός καὶ Παναγιὰ!» σταυροκοπιέται ἡ μάννα.

Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ἐπανιιάσαμε.

Καὶ μονομιᾶς χλαλοῇ καὶ τρεχάματα ἐπλημμύρισαν τοὺς δρόμους.

Πετιούμαστε μὲ τὸν πατέρα στὸ δρόμο νὰ μάθουμε. Ὅλοι ἔτρεχαν κατὰ τὴν Μητρόπολι. Τοὺς πρώτους ποὺ ἀπαντοῦμε, τοὺς ρωτᾶμε τί γίνεται.

«Ἀνοίγουν οἱ ἐκκλησιές» μᾶς λέγουν.

— Καὶ πῶς ἀνοίγουν; μὲ τὸ στασιό;

«Μωρ' τί μὲ τὸ στασιό, ποὺ νικήσαμε. Πήραμε τὰ προνόμια».

«Πήραμε τὰ προνόμια! Πήραμε τὰ προνόμια!»

Τώρα αὐτὸς ὁ λόγος ἐπέτα στὰ στόματα ὄλων κι ὄλοι ἐτρέ-

χαμε κατά τή Μητρόπολι. Ἐκεῖ βρήκαμε δάανοικτες τῆς ἐκκλησιᾶς τίς πόρτες κι ἀναμμένα τὰ καντήλια καί τὰ πολύφωτα καί τοὺς κηροστάτες. Εἶχε γιομίσει κόσμος ἢ ἐκκλησιά καί μέσα στήν αὐλή ἀκόμα. Οἱ εἰκόνες δὲν πρόφταιναν νά πάρουν ἀσπασμούς.

Ὁ οὐρανὸς ἄρχιζε νά ξεκαθαρίζῃ ἀπάνου. Οἱ ὄφες τῶν χριστιανῶν ἔλαμπαν τώρα χαρούμενες. Καί μέσ' ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους ὡσάν λιβάνι ἀνέβαινε στὰ οὐράνια ἢ μυστικὴ δέξι τούτη :

«Θεέ μου, δώσε πάντα δύναμι τῆς ἐκκλησιᾶς, νά βγαίνη ἀπὸ ὀλοῦθε νικήτρα, δώσε κι ἐμᾶς θάρρος τῶν μαύρων καί μεγάλη καρδιά νά ὑπομένουμε τῆς σκλαβιάς μας τοὺς κατατρεγμούς, ὥσπου νά δοῦμε ἄστρο ἐλευθεριάς».

Τὴ φιλικὴ τούτη γραφὴ ἀνοίγοντάς σας σήμερα ἐλεύθερα ἐβουλήθηκα νά σᾶς γυρίσω μ' αὐτὴ χρόνια πίσω, νά σᾶς γυρίσω μὲ τὸ νοῦ στὰ Χριστούγεννα τῆς μαυρισμένης χρονιάς μὲ τὸ κλείσιμο τῶν ἐκκλησιῶν.

Δάκρυσα ἀλήθεια διαβάζοντας τότε τοῦ φίλου μου τὴ γραφὴ καί φέρνοντας κι ἐγὼ κατὰ τὸν οὐρανὸ τὰ μάτια ἐδεθήκα τέτοια :

«Δώσε, Θεέ, δύναμι τῆς ἐκκλησιᾶς μας νά βγαίνη πάντα κι ἀπ' ὀλοῦθε νικήτρα».

« Ἔογα πεζὰ »

Κ. Κωνσταντῆς

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

Εἶναι ἀρχαιοτάτη συνήθεια εἰς τὴν νῆσον μου νὰ γίνεται ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου εἰς ὄλην τὴν ἑνορίαν ἐν ὥραίῳ πανοράματι τὴν αὐγὴν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ ὄχι τὴν ἑσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Ἡ λιτανεὶα προχωρεῖ βραδέως ἀνά τὴν πολίχνην, ἐνῶ ἀκούονται ψαλμωδίαι γλυκύταται καὶ τρυφεραὶ ὡς κλαυθμοὶ καὶ θρήνοι: Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!... ψάλλουσι τὸ πομπικὸν ἄσμα: «τὸν ἥλιον κρύψαντα», τὸ ἐξόδιον μέλος, τὸ τρυφερόν ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον συγκινεῖ καὶ τὰ ἄψυχα: Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!...

Ὁ Ἰωσήφ παρακαλεῖ τὸν Πιλᾶτον, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ νὰ θάψῃ «τὸν ξένον Ἰησοῦν καὶ ὠνειδισμένον...» ψάλλουσιν οἱ μελίθθογγοι* ψάλλται ἀκολουθοῦντες τὴν λιτανεὶαν τοῦ Ἐπιταφίου καὶ ἀπηχεῖ ὁ λαὸς δι' ἑνὸς στόματος:

Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!...». Ὡ, πατρίς μου μικρά, πόσον μεγάλη εἶσαι ἐν τῇ θρησκείᾳ σου!

Ἡ μελωδία γλυκυτάτη ὁλονέν προχωρεῖ. Ὅπισθεν τῶν οἰκίων νεφέλαι φωτειναὶ ἀπὸ τῶν καιομένων λαμπάδων ἀναβαίνουν πρὸς τὸ στερέωμα. Ἡ εὐωδία τῶν θυμιαμάτων τὰ ὁποῖα καίονται κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἀπὸ τὰς οἰκίας ὅλας φθάνει ἀπὸ μακρὰν ὡς ἄρωμα αὐτῆς τῆς νυκτὸς ἀνέκφραστον.

— Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!... Πρέπει νὰ ἰδῆτε τὴν λιτανεὶαν τοῦ Ἐπιταφίου κατὰ τὴν αὐγὴν, ὅτε δὲν εἶναι οὔτε ἡμέρα οὔτε νύξ ἢ μᾶλλον μὲ ὀλίγην ἡμέραν καὶ πολλὴν νύκτα, μὲ ὀλίγον φῶς καὶ μὲ πολλὰ ἄστρα, καμμίαν φορὰν μὲ σελήνην λειψίφωτον, ὅτε τὸ θέαμα γίνεται ὑπερκατανυκτικόν, μὲ ὀλίγας ἀηδόνας καὶ πολλὰ πρωινῶν πουλιῶν χαιρετίσματα, μὲ ὀλίγον εὐωδιάζοντα ἄρωμα πρωινὸν ἀέρα καὶ μὲ πολὺ θυμίαμα καὶ κάτω τὸ κύμα μελανόφαιον, ἐφ' οὗ ἀντανακλῶνται τῶν ἱερῶν λαμπάδων αἱ χρυσαῖ λάμπεις!

Ἴδου! Ἡ λιτανεὶα προσεγγίζει ἤδη εἰς τὸν ναόν. Προηγούνται τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ὁ μέγας ξύλινος ἅγιος Σταυρός. Εἶτα ὁ κληρὸς μὲ χρυσαῖ βυζαντινὰ ἄμφια, θαῦμα ὑφαντικῆς

ποικιλτικής έξαισιον. Καί εἶτα τὸ ἱερὸν κουβούκλιον. Τί εὐμορφον λεπτούργημα! Ὡς νὰ ἦτο ἐζωγραφισμένον.

Τετράγωνον ὀρθογώνιον, ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν ἐρειδόμε-

νον*, ἐφ' οὗ ἐναποτίθεται ὁ Ἐπιτάφιος θρήνος, ραντισμένος διὰ φύλλων ρόδου, βιολέτας καὶ δενδρολιβάνου. Καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ διὰ τεσσάρων κιονίσκων ἐπιβαστάζεται ὁ θολίσκος αὐτοῦ, θαῦμα ξυλογλυπτικῆς ὡς θόλος ναῖσκου, καλλιμορφος*, φέρων

ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐπίχρυσον ξύλινον στέμμα, ἀπολήγον εἰς σταυρόν· καὶ ἔσωθεν ἄνω τοῦ Ἐπιταφίου θρήνου κρέματα ὡσάν πολυέλαιος ἕτερον τεχνητὸν στέμμα ἐκ χρυσοχάρτου καὶ τεχνητῶν ἀνθέων, στίλβον ἀκτινωτῶς μετὰ μαρμαρυγῶν* ἐν τῷ φωτὶ τῶν λαμπάδων. Σειρὰ λαμπαδίσκων ἐπιστέφει τὸν θόλον τοῦ κουβουκλίου, ἐνῶ τέσσαρες φανίσκοι κομποὶ εἰς τὰς τέσσαρας ἄκρας φέγγουσι μὲ ὑέλους χρωματιστάς. Εἶναι καρυόξυλον γεγλυμμένον τὸ ἱερὸν κουβούκλιον, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνθέων δὲν φαίνεται σχεδὸν τὸ βαθὺ ἐρυθρόχρουν ὑάλισμα τοῦ ὠραίου ξύλου.

Βαστάζεται ὑπὸ τεσσάρων ναυτῶν μετὰ σεβασμοῦ καὶ κατανύξεως καὶ περιστοιχίζεται παρ' ἄλλων ναυτῶν ἐτοιμῶν ἐκεῖ πλησίον νῦ ἀρπάσωσιν εἶτα τὰς λαμπάδας του, φυλακτῆρια ἐν ταῖς τρικυμαῖς.

Καὶ ἐνῶ βαδίζουν οἱ βαστάζοντες, σείεται ἑλαφρῶς τὸ κουβούκλιον, σείεται καὶ τὸ κρεμάμενον ἔσωθεν χρυσοῦν ἐκ ψευδανθέων ποικιλοχρῶμων στέμμα καὶ τὰ λοιπὰ χρυσᾶ καὶ ἀνθινὰ στολίσματα καὶ ἀποτελεῖται οὕτω μία εὐάρεστος ἀλληλουχία λικνιζομένων* χρυσῶν λάμπων, καθηδύνουσα* τὴν ὄρασιν καὶ πραϋνουσα* ὡς δρόσος ἐν καύσωνι τὴν καρδίαν. Ἡ ἑλαφρόπνους πρῶνι ἄβρα κινουσα μαλακῶς τὸ φῶς τῶν λαμπάδων μετασχηματίζει αὐτὸ ἐπιτηδεῖως εἰς ἓνα μονοκόμματον φωτεινὸν στέφανον γύρω γύρω τοῦ κουβουκλίου καταυγάζοντα* ἡδέως τὰ ὄμματα. Ὅπισθεν ἀκολουθεῖ ἐν μακρᾷ γραμμῇ τὸ πλῆθος λαμπαδηφόρον ἀποτελοῦν ἐν εὐλαβείᾳ καὶ κατανύξει ἐν φωτεινὸν ὠραῖον ρεῦμα μ' ἑλαφρῶς παίζοντα τὰ κύματα του.

Ποσάκις δακρῶν ἐξ ἀγνώστου χαρᾶς ἔμεινα κρυφὰ εἰς μίαν γωνίαν ἐκεῖ κάτω ἀκίνητος, ὡς ὁ φιλάργυρος ὁ φοβούμενος μὴ κλέψωσι τὸν θησαυρόν του, ἔμεινα νὰ βλέπω κρυφὰ κρυφὰ τὴν τρυφερὰν αὐτὴν τοῦ Ἐπιταφίου πομπὴν κατερχομένην ἀπὸ τὸν ἀνήφορον, εἰσπνέων βαθέως ἐν ἄσθματι ὡς ἐντὸς κήπου ἀνθέων, ὡς νὰ ἤθελον νὰ ρουφήσω διὰ μιᾶς ὄλην ἐκείνην τὴν μαρμαρυγὴν, ὡς νὰ ἤθελον νὰ χορτάσω ὄλην ἐκείνην τὴν ἀχόρταγον μαγείαν...

ΠΑΣΧΑ

Ποτέ δέν θά τὸ λησμονήσω! καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις του με γοητεύει καὶ τώρα ἀκόμη. Τί εὐμορφον Πάσχα. Νομίζω ὅτι ἔκτοτε δέν εἶδα πλέον τοιοῦτον φαιδρόν, τοιοῦτον μελωδικόν κι εὐώδες Πάσχα. "Ὅλα ἐγελοῦσαν ὡς μικρὰ ἀθῶα παιδιά, ὅλα ἔμοσχοβολοῦσαν εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην νῆσον, ὅλα ἦσαν λαμ-προφορεμένα' τὰ περισσότερα παιδιά εἶχαν φορέσει καινούργη τριζοκοποῦντα ὑποδήματα κι ἔκαμνον κρότον καὶ κρότον ἐπάνω εἰς τὰς πλάκας τῆς ἐκκλησίας. Τί εὐμορφον Πάσχα! Τὴν ψαλ-μωδίαν του, μοὶ φαίνεται, δέν τὴν ἤκουσα πλέον. "Ἴσως συνετέ-λεσε καὶ ἡ ἔκτακτος δροσερὰ ἄνοιξις τοῦ ἔτους ἐκείνου τοῦ ἀλησμονήτου. Τὰ ἀηδονία εἶχαν ἔλθει τόσον ἐγγὺς εἰς τὴν κωμό-πολιν, ὥστε μερικὰ ἀφόβως εἰσέδυσαν καὶ εἰς τὸ πυκνὸν τοῦ ναῖσκου κηπάριον καὶ συνώδευον καὶ ἐκεῖνα με τὴν μαγευτικὴν μελωδίαν των τὸ γλυκόλαλον «Χριστὸς Ἄνέστη».

Τὸ καὲν θυμίαμα, ὑπάρχουν στιγμαί, ποὺ νομίζω πὼς τὸ αἰσθάνομαι ἀκόμη κατὰ τινα μυστικὴν ὅλως ἀπάτην. "Ἐλεγαν, πὼς ἦτο θυμίαμα ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Ἄνναν, Σκῆτην τοῦ Ἀθωνος, γνωστὴν δὲ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἐρημιτῶν αὐτῆς. Ἄλλ' ἴσως καὶ τὰ πάμπολλα τριαντάφυλλα τοῦ κηπαρίου τῆς ἐκκλησίας προσ-έφερον καὶ αὐτὰ ἐν ἀναλογίᾳ τὸ ἄρωμά των τὸ μεθυστικόν. Καὶ ἦσαν τόσα πολλὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο! Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ μπαρμπα-Κώστας, ὁ νεωκόρος, ἔκοπτε καὶ ἐμοίραζε καθ' ἐκάστην εἰς τὰ παιδιά τῆς γειτονίας νὰ μὴ φωνάζουν εἰς τὰ τρελλὰ παιγνίδια των ἐν τῇ μικρᾷ τοῦ ναοῦ πλατείᾳ καὶ διακόπτουν τὸν ἐσπερι-νὸν τοῦ γέροντος παπα-Οἰκονόμου.

Ἐλπιζοῦντες ὅτι ὁ λαμπρὸς στολισμὸς τῶν νυμφῶν τοῦ Πάσχα ἐκείνου πα-ραμενεὶ ἀκόμη ἀνεξίτηλος εἰς τὴν μνήμην μου με τὰ ζωηρὰ χρώ-ματα καὶ τὴν χρυσαυγάζουσαν * στιλβηδόνα * του, ὡς νὰ ἐζω-γραφίσθη ἔκτοτε ἐν τῇ φαντασίᾳ μου με ὅλην τὴν λάμψιν καλλι-τεχνικῆς εἰκόνας ἀγιογράφου. Ἐτυχε δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ τελε-σθῶσι καὶ πολλοὶ γάμοι καὶ, τὸ σημαντικώτερον, ἔτυχε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ ἐργασθῇ τὸ ναυτικόν, ὅσον σπανίως συμβαίνει, καὶ εἶχε συναχθῆ εἰς τὴν μικρὰν νῆσον ἀρκετὸν χρῆμα καί, ὡς γνω-στόν, ὅπου ὑπάρχει, παρακολουθεῖται με χαρὰν καὶ με λάμψιν.

"Ω, τί Πάσχα ἐκείνο! Συνεφώνει μαζί μου καί ὁ γέρων Οἰκονόμος καί μοῦ ἔλεγε μετὰ ταῦτα κι ἐκείνος: Τί Πάσχα ἐκείνο, παιδί μου!" Ἐχεις δίκαιον. Κι ἔλαμπαν ἀπό χαρὰν γεμᾶτοι οἱ ὀφθαλμοί του, ὡς λάμπει τὸ καθαρὸν ποτήριον ἀπέναντι τοῦ φωτός. Νὰ ἦτο τάχα ἡ ἡλικία! στοχάζομαι νῦν. Νὰ ἦτο ἡ μάγος, ἡ ἄφροντις, ἡ γόησσα ἡλικία ἡ παιδική, ἥτις μοῦ ἐζωγράφισεν αὐτὴν τὴν ἄληστον, *αὐτὴν τὴν ἀνεξάλειπτον εἰκόνα τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πάσχα;

Γλυκοχαράζει πλέον. Ροδίζει εὐμορφα ἡ αὐγὴ προσπαθοῦσα νὰ διασπάσῃ τῆς νυκτὸς τὴν μαύρην καλύπτραν, ἥτις ἀπλοῦται ἀκόμη εἰς τὸ μικρὸν χωρίον μου, καί εἰς τὸν εὐμορφον λιμένα του, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ ἀκίνητα ἡσυχάζουν ἐν τῇ σιωπηλῇ τῆς νυκτὸς γαλήνῃ. Οὔτε ὁ φλοῖσβος ὁ μελωδικὸς ἀκούεται εἰς τὴν ἄμμον κάτω. Τὰ ἄστρα τρέμουν παιγνιώδη ἐν τῷ στερεώματι ὡς νὰ τὰ ἐξήγειραν τώρα δὰ ἐκ τοῦ βαθέος ὕπνου αἱ πρῶται τῆς αὐγῆς ἀκτίνες. Δύο ἡδύλαλοι ἀηδόνες κελαδοῦν περιπαθῶς τὸ ἐωθινὸν ἐν τῷ κηπαρίῳ, ἀφ' οὗ ἀναδίδεται εὐωδία μεθυστικὴ ἀρωμάτων.

Ὁ ἀναστάσιμος ὕμνος ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀναμέλπεται * τόσον περιπαθῶς καί τόσον γοητευτικῶς, ὥστε καί αὐτοὶ οἱ παρατεταγμένοι ἔξω εἰς τὴν πλατεῖαν ναῦται, ἵνα πυρροβολῶσιν, λησμονοῦν τὸ χαρμόσουνον ἔθιμον παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸν ἡδὺν τῆς ψαλμωδίας ἀντίλαλον. Μέσα εἰς τοὺς χοροὺς εἶχαν καταλάβει τὰ στασιδίδια τῶν ὄλοι οἱ προύχοντες ἔνθεν καὶ ἔνθεν, φοροῦντες τὰ καλά τῶν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας τῶν, σεμνὴ ἐν τῇ ὄλῃ ἀπλότῃ αὐτῆς παράταξις. Ὅπισθεν δὲ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ οἱ νησιῶται ὄλοι, ναυτικοὶ καὶ γεωργοί, ἀνάμεικτοι. Καὶ πρὸς τούτοις τὰ παιδία, καθὲν μὲ τὸ κόκκινον αὐγὸν εἰς χεῖρας, γεμᾶτα χαρὰν.

Μετ' ὀλίγον, ρεῦμα φωτὸς ἐξεχύθη ἐν τῇ πλατεῖᾳ λαβὼν παντοίας ἀνὰ τὰς σκολιάς * ὁδοὺς διευθύνσεις. Ἐληξεν ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως καὶ οἱ πιστοὶ νησιῶται κρατοῦντες ἀναμμένην τὴν λαμπάδα τοῦ Πάσχα μετέβαινον ἐν ἀγαλλιᾶσει εἰς τοὺς οἴκους τῶν νὰ φέρωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ φῶς, τὴν χαρὰν, τὴν Ἀνάστασιν. Καὶ ἠκούοντο ζωηρῶς καὶ χαρμοσύνως διασταυ-

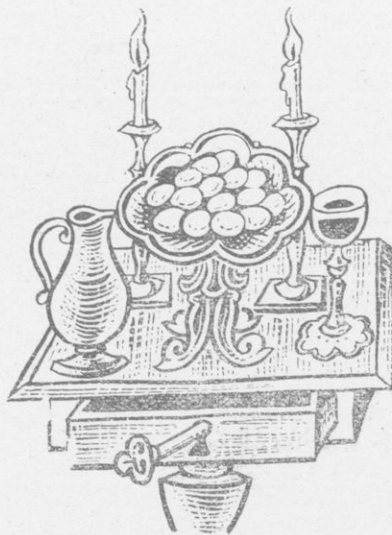
ρούμενα ὡς τρελλὰ πτηνά τοῦ λειμῶνος * κυνηγούμενα ἀπ' ἐδῶ
κι ἀπ' ἐκεῖ.

Χριστὸς Ἄνέστη!

Καὶ αἱ ἀπαντήσεις ἐπανελάμβανον τὴν γλυκεῖαν προσφώ-
νησιν ἀντιφωνοῦσαι: Ἄληθῶς Ἄνέστη! συνοδευόμεναι ὑπὸ
γενναίων πυροβολισμῶν τῶν ναυτικῶν ἰσχυρῶν ὄπλων, ὧν ὁ
ἀντίλαλος βροντερὸς ἐφέρετο διὰ τοῦ ἡρέμου ντος αἰγιαλοῦ πρὸς
τὰ κατασκότεινα βουνὰ τῆς μακρονήσου Εὐβοίας. Κατόπιν
ὄλον ἐκεῖνο τὸ ἀναστάσιμον φῶς, ὅλη ἐκείνη ἡ χαρὰ διεσπάρη
μέσα εἰς τοὺς οἰκίσκους τῆς μικρᾶς πολίχνης, ἕκαστος τῶν
ὁποίων μετεβλήθη εἰς ναὸν ἑορτάζοντα μὲ τὸ ἀχόρταγον πα-
σχάλιον ἄσμα ὑπὸ τὸ περίτεχνον * τσούγκρισμα τῶν αὐγῶν, τὸ
ἀνέκφραστον χάσμα * τῶν παιδιῶν, ἅτινα ἠγρύπνησαν πρώτην
φορὰν διὰ τὴν ἡδίστην αὐτὴν ἀπόλαυσιν, τὴν στιλπνὴν * χαρὰν
ὡς τὸ στιλπνὸν κέλυφος τοῦ πασχαλινοῦ αὐγοῦ.

Λιηγήματα, Τόμ. Β' « Ἄγατε πόλις »

* Ἀλέξ. Μωραΐτιδης.

Β'
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Γιὰ ὅς τ'ἀνικητήρια τὰ χεῖλη μίς ὄμοῦν.

Γ. Δροσίνης

Η ΠΑΤΡΙΔΑ

Ξένε, πού μόνος κι ἔρημος σὲ κρύες χώρες τρέχεις,
γιὰ πὲς μου πόθεν ἔρχεσαι, πατρίδα σου ποιάν ἔχεις;

— Τὴ μακρυνὴ πατρίδα μου πάντα ποθῶ στὰ ξένα·
ἐκεῖ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς περνοῦν εὐλογημένα·
ἐκεῖ κι ὁ θάνατος γλυκὺς κι ὅταν κανεῖς μεθάνη
ἔχει στὸ μνήμα του σταυρό, καντήλι καὶ λιβάνι.

Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸ πάντα χαρὲς καὶ γέλια·
στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιάς τὴ μέρα,
βροντοκοπάει τὸ τούμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

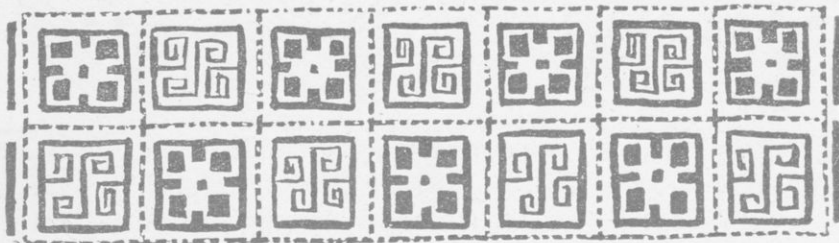
Στὴ μακρυνὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιά καὶ χάρι
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ χλωμὸ χορτάρι·
στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιάς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρνουνε τὴν ἄνοιξι γοργὰ τὰ χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια·
ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφρούς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα του τὴ χρυσοστεφανώνει.

Τὴ μακρυνὴ πατρίδα μου, πρὶν βάρβαρος σκλαβώση
τὴ δόξαζ' ἡ παλληκαριά, τὴ φώτιζεν ἡ γνῶσι,
μὰ πάλι ἀπὸ τὴ μαύρη τῆς τῆ γῆ, τὴ ματωμένη,
πετάχτηκ' ἡ Ἐλευθεριά, σάν πρῶτ' ἀντρειωμένη!

— Φτάνει! Τὴ χώρα, πού μοῦ λές, τὴ γνώρισα, τὴν εἶδα!
Τὴ μακρυνὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα!

Γ. Δροσίνης

Η ΑΦΟΣΙΩΣΙΣ ΣΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ὁ Σωκράτης κατηγορήθη ἄδικα, πῶς δὲν ἐπίστευε στοὺς θεοὺς τῆς πατρίδος του, παρά ὑπεστήριζε τὴ λατρεία καινούριων θεῶν κι ἀκόμα, πῶς διέφθειρε τοὺς νέους μὲ τὴ διδασκαλία του.

Κι οἱ δικαστὲς δίχως νὰ σκεφθοῦν καλά, δίχως νὰ προσέξουν στὴ συκοφαντικὴ κατηγορία, κατεδίκασαν σὲ θάνατο τὸν σεβάσμιο γέροντα.

Ὁ ἐνάρετος Σωκράτης ἐκλείσθη στὴ φυλακὴ. Σὲ λίγες ἡμέρες θὰ ἔπινε τὸ κώνειο. Κι ὅμως ἀτάραχος καὶ μὲ συνειδησιῆρημ ἔπερίμενε τὸν ἄδικο θάνατο, στὸν ὁποῖον τὸν κατεδίκασε ἡ πατρίδα του.

Τριάντα ἡμέρες ἔμεινε στὸ δεσμωτήριο ὁ Σωκράτης περιστοιχισμένος ἀπ' τὴ σύζυγό του, τὰ παιδιά του, τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς φίλους του. Ποτὲ δὲν ἔχασε τὴν ψυχραιμία του· ποτὲ δὲν ἐσταμάτησε τίς σοφὲς διδασκαλίες του.

Ἀκόμα κι αὐτὴ τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου του καμμιὰ ταραχὴ δὲν αἰσθανόταν ὁ μεγάλος φιλόσοφος. Ἀναπαυόταν ἡσυχος στὴ σκληρὴ κλινὴ τῆς φυλακῆς του καὶ γαλήνη πραγματικὴ καὶ ἡρεμία ἀληθινὴ εἰκονίζονταν στὴ σεβάσμια μορφή του.

Σ' αὐτὴ τὴ θέσι τὸν βρίσκει ὁ ἀγαπημένος του μαθητὴς ὁ Κρίτων, ποὺ ἐπέτυχε ἀπὸ τὸ δεσμοφύλακα τὴν ἄδεια νὰ περάσῃ μέσα στὴ φυλακὴ, ἔστω κι ἂν ἦταν ἀκόμα ὀρθρος βαθὺς.

Βλέπει ὁ Κρίτων τὸ διδάσκαλό του νὰ κοιμᾶται τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου! ... Καὶ θαυμάζει κι ἀπορεῖ ὁ ἀφωσιωμένος μαθητὴς!

Οἱ πρῶτες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου κτυποῦν στὴ σκοτεινὴ φυλακὴ κι ἀνοίγει τὰ μάτια του ὁ σεβάσμιος γέροντας.

Βλέπει τὸν Κρίτωνα νὰ στέκεται ἄφωνος πλάι στὴν κλίνη του καὶ παραξευεύεται.

— Γιατί, φίλε Κρίτων, ρωτᾶ, γιατί ἤλθες τόσο πρωί; ἢ μήπως εἶναι περασμένη ἡ ὥρα;

— Βέβαια, εἶναι πολὺ πρωί, ἀπαντᾶ ὁ Κρίτων· ἀλλὰ εἶδησι δυσάρεστη καὶ λυπηρὴ καὶ βαρειά, ὄχι τόσο γιὰ σένα, ὅσο γιὰ μένα καὶ τοὺς φίλους μου, μὲ ἀνάγκασε νὰ ῥθω τόσο νωρίς.

— Ποιὰ εἶναι ἡ εἶδησι αὐτή, ἀγαπητὲ Κρίτων; Μήπως ἔφθασε ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου μου;

— Ἀλήθεια, πλησιάζει, διδάσκαλέ μου, ἀπαντᾶ ὁ Κρίτων μὲ φωνή, ποὺ ἐπνιγόταν στοὺς λυγμούς.

— Ἡ ὥρα ἡ καλὴ! ξεφωνίζει ὁ Σωκράτης, ἀφοῦ ἔτσι τὸ θέλουν οἱ Θεοὶ κι οἱ νόμοι τῆς πατρίδος.

— Ὅμως δὲ θὰ πεθάνης, διδάσκαλέ μου, λέει ὁ Κρίτων. Ἐγὼ κι οἱ φίλοι ὅλοι κι οἱ μαθητὲς σου δὲ θὰ ἀφήσωμε νὰ πεθάνης τόσο ἄδικα! Τὰ ἔχομε ἐτοιμάσει ὅλα γιὰ τὴ σωτηρία σου. Ἐχομε δωροδοκῆσει τὸ δεσμοφύλακα· ἔχομε καὶ πλοῖο ἐτοιμοστὸν Πειραιᾶ, γιὰ νὰ ταξιδέψης μὲ ἀσφάλεια καὶ νὰ καταφύγῃς στὴ Θεσσαλία.

— Καὶ πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; ἐρώτησε ὁ Σωκράτης. Πῶς θὰ φύγω; Δὲ μ' ἐδίκασαν οἱ νόμοι τῆς πατρίδος μου; Θὰ παραβῶ τίς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῆς;

— Ναί, Διδάσκαλέ μου, ἀπαντᾶ ὁ Κρίτων. Ἀλλὰ εἶναι ὀλοφάνερο, πῶς οἱ νόμοι κι οἱ δικαστὲς σὲ ἀδίκησαν. Καὶ δὲν εἶναι δίκαιο νὰ σκύψῃς τὸ κεφάλι στὴν ἄδικη ἀπόφασιν τῶν δικαστηρίων· πρέπει νὰ σωθῆς γιὰ παρηγοριὰ τῶν παιδιῶν σου, τῶν μαθητῶν καὶ τῶν φίλων σου!

— Ὡστε μὲ συμβουλευεῖς, ἀγαπητὲ Κρίτων, νὰ παραβῶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ἔστω κι ἀφοῦ μ' ἀδίκησαν;

— Ἀσφαλῶς αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ σ' αὐτὸ ἐπιμένω, ἀπαντᾶ ὁ Κρίτων.

— Ἀλλ' ἐάν, ἀγαπητὲ μου Κρίτων, ἐρωτᾶ ὁ Σωκράτης, στὴ στιγμή τῆς δραπετεύσεως παρουσιασθοῦν ἐμπρὸς μου οἱ νόμοι κι ἡ πατρίδα καὶ μ' ἐρωτήσουν:

«Πές μας, Σωκράτη, τί ἔχεις στὸ νοῦ σου νὰ κάμῃς; Ἀλήθεια λοιπὸν ἐπῆρες τὴν ἀπόφασιν νὰ καταστρέψῃς κι ἐμᾶς κι

ὄλη τὴν πατρίδα ; Εἶναι ἀδύνατο νὰ στηριχθῆ καὶ νὰ εὐτυχῆσῃ πόλη, στὴν ὁποία δὲν ἰσχύουν οἱ νόμοι καὶ δὲν ἐκτελοῦνται πιστὰ οἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων, ἀλλὰ ἀκυρώνονται ἀπὸ ἀπλοὺς πολῖτες».

Τί θὰ ἀπαντήσω σ' αὐτά, καλέ μου Κρίτων ; Ἡ μήπως θὰ εἶπούμε : « Σκεπτόμαστε νὰ δραπετεύσουμε, γιατί ἡ πόλι μᾶς ἀδίκησε κι οἱ δικαστὲς δὲν ἔκριναν σωστὰ τὴ δίκη ; »

— Ναι ! αὐτὰ βέβαια πρέπει νὰ εἶπούμε, λέει ὁ Κρίτων.

— Πάει καλά, φίλε Κρίτων. Ἄλλὰ ἂν ἡ πόλι καὶ οἱ νόμοι μοῦ κάμουν αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις :

« Κι ἐλησμόνησες, καλέ μας Σωκράτη, ἐκεῖνα ποὺ ἐδίδαξες σ' ὄλη σου τὴ ζωὴ : Σὺ δὲν ἐδίδασκες, πὼς ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδωμε κακὸ ἀντὶ κακοῦ ; Σὺ δὲν ἐδίδαξες πὼς τὸ πρῶτιστο ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀγαθοῦ πολίτη εἶναι ἡ ὑπακοὴ στοὺς νόμους τῆς πατρίδος του ;

» Ἐλησμόνησες, Σωκράτη, πὼς ἐγὼ ἡ πατρίδα σ' ἐγέννησα, σ' ἔθρεψα καὶ σ' ἐσπούδασα ; Εἶσαι λοιπὸν παιδί μου ; ναι ἢ ὄχι ;

» Κι ἀφοῦ εἶσαι σὰν παιδί μου, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃς τυφλὴ ὑπακοὴ στοὺς νόμους μου ;

» Σ' ἐρωτῶ, καλέ μου Σωκράτη, ἂν οἱ γονεῖς σου ἢ οἱ διδάσκαλοι σου σὲ κακοποιήσουν, ἔχεις ἐσὺ τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀνταποδώσῃς τὰ ὅμοια ; »

— « Ὁχι βέβαια ! »

— « Ἄν λοιπὸν ἐμεῖς, ἡ πατρίδα σου κι οἱ νόμοι της, σὲ βλάπτωμε τώρα, γιατί νομίζομε, πὼς αὐτὸ εἶναι δίκαιο, πὼς θὰ τολμήσῃς ἐσὺ νὰ μὴν ὑπακούσῃς στὶς διαταγές μας ; Πὼς θὰ δικαιολογήσῃς τὴν πρᾶξι σου αὐτὴ σύ, ποὺ φροντίζεις πραγματικὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ ;

» Τόσο σοφὸς εἶσαι, Σωκράτη, ποὺ ξεπερνᾷ τὴν προσοχὴ σου, πὼς :

ΜΗΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ
ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΙΜΙΩΤΕΡΟΝ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΣΕΜΝΟΤΕ-
ΡΟΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΩΝ ΘΕ-
ΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΩΝ ΦΡΟΝΙΜΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

» Κι ἀκόμα, πὼς πρέπει νὰ ὑπακούωμε καὶ νὰ θωπεύωμε

τὴν πατρίδα περισσότερο, παρά τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἅμα ὀργίζεται καὶ μᾶς ἀδικῆ.

»Λησμονεῖς, πὼς πρέπει καὶ στὸν πόλεμο καὶ στὸ δικαστήριο καὶ σὲ κάθε περίστασι νὰ ὑπακούωμε δίχως ἀντιλογίες καὶ νὰ κάνωμε, ὅσα προστάζει ἡ πατρίδα κι οἱ νόμοι της ;»

Τί θὰ ἀπαντήσωμε σ' ὅλα αὐτά, φίλε Κρίτων ; Μιλοῦν τὴν ἀλήθεια οἱ νόμοι κι ἡ πατρίδα ἢ ὄχι ; Καὶ πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπακούσω στὶς διαταγὰς τῶν νόμων, ποὺ μὲ κατεδίκασαν, ἢ νὰ ὑπακούσω στὶς δικές σου συμβουλές καὶ νὰ δραπετεύσω ;

Ὁ Κρίτων, ὁ ἔντιμος πολίτης καὶ καλὸς μαθητὴς τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, ἀπεστομώθη ἀπὸ τὶς ἀλήθειες αὐτές. Δὲν εἶχε τί ἀντίθετο νὰ εἰπῆ· καὶ ὠμολόγησε, πὼς δὲ μπορεῖ νὰ γίνη τίποτε ἄλλο.

Ἐπειτα ἀπὸ δυὸ ἡμέρες ὁ σεβάσμιος γέροντας εἶδε γύρω στὴν κλίνη τοῦ δεσποτηρίου τὴ σύζυγο, τὰ παιδιά, τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς φίλους του νὰ κλαῖνε καὶ νὰ ὀδύρωνται.

Καὶ πάλι δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· συνωμίλησε μαζί των γιὰ πολλὰ καὶ σπουδαῖα ζητήματα κι ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Εἶπε πὼς οἱ δίκαιοι κι οἱ ἐνάρετοι πεθαίνουν ἡσυχᾶ κι ἀτάραχα. Κι' ἀπλῶσε τὸ χέρι γιὰ νὰ παραλάβῃ τὸ κῶνειο, ὅπότεν ὁ Κρίτων μὲ δάκρυα τοῦ ζητᾶ τὶς τελευταῖες του παραγγελίες.

«Νὰ εἶσαι ἐνάρετος, φίλε μου Κρίτων, ἀπαντᾶ. Ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ ὕψιστο ἀγαθὸ τοῦ κόσμου!»

Κι ἔπειτα ὁ σοφώτατος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κι ὁ ἄριστος ἀπ' ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἤπια τὸ κῶνειο δίχως νὰ ξεστομίσῃ οὔτε τὸ παραμικρὸ παράπονο.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἄργησαν νὰ μετανοήσουν πικρὰ γιὰ τὴν πρᾶξι των αὐτῆ. Ἐτιμώρησαν ἐκείνους, ποὺ κατηγορήσαν τὸ Σωκράτη. Κι ἔστησαν ἀνδριάντα γιὰ τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸ μεγάλο σοφὸ.

Ἰστορήματα Α. Μελά

Πλάτωνος Κρίτων

Διασκευή ὑπὸ Χ. Δημητριοπούλου

Ω Σ Π Ο Τ Ε

Ώς πότε πιά κατάκοιτοι; όρμην πότε θά βρῆτε;
δέν ντρέπεσθε τούς γείτονες για τήν όκνιάν αυτή;
Αΐ! παλληκάρια, εΐρηνικά πώς κάθεσθε θαρρεΐτε
καί ώς τόσο γύρω ό πόλεμος όλη τή γῆ κρατεΐ...
Εΐναι τιμή κι εΐναι χαρά στο παλληκάρι ή μάχη
για τήν πατρίδα, τήν καλή γυναΐκα, τά παιδιά.
Ώ θάνατος τότε θά ρθῆ, όταν ή Μοΐρα λάχη,
μόνο καθεις ἄς όρθωθῆ μ' άτρόμητη καρδιά,
κι ἄς δράξη άμέσως τό σπαθι κι ἄς ζώση τ' ἄρματά του·
κι όσο ναι τοῦ πολέμου άρχή, ἄς δράμη έκει μπροστά,
γιατί νά φύγη άδύνατο τήν μοΐρα τοῦ θανάτου.
Κι αν ή γενιά του άπό θεούς άθάνατους βαστά,
κάποτ' αν άπ' τόν πόλεμο δειλά λιποτακτήση,
μέσα στο σπίτι βρίσκει τον ή ώρα του ή στερνή.
Μά τοῦτον ποιός τόν άγαπᾷ και ποιός θά τόν ποθήση;
ένῶ τόν άλλο ένας λαός, αν πάθη τόν πονεΐ.
Γιατί ό λαός όλάκερος θρηνεΐ τό παλληκάρι,
σαν σκοτωθῆ και ἔχουν τον ήμίθεο όσο ζῆ.
Σάν πύργ' όλοι κατάματα θωροῦν τον με καμάρι
γιατί μονάχος κάμνει αυτός όσα πολλοί μαζί.

Καλλίνος

Μετάφρασις υπό Σ. Μενάρδου

ΧΡΥΣΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ

(Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ 480 π. Χ.)

Οί Έλληνες προετοιμάζονται δια τήν άμυναν.

“Οτε οί Έλληνες έπληροφορήθησαν τας προπαρασκευάς του Ξέρξου, ήρχισαν και αύτοί να προπαρασκευάζωνται. Οί Άθηναίοι κατασκεύασαν από τά χρήματα τών μεταλλείων του Λαυρίου διακόσια πλοΐα, τά όποΐα και έσωσαν τήν Έλλάδα. Άλλά και οί Σπαρτιάται και οί Άρκάδες και οί Κορινθιοί ήτοιμάζοντο και αύτοί. Και οί Έλληνες συνεκεντρώνοντο εις συνελεύσεις, έγίνοντο φίλοι και κατέπαυον τούς μεταξύ τους πολέμους.

“Οτε δε ό Ξέρξης εισέβαλεν εις τήν Θεσσαλίαν, οί Έλληνες συνεκρότησαν συμβούλιον εις τόν Ίσθμόν, δια να άποφασίσουν πώς και ποϋ θα προβάλλουν αντίστασιν εις τόν Άσιανόν επιδρομέα.

‘Η κυριαρχουσα γνώμη ήτο να φράξουν τήν είσοδον τών Θερμοπυλών. Και έλήφθη ή άπόφασις! Εις τό στενόν τών Θερμοπυλών άπεφασίσθη να άντιταχθούν οί Έλληνες πεζοί, εις δε τό Άρτεμισιον ό στόλος.

Κήρυκες άπεστάλησαν εις πάσας τας πόλεις, καλοϋντες τούς Έλληνας εις τό πεδιον τής τιμής.

Δια να τούς ένθαρρύνουν δε έλεγον μεταξύ άλλων: « ‘Ο έπερχόμενος Άσιανός δέν είναι Θεός, άλλ’ άνθρωπος ».

Τό συμβούλιον διελύθη και όλοι έσπευδον εις τας θέσεις των.

Συγκέντρωσις εἰς τὸ πεδῖον τῆς τιμῆς!

Τριακόσοι ὀπλίται Λακεδαιμόνιοι, μὲ ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδα, χίλιοι Μαντινεῖς καὶ Τεγεᾶται, Ἄρκάδες χίλιοι ἑκατόν, Κορίνθιοι τετρακόσιοι, Φλιάσιοι διακόσιοι καὶ Μυκηναῖοι ὀδοθήκοντα κατέφθασαν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον εἰς τὰς Θερμοπύλας. Μὲ αὐτοὺς συνηώθησαν ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς ὑπὸ τὸν γενναῖον Δημόφιλον, τετρακόσιοι Θηβαῖοι, οἱ Ὀπούντιοι Λοκροὶ ὄλοι καὶ χίλιοι Φωκεῖς

Ἄλλὰ καὶ ἄλλος στρατὸς θ' ἀπεστέλλετο μετ' ὀλίγον. Τὰ Κάρνεια (ἐορτὴ τῶν Σπαρτιατῶν) καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι συνέπιπτον τότε, ἤμπόδισαν τοὺς Ἕλληνας νὰ σπεύσουν πανστρατιᾷ ἐκεῖ, ὅπου ἔπρεπε. Πλὴν ὅμως αἱ περιστάσεις δὲν τοὺς ἀνέμενον. Πολλοὶ ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τοῦ συγκεντρωθέντος στρατοῦ τῶν Ἑλλήνων. Περισσότερον ὄλων ὅμως ἐθαυμάζετο ὁ Λεωνίδας, ὁ ὅποιος ἀνεκηρύχθη καὶ ἀρχιστράτηγος.

Οἱ Ἕλληνες ἔταξαν τοὺς χιλίους Φωκεῖς εἰς τὴν φρούρησιν μιᾶς ἀτραποῦ ἢ ὁποῖα ὀδηγεῖ εἰς τὰ νῶτα τῶν ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τειχῶν.

Μόλις ὅμως ἐπλησίασεν ὁ Πέρσης εἰς τὰς Θερμοπύλας, μερικοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἐλάχιστοι, ἤρχισαν νὰ σκέπτωνται, ὅτι θὰ ἔπρεπεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν μᾶλλον ν' ἀντιτάξουν τὴν ἄμυναν. Οἱ πολλοὶ ὅμως δὲν παρέδέχοντο τοῦτο ὡς ὀρθόν.

Ὁ Λεωνίδας ἀπεφάσισε νὰ μείνουν ὄλοι εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ ν' ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα. Τὴν ἀπόφασίν του αὐτὴν τὴν ἔκαμε γνωστὴν εἰς ὅλας τὰς πόλεις, καὶ ἐζήτησε ταυτοχρόνως ἐσπευσμένην ἀποστολὴν βοηθειῶν, διὰ νὰ δυναθῇ νὰ ἀποκρούσῃ ὀριστικῶς τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον. Αὐτὰ ἐγένοντο εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ὑπερήφανος Ἀσιανός.

Ὁ Ξέρξης κατερχόμενος ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἐπληροφορεῖτο ὅτι ὀλίγος ἑλληνικὸς στρατὸς συνεκεντρώθη εἰς τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τοῦ ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν. Δὲν ἔδωκε πίστιν εἰς τὰς πληροφορίες καὶ ἀπὸ μακρὰν ἐξαπέστειλεν ἓνα ἱππέα πρόσκοπον, διὰ νὰ ἴδῃ πόσοι εἶναι οἱ

Ἕλληνες καὶ τί κάμνουν. Ὁ ἵππεύς δὲν ἀντελήφθη παρὰ μόνον τοὺς ἐκτὸς τοῦ τείχους Λακεδαιμονίους, οἱ ὁποῖοι ἐγυμνάζοντο καὶ ἐκτένιζον τὰς κόμας τῶν.

Τοὺς κατεμέτρησε μάλιστα, ἐνῶ ἐκεῖνοι τόσῃν περιφρόνησιν τοῦ ἔκαμαν, ὥστε δὲν κατεδέχθησαν, οὔτε νὰ τὸν καταδιώξουν.

Ὁ Ξέρξης ἐθεώρησε γελοίας τὰς πληροφορίας καὶ ἀστεῖα τὰ ἔργα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐζήτησε δὲ ἀπὸ τὸν Σπαρτιάτην Δημάρaton, τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν του, νὰ διαφωτισθῇ.

Ὁ Δημάρatos εἶπε: «Βασιλεῦ, οἱ Σπαρτιάται πράττουν κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Ἄλλ' ἂν κατορθώσῃς νὰ καταστρέψῃς τοὺς ἀνδρειοτάτους τούτους, οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ ὑψώσῃ χεῖρα ἐναντίον σου».

Ἄλλὰ καὶ τὰς βεβαιώσεις αὐτὰς τὰς ἐθεώρησεν ὑπερβολικὰς ὁ Ξέρξης. Εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐδραπέτευσον καὶ διὰ τοῦτο ἀφήκε νὰ παρέλθουν τέσσαρες ἡμέραι, χωρὶς νὰ προβῇ εἰς καμμίαν ἐνέργειαν.

Οἱ Ἕλληνες ὅμως, οὔτε εἶχον σκοπὸν ν' ἀναχωρήσουν, οὔτε καὶ ἀνεχώρησαν. Πληροφοροῦνται μάλιστα ἀπὸ κάποιον Τραχίνιον, ὅτι «οἱ βάρβαροι εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε ἀποκρύπτουν τὸν ἥλιον μὲ τὸ πλῆθος τῶν βελῶν τῶν»· ἀλλὰ δὲν χάνουν τὸ θάρρος τῶν οἱ Ἕλληνες. «Τόσον τὸ καλύτερον, ἀπαντᾷ μὲ ἀφέλειαν ὁ Σπαρτιάτης Διηνέκης· θὰ πολεμῶμεν ὑπὸ σκιάν καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Ὁ Ξέρξης ἐθεώρησε τὸ πρᾶγμα ὡς μωρίαν καὶ ἀναίδειαν συγχρόνως. Καὶ γεμᾶτος ὀργὴν ἔστειλε κατ' αὐτῶν τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Κισσίους μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ συλλάβουν ζωντανοὺς καὶ ὀδηγήσουν ἐνώπιόν του τοὺς θρασεῖς ἐκείνους Ἕλληνας!

Μῆδοι καὶ Κίσσιοι ἐφορμοῦν μὲ μανίαν κατὰ τῶν ὀλίγων. Φονεύονται ὅμως περισσότεροι. Ἐκείνους διαδέχονται ἄλλοι καὶ τούτους πάλιν ἄλλοι. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες μένουν ἀκλόνητοι.

Ἐξαποστέλλει τότε ὁ Ξέρξης τὸν Ὑδάρνην μὲ τοὺς 10.000 «ἀθανάτους Πέρσας». Ρίπτονται καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν μάχην μὲ βοήθην καὶ πάταγον πολύν. Ἄλλὰ καὶ αἱ ἀτελείωτοι τάξεις τῶν

ἀθανάτων αὐτῶν εὐρίσκουν τὸν θάνατον εἰς τὴν παράταξιν τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἠρώων τῆς Σπάρτης. Δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰ βραχέα τῶν ἀκόντια καὶ κατακόπτονται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ Πέρσαι ὅλοι.

Ὁ ὑπερήφανος Ἀσιάτης ἀναπηδᾷ τρεῖς φορὰς ἀπὸ τὸν θρόνον του. Τὸν καταλαμβάνει φόβος διὰ τὴν τύχην τοῦ στρατοῦ του.

Καὶ ἡ ἐπομένη ἡμέρα δὲν ὑπῆρξε καλυτέρα διὰ τὸν ἐπιδρομέα. Ἦλπιζεν ὅτι οἱ ὀλίγοι θρασεῖς καὶ τραυματῖαι δὲν θὰ ὑπῆρχον πλέον διὰ νὰ ἀντισταθοῦν. Ἄλλ' ἠπατήθη. Μόνον πικρίας ἐδοκίμασε καὶ ἀπογοήτευσιν μεγαλυτέραν ἔλαβε καὶ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν ἡμέραν.

Μυσαρὰ πρᾶξις θραύει τὴν ἀντίστασιν.

Ὁ Ξέρξης φθάνει εἰς ἀμχανίαν. Πλήττει ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν του. Ἄλλὰ πρᾶξις μυσαρὰ τὸν σφῆζει. Ὁ προδότης Ἐφιάλτης ἔδωκε πίστιν εἰς βαρβαρικὰς ὑποσχέσεις καὶ ὑπέδειξε τὴν ἄγνωστον ἀτραπὸν, ἡ ὁποία ὠδήγει διὰ τοῦ ὄρους Καλλιδρόμου εἰς τὰ νῶτα τῶν ἀθανάτων ἠρώων!

Δὲν χάνει καιρὸν ὁ Ξέρξης. Ἐξαποστέλλει διὰ νυκτὸς τὸν Ὑδάρνη μὲ τοὺς ἀθανάτους του κατὰ τῶν νῶτων τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὁ κατάπτυστος προδότης ὀδηγεῖ!

Περὶ τὰ ἐξημερώματα οἱ Φωκεῖς φρουροὶ ἀντιλαμβάνονται τοὺς Πέρσας πλησίον τῶν. Νομίζουν ὅτι ἔρχονται ἀποκλειστικῶς ἐναντίον τῶν. Ἀρπάζουν τὰ ὄπλα τῶν καὶ σπεύδουν εἰς καταλλήλους θέσεις πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἀποφασισμένοι ν' ἀντιτάξουν ἄμυναν μέχρι θανάτου.

Ἄλλ' οἱ Πέρσαι δὲν ἐνδιαφέρονται πολὺ διὰ τοὺς Φωκεῖς. Ἀπασχολοῦν μόνον τούτους μὲ συνεχῆ καὶ πυκνὰ τοξεύματα καὶ κάταβαίνουν ἐσπευσμένως τὴν ἀτραπὸν.

Ὁ Λεωνίδας πληροφορεῖται τὰ συμβάντα. Βλέπει ὅτι ἐλπίς σωτηρίας δὲν ὑπάρχει. Ἐννοεῖ καλῶς ὅτι οὔτε καὶ ἀποτέλεσμα δύνανται νὰ φέρῃ. Ἄλλὰ προτιμᾷ νὰ μείνῃ καὶ νὰ πέσῃ μαχόμενος. Διότι καὶ οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης αὐτὰ ὠρίζον, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ θάνατός του θὰ ἔμενεν ὡς παράδειγμα

άξιολογώτατον, διὰ τούς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον νὰ ἀντικρύσουν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν βίαν τοῦ ἐπιδρομέως.

Ἐκάλεσε λοιπὸν τούς συμπολεμιστάς του ὅλους καὶ τούς διέταξε νὰ φύγουν διὰ θαλάσσης, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς ἄλλην μάχην. Καὶ ἐκράτησε μόνον τούς Σπαρτιάτας καὶ τούς Θηβαίους. Καὶ οἱ Θεσπιεῖς ἠρνήθησαν μὲ ἐπιμονὴν νὰ φύγουν καὶ ἔμειναν.

Πάλη λυσσώδης. Φονεύονται οἱ ἄριστοι ἐνδόξως.

Ὁ Ξέρξης προσφέρει σπονδὰς εἰς τὸν ἀνατείλαντα ἥλιον καὶ ὀλίγον πρὸ μεσημβρίας, ὅτε ὑπελόγιζεν ὅτι θὰ εἶχε φθάσει εἰς πέρας ἡ μυσαρὰ ὑπόδειξις τοῦ Ἐφιάλτου, παραγγέλλει γενικὴν ἐπίθεσιν.

Ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ στρατιῶται του γνωρίζουν καλῶς ὅτι πρόκειται ν' ἀποθάνουν, ἀλλὰ περιφρονοῦν τὸν κίνδυνον. Λυποῦνται μόνον, διότι γνωρίζουν ἐπίσης καλῶς ὅτι ὁ Ξέρξης θὰ διασκελίῃ τὰ πτώματά των καὶ θὰ περάσῃ. Καὶ ὅμως παρὰ τὴν ἀπελπισίαν των δεικνύουν τόλμην καὶ γενναιότητα μοναδικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν.

Παρατάσσονται καὶ ἀναμένουν τούς ἐχθρούς εἰς τὸ πλάτύτερον μέρος τοῦ στενοῦ, ὅπου συγκροτεῖται μάχη φονικωτάτη.

Οἱ Πέρσαι ἐπιτίθενται μὲ ἀπερίγραπτον σφοδρότητα. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες σκορπίζουν τὸν ὄλεθρον εἰς τὰς τάξεις των.

Συντρίβονται οἱ βάρβαροι καὶ πλεῖστοι ὑποχωροῦν· οἱ ἀρχηγοὶ των κτυποῦν μὲ μαστίγια, φονεύουν καὶ μὲ κάθε τρόπον τούς βιάζον νὰ προχωροῦν· πολλοὶ ρίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι καταπατῶνται ἀπὸ τούς ὕστερον ἐρχομένους ἀλλὰ σωτηρίαν δὲν εὐρίσκουν!

Συντρίβονται τὰ δόρατα τῶν Ἑλλήνων καὶ φθάνει ἡ στιγμή τοῦ θανατηφόρου ξίφους. Ὁ ὄλεθρος εἶναι μέγας!

Πίπτει μαχόμενος μεταξύ τῶν πρώτων ὁ Λεωνίδας. Φονεῦται ὁ σπουδαῖος Διηνέκης καὶ ὅλοι οἱ ἄριστοι τῶν Σπαρτιατῶν. Γύρω ἀπὸ τὸ τίμιον πτώμα τοῦ Λεωνίδου διεξάγεται τρομερὰ σφαγή. Φονεῦνται καὶ ἀπὸ τούς Πέρσας δύο ἀδελφοὶ τοῦ Δαρείου καὶ ὁ Ἀβροκόμας καὶ ὁ Ὑπεράνθης καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπὸ τούς ἀρίστους ἐξ αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες τέσσαρας φορὰς ἀναγα-

κάζουν τοὺς ἐχθροὺς νὰ ὑποχωρήσουν καὶ ἀποκομίζουν τὸν νεκρὸν τοῦ Λεωνίδου.

Πρέπει νὰ ἔπαινον εὐχαριστημένος ὁ Λεωνίδας, διότι δὲν ἀντίκρισε τὰς συνεπείας τῆς προδοσίας!

Καὶ ἰδοὺ μόλις φθάνουν οἱ Πέρσαι τοῦ Ἐφιάλτου! Οἱ Ἕλληνες εἰσέρχονται ἐσπευσμένως εἰς τὸ τεῖχος. Πιέζονται ἀπὸ παντοῦ ἀσφυκτικὰ καὶ πληγώνονται ἀκαταπαύστως· ἀμύνονται ὁμῶς μὲ μανίαν καὶ μὲ μαχαίρας καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τοὺς δόδοντας ἀκόμη!

Ἄλλ' οἱ βάρβαροι τοὺς κατέχωσαν μὲ τὸ πλῆθος τῶν βελῶν, τὰ ὅποια ἔριπτον:

Ἔπαινον μέχρις ἐνός. Ἦνδραγάθησαν πρῶτοι μεταξὺ πρῶτων καὶ ἄριστοι μεταξὺ ἀρίστων¹.

Ὁ Ξέρξης διεσκέλισε τὰ πτώματα τῶν ἀρίστων Ἑλλήνων καὶ ἐπέρασε² τοῦ Λεωνίδου μάλιστα διέταξε νὰ ἀποκόψουν τὴν κεφαλὴν καὶ ν' ἀνασκολοπίσουν τὸ σῶμα.

Εἰς τὴν εἴσοδον τῶν στενῶν ἐστήθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μαρμάρινος λέων πρὸς τιμὴν τοῦ Λεωνίδου. Ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς ἐστήθησαν μνημεῖα· ἐν δια πάντας τοὺς πεσόντας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν.

Μυριάσιν ποτὲ τῆδε τριακοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες².

Καὶ ἕτερον διὰ τοὺς Σπαρτιάτας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν :

Ἔξιν³, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι³

¹ Ἡρόδοτος, Βιβλίον VII

² Ἐλευθερα ἀπόδοσις ὑπὸ Χ. Δημητριοπούλου

¹ Ὁ Ἡρόδοτος εἶχε μάθει τὰ ὀνόματα καὶ τῶν τριακοσίων Σπαρτιῶν.

² Δηλαδή: Κατὰ τριακοσίων μυριάδων (300×10.000=3.000.000) ἐμάχοντο κάποτε ἐνταῦθα τέσσαρες χιλιάδες ἐκ Πελοποννήσου.

³ Δηλαδή: Ἐνε, ἀνάγγειλε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι ἐδῶ ἀκριβῶς εἴμεθα θαμμένοι, πιστοὶ εἰς τοὺς λόγους (=νόμους) ἐκείνων (τῆς Πατρίδος).

ΑΡΧΑΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ

Ἀθηναῖαι.

Λαμπρά, ὅπως γνωρίζομεν, εἶναι τὰ κατορθώματα τῆς φιλοπατρίας τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ δὲν εἶναι κατώτερος καὶ ὁ γυναικεῖος ἥρωισμός. Δὲν ὑπάρχει πόλις, ἢ ὁποῖα νὰ μὴ ἔχη ἡρώιδας καὶ ἀμέτρητα εἶναι τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν μέχρι σήμερον τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου.

Τὸ πρῶτον παράδειγμα θὰ τὸ εὕρωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν πόλιν μόλις ἔχει θεμελιώσει ὁ βασιλεὺς Κέκρωψ· τὰ βήματά της ἀκόμη δὲν εἶναι σταθερά.

Καὶ νὰ, φοβεροὶ ἐχθροὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν ἀποφασισμένοι νὰ τὴν ἀφανίσουν. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον, τί πρέπει νὰ πράξουν διὰ νὰ σωθοῦν· ἐκεῖνο τοὺς ἀπήντησεν ὅτι τότε μόνον θὰ νικήσουν, ὅταν ἀποθάνῃ κάποιος ἐθελουσίως χάριν τῆς πατρίδος.

Ὅταν ἔμαθε τὸν χρησμὸν ἡ Ἄγραυλος, θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος, δὲν ἐδίστασεν οὔτε μίαν στιγμήν. Ἀναβαίνει ἀμέσως εἰς τὰ ὑψηλὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἀφόβως κατακρημνίζεται. Ἡ φιλόπατρις κόρη δὲν ἐλογάριασεν οὔτε τὴν ὠραίαν νεότητά της οὔτε τὰς βασιλικὰς τιμὰς ποὺ ἔχανε. Τουναντίον ἠθέλησε μὲ τὴν θυσίαν τῆς ἰδικῆς της πολυτίμου ζωῆς νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν εἰς κάποιον ἄλλον πολυτιμότερον, τὴν πατρίδα. Τοιοῦτοτρόπως ἐσώθησαν αἱ Ἀθηναὶ καὶ τὸ παράδειγμά της ἐμιμήθη κατόπιν καὶ ὁ Κόδρος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἠσθάνθησαν τόσον θαυμασμὸν διὰ τὴν αὐτοθυσίαν τῆς ἡρωικῆς κόρης, ὥστε πρὸς τιμὴν της ἴδρυσαν ναὸν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔπεσεν. Καὶ εἰς τὸν ναὸν αὐτόν, ναὸν γυναικὸς ται οὐχὶ ἀνδρός, οἱ Ἀθηναῖοι ἔφηβοι, ἐπικαλούμενοι τὴν βοήθειαν καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἀγραύλου ὠρκίζοντο τὸν στρατιωτικὸν ὄρκον, ὅτι θὰ ὑπερασπίζουσιν μέχρις τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς τῶν τὴν πατρίδα.

Σπαρτιάτιδες.

Πολύ γνωστή και παροιμιώδης είναι ή μεγάλη φιλοπατρία των γυναικῶν τῆς Σπάρτης.

“Όταν ή Σπαρτιάτις ἔστειλε τὸν υἱὸν τῆς εἰς τὸν πόλεμον, ὄχι μόνον δὲν ἔκλαιεν, ἀλλὰ τὸναντίον τοῦ ἔδιδε τὴν ἀσπίδα μὲ καρτερίαν καὶ τοῦ ἔλεγεν :

—«Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς».

Δηλαδή ἢ νὰ φέρῃς πάλιν τὴν ἀσπίδα νικητῆς ἢ νὰ πέσῃς ἐπάνω εἰς αὐτὴν πολεμῶν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος.

Δὲν εἶναι ἐπίσης ὀλιγώτερον χαρακτηριστικὰ τοῦ γενναίου φρονήματος τῶν γυναικῶν τῆς Σπάρτης τὰ λόγια μιᾶς ἄλλης Σπαρτιάτιδος. Παρεπονείτο ὁ υἱὸς τῆς, ὅταν μετέβαινεν εἰς τὴν μάχην, ὅτι τὸ δόρυ του εἶναι βραχὺ καὶ ἐπομένως δὲν ἤμποροῦσε νὰ πολεμήσῃ καλῶς.

Πρόσθετε βῆμα! Τοῦ εἶπε τότε ἐκείνη.

Δηλαδή ἂν τὸ δόρυ σου, παιδί μου, εἶναι βραχὺ, δὲν πειράζει· πλησίασε μὲ θάρρος τὸν ἐχθρὸν περισσότερον καὶ τότε θὰ φθάνῃ τὸ δόρυ σου!

Πόσον πάλιν εἶναι ἀξιοθαύμαστος μιὰ ἄλλη Σπαρτιάτις, ἢ Ἀργιλεωνίς! “Όταν ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱὸς τῆς, ὁ στρατηγὸς Βρασίδας, ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην, συνεκράτησε τὸν πόνον τῆς, κατέπιε τὰ δάκρυσά τῆς καὶ εἶπεν :

— Εἰπέτε μου τώρα, σὰς παρακαλῶ, ἂν ἀπέθανεν ἀνταξίως τῆς Σπάρτης!

Καὶ ὅταν τῆς ἀπήντησαν ὅτι ἡ Σπάρτη δὲν ἔχει ὅμοιον μὲ τὸν υἱὸν τῆς, εἶπε μὲ μετριοφροσύνην :

—“Α, ὄχι, φίλοι! Ναι μὲν καλὸς καὶ ἄξιος ἦτο ὁ Βρασίδας, ἀλλὰ ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς καλυτέρους ἐκείνου!

Κανεὶς βεβαίως δὲν εἶδε τὸν πόνον μιᾶς ἄλλης Σπαρτιάτιδος, ὁ ὅποιος ἐπλημμύριζε τὴν καρδίαν τῆς, ἀλλὰ ἡ ἱστορία δὲν ἔλησμόνησε τὴν γενναιοψυχίαν τῆς γυναικός.

Ἡ Σπάρτη εἶχε πόλεμον μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας· ὁ βασιλεὺς τῆς τότε Κλεομένης ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου.

Αὐτὸς ὅμως, διὰ νὰ δώσῃ βοήθειαν, ἠθέλησε νὰ ἀσφαλίσῃ διὰ τὴν συμμαχίαν καὶ ἐζήτησεν ὡς ὁμήρους τὴν βασιλομήτορα Κρατησίκλειαν καὶ τὰ μικρὰ τέκνα τοῦ βασιλέως. Ὁ Κλεομένης ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς δισταγμοὺς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν γραίαν μητέρα του τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Πτολεμαίου.

— Αὐτὸ εἶναι, παιδί μου, τοῦ εἶπε, πού ἐδίσταζες νὰ μοῦ εἰπῆς; Ἐμπορεῖ λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἢ γερόντισσα νὰ ὠφελήσω τὴν Σπάρτην καὶ σὺ ἀκόμη κάθησαι; Στείλε με, στείλε με, παιδί μου, τὸ ταχύτερον, προτοῦ τὰ γηρατεῖα μὲ καταστήσουν ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ διὰ τὴν πατρίδα....

Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ἀνεχώρει διὰ τὴν Αἴγυπτον, ἐφίλησε δακρυσμένη τὸν υἱὸν της, ἐσπόγγισεν ἔπειτα τὰ δάκρυστά της, μήπως τὰ ἴδη κανεῖς, καὶ εἶπεν:

— ὦ βασιλεῦ τῶν Λακεδαιμονίων, ἄς προσέξωμεν καὶ οἱ δύο νὰ μὴ κάμωμεν τίποτε ἀνάξιον τῆς Σπάρτης!

Ὅμαδικοὶ ἥρωισμοί.

Τὰ παραδείγματα αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ ἐν λαμπρότερον τοῦ ἄλλου, καὶ ἐλάχιστα ἀπὸ τὰ τόσα πού ἀναφέρει ἡ ἱστορία, φωτίζουν μόνον ἄτομα· ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλα ὁμαδικοὺ γυναικείου ἥρωισμοῦ, πού μᾶς κάμνουν νὰ μένωμεν κατάπληκτοι.

Κάποτε ὁ Πύρρος, ὁ γενναῖος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, ἐστρατοπέδευσεν ἀπειλητικὸς πρὸ τῆς Σπάρτης.

Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγάλος καὶ ἡ Γερουσία ἔκρινεν ὀρθὸν νὰ ἀποστείλῃ τὰ γυναικόπαιδα πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν Κρήτην. Μόλις τὸ ἔμαθαν αἱ γυναῖκες ἠγανάκτησαν καὶ ἠρνήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα των.

Παρουσιάσθησαν ὅλαι ἐνώπιον τῆς Γερουσίας καὶ μία ἐξ αὐτῶν, ἡ Ἀρχιδαμία, μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα, ἐφώνησε:

— Σπαρτιάται, ἂν ἡ Σπάρτη χαθῆ, καμμία Σπαρτιάτισσα δὲν θέλει νὰ ζήσῃ!

Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὅλαι μαζί, μικραὶ καὶ μεγάλαι, παρθένοι καὶ σύζυγοι, μετέβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου οἱ στρατιῶται ἔσκαπτον τάφρον, διὰ νὰ ἀντικρούσουν τὴν ἔφοδον τοῦ Πύρρου. Ἀμέσως ἤρχισαν καὶ αὐταὶ νὰ σκάπτουν μὲ προθυμίαν, διὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὴν ἀνόρυξιν.

“Όταν ἦλθεν ἡ νύξ ὑπεχρέωσαν τοὺς πολεμιστὰς νὰ ἀποσυρθοῦν, διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν, αὐταὶ δὲ ἐσυνέχισαν μόναι τῶν τὴν ἔσκαφὴν μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον.

Τὴν αὐγὴν ἡ τάφος ἦτο ἔτοιμος καὶ τὴν παρέδωσαν εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος. Καὶ αὐταὶ ἀντὶ νὰ φύγουν, διότι ἦσαν κατὰκοποι ἀπὸ τὸ ὀλονύκτιον ἔργον, παρέμειναν εἰς τὴν μάχην πλησίον τῶν στρατιωτῶν· τοὺς ἔφερον βέλη, ἀκόντια, τροφήν, ὕδωρ, ἐνοσήλευον τοὺς τραυματίας καὶ ἐνεθάρρουν τοὺς μαχομένους:

— Σπαρτιᾶται, τοὺς ἔλεγον, μεγάλη θὰ εἶναι ἡ δόξα νὰ νικήσετε τοὺς ἐχθροὺς ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς Σπάρτης· ἀλλὰ καὶ γλυκύτατος θὰ εἶναι ὁ θάνατος, ἂν, μαχόμενοι χάριν αὐτῆς, πέσετε εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων, τῶν συζύγων καὶ τῶν θυγατέρων σας!

Οἱ Σπαρτιᾶται ἔχοντες εἰς τὸ πλευρόν των τὰς ἡρωικὰς γυναῖκας ἐπολέμησαν μὲ θάρρος καὶ ἠνάγκασαν τὸν Πύρρον ν’ ἀποχωρήσῃ νικημένος.

“Όταν πάλιν κάποτε οἱ Θεσσαλοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Φωκίδα, οἱ Φωκεῖς ὁμοφώνως ἀπεφάσισαν ν’ ἀμυνοῦν καὶ ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ ἀποθάνουν ὄλοι. Ἄλλὰ αἱ Φωκίδες γυναῖκες ἔκαμαν κάτι ἡρωικώτερον.

Ἄπεφάσισαν οἰκειοθελῶς ν’ ἀποθάνουν ὄλαι παρὰ νὰ γίνουν δοῦλαι τῶν Θεσσαλῶν. Συνέλεξαν λοιπὸν τὰ ξύλα, διὰ νὰ ἀνάψουν τὴν πυρὰν καὶ νὰ καοῦν αὐταὶ καὶ τὰ τέκνα των, ἐὰν οἱ ἐχθροὶ κατάρθωναν νὰ καταλάβουν τὴν πατρίδα των! Καὶ ἀκόμη ἔκαμαν στέφανον καὶ ἐστεφάνωσαν τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως, ὁ ὁποῖος εἶχε προτείνει τοῦτο εἰς αὐτάς!

Οἱ εἰσβολεῖς φυσικὰ ἀπέτυχαν, διότι κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ νικήσῃ ἕνα λαόν, τοῦ ὁποῖου ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἶναι ἀποφασισμένοι ν’ ἀποθάνουν χάριν τῆς ἐλευθερίας των.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες ὡς μητέρες, ὡς σύζυγοι, ὡς πολίτιδες. Καὶ δι’ αὐτὸ τὰ τέκνα των ἐδημιούργησαν ἕνα Μαραθῶνα, μίαν Σαλαμίνα, καὶ ἐνδόξους Θερμοπύλας.

N. A. Κοντόπουλος

Η ΑΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

[Μια από τις παραδόσεις του λαού μας, που δείχνουν την αβλόνητη πίστι του Γένους στον καιρό της σκλαβιάς του για την αναγέννησή του είναι και της "Αγια-Τράπεζας. Την παράδοσι αυτή διερωμηνέυει και τό ποίημα του Λροσίνη].

Τῆς "Αγιας Σοφιᾶς τὴν "Αγια Τράπεζα,
πρὶν οἱ Τοῦρκοι μποῦν καὶ τὴν κουρσέψουν,
σὲ καράβι οἱ Χριστιανοὶ τὴν φόρτωσαν
νὰ τὴν ξενιτέψουν.

Τὸ καράβι μὲ τὴν "Αγια Τράπεζα
πλέοντας στ' ἀνοιχτὰ μεγάλα βάθη
ξάφνω, δίχως ξέρες, δίχως σίφουνα,
πνίγηκε κι ἐχάθη.

Τὴ μεριά που βούλιαξε ἡ "Αγια Τράπεζα,
δείχνει ἕνα θαυματουργὸ σημάδι:
Πάντα ἐκεῖ εἶν' ἡ θάλασσα ἀτρικύμιστη
κι ἔχει ἀπάνω λάδι.

Στάλες τοῦ λαδιοῦ τῆς "Αγιας Τράπεζας
τίς μαζεύουν μὲ στεγνὸ μπαμπάκι
καὶ τίς φέρνουν γιὰ τὰ μάτια τ' ἄρρωστα
ναῦτες ἀπ' τὴ Θράκη.

Στὸ βυθὸ πεσμένη ἡ "Αγια Τράπεζα
σέρνεται, κυλιέται ἀγάλι ἀγάλι
κι ὅταν ξαναγίνη ἡ Πόλι ἐλεύθερη
θὰ 'βγη στ' ἀκρογιαλί...

« Πύρινη Ρομφαία »

Γ. Λροσίνης

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ

[Τὸ θαῦμα, πὸν βλασταίνει ξερὸ ξύλο, γιὰ τὰ βεβαιώση ὅτι θὰ ἐλευθερωθῶν οἱ δούλοι Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δείχνει τὴν ἀκλόνητη πίστι τοῦ λαοῦ μας στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, πὸς θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ἐπίσης καὶ στὰ λαϊκὰ κάλαντα, πὸν τραγουδοῦν τὰ παιδιά τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς, βλασταίνει καὶ τὸ ξερὸ ραβδί τοῦ Ἁγίου Βασιλεῖ, πὸν ἔρχεται φέροντας καὶ τὰ δῶρα].

Κοντὰ στὸ Μυστρά*, σὲ μιὰ ψηλὴ θέσι, πῶχει ἀπὸ κάτω ὅλο τὸ κάμπο τῆς Σπάρτης, ἦταν ἓνα μεγάλο κυπαρίσσι, τὸ μεγαλύτερο κυπαρίσσι τοῦ κόσμου. Τώρα δὲν ὑπάρχει πιά· εἶναι λίγα χρόνια, κάποιος κακὸς ἄνθρωπος εἶχε ἀνάψει φωτιά ἐκεῖ κοντὰ καὶ δὲν πρόσεξε κι ἄναψε τὸ κυπαρίσσι καὶ κήκε.

Αὐτὸ τὸ κυπαρίσσι εἶχε τὴν ἱστορία του. Ἐπὶ Τουρκίας ἓνας πασὰς πῆγε σ' αὐτὴ τὴ θέσι νὰ διασκεδάσῃ. Ἔβαλε καὶ τοῦ ἔψησαν ἓνα σφαχτὸ καὶ κάθισε κι ἔφαγε.

Εἶχε μαζί του κι ἓνα βοσκό, ἓνα νέο παλληκάρι χριστιανόπουλο καὶ τὸν ὑπηρετοῦσε. Γιὰ μιὰ στιγμή τὸ παιδί, πὸν ἔρριξε τὴ ματιά του καὶ παρατήρησε ἐκεῖνο τὸ ὠραῖο θέαμα, τὸν κάμπο μὲ τίς πρασινάδες καὶ τ' ἄφθονα νερὰ καὶ τὰ βουνὰ γύρω τὸ ἔπιασε τὸ παράπονο κι ἀναστέναξε.

Τὸν εἶδε ὁ πασὰς καὶ τὸν ρωτᾷ :

— Μπρὲ Ρωμιέ, τί ἔχεις κι ἀναστενάζεις ;

— Τί νὰ ἔχω πασὰ μου ! τοῦ λέει. Συλλογίζομαι πὸς ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη ἦτανε δικά μας μιὰ φορὰ καὶ μᾶς τὰ πήρατε· μὰ λένε τὰ χαρτιά μας κι ἔχω τὴν ἐλπίδα μου στὸ Θεό, πὸς μὲ καιρὸ πάλι δικά μας θὰ γίνουν.

Ὁ πασὰς θύμωσε.

— Μωρέ, τί μᾶς λές αὐτοῦ ; τοῦ λέει· καὶ ἀρπάζει τὴν ξύλινη σούβλα, πὸν εἶχαν ψήσει τ' ἄρνι, καὶ τὴν καρφώνει στὴ γῆ.

— Νά, τὸ βλέπεις αὐτό ; λέει. Ἄν αὐτὸ τὸ ξερὸ παλούκι βγάλη κλαριά, τότε νὰ ἔχετε ἐλπίδα, πὸς θὰ ξαναπάρετε πίσω αὐτὰ τὰ μέρη.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ σούβλα ρίζωσε στὴ γῆ καὶ βλάστησε καὶ φούντωσε καὶ θέριεψε κι ἔγινε τὸ περήφανο κυπαρίσσι πὸν γνωρίζαμε.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Πότε θά 'ρθῆ μίαν ἄνοιξι, θά 'ρθῆ ἓνα καλοκαίρι
πού λουλουδιάζουν τὰ κλαριά, πού λειώνουνε τὰ χιόνια,
γιὰ νὰ ζωσθοῦμε τ' ἄρματα καὶ τὰ χρυσὰ τσαπράζια
νὰ βγοῦμε κλέφτες, βρὲ παιδιά, κλέφτες στὰ κορφοβούνια.
Μέσ' στὴ ψηλότερη κορφή νὰ στήσουμε λημέρι
νὰ 'χουμε τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ τ' ἀποβραδὺς κουβέντα'
κι ἐμᾶς τὸ γλυκοχάραμα νὰ πρωτοχαιρετίζη,
ἐμᾶς ὁ ἥλιος τὴν αὐγὴ σάν κρούη νὰ πρωτοβλέπη,
νὰ μᾶς ζηλεύουν οἱ αἰτοί, νὰ μᾶς ξυπνοῦν τ' ἀηδόνια.
'Αράδ' ἀράδα τ' ἄρματα στὰ πεῦκα θά κρεμᾶμε,
καὶ θὲ νὰ στήνουμε χορό. Καὶ κάθε μας τραγούδι
θὰ ναι βροντῆ ἀπὸ σύγνεφο, φωτιά ἀπ' ἀστροπελέκι'
θὰ μᾶς τροιάζουν τὰ θεριά, θὰ προσκυνοῦν οἱ κάμποι.
Πότε θά 'ρθῆ μίαν ἄνοιξι, θά 'ρθῆ ἓνα καλοκαίρι,
νὰ βγοῦμε κλέφτες, βρὲ παιδιά, κλέφτες στὰ κορφοβούνια.

« Ἀγροτικά »

Κ. Κροστάλλης

— “Έλα, μάννα μου· τ’ ἄρματα καὶ τὴν εὐχὴ σου.

— Γιουρούσι πάλι;

— Ναί, μάννα μ’.

Τὸ Μεσολόγγι δευτέραν φοράν ἤδη ἐκινδύνευεν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Πολυάριθμος τουρκικὸς στρατὸς περιέκλειεν αὐτὸ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ὁ Κιουταχῆς κατεσκήνου πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1825, ἀπόφασιν ἔχων νὰ μὴ ὀπισθοδρομήσῃ ἄπρακτος.

Ἡ κρισιμωτέρα στιγμή ἤγγιζε διὰ τὸ Μεσολόγγι. Καὶ ὁμως μόνῃ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἤρκεσε ν’ ἀλλάξῃ τὰ πράγματα. Ὁ Τοπάλ πασὰς μὲ τὴν πρώτην προσβολὴν ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ ὁ Κιουταχῆς περιῆλθεν εἰς δύσκολον θέσιν.

— Καὶ λὲς νὰ κάμετε γιουρούσι; ἠρώτησε καὶ πάλιν ἡ Μαλάμω τὸν υἱὸν τῆς Ζάχον.

— Ναί, μάννα, ἀπόψε. “Έλα, δῶσ’ μου τ’ ἄρματα.

Ἡ Μαλάμω ἔλαβε προθύμως τὸ λαμπρὸ γιαταγάνι καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν ὄμιον τοῦ. “Ἐπειτα τοῦ ἔδωσε στὸ χέρι τὸ καριοφίλι τοῦ.

— Κοίταξε νὰ μὴν ξεχνᾶς τὸν Ταχίρ! τοῦ εἶπε μὲ αὐστηρὰν φωνήν. Ὁ Ζάχος συνωφρῶθη δὲν εἶπε τίποτε, καὶ τράβηξε ἔξω.

Ἡ Μαλάμω ἦτο Σουλιώτισσα. Κόρη πρὶν, εἶχε φάγει μὲ τὴ φύκτα τὴ μπαρούτη ὑπερασπιζομένη μὲ θάρρος τοὺς βράχους τῆς πατρίδος τῆς.

Ἡ Μαλάμω εἶχεν αὐστηρὰς καὶ μεγάλας ἰδέας περὶ πατρίδος, τιμῆς καὶ οἰκογενειακῶν παραδόσεων. Τὸν πόλεμον τὸν

έθεώρει ως κάτι φυσικόν και αναγκαῖον διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁμως τώρα ποὺ ἀπεχαιρέτα τὸν Ζάχον, μόνη ἡ ὑπερηφάνεια συνεκράτει τὰ δάκρυα. Ὁρθία εἰς τὴν θύραν της παρηκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος τὸν υἱόν, ὅστις μὲ γοργὸν βῆμα ἔσπευδε πρὸς τοὺς συντρόφους του. Σιγὴ καὶ ἔρημία ἐβασίλευον περίξ.

Τέλος εἰσηλθεν εἰς τὸν οἶκον της καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν ὀπισθὲν της. Διὰ σταθερᾶς χειρὸς ἤναψε μικρὸν κηρίον πρὸ τοῦ εἰκονίσματος τῆς Παναγίας καὶ ἐγονυπέτησεν εὐλαβῶς. Εἰς τὴν Παναγίαν ἐνεπιστεύετο τὸν Ζάχον της. Δὲν ἐζήτηι μόνον νὰ τὸν φυλάξῃ κατὰ τὴν συμπλοκὴν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ χαρίσῃ δύναμιν διὰ νὰ καταβάλλῃ τὸν Ταχίρ Γιάτσην.

Ὅταν ἡ Μαλάμω ἔλεγεν εἰς τὸν υἱόν της νὰ μὴ λησμονῇ τὸν Ταχίρ, δὲν ὠμίλει ὡς μητέρα, ἀλλ' ὡς-γυναίκα τοῦ Σπαθόγιαννου. Αὐτὸν εἶχε φονεύσει ὁ Ταχίρ διὰ νὰ πάρῃ τὸ περίφημον καριοφίλι του.

Τὸ καριοφίλι τοῦ Σπαθόγιαννου ἦτο ἀπὸ τὰ πολυτελέστερα τοῦ καιροῦ του. Δὲν ἦτο ὁμως ὀνομαστὸν μόνον διὰ τὴν πολυτέλειάν του, ἀλλὰ καὶ διότι ὑπῆρξεν ὄπλον τοῦ ἀρματολοῦ Σπαθόγιαννου, ποὺ ἤκμασε κατὰ τὸ 1680.

Ἐπὶ ἑκατὸν καὶ πλέον ἔτη μετέβαιναν ἀπὸ πατέρα εἰς υἱόν καὶ ἐτρέφετο μὲ μπαρούτην καὶ σφαίρας καὶ ἔστελνε τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οὕτως ἔφθασε μέχρι τοῦ Γιώργου Σπαθόγιαννου, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε δι' ἐνέδρας ὁ Ταχίρ καὶ τὸ ἤρπασεν.

Ἄλλ' ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας ἀπῆτει πάσῃ θυσίᾳ νὰ ἀνακτηθῇ τὸ καριοφίλι καὶ ἀδιάκοπος καὶ πεισματώδης ἀγὼν ἤρχισεν ἔκτοτε μεταξὺ τῆς οἰκογενείας τοῦ Σπαθόγιαννου καὶ τοῦ Ταχίρ. Τέσσαρες υἱοὶ της, ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Αἱ συμφοραὶ ἐπλήγωσαν τὴν μητρικὴν καρδίαν τῆς Μαλάμω, ἀλλὰ δὲν κατέβαλον τὴν ὑπερηφάνειάν της. Καὶ τώρα, πληροφορηθεῖσα ὅτι ὁ Ταχίρ ἦτο ἐμπρὸς εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἔστελνε τὸν τελευταῖον υἱόν της νὰ κτυπηθῇ μαζί του.

Ἐν τούτοις ὁ Ζάχος μὲ ἐλαφρὸν καὶ γοργὸν βῆμα ἔφθασεν εἰς τὰ τείχη. Ἡ φρουρὰ ἠγρύπνει εἰς τοὺς προμαχῶνας.

Ὁ Νότης Μπότσαρης μὲ τοὺς ἄλλους καπεταναίους συνεσκέπτοντο περὶ τῆς ἐξόδου εἰς τὸ ἐκκλησιδῖον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

Ὁ Καραϊσκάκης εἶχε πλησίον τὸ στρατόπεδόν του. Συνενονηθέντες μετ' αὐτοῦ ἀπεφάσισαν ἐκείνην τὴν νύκτα νὰ ἐπιπέσουν συγχρόνως κατὰ τοῦ ἀλβανικοῦ στρατοπέδου. Ἦδη ἡ συμφωνηθεῖσα ὥρα ἐπλησίαζε. Τὰ διακόσια παλληκάρια τὰ προωρισμένα διὰ τὴν ἔξοδον εἶχον διέλθει τὴν τάφρον καὶ ἔκειντο πρηνῆ μετὰ τὸ καριοφίλι εἰς τὴν χεῖρα καὶ τὸ γιαταγάνι εἰς τοὺς ὀδόντας κάτω τοῦ ὑψηλοῦ προχώματος τῶν ἐχθρῶν.

— Φωτιά στὸ βουνό, ὦρὲ παιδιὰ! εἶπέ τις χαμηλοφώνως. Πραγματικῶς εἰς μίαν ράχιν τοῦ Ζυγοῦ ἔλαμψαν αἴφνης τρεῖς φωτιές καὶ ταυτοχρόνως ἠκούσθησαν πυροβολισμοί. Ἦταν τὸ σύνθημα πού ἐπερίμενον οἱ ὄπλαρχηγοί. Ὁ Καραϊσκάκης εἰδοποιούσεν ὅτι ἐπιπτεν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Σχεδὸν ἀμέσως ἀλαλαγμὸς ἠκούσθη ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου.

— Ἔτοιμοι παιδιὰ; ἠρώτησεν πλησιάζων ὁ Μακρῆς.

— Ἔτοιμοι.

— Ἐμπρός!

Ἔσταυροκοπήθησαν κι εὐρέθησαν αἴφνης ὄρθιοι ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ προχώματος.

Ὅπως δύο μεγάλοι ποταμοί, τείνοντες νὰ συναντηθοῦν κατατρώγουν καὶ παρασύρουν τὸ πρὸ αὐτῶν χῶμα, οὕτως οἱ δύο στρατοί, οἱ ἔξωθεν ἐρχόμενοι καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως, κατέστρεφον πᾶν ἐμπόδιον καὶ ἐπροχώρουν. Συναντῶμενοι δὲ ἀντήλλασον τὸ σύνθημα καὶ ἔβαινον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

— Δαδί! ἐφώναζεν ὁ ἕνας κρατῶν ὑψηλὰ τὸ γιαταγάνι.

— Τσεκούρι! ἀπήντα ὁ ἄλλος. Καὶ ἐφιλοῦντο ἀδελφικῶς.

Οἱ ἐχθροὶ εἶχον ἐγερθῆ τοῦ ὕπνου ἔντρομοι. Μερικοὶ ἔδραξαν τὰ ὄπλα διὰ ν' ἀντιταχθοῦν, ἀλλὰ τὸ σκότος καὶ ἡ σύγχυσις ἔκαμνον αὐτοὺς νὰ μὴ βλέπουν ὅτι ἔσφαζον τοὺς ὁμοφύλους των.

Ἀπὸ τοῦ Ζυγοῦ μέχρι τῶν τειχῶν ἡ πεδιάς εἶχε μεταβληθῆ εἰς κόλασιν. Βοῆ καὶ θόρυβος παντοῦ. Ὁ Ζάχος διεκρίνετο μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν συμπλοκὴν. Ἄφου ἄδειασε τὸ καριοφίλι του, τὸ ἐκρέμασε εἰς τὸν ὤμον καὶ κρατῶν εἰς τὴν δεξιὰν τὸ γιαταγάνι καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν ἀσημοπιστόλαν ἐπροχώρει κτυπῶν πανταχοῦ.

Αἴφνης ἐστάθη ἀκρῶμένος, Ἐν μέσῳ τοῦ τόσο θορύβου καὶ τῶν μυρίων πυροβολισμῶν ἡ ἐξησκημένη ἀκοή του διέκρινε

ένα γνωστόν πυροβολισμόν. Ἄνετριχίασεν ὄλος. Τὸ μέτωπόν του ἐσκυθρώπασε. Τὸν εἶχε ἀκούσει, ὅτε ἐπολέμει μὲ τὸν τελευταῖον ἀδελφόν του πρὸς τοὺς Ἄλβανούς.

«Ἄκους! Ἐκεῖνο εἶναι τὸ καριοφίλι τοῦ πατέρα, μὴ τὸ ξεχνᾶς!» Τοῦ ἐσύστησε, πρὶν φονευθῆ ὁ ἀδελφός του.

Τὸ καριοφίλι τοῦ Σπαθόγιαννου! εἶπεν ὁ Ζάχος στραφείς πρὸς τοὺς συντρόφους του. Καὶ ὡς νὰ ἔβαλε πέτρα εἰς τοὺς πόδας, ὁ νεαρός κλέφτης ἐτράπη ἀκράτητος πρὸς τὸ μέρος τοῦ πυροβολισμοῦ.

Ἐκεῖ συνεκροτεῖτο πεισματώδης ἀγὼν μεταξύ τῶν Τόσκηδων καὶ τῶν κλεφτῶν.

Ἔωρὲ Ταχίρ Γιάτση! αὐτοῦ εἶσαι, ὦρὲ! ἐφώναξεν καταφθάσας ὁ Ζάχος.

— Ἐδῶ γιὰ! ἀπήντησε μὲ τὴν βροντώδη φωνὴν του ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τόσκηδων.

— Ἐβγα, ὦρὲ, νὰ πολεμήσουμε οἱ δύο.

— Καὶ ποιὸς εἶσαι μωρέ;

— Εἶμαι ὁ Σπαθόγιαννος.

Ἦκούσθη θόρυβος καὶ συγχρόνως ἐφάνη ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ προχώματος κρατῶν εἰς τὴν δεξιάν μακρὸν καριοφίλι μεγαλόσωμος ἀνὴρ. Ἦταν ὁ Ταχίρ. Ἄν καὶ γέρος ἢ ψυχὴ του ἦτο γεμάτη ἀπὸ νεανικὸ σθένος κι οἱ βραχιόνες του ἀπὸ δύναμιν. Τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ταχίρ Γιάτση ἀκόμη ἐξυμνοῦν τὰ ἀλβανικὰ τραγούδια.

Οἱ κλέφται, μὲν τὸν εἶδαν, ἔπαψαν τοὺς πυροβολισμούς. Καὶ οἱ Τόσκηδες ἐπίσης. Ἀπέναντι τοῦ Ταχίρ ἐπὶ ἄλλου προχώματος ἴστατο ὁ Ζάχος εἰς τὰ νύχια του, ὡς πετρίτης ἀνυπόμονος νὰ πετάξῃ κατὰ τῆς λείας του.

Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐμέτρησαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Τὸ βλέμμα των διεσταυρώθη πληρὴς μίσους καὶ δι' ἑνὸς κινήματος ὑψώσαν τὰ καριοφίλια τους καὶ ἐπυροβόλησαν. Ἡ σφαῖρα τοῦ Ταχίρ ἐκτύπησεν ἐλαφρῶς τὸν ἀριστερὸν ὤμον τοῦ κλέφτου. Τὸ καριοφίλι τοῦ Ζάχου δὲν ἐξεπυρσοκρότησε. Ἀπὸ τὸ μῖσος του κατὰ τοῦ Ταχίρ ἐλησμόνησεν

ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συμπλοκῆς δὲν εἶχε γεμίσει πλέον τὸ ὄπλον του.

— Ρίξε πάλι μπρέ! ἐφώνησε πρὸς αὐτὸν ὁ Ταχίρ προτείνων τὸ στήθος του.

— "Ὅχι! ἀπήντησεν ὁ γενναῖος Ζάχος. Καὶ ἔρριξε τὸ καριοφίλι τοῦ στοῦς συντρόφους του. Ἔσυραν τότε τὰ γιαταγάνια καὶ ὤρμησαν ἐναντίον ἀλλήλων.

Ἄφνης ὁ Ταχίρ ἔκυπτεν, ὁ Ζάχος ὠρθώνετο. Ἐκλινεν ὁ ἕνας ἀριστερά, ἐπήρχετο ὁ ἄλλος δεξιά. Καὶ ἐμονομάχουν μὲ λύσσαν καὶ ἐβόγγουν.

Αἴφνης ὁ Ταχίρ ὕψωσε τὸ γιαταγάνι του καὶ τὸ κατέφερε μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν, ἀλλὰ ταχύς ὁ Ζάχος τὸ ἀπέκρουσε μὲ τὸ δικό του. Καὶ ἀμέσως κατέβασαν τὰ γιαταγάνια τοὺς κατεστραμμένα.

— Ἐχεις τύχη, ὦρέ! ἐφώνησεν ὁ Ἀλβανὸς ρίπτων τὸ γιαταγάνι του καταγῆς.

— Κι ἂν δὲν ἔχω τὴν κερδίζω! ἀπήντησε μὲ πεποιθήσιν ὁ Ἕλλην. Καὶ ὀρμήσας ἔσφιγξε εἰς τοὺς βραχίονάς του τὸν Ταχίρ. Τότε ἤρχισε πεισματωδέστατος ἀγὼν πάλης.

Οἱ κλέφται καὶ οἱ Τόσκηδες, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ὄπλων, παρηκολούθουν βουβοὶ τὴν πάλην. Τὴν μονομαχίαν εἶχον πληροφορηθῆ καὶ εἰς τὰ δύο στρατόπεδα. Τσάμηδες, Λιάπηδες, Γκέκηδες, Ἕλληνες συνέρρεον ἐκεῖ ἐπὶ τῶν προχωμάτων θεώμενοι ἀπλήστως. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐφώτιζε πλέον τὰ βουνὰ τοῦ Ζυγοῦ. Καὶ ἐπάλαιον ἀκόμη.

Αἴφνης οἱ δύο ἀντίπαλοι ἀπεχωρίσθησαν. Πρὶν ὅμως οἱ θεαταὶ προφθάσουν νὰ ἀπορήσουν, εἶδον αὐτοὺς ἐπιπίπτοντας καὶ πάλιν κατ' ἀλλήλων μετὰ μεγαλυτέρας ὀρμῆς.

Ἄφνης ὁ Ταχίρ μένεα πνέων ὕψωσε τὸ ξίφος του κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ Ζάχος ἐρρίγησεν. Ἀλλὰ δι' ἑνὸς ἐπιδεξίου κινήματος ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον καὶ ἀντεπιτεθεὶς ἐκάρφωσε τὸ στήθος τοῦ Ἀλβανοῦ πέρα πέρα. Τὸ τεράστιον σῶμα τοῦ Ταχίρ ἐξηπλώθη μετὰ βρόντου καταγῆς.

Ἡ Μαλάμω παρηκολούθει ἀπὸ τὸ τεῖχος τὴν πάλην μὲ ἀγωνίαν. Εἰς κάθε κίνημα τοῦ Ταχίρ, εἰς κάθε κτύπημά του ἡ Μα-

λάμω έρριγει. 'Αλλ' ότε τέλος είδε τόν 'Αλβανόν έξηπλωμένον και τόν Ζάχον έπάνω του έφώναξε θριαμβευτικά :

— Γειά σου, μωρέ γυιέ μου ! Τήν φωνήν της ήκολούθησαν μύρια φωναί και ισάριθμοι πυροβολισμοί χαράς. 'Ο Ζάχος ήδη επέστρεφε μετά τών συντρόφων του εις τήν πόλιν φέρων τό προγονικόν του καριοφίλι και τά τσαπράζια τοῦ Ταχίρ.

Πρό τής πύλης ό λαός και ή φρουρά άνέμενον τούς κλέφτας. Αί γυναίκες έδεικνυον εις τά τέκνα των τόν Ζάχον ώς πρότυπον άνδρείας.

'Η Μαλάμω, άμα διέκρινε μακρόθεν τόν υιόν της, έτρεξε και ήρπασε τό καριοφίλι έκ τών χειρών του. Τό κατεφίλει, τό έσφιγγεν έπί τοῦ στήθους της και τῷ ώμίλει ώς νά ήτο έμψυχον.

— Δέν φιλείς και τό γυιό σου κυρά ; είπεν ό Μακρής.

'Η Μαλάμω έστάθη, έστρεψε τό βλέμμα και άπήντησεν ύπερηφάνως :

— Τώρα έχω δυό γυιούς.

Και περιβαλοῦσα διά τής άριστεράς τόν Ζάχον έσφιγγεν αὐτόν και τό καριοφίλι εις τόν κόλπον της, φιλοῦσα και τούς δύο μετά τής αὐτής όρμής.

« Διηγήματα »

Α. Καοκαβίτας

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ

Ἑλληνικά ολοκαυτώματα εἶναι οἱ ὑπέροχες θυσίες, πού πο-
τέ δὲν ἐδίστασε νὰ προσφέρει ἡ πολυδοξασμένη Ἑλλάδα, γιὰ νὰ
κρατήση ἢ ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερία της.

Εἶναι ἑλληνικά ολοκαυτώματα οἱ ὑπέροχες κι ὑπεράνθρω-
πες ἐκεῖνες θυσίες, πού ἔκαμε ἡ πατρίδα μας, κι οἱ ὅποιες
ἐσυγκλόνισαν τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη καὶ τὴν ἐξεσήκωσαν
νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ δίκαια τῆς φυλῆς μας!

Ὁ ἱερομόναχος Σαμουήλ, ὁ τελευταῖος πολέμαρχος τῶν
Σουλιωτῶν, κλεισμένος στὸ ἱστορικό Κοῦγκι τοῦ Σουλίου μαζὶ
μὲ λίγους συντρόφους, εἶναι ὠρκισμένος τὸν ὄρκο τοῦ θανάτου.
Καμμιά δύναμι δὲν τὸν ἀναγκάζει νὰ παραδώσῃ τὸ Κοῦγκι καὶ
τὴν ἐκκλησιά τὴν Ἁγιά Παρασκευή.

Οἱ ὄρδες τοῦ Μουχτάρ καὶ τοῦ Βελῆ σφίγγουν ἀσφυκτικά
τὸν πύργο! τὰ φυσέκια φθείρονται ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα. Ἐξαντλη-
μένοι ἀπ' τὴν κούρασι καὶ τὶς πληγές τους οἱ πολιορκημένοι δὲν
ἔχουν οὔτε μιὰ σταλιά νερὸ νὰ δροσίσουν τὰ φλογισμένα χεῖ-
λια των.

Κι ἀκούγεται στὶς 17 Δεκεμβρίου 1803 ἡ πρόσκλησι τοῦ
ἐχθροῦ.

« Καλόγερε, τί καρτερεῖς κλεισμένος μέσ' στὸ Κοῦγκι ;
πέντε νομάτοι σοῦ 'μειναν κι ἐκεῖνοι λαβωμένοι!
κι εἶναι χιλιάδες οἱ ἐχθροί, πού σ' ἔχουνε ζωσμένο!
Ἔλα νὰ δώσης τὰ κλειδιά! Πέσε νὰ προσκυνήσης!
κι ἀφέντης ὁ Βελῆ πασὰς Δεσπότη θὰ σὲ κἀνῃ! »

Κι ὁ ἀδάμαστος καλόγηρος, ἀντὶς γι' ἀπάντησι, τρέχει μὲ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὸ δαυλὸ στὸ ἀντρειωμένο του τὸ χέρι καὶ δίνει μιλιὰ στὸ μπα-
ρουτοβάρελο !

« Ἄστροπελέκια ἐπέσανε, βροντᾶει ὁ κόσμος ὅλος,
λάμπει στὰ σύννεφα ἡ ἐκκλησιά, λάμπει τὸ μαῦρο Κοῦγκι»
Κι ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ καὶ τοῦ παπα τὸ ράσο...
Κι ὁ θάνατος σκορπίσθη σὲ δικούς του καὶ σ' ἐχθρούς !!

Καὶ συνεχίζεται τὸ ὀλοκαύτωμα στὸ Ζάλογγο, ὅπου κατὰ
τὸν ἔθνικὸ ποιητὴ :

Τὲς ἐμάζωξε εἰς τὸ μέρος
τοῦ Ζαλόγγου τ' ἀκρινὸ
τῆς ἐλευθερίας ὁ ἔρωσ
καὶ τὲς ἔμπνευσε χορό.

Τέτοιο πῆδημα δὲν τὸ εἶδαν
οὔτε γάμοι, οὔτε χαρὲς
καὶ ἄλλες μέσα τους ἐπήδαν
ἀθώωτερες ζωές.

Τὰ φορέματα ἐσφυρίζαν
καὶ τὰ ξέπλεκα μαλλιά
κάθε γῦρο, πὺ ἐγυρίζαν
ἀπὸ πάνου ἔλειπε μιά.

Χωρὶς γόγγυσμα κι ἀντάρρα
παρὰ ἐκείνη μοναχά,
ὅπου ἐκάναν μὲ τὴν κάρρα,
μὲ τὰ στήθια στὰ γκρεμά.

« Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόβδου Βύρωνος »

Διονύσιος Σολωμὸς

Συνεχίζονται ἀργότερα οἱ πράξεις ἀσύλληπτου ἠρωισμοῦ
στ' ἀθάνατο Μεσολόγγι, ὅπου ὁ πρόκριτος Χρῆστος Καψάλης—
ἀφοῦ ἐχάθη κάθε ἐλπίδα σωτηρίας—καλεῖ γυναῖκες καὶ παιδιά
νὰ κλεισθοῦν στὴ μεγάλη πυριτιδαποθήκη, γιὰ ν' ἀποφύγουν
τὴν ἀτίμωσι τῆς σκλαβιάς. Κι ἐκεῖνοι τρέχουν πρόθυμα, σὰν σὲ
πανηγύρι.

Ήταν ή στιγμή, πού οί βάρβαροι πολιορκητές έπερίζωσαν τὸ οἶκημα κι έτρύπωναν με κάθε τρόπο μέσα σ' αὐτό, γιά νά συλήσουν και ν' άσελγήσουν!

Ή πιστόλα τοῦ Καψάλη ὅμως έσήκωσε στα μεσουράνα τήν πυριτιδαποθήκη!

Ή στάκτη τῆς πατρίδος έσκέπασε τά δύστυχα έκείνα λείψανα τῆς ήρωικῆς φρουρᾶς τῶν ελευθερῶν πολιορκημένων!

Σωρὸς από έρείπια, πέτρες και πτώματα, απόμειναν γιά κτήματα στην έξουσία τοῦ έχθροῦ.

Και τὸ ήρωικό Μεσολόγγι θά λάμπη αιώνια στο στερέωμα, σάν φωτεινὸ μετέωρο, γνωστὸ με τ' ὄνομα «Έλληνική Έλευθερία».

Ὁ ἄλλος ἔθνικός ποιητής, ὁ Ἄρ. Βαλαωρίτης, γράφει:

... Στὸν τάφο του κλεισμένο.

τὸ Μεσολόγγι, σκέλεθρο, γυμνὸ, ξεσαρκωμένο

δέν παραδίνει τ' ἄρματα, δέ γέρνει τὸ κεφάλι...

κρατεῖ γιά νεκροθάφτη του τὸ Χρῖστο τὸν Καψάλη.

Τὸ ράσο τοῦ Δεσπότη του φορεῖ γιά σάβανό του

και φλογερὸ μετέωρο πετᾷ στὸν οὐρανὸ του,

και θάφτεται ὀλοζώντανο!... Στὸ διάβα του τρομάζουν

τ' άστέρια, πού τὸ κοίταζαν και ταπεινά μεριάζουν....

Κλαρι δέ φαίνεται χλωρό και τὸ στερνὸ χορτάρι,

πῶμενε ἀκόμα πράσινο, τ' άράπικο ποδάρι

τὸ μάρανε, τὸ σκότωσε... χορτάσαν οί κοράκοι.

«Στὸν ἀνδριάντα Γρηγορίου τοῦ Ε'»

Ἄρ. Βαλαωρίτης

Ἔρχεται ἔπειτα τὸ 1866, πού ή ήρωική κραυγή «Έλευθερία ή θάνατος» άντηχεῖ από τὸν Ψηλορείτη και συγκλονίζει τήν ατμόσφαιρα από τή Μάνη ὡς τὸν Ἴστρο.

Ή Κρήτη έχει κηρύξει ἑνώπιον Θεοῦ και ἀνθρώπων τήν ἑνωσίν της με τή Μητέρα Έλλάδα! Τά φουσατα τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ κατορθώνουν νά περισφίξουν τούς ἑπαναστάτες στην άθάνατη Μονή τοῦ Ἄρκαδίου. Χίλιες ψυχές περίπου (200 παλληκάρια, 500 γυναικόπαιδα, 250 τραυματίες και λίγοι καλόγηροι) εἶναι κλεισμένες ἐδῶ μέσα μ' άρχηγὸ τὸν ἀκατάβλητο ήρωικό

ηγούμενο Γαβριήλ, κι ἔχουν πάρει τὴν ἀπόφασιν νὰ πεθάνουν ἐλεύθεροι.

« Παραδοθῆτε! ἐχάθη κάθε ἐλπίδα νὰ σωθῆτε! », παραγγέλλει ὁ πολιορκητής.

Κι οἱ πολιορκούμενοι ἀνεβαίνουν στὰ τεῖχη τοῦ Μοναστηριοῦ κι ἀπαντοῦν: « Ἐλευθερία ἢ θάνατος ».

Στις 8 Νοεμβρίου 1866 ἡ πολιορκία παύρνει τὴν ὄψιν μανιασμένης λαίλαπος!

Σωριάζονται τὰ τεῖχη τῆς Μονῆς! Ἀρχίζουν ἄγριες σφαγές κι ἡ αἰχμαλωσία φαίνεται ἀναπόφευκτη.

« Παραδοθῆτε! καὶ δώστε μας τὰ ὄπλα σας! » προστάζουν οἱ ἐχθροί!

Μὰ ἡ πιστόλα τοῦ Γαβριήλ δίνει τὸ λόγο στὰ βαρέλια τῆς μπαρούτης καί.

« Μέσα σὲ σύννεφα καπνοῦ
μέσ' σὲ βροντές καὶ φλόγες,
ποῦ καὶ τὸ πνεῦμα ἔφριξε.
νὰ βλέπη τῶν Ἀγγέλων,
τινάχτηκε τὸ ἱερὸ Ἀρκάδι
στὸν ἀγέρα.
μαζὶ μὲ τῶν μαρτύρων του
τὰ σώματα τὰ ἅγια! »

λέει ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ.

Ἀκολούθησαν κι ἄλλα ὀλοκαυτώματα κι ἄλλα, στὴν Ἡπειρο, στὴν Πίνδο, στὸ Ἰβάν, στὸ Μοράβα, στὸ Πόγραδετς, στὸ Ἀργυρόκαστρο, στὸν Καλαμᾶ, στὴν Κλεισοῦρα, στὴν Ἐρσέκα, στὴν Τρεμπεσίνα, στὸ Τεπελένι καὶ στὸ Ροῦπελ καὶ στὸ Περιθῶρι καὶ θὰ ἀκολουθοῦν ἀδιάκοπα, ἅμα κινδυνεῦῃ ἡ ἐλευθερία μας! Θὰ ἐπαναλαμβάνονται τὰ ὀλοκαυτώματα, γιὰ νὰ διαπιστώνεται πάντα, πῶς ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει! Ποτὲ δὲ θὰ πάψη νὰ γεννᾷ τὰ πιὸ ὑπέροχα πρόσωπα τῆς θυσίας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ καθήκοντος! Ποτὲ δὲ θὰ πάψη νὰ ὑψῶνῃ τὸ ἠθικὸ τῆς ἀνάστημα, ὡς τοὺς οὐρανοὺς!

X. Δημητριάδης

Ο ΚΑΝΑΡΗΣ

“Όλα έφαινόταν φοβερά του έχθρου μέσ στην γαλήνη
τά κάστρα, πού δέν έφθανε τó μάτι νά μετρήση,
και μιá βαρκούλα, πóφθανε πνοή νά τή βυθίση,
νά μπή στο μέσο τους τολμᾷ... Τί χαλασμός έγίνη..

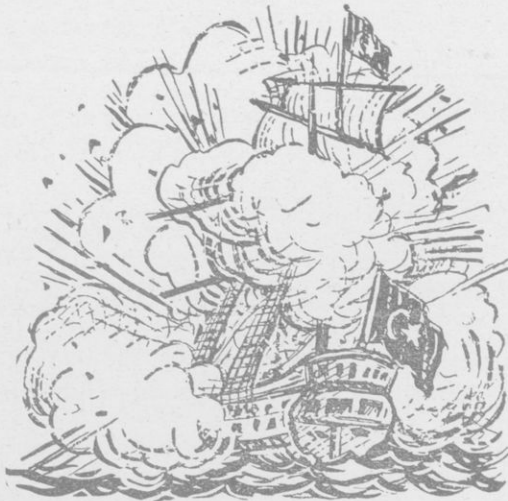
Βρόντοι και φλόγες και καπνοί, τó σπρώξιμο, οί θρήνοι,
των κάταρτιών τó τρίξιμο, σάν νά χαλοῦσε ή κτίσι,
δέν σταματοῦν τόν ήρωα, πού προσπαθεῖ νά σχίση
τά λυσσασμένα κύματα, τόν δρόμο νά ταχύνη,

Ξανοίγει τέλος τά Ψαρά, στην βάρκα γονατίζει
και τόν Σταυρόν άσπάζεται με τής χαράς τó κλάμα
κι οί Ψαριανοί τόν άπαντοῦν μ’ εϋχές και νικητήρια.

’Αλλά τις δόξεις και τιμές, περνώντας, έμποδίζει
και τρέχει, τρέχει ό ταπεινός, πού γνώρισε τó θάμα,
ν’ άγιάση τó στεφάνι του με τ’ άχραντα μυστήρια.

• Έθνικαί εικόνα. •

Γ. Μαρινέλης

Ο ΠΥΡΠΟΛΗΤΗΣ

Ἐφθάσασε, μοῦ λέει ὁ φίλος μου καὶ χαιρετώντας τὸν γέροντα τοῦ λέει: «Παπποῦ! ὁ νέος ἀπ' ἐδῶ ἤθελε νὰ σὲ ἰδῆ καὶ ν' ἀκούσῃ ἀπ' τὸ στόμα σου γιὰ τὰ μπουρλότα».

Ὁ γέροντας ἀνατριχιάζει, σὰν νὰ τοῦ ἐμύριζε μπαρούτη, κι ἀρχίζει τὴ διήγησι, ξεχνώντας, ἐπάνω στὸν πολεμοχαρῆ ἐνθουσιασμό του, πὼς δὲν ἦταν θεατῆς παρὰ ἥρωας τοῦ δράματος ἐκείνου:

— Γιὰ τὰ μπουρλότα, παιδί μου, θέλεις νὰ σοῦ πῶ;... Τὰ μπουρλότα ἦσαν καράβια πέντε ὡς δέκα χιλιάδων κιλῶν. Ἐκάναν λούκια ἀπὸ μπαρούτη καὶ στὴν ἄκρη ἔβαζαν βώλους ἀπὸ μπαρούτη ζυμωμένο· τὰ ἀναβαν μὲ κάτι κλαδιά, σὰν αὐτὰ ποὺ ἀνάβουν τοὺς φούρνους· ἀπὸ πίσω ἀπ' τὸ καράβι ἦταν ἓνα παρθύρι καὶ πηδοῦσες στὴ βάρκα. Ὅποιος εἶχε καρδιά, ἐκεينوῦ τοῦ ἴδιαν νὰ βάνῃ φωτιά. Μιά νύχτα ἤμασταν ἐμπρὸς στὰ Μοθωκόρων· ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα ἦταν ἀραγμένη στὸ λιμάνι...

— Καὶ τὰ μπουρλότα θὰ τράξηξαν γιὰ κεῖ.

Ὁ γέροντας, θαρρώντας πὼς βλέπει μπροστά του τὸν ἐχθρικό στόλο, συνεχίζει:

— Ὁ καπετάνιος ἔβαλε ἐμένα μπουρλοτιέρη. Ἄ, τί χαρὰ ἦταν ἐκείνη! Μέσα σὲ τόσα παλληκάρια ἓνα κι ἓνα, νὰ διαλέξῃ γιὰ μπουρλοτιέρη ἓνα παιδί εἰκοσιτεσσάρων χρονῶν, ἓνα ξένο παιδί, Μυτιληνιό, δὲν ἦτανε ἄλλο πρᾶμα! Νά, τὸ θυμοῦμαι! ἔξω στὰ Μόθωνα!... Οὔτε κανδήλι δὲν ἔφεγγε· σκοτάδι καὶ νέκρα· ἡ πούλια ἔδειχνε μεσάνυκτα· οἱ ἐχθροὶ ἐρροχάλιζαν βαθεῖα μέσα στὸ καραβάνι των... Ἐμεῖς ἐπήραμε τὸ μπουρλότο κι ἐτραβούσαμε ἐπάνω στὴ φρεγάδα! Ἐγὼ ἔτοιμος μέσα στὸ μπουρλότο μὲ τὸ δαυλὶ στὸ χέρι· ἐζυγώναμε! Ἡ φρεγάδα μέσα στὸ σκοτάδι ἔμοιαζε σὰν κανένα θεόρατο, κατάμαυρο θηρίο. Ἐζυγώσαμε ἀκόμα· τί καρδιοκτύπι ἦταν ἐκεῖνο! Ἄν μᾶς ἔνοιωθαν, εἴμαστε χαμένοι· μὰ ἐκοιμώντουσαν βαρεῖα ὄλοι τους! Ἄχ, καὶ πὼς θὰ ξυπνήσετε ἀγαῖδες!.. Ζυγώνομε ἀκόμα καὶ νὰ σου καὶ κολλᾶμε τὸ μπουρλότο στὴ φρεγάδα, κι οἱ γάντζοι πού'χε ἐμπρὸς ἐμπερδεύτην στὰ σκοινιά της. Κάνω τὸ σταυρό μου καὶ βάζω τὴ φωτιά
»Ἐβρόντησαν τὰ οὐράνια, ἐτράνταξε τὸ λιμάνι· μὰ ἐγώ,

παιδί, βλέπεις, άτζαμής, έσάστισα. Δέν έπήδησα μέσα στη βάρκα, πού έφυγε' έμεινα στο μπουρλότο. 'Η κουπαστή τινάχτηκε στον άέρα και νοιώθω ένα δυνατό πόνο ψηλά στο ποδάρι μου' βλέπω, πώς έπηρε φωτιά τó κρέας μου και βουτώ στη θάλασ-

σα. Μά τότε έγινε ένα κακό, πού δέ ματάειδαν τά μάτια μου. 'Η φρεγάδα άναψε με μιās, γιατί είχε μπαρούτη μέσα κι έτινάχθη στον άέρα. 'Ανάμεσα άπό κάτι φλόγες κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες πού έσφύριζαν σαν φίδια, πετιούταν ή φρεγάδα κομμάτια - κομμάτια' οί έχθροί, τ' άρμενα, τά κανόνια έταξίδευαν

πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ πέφτοντας πάλι, ἐπερνοῦσαν ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου· ἔπεφταν τριγύρω μου, πλάτς! πλούτς!..

»Ἄν μ' εὔρισκε τίποτε θὰ μ' ἄφηνε στὸν τόπο· δῶσ' του λοιπόν, βουτιές καὶ μακροβούτια. Μά, βγάζοντας τὸ κεφάλι μου ἐπάνω, γιὰ νὰ πάρω ἀναπνοὴ μέσα στὴν κοσμοχαλασιὰ ἐκείνη, εἶδα μιὰ βάρκα νὰ μὲ πλησιάζη σιγά. Ἄν εἶναι τούρκικη, εἶπα, θὰ βουτήξω μονάχος μου στὸ φοῦντο, γιὰ νὰ μὴ μὲ πιάσουν σκλάβο οἱ ἐχθροί...

» Στὸ πολεμικὸ μὲ εἶχαν γιὰ χαμένο· βρὲ τὸ καημένο τὸ ξένο τὸ παιδί· εἶπαν· ἐχάθη! Μὰ ὁ Θεὸς τοὺς ἐφώτισε κι ἔστειλαν μιὰ βάρκα γιὰ νὰ ἰδῆ. Ἄμα ἐζύγωσε κι εἶδα πὼς ἦταν δική μας, ἔβαλα τὶς φωνές. Ἐπιτέλους ἦλθαν, μ' ἐπήραν καὶ μ' ἐπήγανε στὸ πολεμικὸ.

» Ὁ καπετὰν Κριεζῆς εἶπε καὶ μ' ἄλειψαν μὲ οἰνόπνευμα. Τὴν ἄλλη ἡμέρα τὸ πόδι μου ἔγινε ἀσήκωτο. Ἐκάναμε παννιὰ γιὰ τὴν Ὑδρα· μὲ ἔβγαλαν ἔξω σ' ἓνα σπίτι καὶ μ' ἔρριξαν στὸ κρεββάτι. Τὴν ἴδια ἡμέρα ἓνας Ἑγγλέζος ἦρθε καὶ εἶδε τὸ πόδι μου. Σὲ λίγο τὸν βλέπω κι ἔρχεται μὲ μιὰ κασετίνα καὶ μέσα ἓνα πριόνι.

— Βρέ, σκυλι ἀθεόφοβο, νὰ μοῦ κόψης τὸ ποδάρι μου ἦρθες ; αἱ ;

» Καὶ παίρνω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό μου δυὸ πιστόλες πού'χα καὶ τὸν σημαδεύω τὸν Ἑγγλέζο. Ἡ θωριά του ἔγινε κατάχλωμη· ἄφησε κασετίνες καὶ πριόνια καὶ τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

» Ἐρχεται ὁ καπετὰν Κριεζῆς :

— Βρέ Στρατῆ, θὰ πεθάνης βρέ, σὰν δὲν ἀφήσης νὰ σοῦ κόψουν τὸ πόδι!

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, καπετάνιε μου, παρὰ νὰ ζῶ μισός, πριονισμένος, ἀνώφελος· γιὰ ὀλάκερος, γιὰ καθόλου! Δὲν τὸν θέλω τὸν Ἑγγλέζο· ἓνας Γιαννιώτης εἶν' ἐδῶ· μακάρι, ἄς πεθάνω στὰ χέρια του, αὐτὸν θέλω.

» Ἦρθε!, Χρηστάκη τὸν ἔλεγαν, καὶ μοῦ λέει: Σὲ δεκαεπτὰ ἡμέρες θὰ σὲ σηκώσω! Μοῦ ἔβανε κάτι ἀλοιφές, κάτι πράματα.... Στὶς δεκαεπτὰ, εἶπε, στὶς δεκαοκτῶ ἐσηκώθηκα κι ἐκατέβηκα μὲ τὰ δεκανίκια ὡς κάτω στὴν πόρτα».

« Ἐοτία » 1895

Ἀριστοτέλης Κουσιδῆς
(Διασκενὴ ὑπὸ Χ. Δημητρακοπούλου)

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1828 ὁ στρατάρχης Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ θρυλικὸς γέρος τοῦ Μωριά, ἔκανε ἀπὸ τὴν Πνύκα, τὸ ἴδιο τὸ ἀρχαῖο βῆμα, τὴν πνευματικὴ του διαθήκη στὴ νεολαία.

«Ἡ δημηγορία ἐκείνη, λέει ὁ Τερτσέτης, μὲ τόσον κάλλος φυσικὸ, εἰς τὴν θαυμασίαν Πνύκα, ἀπὸ Ἑλληνα πολεμιστὴν, στεφανοφόρον τὰ ἄθλα τῆς νίκης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἦταν ὡς μία νεκρανάστασις τοῦ ἄμβωνος τοῦ Δημοσθένους».

Ἦταν οἱ μαθητὲς τοῦ γυμνασίου μὲ τοὺς δασκάλους καὶ τὸν γυμνασιάρχην Γεννάδιο. Ὁ Γέρος, ἀφοῦ ἰστόρησε τὴν δουλεία στοὺς Τούρκους καὶ τὸν μεγάλον ἀγῶνα τῆς λευτεριάς, εἶπε ἀνάμεσα στ' ἄλλα :

«Ἡ προκοπὴ σας καὶ ἡ μάθησίς σας νὰ μὴ γίνῃ σκεπάρνι μόνον γιὰ τὸ ἄτομό σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ καλὸ τῆς κοινότητος καὶ μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ βρίσκεται καὶ τὸ δικό σας. Ἐγώ, παιδιὰ μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἀπὸ τίς περιστάσεις ἔμεινα ἀγράμματος καὶ γιὰ τοῦτο σὰς γυρεῶ συχώρησι γιὰτὶ δὲ σὰς μιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας. Σὰς συμβουλεύω νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καὶ νὰ φοβῆσθε τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας· νὰ τὴ μισῆτε καὶ νὰ ἔχετε ὁμόνοια.

Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πιά, τὸ ἔργο μας καὶ ὁ καιρὸς μας πέρασε· καὶ οἱ ἡμέρες τῆς γενιᾶς ποὺ σὰς ἄνοιξε τὸ δρόμο θὰ περάσουν σὲ λίγο κι αὐτές. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ζωῆς μας θὰ ῥθῃ ἡ νύχτα τοῦ θανάτου μας, καθὼς μετὰ τὴν ἡμέρα τῶν Ἁγίων Ἀσωμάτων—αὐτὴ τὴ γιορτὴ τοὺς μιλοῦσε—θὰ ῥθῃ ἡ νύχτα καὶ ἡ αὐριανὴ ἡμέρα. Σ' ἐσᾶς μένει νὰ γιαιτρέψετε καὶ νὰ στολίσετε τὸν τόπον ποὺ ἐμεῖς λευτερώσαμε· καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχετε θεμέλια τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καὶ τὴν λευτεριά....

Ο ΝΕΚΡΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΙΑ

“Ένας γέρος Κρητικός έστεκόταν έμπρός στην έπαλξι του Φρικᾶ* κι έκοίταζε, έκοίταζε τή σημαία.

Είχε βγάλει τὸ μαντήλι τῆς κεφαλῆς του· ὁ ἥλιος τὸν έψηνε· κι αὐτός, άκουμπημένος στὸ προπέτασμα τοῦ μώλου, έκοίταζε τή σημαία. . . .

Ήταν ἡ δεύτερη ἡμέρα, πὸν τὴν ὕψωσαν, κι ἡ τρίτη ἡμέρα, ὕστερα ἀπὸ τὴ λῆξι τῆς διεθνούς κατοχῆς.

Τὸν ἀντιλήφθησαν δύο τρεῖς περαστικοί. Ήξανάπερασαν άργότερα κι αὐτὸς έκοίταζε, έκοίταζε τή σημαία!

— Τί τὴνέ θωρεῖς, καπετάνιε, τή σημαία; Δὲν τὴν έχόρτασες νά τὴνέ θωρῆς; Δὲν τὴν εἶδες χθές; τὸν ἠρώτησεν ἕνας.

— Τὴν εἶδα, παιδί μου· τὴν εἶδα χθές γιὰ τὸν ἑαυτό μου! Σήμεραν . . . σήμεραν τὴνέ θωρῶ γιὰ ἄλλον, γιὰ ἕνα σύντεκνο μου, πὸν λαβῶθηκε στὰ 97 καὶ πέθανε ἀπὸ τὴν πληγή. Πρὶν νά ξεψυχήσῃ, ὅμως, ἀπλώνοντας τὸ χέρι του κατὰ τὰ Χανιά, έπρόφθασε καὶ μοῦ εἶπε:

«Ἄν ἐσὺ ζῆσης, σύντεκνε, κι άξιωθῆς νά δῆς τή σημαία μας νά στηθῆ ἔτ σ ἄ, στὴν ντάμπια* νά πᾶς νά τὴνέ δῆς, νά τὴνέ καλοδῆς, καὶ νά ῥθῆς στὸ μνήμα μου νά μοῦ φωνάξῃς δυνατὰ: «Τὴν εἶδα, σύντεκνε!» Κι ἐγὼ, ἔννοια σου, καὶ θά σ’ άκούσω. . . .»

Ἐσῶπασεν ὁ γερο· Κρητικός, κοιτώντας πάντα τή σημαία, καὶ αὐτοί, πὸν τ’ άκουαν ἐδάκρυσαν. Καὶ τὰ δάκρυα ἔσβεσαν τὴν περιέργεια νά μάθουν τὸ ὄνομα τοῦ συντέκνου του.

— Ποιὸς ἦταν ὁ γερο· καπετάνιος; ἐρώτησα ἕνα, πὸν μοῦ ἔλεγε τὸ γεγονός, ὕστερα ἀπὸ δυὸ ἑβδομάδες.

— Δὲν τὸ κατέχω. Δὲν ἐσυλλογίσθηκα νά τὸν ρωτήσω. Φύγαμε.

Ἐφυγαν· κι ὁ γέρος έκοίταζε. . . .

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗΝ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ ἀρετὴ τοῦ στρατιώτου.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξε πάντοτε ἡ φροντίς τῆς πατρίδος ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποῦ ἀπετίναξε τὰ δεσμά της. Ἄλλὰ ἡ μοῖρα μόλις τὸ 1912-1913 ἐπέτρεψε νὰ πραγματοποιηθῆ ὁ φλογερὸς αὐτὸς πόθος ἐλευθέρων καὶ σκλάβων Ἑλλήνων.

Δὲν θὰ ἀναφέρω ἐδῶ τὰς καθημερινὰς μάχας καὶ τὰ ἀναρίθμητα ἥρωικὰ ἐπεισόδια ἡμέραν καὶ νύκτα ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ καὶ μέσα εἰς τὰς χαράδρας διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων, ἡ ὁποία ἔδωσε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν δουλωμένην Ἡπειρον.

Δὲν θὰ περιγράψω τὰ κατορθώματα ἐπάνω εἰς ἀπότομα ὄρη καὶ βραχώδη ὑψώματα, τὰ ὁποῖα ἄσημα καὶ ἀνώνυμα ἔως χθές, ἔγιναν διάσημα, διότι τὰ καθηγίασε τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου καὶ τὰ ἐβάπτισεν ἡ δόξα εἰς τὰ ἀθάνατα νερά της. Ἡ ἀπαράμιλλος ἀνδρεία καὶ ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ Μαβίλη, ποῦ κατέστησε ὀνομαστὸν τὸν Δρίσκον*, οἱ πτερωτοὶ μας εὐζωνοί, ποῦ κατέστησαν ἀθάνατον τὴν Ἀετορράχην*, τὸ βαρὺ πυροβολικόν, ποῦ ἀνέδειξεν τὴν ἀφανῆ Κανέταν*, καὶ ὁ ἥρωες ταγματάρχης Βελισσαρίου, ἀνέβη πρῶτος τὴν ἀπόκρημνον Μανωλιάσαν*, ὡς νικητὴς δρομεὺς Μαραθωνίου, καὶ τὴν ἔκαμε θρυλικωτέραν ἀπὸ τὸ ὄνομά του, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι τὸ θέμα μου τώρα, καθὼς οὔτε καὶ τὸ πολυθρύλητον Μπιζάνι.*

Ἄλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω, μικροὶ μου φίλοι, μίαν ἀρετὴν τοῦ Ἑλληνος στρατιώτου, ἡ ὁποία πρὸ πάντων ἀνεδεί-

χθη κατὰ τὸν μακρὸν καὶ ἐπίπονον αὐτὸν ἀγῶνα. Καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτὴ εἶναι ἡ καρτερία.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος ἐμάχετο εἰς τὴν Ἑπειρον, δὲν ἀντιμετώπιζε μόνον ἕχθρον ἰσχυρὸν, μάχιμον καὶ ἀνδρεῖον. Ἐπολέμει ἀκόμη καὶ ἐναντίον ἄλλου ἐχθροῦ ἀοράτου καὶ φοβερωτέρου, δηλαδή ἐναντίον αὐτῆς τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ τέλος ἐνίκησε καὶ ἐθριάμβευσε.

Τὸ κλίμα εἰς τὴν ὄρεινὴν αὐτὴν χώραν δὲν εἶναι συνήθως εὐκρατον· κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες ἀφθονοῦν, τὸ δὲ ψυχὸς εἶναι δριμύ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἑπείρου.

Καὶ ὁ χειμὼν τοῦ 1912 ἦλθε πολὺ ἄγριος. Κατὰ τὸ διάστημα τριῶν περιόδου μηνῶν, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου μέχρι τῆς δοξασμένης ἡμέρας τῆς 21 Φεβρουαρίου, πού ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας ἐκυμάτισεν εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν, αἱ ραγδαῖαι βροχαὶ, αἱ θύελλαι, αἱ χιόνες καὶ τὸ δριμύτατον ψυχὸς ἐπεκράτησαν σχεδὸν συνεχῶς.

Ἡ θέσις τῶν στρατιωτῶν μας ἀπέναντι τοῦ φοβεροῦ καὶ δυσπολεμήτου αὐτοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξε δεινὴ. Τραγικὴ ἰδίως ἦτο ἡ δοκιμασία, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλλοντο οἱ ἄνδρες τῶν προφυλακῶν.

Ἐμενον ἐκεῖ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπάνω εἰς βράχους καὶ μέσα εἰς χαράδρας, εἰς πρόχειρα ὀχυρώματα, χωρὶς στέγην, βρεγμένοι, παγωμένοι, συνήθως δὲ καὶ νηστικοί. Διότι ὁ ἐπισιτισμὸς τῶν ἦτο πολὺ δύσκολος καὶ ἐπικίνδυνος· τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἀδιακόπως ἐσάρωνε τὰ πάντα. Καὶ τὸ χειρότερον, ἔμενον αὐπνοί, διότι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν καὶ τὴν νύκτα ἕνεκα τῶν συνεχῶν αἰφνιδιασμῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Παγωμένοι λοιπὸν ἀπὸ τὸ ψυχὸς καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀνάπτουν πυρὰς διὰ νὰ θερμανθοῦν, διότι ἡ λάμψις τῶν θὰ ἐχρησίμευεν ὡς στόχος ἀσφαλῆς εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ, μόλις εὔρισκον ἀνάπαυσιν ἐπάνω εἰς τὰ ὑγρά χώματα ἢ εἰς τὰ χιόνια. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ τραυματῖαι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ περιμένουν πολλὰς ὥρας χωρὶς γογγυσμοὺς ἢ διαμαρτυρίας, ἕως ὅτου γίνη δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν μετὰ πολλὰς προφυλάξεις εἰς τὸ πλησιέστερον χειρουργεῖον.

Καί τὰς κακουχίας αὐτὰς τὰς ὑπερανθρώπους καί τὰς στερῆσεις ὑπέφεραν μὲ ἥρωικὴν καρτερίαν ἄνδρες ὄχι σκληραγωγημένοι, ἀλλὰ συνηθισμένοι πολλάκις εἰς τὴν εὐζωίαν καί τὴν ἄνεσιν. Ἡ ἀδαμάντινος ψυχὴ των ἔμενεν ἀλύγιστος, καί ὅταν ἀκόμη τὸ σῶμα ἐκάμπτετο διὰ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τοῦς κόπους καί τὰς ἀγρυπνίας.

Πῶς οἱ μέχρι τῆς χθὲς ἀβροδίατοι* ἔγιναν διὰ μιᾶς Σπαρτιάται τοῦ Λεωνίδα ἢ παλαιμάχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου; Μόνον ἡ πίστις καί ἡ ὑπέροχος φιλοπατρία, τὴν ὁποίαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐγκλείη ἡ γῆ τοῦ Παρθενῶνος καί τῶν Θερμοπυλῶν, δύνανται νὰ κάμουν παρόμοια θαύματα ὑπομονῆς καί καρτερίας.

Ἄλλὰ καιρὸς εἶναι νὰ τὰ ἀκούσετε ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ἰδίων μαρτύρων τῆς ἀθανάτου ἐποποιίας, διὰ ν' ἀντιληφθῆτε τὸ μέγεθος τῆς θυσίας τῶν γενναίων μαχητῶν τῆς Ἡπείρου. Πρὸς τοῦτο σταχυολογῶ μερικὰς περικοπὰς, ἐξ ὧσων ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς ἐφημερίδας,

«... Τὴν ἡμέραν, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὰς προφυλακὰς, μένουν διαρκῶς κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὰ προχώματα. Οὔτε σηκώνονται ἐπάνω οὔτε κυκλοφοροῦν διόλου. Οἱ ἄλλοι εὐρίσκονται ὀπίσω εἰς τὰ ὑψώματα. Πέραν εἰς τὴν γραμμὴν τὰ πράγματα εἶναι κάπως διαφορετικά.

«Ἐκεῖ ὁμως—εἰς τὰς προφυλακὰς—κοιμώμεθα μὲ τὰ ἀντίσκηνα καί μὲ τὰς κουβέρτας μας ὡς στέγην. Βοηθοῦν καί τὰ πουργάρια καί αἱ πέτραι, ὅπου μένομεν. Ὅταν βρέχη, τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ ἐνοχλητικόν. Ἐπίσης ὅταν χιονίῃ. Ἐπανειλημμένως τὸ χιόνι ἔχει σκεπάσει καί ἡμᾶς καί τ' ἀντίσκηνά μας.

»Ὁ στρατός μας ζῆ, κυκλοφορεῖ, πολεμεῖ ἐπάνω εἰς ἓνα λευκὸν ἀπέραντον τάπητα.

» Καί ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὰς ἐφεδρείας ἢ εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν μετριάζουσι τὴν κακουχίαν τοῦ ψύχους μὲ τὴν φωτιάν, ἢ ὁποία νυχθημερὸν καίει. Εἰς τὰς προφυλακὰς ὁμως οὔτε φωτιάν ἠμποροῦν ν' ἀνάψουν οὔτε τ' ἀντίσκηνά των νὰ στήσουν.

Ἐκεῖ διὰ στῶμα καί διὰ σκέπασμα ἔχουν μόνον καί διαρκῶς τὸ χιόνι!

» Τὴν νύκτα ἔρχονται καὶ μᾶς φέρουν ἕως τὰς προφυλακὰς τὴν κουραμάναν καὶ τὸ συσσίτιον. Πρέπει νὰ σημειώσετε ὅτι δὲν μαγειρεύουν κοντὰ εἰς τὰς γραμμάς, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ἡ φωτιά καὶ ὁ καπνὸς καὶ ἔτσι δίδεται στόχος εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ. Μαγειρεύουν εἰς μακρινὰ μέρη ἀφανῆ. Ἔνεκα τούτου βραδύνει νὰ ἔλθῃ τὸ συσσίτιον εἰς τὰς προφυλακὰς, ὅταν τὸ πῦρ εἶναι σφοδρὸν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ. Ἐννοεῖται ὅτι βρέχεται συχνὰ ἡ κουραμάνα καὶ τὸ συσσίτιον καὶ χαλοῦν».

Ἴδου καὶ μερικὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς των εὐθυμα :

«... Κουβεντιάζομε στὶς προφυλακὰς διαρκῶς μὲ τοὺς Ἀρβανίτες. Τοὺς λέμε νὰ παραδοθοῦν. Μᾶς λένε καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια. Τοὺς λέμε ὕστερα, ὅτι θὰ πάρωμε τὰ Γιάννινα. Δὲ θὰ τὰ πάρετε! μᾶς ἀπαντοῦν. Ἐμεῖς ἐπιμένομε πὼς θὰ τὰ πάρωμε. Μᾶς βρίζουν τότε ἔμεῖς τοὺς κοροΐδεύομε· κι ἔτσι περνᾷ ἡ ὥρα...

» Εἶναι ὠραῖα, ὅταν καμμιά φορὰ τῆ νύχτα ρίχνῃ τὸ πυροβολικό. Εἶναι πανόραμα οἱ φωτιές του. Ἐπειτα ἀκοῦς καὶ βουτίζουν οἱ λαγκαδιές καὶ ἀκούονται σὰ μουγκρητὰ ἀπὸ μακριὰ οἱ κρότοι του.

» Ὠραῖα εἶναι ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι ἡσυχία. Σιγοτραγουδοῦμε ἔμεῖς ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά, τραγουδοῦν ἀμανέδες ἀπὸ τὴν ἄλλῃ οἱ Τοῦρκοι».

Ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν πολέμων ἀπὸ τὰ ἴδια χρώματα ποικίλλεται πάντοτε· διότι ὁ χαρακτήρ τῆς ἰσχυρᾶς ἑλληνικῆς φυλῆς μένει ἀναλλοίωτος· τουλάχιστον κατὰ τὰ κύρια αὐτοῦ γνωρίσματα.

Τοὺς αὐτοὺς περίπου λόγους ἀντήλλασσαν οἱ Ἀχαιοὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος μὲ τοὺς Τρῶας εἰς τὰ τεῖχη τοῦ Ἰλίου. Τοὺς αὐτοὺς ἀστεῖσμοὺς ἀντήλλασσαν οἱ ἥρωικοὶ πρόμαχοι τοῦ Μεσολογγίου μὲ τοὺς Ἀραβας τοῦ Ἰμπραήμ, οἱ ἥρωικοὶ ὑπερασπισταὶ τῆς Ἀκροπόλεως μὲ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ Κιουταχῆ.

Νίκη καὶ χαρά.

Ἄλλ' ἡ ἀγία ἡμέρα τῆς 21 Φεβρουαρίου ἀνέτειλεν ἐπὶ τέλους καὶ ἐσκόρπισε χαρὰν καὶ εὐφροσύνην. Τὰ Ἰωάννινα κατελήφθησαν! Ὅ,τι ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἀξιωματικὴν

νευτον αὐτὴν ἡμέραν, ἢ ὁποία εἶδε τὴν Ἐλευθερίαν νὰ στήνῃ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ εἰς τὰ θρυλικά Ἰωάννινα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφῆ.

Ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων, ἦτο ὁ μυριόστομος στεναγμὸς ἀνακουφίσεως, ὁ ὁποῖος ἐχαιρέτιζε τὸ θριαμβευτικὸν τέρμα τοῦ μακροῦ καὶ σκληροῦ ἀγῶνος.

Τὰ καημένα τὰ παιδιὰ—τὰ ὁποῖα τόσους μῆνας ὑπέφεραν, ἐκρῦωσαν, ἐπάγωσαν, ἠσθένησαν—ἐπολέμησαν ὡς μυθικοὶ ἥρωες, διὰ νὰ δώσουν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν σκλαβωμένην Ἠπειρον! Εἶπαν ὅτι θὰ πάρουν τὰ Γιάννινα καὶ τὰ ἐπήραν! Δι' αὐτὸ καὶ ἡ χαρὰ ὄλων τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων εἶναι ἀνέκφραστος.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἕως χθὲς ὑποδούλων, ἀρχοντικῶν καὶ ταπεινῶν, ἡ χαρὰ δὲν ἦτο μικροτέρα ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασεν ἡ ἐλευθέρᾳ πατρίς.

Ἀπὸ τὰς σκηνάς, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εἰσόδου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μία πρὸ πάντων ὑπερέχει διὰ τὸ δραματικὸν μεγαλεῖον τῆς καὶ δεικνύει τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς διὰ τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀναφέρω.

Τὴν στιγμὴν πού εἰσῆρχοντο εἰς τὴν παραδοθεῖσαν πόλιν οἱ ὑπερήφανοι νικηταί, εἷς ἐκ τῶν κατοίκων, πατριώτης, ἀφοῦ ὤρμησεν, ἤρπασε τὸν πόδα τοῦ ἵππου ἑνὸς τῶν εἰσερχομένων Ἑλλήνων προσκόπων ἰπέων· ἀφήρσεν ὀλίγον χῶμα ἀπὸ τὸ πέταλον τοῦ ζώου, ἔτρεξεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως καὶ τὸ ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ γηραιοῦ πατρὸς του. Καὶ ἀφοῦ ἐπυροβόλησε διὰ τοῦ περιστρόφου του εἰς τὸν ἀέρα, ἐφώνησε συγκινημένος :

— Πατέρα, τὸ χῶμα πού κοιμᾶσαι, ἔγινε ἑλληνικό!

Καὶ θὰ ἤκουσε βεβαίως ὁ κοιμώμενος γέρον τὸ εὐφρόσυνον ἄγγελμα καὶ τοὺς ἀναστασίμους πυροβολισμούς, καὶ θὰ ἐσκίρτησεν εἰς τὸ μνήμα του, διὰ νὰ πληρωθῆ ὁ ψαλμός :

« Ἀγαλλιᾶσονται ὀστέα τεταπεινωμένα... » (Ψαλμ. Ν στ. 10).

• Νῖκαι κατὰ βορβόρων »

• Χ. Ἄγγινος

Η ΕΠΟΠΟΙΙΑ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

Μεγάλοι κυματώδεις λόφοι, αποτελούν τὸ Κιλκίς.

Εἶναι ὑψώματα γῆς, ἀλλεπάλληλα στενώτατα συνδεδεμένα μεταξύ των, ἄλλα μαλακά καὶ ἄλλα ἀπότομα, τὰ ὅποια καταλήγουν εἰς τὸν καθαυτὸ λόφον τοῦ Κιλκίς. Αὐτὸς εἶναι πρᾶσινος βράχος καὶ φέρει εἰς τὴν κορυφήν, ὡσάν λευκὸν στέμμα, τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Πλησίον εἶναι καὶ ὁ λόφος τῶν 605 μέτρων. Ὑψηλός, ἀπότομος, ἄγριος. Δύο μεγάλαι βαθεῖαι χαράδραι τὸν σχίζουν καθέτως.

Ὅλα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὰ φαντασθοῦν οἱ Βούλγαροι, ὄχι ὅμως ὅτι καὶ ὁ λόφος ἐκεῖνος θὰ ἐκυριεύετο μὲ τὴν λόγχην ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔχουν σάρκα καὶ ὀστά καὶ οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι γίγαντες οὔτε ἐκατόγχειρες οὔτε ἄτρωτοι, ὅπως ὁ Ἀχιλλεύς.

Ἄλλὰ εἶχον ὑπολογίσει χωρὶς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλλήνος.

Εἰς ὄλην αὐτὴν τὴν φονικωτάτην μάχην τοῦ Κιλκίς ἐκεῖνο πὺ ἔχει νὰ θαυμάση κανεὶς εἶναι ἡ ψυχὴ ἑνὸς στρατοῦ, τὸν ὅποιον ὠδήγει ἡ θεία Νέμεσις. Ἡ πολεμικὴ τακτικὴ, ἡ διάταξις κανόνων καὶ ἀριθμῶν, ὅλα τὰ στρατιωτικὰ διδάγματα, διεγράφησαν ὑπὸ τῶν εὐζώνων μας. Ὁ ἀπαράβατος νόμος, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ στρατὸς δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειρῇ ἔφοδον διὰ τῆς λόγχης ἀπὸ ἀποστάσεως μεγαλυτέρας τῶν διακοσίων μέτρων, κατηργήθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔσυρε τὴν λόγχην καὶ τὴν προσήρμοσεν εἰς τὸ τουφέκι δύο χιλιάδες μέτρα μακρὰν τῆς ἐχθρικής παρατάξεως. Καὶ ἐπτέρωσε τοὺς πόδας του! Καὶ ὤρμησε δεκατιζόμενος, θεριζόμενος, ἀραιούμενος, ἀλλ' ἀκράτητος, ἀτρόμητος, ἀκατάσχετος!

Ἀπέναντί του εἶχε τοὺς σφαγεῖς, τοὺς δημίους τῶν ἀθῶων, τοὺς ἐμπρηστάς.

Οἱ στρατιῶται μας, προχωροῦντες, ἐπέρνων διὰ μέσου ἐλληνικῶν χωρίων πυρπολημένων ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Καὶ τὸ θέαμα αὐτὸ δὲν ἤμποροῦσε παρὰ νὰ ἐξαγριώσῃ τὰ ἀγαθὰ καὶ καλόβολα ἐλληνικὰ μάτια καὶ νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἐκδικήσεως. Ἐπτὰ ὥραῖα ἐλληνικὰ χωρία, μαῦροι σωροὶ καπνιζόντων ἐρειπίων, ἐτροφοδότησαν τὸ ἐλληνικὸν μένος.

Ἐκ τῶν τριῶν διαφόρων σημείων ἐπροχώρησεν ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς κατὰ τῆς λοφοσειρᾶς τοῦ Κιλκίς.

Ἄλλ' ἢ προέλασις ἦτο πολὺ δύσκολος. Κάτω ἢ πεδιάς ἦτο ἀνοικτὴ εἰς τὰ στόματα τῶν τηλεβόλων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐχύνετο ὁ θάνατος· τὰ ὑψώματα ἐκρυπτον ὀπίσω τῶν τὸν ὄλεθρον. Ἦτο ἀδύνατος ἡ τοποθέτησις τῶν ἰδικῶν μας τηλεβόλων. Ἐνῶ ἀκόμη μία πυροβολαρχία ἐζήτηε τὴν θέσιν τῆς, αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἐθέριζον τριάκοντα ἵππους καὶ τοὺς περισσοτέρους πυροβολητάς. Ἄλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα, ἐπροχώρουν ἀπτόητοι. Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὴν πεδιάδα ἀνέβαινον οἱ πεζοὶ ἀκάλυπτοι, ἀκατάσχετοι, χωρὶς νὰ λαμβάνουν τὴν παραμικρὰν προφύλαξιν, δεξιὰ οἱ εὐζῶνοι ἐπήδων τὰ ὑψώματα, σπεύδοντες εἰς αὐτὸν τὸν ὥραϊον ἀθλον, ὁ ὁποῖος λέγεται ἄλωσις τοῦ 605.

Οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι τὰ εἶχον ὑπολογίσει ὅλα, οἱ ὁποῖοι τὰ εἶχον μετρήσει μὲ προσοχὴν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐργασθῆ μὲ τέχνην καὶ ἐπερίμενον μὲ ἀσφάλειαν, εἶδον εἰς διάστημα ὀλίγης ὥρας νὰ ἀνατρέπωνται ὅλοι τῶν οἱ ὑπολογισμοί. Ἐπολέμησαν καλῶς· ἀντετάχθησαν μὲ λύσσαν· ἐγέμισαν μὲ τὰ πτώματά τῶν τὰ χαρακώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπολέμουν ὄρθιοι. Ἄλλ' αἱ κορυφαὶ τοῦ ἑνὸς μετὰ τὸν ἄλλον λόφον τῶν ἐστεφανώνοντο ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸν στρατόν. Καὶ ὅταν μίαν στιγμὴν, μέσα εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τῆς μάχης, ἠκούσθησαν αἱ ζητωκραυγαὶ τῶν εὐζῶνων ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ 605, οἱ Βούλγαροι, κατὰπληκτοὶ ἀπὸ τὸ θαῦμα, ἐξεχύθησαν κάτω ἀπὸ τοὺς λόφους, τρέχοντες, ὡς ἀλλόφρονες.

Ὅσα καὶ ἂν γραφοῦν περὶ τῆς μάχης αὐτῆς εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ νοῦς ἀνθρώπου τὴν ἀκατάσχετον ὄρμην τοῦ ἀνθρωπίνου κύματος, τὸ ὁποῖον ὠγκώθη, ἄφρισε, ἐχύθη, συνήρπασε, ἐσκόρπισε, ἐξηφάνισε. Τόση ἦτο ὄρμη τοῦ ἔλλη-

νικοῦ στρατοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐλύγισαν, ὡς καλάμια εἰς τὴν πνοὴν σφοδροῦ ἀνέμου.

Ἐμπρὸς ἀκριβῶς εἰς τὸν κυρίως λόφον τοῦ Κιλκίς καὶ εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὑψώματος 605 ἡ μάχη διεξήχθη εἰς μερικὰ σημεῖα ὄχι πλέον μὲ τὸ τουφέκι ἢ μὲ τὴν λόγχην· τὸ τουφέκι δὲν εὔρισκε καιρὸν νὰ γεμισθῇ καὶ αἱ λόγχοι ἐλύγιζαν. Καὶ τότε ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ χεῖριά.

Εἰκὼν ὀλέθρου ἀγρία!...

Αἱ πρῶται φλόγες πυρκαϊᾶς, αἱ ὁποῖαι ὑψώθηκαν ἀπὸ τὸ Κιλκίς, ἐσημείωσαν τὴν φυγὴν τῶν Βουλγάρων. Ἡ νίκη, ἡ ὠραία ἑλληνικὴ νίκη, εἶχε συντελεσθῇ. Οἱ Βούλγαροι ἐξαντλήσαντες καὶ τὴν τελευταίαν σταγόνα τοῦ θάρρους των, ἔφευγον πλέον κάτω ἀπὸ τὰ βουνά, πετῶντες τὰ πάντα, ζητοῦντες σωτηρίαν, ὡς κοπάδια τρομαγμένων θηρίων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πλέον ὄνυχας καὶ ὀδόντας.

Κάτω εἰς τὴν πεδιάδα καὶ εἰς τὰ διάμεσα ὄλων τῶν λόφων καὶ ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων καὶ εἰς τὰς πλευρὰς τῶν βουνῶν, ὁ θάνατος εἶχε θερίσει... Τριῶν ἡμερῶν ἀγῶν ἔρριψε κάτω τὸ ἄνθος τῆς ἑλληνικῆς νεότητος καὶ οἱ γενναῖοι ἐσκέπαζον τὴν ξανθὴν γῆν καὶ τὰ πτώματα τῶν ἡρώων εἶχον σωριασθῇ «σὰν τὰ θερισμένα στάχυα εἰς τοὺς ἀγρούς».

Πυροβοληταὶ καὶ εὐζωνοὶ, πεζοὶ καὶ ἵππεῖς, πολεμισταὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ κληρωτοί, ἑνὸς μηνὸς στρατιῶται, καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ σωματάρχαι προσέφερον τὸ αἷμα των μὲ ἴσην αὐταπάρνησιν, διὰ νὰ γραφῇ ἡ ὑπέροχος αὐτῆ σελὶς τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Τὸ Ἔθνος ἠνωμένον εἰς ἓνα παλμὸν καὶ εἰς μίαν θέλησιν ὑπὸ τὸν Βασιλικὸν ἀρχιστράτηγον Κωνσταντῖνον τὸν IB' κατήγαγε τὰς περιλάμπρους ἐθνικὰς νίκας τοῦ 1912 καὶ 1913.

Χαρμόσυνοὶ καὶ πάνδημοὶ πανηγυρισμοὶ τῶν ἀπαραμίλλων καὶ περιλάμπρων ἐκείνων νικῶν ἐδόνησαν τὴν ἀρραγῆ ψυχὴν τοῦ Ἔθνους.

Γ. Τσοκόπουλος

(Διασκευὴ ὑπὸ Χ. Δημητρακοπούλου)

“ΟΧΙ” 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

—“Ημουν στην Αθήνα. Οί πρωινές σειρήνες τής ιστορικής εκείνης ημέρας μ’ άνεστάτωσαν, όπως δά όλους, και μάλιστα μ’ έτρομοκράτησαν, όταν έμαθα σε λίγο την αίτιαν των: Η Ίταλία του Μουσολίνι μās έστειλε τελεσίγραφο! Αποκριθήκαμε μ’ ένα μεγάλο «ΟΧΙ», κι από την ίδια ώρα θ’ άρχιζε ή εισβολή. Αί! δέν ήταν μικρό. “Όλα ήμπορουσε κανείς νά τά φοβάται. Ένας γίγαντας προετοιμασμένος, ώργανωμένος, τά έβαζε αίφνιδιαστικά μ’ ένα νάνο άνύποπτο κι άπροετοίμαστο... Αλλά όταν, σε λίγες άγωνιώδεις ήμέρες, έτυχε ν’ άκούσω από τó στόμα του ίδιου του κυβερνήτη: «Μās άφησαν νά συμπληρώσω με την έπιστράτευσί μας!» άρχισα νά ήσυχάζω.

Πραγματικά, οί Ίταλοί, από την πρώτη ήμέρα, έσκότωσαν με τ’ άεροπλάνα των τά μαθητουδάκια τής Πάτρας και με τόν διαβόητο κόντε Τσιάνο επί κεφαλής, έβομβάρδιζαν τή Θεσσαλονίκη! Αλλά δέν έκαναν τίποτε και για νά παρεμποδίσουν την έπιστράτευσί μας. Και σε λίγο όλος ό στρατός, πού ήμπορούσε νά διαθέση ή μικρή Έλλάδα, εύρισκόταν άντιμέτωπος τών Ιταλικών Λύκων και Κενταύρων τής Αλβανίας και τής Ηπείρου!

Και με τί πατριωτικό ένθουσιασμό, με ποιά ιερά άγανάκτησι, με πόση έπιθυμία για νίκη, για συντριβή, για ρίξιμο στη θάλασσα! Αί! δέν ήταν μικρό. “Όλα ήμπορούσε κανείς νά τά έλπίζη. Ο νάνος μου έφαινόταν πιά γίγαντας και ό γίγαντας νάνος! Κι όταν άνηγγέλθηκαν οί πρώτοι θρίαμβοι τής έλληνικής λόγης, όχι πιά με σειρήνες, αλλά με κωδωνοκρουσίες, δοξολο-

γίες και σημαιοστολισμούς, για μένα ήταν κάτι, πού τὸ ἐπερίμενα· κάτι πού ἤμουν βέβαιος, πὼς θὰ ἐγινόταν.

— Θυμᾶμαι. Τὴν ἡμέρα τῆς πρώτης μεγάλης νίκης, ἔτυχε νὰ συναντήσω ἓνα φίλο μου, ἀπὸ τοὺς στενοὺς φίλους τοῦ κυβερνήτη. Τὸν ἐφίλησα, σὰ νὰ ἐφιλοῦσα τὸν κυβερνήτη τὸν ἴδιο, ἢ τὸν ἀρχιστράτηγο, ἢ τὸν εὐζωνο μὲ τὴ θρυλικὴ λόγχη, ἢ τὸν ἀνώνυμο, τὸν ἄγνωστο στρατιώτη.

— Τὸ ἐπερίμενες ; μοῦ εἶπε ὁ φίλος μου μὲ συγκίνησι.

— "ὦ, ναί ! ἤμουν τόσο βέβαιος ! τοῦ ἀπεκρίθηκα.

— Αὐτὸ σημαίνει πὼς τοὺς ξέρεις καλύτερα ἀπὸ ἐμένα.

— Ποιούς ;

— Τοὺς Ἴταλούς.

— "Ὅχι, φίλε μου. Ξέρω βέβαια καὶ τοὺς Ἴταλούς, ἀλλὰ καλύτερα ξέρω τοὺς Ἕλληνας. "Ἐτσι πολεμοῦν, ἔτσι νικοῦν, ἔτσι θαυματουργοῦν, ὅταν ὁ ἀγώνας των εἶναι «ὕπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν», ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ «Ἴτε, παῖδες» ὡς τὰ σήμερα. Οἱ κακόμοιροι οἱ Ἴταλοὶ τοῦ Μουσσολίνι πολεμοῦν γιὰ μιὰ κατάκτησι, πού δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἐνθουσιάζη. Καὶ γι' αὐτὸ θὰ τὸ ἴδῃς, ἔτσι θὰ πάμε ὡς τὸ τέλος : Θὰ τοὺς ρίξωμε στὴ θάλασσα !

— Ἄμην ! Τώρα εἶμαι βέβαιος κι ἐγώ.

Δυστυχῶς, δὲν ἐπῆγαμε ἔτσι ὡς τὸ τέλος. Ἄλλος ἐχθρὸς, μεγαλύτερος, δυνατώτερος, πολεμικώτερος, ἦλθε πρὸς βοήθειαν. Κι οἱ δυὸ στρατιῆς μᾶς ἔβαλαν στὴ μέση. Δὲν ἦταν δυνατό νὰ μὴν ὑποκύψωμε μπροστὰ στὴν ἀσύγκριτη ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ καὶ στὴν ἀδιέξοδη περικύκλωσι. Ἄλλὰ ὁ πόλεμος, ὁ ἀγώνας μας «ὕπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν», δὲν ἐτελείωσε μὲ τὴν ἥττα μας ἐκεῖνη· ἄλλαξε μόνο φάσι. Ἐγινε δυσκολώτερος, σκληρότερος, αἱματηρότερος. Ἦταν πιά ἡ ἀντίστασι ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Κι ἡ ἀντίστασι ἐτελείωσε κι αὐτὴ μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὴ νίκη.

"Ἄλλο τὸ ζήτημα ἂν ἦταν μοιραῖο νὰ μὴν ἐπωφεληθοῦμε, κι αὐτὴ τὴ φορά, ἀπὸ τὴ νίκη μας, ὅσο ἔπρεπε. Καὶ σ' αὐτὸ βέβαια δὲ φταίει οὔτε ὁ κυβερνήτης, οὔτε ὁ ἀρχιστράτηγος, οὔτε ὁ εὐζωνος, οὔτε ὁ ἄγνωστος στρατιώτης.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ

Χτυπά ή καμπάνα... Πόλεμος! Βουίζει τὸ χωριό...
περήφανεσ ὑψώνονται σημαίες στὸν ἀέρα!
Σκύβουν λεβέντες καὶ φιλοῦν τὸ χέρι τὸ δεξιὸ
τῆσ μάννας, τοῦ πατέρα.

Τὸ τρέμουλο ἀπὸ τῆ φωνῆ νὰ κρύψουν οἱ γονιοὶ
μάταια πασχίζουν, ὅταν λέν: «Παιδιά μὲ τὴν εὐχή μας!»
κι αὐτοὶ ἀποχαιρετῶντας τοὺς ξεσποῦν σὲ μιὰ ἰαχή:
Ἡ νίκη εἶναι δική μας!

Ἐφημερὶς « Ἐμπρός »

Σωτήρης Σκίπης

Ε Μ Π Ρ Ο Σ

Ἐμπρός! Ὀλόρθοι, ἀτράνταχτοι
μαυρίλα, ἀστροπελέκι.
Νά, τὸ σπαθὶ γοργάστραψε,
καὶ νά ἡ βροντὴ ντουφέκι!

Στὴν Πίνδο ἀπ' τὸν Ταῦγετο
καὶ στὰ Βαλκάνια ὡς πέρα
κι ἕνας ὁ νοῦς: Ἐμπρός!

Ἐμπρός! βουνά, ψηλῶστε μας,
καὶ σὺ θάλασσα, νά ἡ ὥρα!
στοίχειωσε τὰ καράβια μας
καὶ βοήθα νικηφόρα!

Ξανά τοῦ Ρήγα ἡ σάλπιγγα,
ποῦ πάει στὰ μεσουράνια
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια
κι Ὀλύμπου σταυραῖτοί!

Ἐμπρός, ἀδέρφια, ἀτράνταχτοι!
κι ἄς πέφτῃ ἀστροπελέκι,
νά τὸ σπαθὶ γυμνάστραψε
καὶ νά ἡ βροντὴ ντουφέκι.

Κρήτη, ὁ Μωριάς, ἡ Ρούμελη,
ἐμπρός ἡ Ἑλλάδα λάμπει,
ἀχολογοῦν οἱ κάμποι,
καίνε οἱ καρδιές Ἐμπρός!

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΔΙΑΚΟΣ

Ήταν μαύρο και σκοτεινό τὸ βράδυ τῆς 31ης Ὀκτωβρίου. Οἱ λόγχοι τῶν Ἀλπίνων, ἐπὶ τέσσαρες μέρες, σκαρφάλωναν στὸν ὄρεινὸ ὄγκο Σμόλικα - Γράμμου, προσπαθοῦν ν' ἀνοίξουν τὸν δρόμο πρὸς τὴν Σαμαρίνα καὶ τὸ Μέτσοβο. Καὶ τὸ σχέδιόν τους νὰ κόψουν τὴν στρατιά μας τῆς Ἠλείου ἀπὸ τὴ στρατιά τῆς Μακεδονίας, φαίνεται νὰ πετυχαίνει. Τὰ πρῶτα μικρὰ τμήματα στὴν προκάλυψι ἔχουν ἀνατραπῆ ἀπὸ τὶς Ἰταλικὲς μᾶζες κρούσεως βαρεῖα ὠπλισμένες. Ἡ μεραρχία «Τζούλια» ἔχει πατήσει σὲ πολλὰ σημεῖα τὴν κορυφογραμμὴ τῆς Πίνδου καὶ βαδίζει ἀκάθεκτη πρὸς Σαμαρίνα - Μέτσοβο. Τὰ πάντα φαίνονται ἀπελπιστικά.

Ἀλλά, καθὼς ξημέρωνε ἡ ἄλλη μέρα, πῶς ἄρχισαν ν' ἀλλάζουν ὄλα. Ἐνας ἄνθρωπος παρουσιάστηκε, ποῦ ἡ ζωὴ του συνωψίσθη σὲ μιὰ καὶ μόνη πράξι, ὑπέρλαμπρη, τὴν πράξι τῆς σωτηρίας.

Ἐνας νέος, ἕνας μικρὸς ἀξιωματικὸς, ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὰ μαρτυρικὰ Δώδεκάνησα. Ὁ Ἀλέξανδρος Διάκος. Γυρεύει σὰν χάρι νὰ τὸν στείλουν στὴ φωτιά, ὡς νὰ πρόκειται γιὰ πανηγύρι.

— Βάλτε με μπροστά, παρακαλεῖ τὸν ταγματάρχη του· βιάζομαι νὰ πολεμήσω.

Ἡ «χάρι» τοῦ γίνεται· τὸν στέλνουν νὰ καταλάβῃ τὴν Τσοῦκα, ἕνα ὕψωμα ποῦ δεσπόζει τῶν ὀδεύσεων πρὸς τὴν Σαμαρίνα, ποῦ πρέπει νὰ κρατηθῆ μὲ κάθε θυσία.

Ὁ Διάκος ξέρει καλὰ ποῦ καὶ γιατί τὸν στέλλουν. Ὅταν φθάνη στοὺς πρόποδας τοῦ φοβεροῦ ὕψώματος, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δευτέρου λόχου—ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ πρώτου τάγματος—οἱ Ἰταλοὶ τὸν ὑποδέχονται μὲ κατακλυσμὸ βλημάτων. Ἡ πέτρα καίγεται. Ἄτρομος, ὄρθιος, φωνάζει:

— Ἐμπρὸς διὰ τῆς λόγχης, Ἐμπρὸς καὶ τοὺς φάγαμε. Καὶ ρίχνεται πρῶτος. Καὶ οἱ ἄνδρες πίσω του, ἀληθινὴ ἀνθρωποθύελλα. Οἱ Ἰταλοὶ σαρώνονται, τὰ φανταράκια πατοῦν στὴν κορυφὴ τῆς Τσοῦκας. Μὰ ὁ λόχος δὲν ἔχει προλάβει νὰ ἐγκατα-

σταθῆ, καὶ ὁ ἐχθρὸς κινεῖται σὲ λυσσασμένη ἀντεπίθεσι. Ὁ Διάκος χάνει τὸ ὕψωμα.

—'Εδῶ, κοντά μου, πίσω μου ὄλοι! φωνάζει στοὺς ἄνδρες του, νὰ τοὺς τσακίσωμε γιὰ δεύτερη φορά.

Καὶ ρίχνει πάλι τὸ λόχο του στὴ φωτιά καὶ ξαναπαίρνει τὸ

ὕψωμα γιὰ δεύτερη φορά. Οἱ Ἄλπινισταὶ ἀφρίζουν ἀπὸ τὸ κακό τους. Δεύτερη ἀντεπίθεσι. Ὁ Διάκος ξαναχάνει τὴν Τσοῦκα. Συντάσσει πάλι τὸν λόχο του, ρίχνεται σὰν λιοντάρι, τὴν ξανακερδίζει γιὰ τρίτη φορά. Τὰ πτώματα τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν δικῶν μας σκεπάζουν τὴν πλαγιά. Οἱ Ἰταλοὶ συγκεντρώνουν βαρεῖς ὄλμουσ καὶ κάνουν τρίτη ἀντεπίθεσι. Καὶ παίρνουν γιὰ τρίτη

φορά τὴν Τσοῦκα. Ὁ Διάκος ὅμως δὲν ἐννοεῖ νὰ τοὺς ἀφήσῃ τὸ σημαντικό ὕψωμα, ποῦ εἶναι τὸ κλειδί τῆς τοποθεσίας τῆς μάχης καὶ τῆς νίκης. Ἀνασυντάσσει τὸν λόχο καὶ ὄρθιος, πάντα, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, ρίχνεται γιὰ τετάρτη φορά φωνάζοντας :

— Ἐμπρὸς γιὰ μιὰ μεγάλη Ἑλλάδα... Ἐμπρὸς γιὰ μιὰ ἐλεύθερη Δωδεκάνησο!...

Μιὰ ριπὴ πολυβόλου τὸν ρίχνει κάτω τὴν ὥρα ποῦ πατοῦσε, γιὰ τέταρτη φορά, τὸ περιμάχητο ὕψωμα. Εἶναι ὁ πρῶτος νεκρὸς ἀξιωματικὸς στὴν τρισένδοξη μάχη τῆς Πίνδου καὶ ὅλου τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου. Ἡ θυσία του ἐξεησφάλισε τὴν νίκη. «Ὁ ἥρωισμὸς τοῦ ὑπολοχαγοῦ Διάκου καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ λόχου του—λέει στὴν ἐπίσημη ἔκθεσί του ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματός του—ἐπεβράδυνε τὴν κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὰ ἡμέτερα τμήματα νὰ προκαταλάβωσι τὰ ὑψώματα τῆς Σαμαρίνας».

Τὸ βραδάκι, ὅταν ἀκόμα βροντοῦσε τὸ κανόνι, λίγοι φαντάροι γλιστρήσαν στὸ νεκροταφεῖο τοῦ μικροῦ χωριοῦ Ζούζουλη, νὰ τὸν θάψουν... Σ' ἓνα πρόχειρο σταυρὸ ἔγραψαν: «Ἐδῶ κοιμᾶται ὁ ἥρωας τῆς Τσοῦκας, ὁ ὑπολοχαγὸς Διάκος».

Ὁ Οἰκονόμου, ὁ καθηγητὴς του στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, γράφει γι' αὐτόν: «Τὸν ἐνθυμοῦμαι μαθητὴ ἀγνόν, ὡς κρίνον τοῦ ἀγροῦ, προοιωνιζόμενον ὅτι θὰ καθίστατο συσσωρευτὴς ὅλου τοῦ δωδεκανησιακοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ ἥρωισμοῦ, ἐκδικητὴς τῶν δεινῶν τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος». Ἄλλ' ἡ τύχη τὸν προώριζε πολὺ πέραν τούτου: Ἡρώα, τοῦ ὁποῦ μίᾳ πρᾶξις, ἐξερχομένη τῶν ὀρίων τῆς Ἑλλάδος, τὸν κατέλεξε, διὰ τῆς συνεπειᾶς της, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν παγκοσμίων ἡρώων.

Ὁ Μαλακάσης τοῦ ἀφιερώνει αὐτοὺς τοὺς στίχους :

Τιμὴ καὶ δόξα! Ἄνδρεία νεανική.

Τὴ δάφνη ποῦ πότισε ἡ δροσοῦλα τοῦ αἵματός σου

κλίνει ἡ Ἑλλάδα ἐπάνω σου

καὶ τὴν προσφέρει εὐλαβικὴ

στὴν μνήμη ἰὴν ἀθάνατη τοῦ ὀνόματός σου!

ΜΟΝΟΝ ΕΛΛΗΝΕΣ

Δύο στρατιῶτες.

Ἄποψε κάνω συντροφιά μὲ δύο στρατιῶτες τοῦ πεζικοῦ κοντὰ στὴ φωτιά. Ὁ ἕνας ἦρθε ἀπὸ τὴν πολιτεία ἄφησε τὸ γραφεῖο του, τὶς δουλιές του, τὴ γυναίκα του, τὸ παιδί του· εἶναι ὁ Μῆτσος. Ὁ ἄλλος ἦρθε ἀπὸ τὸ χωράφι του, ὅπου ἄφησε τὸ ἀλέτρι του μισοχωμένο στὴ γῆ, ἔδωσε τὸ μουλάρι του στὴν ἐπίταξι, φίλησε τὴ γριά μάννα του καὶ ἀποχαιρέτησε βιαστικά τὴν ἀρραβωνιαστικὴ του· εἶναι ὁ Ἀποστόλης.

Αὐτοὶ οἱ δύο στρατιῶτες βρέθηκαν ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλον στὸ χαράκωμα. Μὲ τὸ ἴδιο χακί, μὲ τὸ ἴδιο ὄπλο, ἀπέναντι στὸν ἴδιον ἐχθρό. Ἰσοπέδωσις καὶ ἀδελφοσύνη. Καὶ ὁ χωρικός μου λέει γιὰ τὸ δικηγόρο :

— Ξέρεις τί Ἑλληνας εἶναι αὐτός;

Ἄλλὰ τὸν διακόπτει προστακτικὴ ἐπέμβασις.

— Πᾶψε, Ἀποστόλη, τοὺς ὕμνους σου!

— Αἶ, τότε, βρὲ Μῆτσο, γιατί ζήτησες νὰ μείνης μονάχος σου στὸ χαράκωμα καὶ νὰ τουφεκᾷς;

Ἔτσι ἔμαθα δύο ἱστορίες, ἀπὸ τὶς μυριάδες ὁμορφες ἱστορίες, ποὺ φυτρώνουν στὰ ἄγρια ἠπειρωτικὰ βουνά, ὅπως φυτρώνουν τὰ πρῶτα φύτρα τῆς ἀνοιξέως, παραμερίζοντας τὸ χῶμα, γιὰ ν' ἀντικρῦσουν τὸν ἥλιο. Εἶναι δύο ἱστορίες ἀπὸ τὰ ἑκατομύρια, ποὺ γίνονται σιωπηλά, ἀθόρυβα καὶ μὲ πολλὴ ἀφέλεια σ' αὐτὸν τὸν ἅγιο πόλεμό μας.

Ἱστορία τους.

— Πές το, Ἀποστόλη, εἶπα, καὶ ἄς λέῃ ὁ Μῆτσος.

Καὶ ὁ Ἀποστόλης παίρνει βαθεῖα ἀναπνοή, παραμερίζει τὰ καστανὰ μουστάκια του, ποὺ τοῦ φράζουν τὰ χεῖλη, καὶ ἄρχισε :

— Ἔπρεπε νὰ πᾶμε γυροβολιὰ στὸ βουνὸ νὰ χτυπήσωμε ἀπὸ πίσω τοὺς Ἰταλοὺς. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς εἶπε κι ἔστησαν μερικὰ κράνη ἀπάνω στὸ χιόνι ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ χαράκωμά μας, γιὰ νὰ τὰ βλέπη ὁ ἐχθρὸς καὶ νὰ ρίχνη.

Καὶ ζήτησε ἕνα ἀπὸ μᾶς νὰ μείνη ἐκεῖ, νὰ βάλ्लη μοναχός

του πότε πότε με τὸ πολυβόλο, γιὰ νὰ ξεγελά τὸν Ἰταλό, ὡς πού νὰ πᾶμε τῆ γυροβολιά. Καί ἔμεινε ὁ Μῆτσος καί δέχτηκε πολυβολισμούς, ὄλμους, ὀβίδες· ἔφαγε ὅλη τὴν κόλασι ἐκείνη μονάχος του!

— Καί τὸ βρίσκεις ἐσὺ σπουδαῖο; Ρώτησε ὁ Μῆτσος.

— "Α, μπά! καθόλου! εἶπε ὁ Ἀποστόλης. Σοῦ παράγγειλαν, νὰ εἰποῦμε, κάθισε ἐδῶ νὰ μαζεύης τὰ δαμάσκηνα πού πέφτουν, γιὰ νὰ μὴ σοῦ τὰ πάρη ἄλλος, κι ἐσὺ κάθισες! Γελοῦμε ὅλοι με τὴν ἀγροτική εἰκόνα τοῦ χωρικοῦ.

Ἄ Ο Μῆτσος φάνηκε, ὅτι πειράχτηκε, καί εἶπε:

— Κι ἐσὺ τί εἶσαι, Ἀποστόλη, πού πήδησες πρῶτος στὸ ἐχθρὸ κὸ χαρακῶμα με τὴν ξιφολόγη καί ἔφερες ἄνω κάτω τοὺς Ἰταλοὺς καί ἔπιπασες αἰχμαλώτους τὸ λοχία καί τρεῖς στρατιῶτες καί πήρες τὸ ἀριστεῖο;

— Ἐνας ἀπλὸς Ἕλληνας· ἀπάντησε, με ἀφέλεια ὁ Ἀποστόλης.

— Αἶ, τότε, ἕνας ἀπλὸς Ἕλληνας εἶμαι κι ἐγώ· εἶπε ὁ Μῆτσος.

— Ἀλλὰ ἐσεῖς εἶστε καί οἱ δύο ἥρωες· εἶπα ἐγώ.

— "Α, ὄχι, εἴμαστε μόνον Ἕλληνες! Ἀπάντησαν με μιὰ φωνή, λές κι ἦσαν συνεννοημένοι.

— Τί νὰ τοὺς εἰπῶ; Κατάλαβα ὅτι οἱ πολεμιστὲς μας, πού κάνουν τὰ λαμπρὰ κατορθώματα, τὰ ὁποῖα θαυμάζει ὅλος ὁ κόσμος, δὲν τοὺς ἀρέσει ν' ἀνήκουν στοὺς ἥρωες, ἀλλὰ στοὺς Ἕλληνες. Προτιμοῦν νὰ εἶναι μόνον Ἕλληνες!

(Διασκευὴ ἀπὸ πολεμικῆ ἀνταπόκρισι)

.Ν. Α. Κοσιόπουλος

Ἡ Ἑλλάς ἀνεπτέρωσε τὶς ἐλπίδες καί τὴν πεποίθησι ὅλων γιὰ τὴν τελικὴ νίκη. Ποτὲ στὴν ἱστορία της δὲν ὑπῆρξε ἐκστρατεία ἐνδοξότερα ἀπὸ αὐτὴ πού διεξάγει τώρα ὁ ἑλληνικὸς στρατός.

Ἐφημερὶς «Ἡμερησίος Τηλέγραφος» τοῦ Λονδίνου

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

Ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πρωτόγονα πολεμικὰ μέσα καὶ φθάνει ἕως τὰ σύγχρονα πολεμικὰ πλοῖα.

Ὅσο κι ἂν ἀλλάζουν καὶ τελειοποιῶνται οἱ πολεμικὲς μηχανές, ἓνα μόνο μένει σταθερό : ἡ ψυχὴ τοῦ ναυτῆ.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ναυτῆ εἶναι ἡ ἀρετὴ ἐκείνη, ποὺ ἐκίνησε τοὺς ναυμάχους τῆς Σαλαμῖνος, ποὺ καθωδήγησε τοὺς πυρπολητὲς τῆς Χίου καὶ τῆς Ἐρεσσοῦ, ποὺ ὠλοκλήρωσε τὴ νίκη τῶν βαλκανικῶν συμμάχων, ποὺ ἐχάρισε τὴν ἐλευθερίαν στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου.

Ἀμέτρητα ἥρωικὰ κατορθώματα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ στόλος μας καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου. Ἡ συμβολὴ τοῦ ναυτικοῦ μας ἀγώνα ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ ἡ δρᾶσί του σπουδαία καὶ σύμφωνη μὲ τὶς ἱστορικὲς του παραδόσεις.

Πλοῖα πολεμικὰ, πλοῖα ἐμπορικὰ, πλοῖα βοηθητικὰ, κυβερνήτες καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦτες ἐγίνηκαν ὀλοκαυτώματα στὸν ἱερὸ βωμὸ τῆς πατρίδος καὶ εὐρῆκαν ἔνδοξο θάνατο ἢ στοὺς βυθοὺς μακρυνῶν θαλασσῶν ἢ στὰ καταγάλανα νερὰ τῶν θαλασσῶν μας, προασπίζοντας τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς τρισοξασμένης Ἑλλάδος καὶ ταυτόχρονα τὴν παγκόσμιαν ἐλευθερίαν.

Ὁ κόσμος ὅλος ἀνεγνώρισε τὸ ἀληθινὸ θαῦμα, ποὺ λέγεται «Ἑλληνικὸ Ὅχι» καὶ τὴν ἀναγνώρισί τὴ διεδήλωσε μὲ κάθε τρόπο :

«Ἀντιπροσωπεύω μιὰ χώρα 200 χρόνων καὶ σεῖς ἀνήκετε σὲ μιὰ χώρα 3.000 ἐτῶν—ἐμήνυε ὁ πολὺς πρόεδρος Ρουθβελτ—καὶ γνωρίζων τὰς ναυτικὰς σας ἰκανότητας καὶ παραδόσεις σας λέγω : σὰς παραδίδομεν ἓνα ὑποβρύχιον, ἀξίζετε ὅμως περισσότερα ἀπὸ πολλὰ θωρηκτὰ».

Κι οἱ ἐχθροὶ ἀκόμη ἀνεγνώρισαν τὴν μανίαν μὲ τὴν ὁποία ἐπολέμησαν οἱ ἥρωικοὶ ναυτικοὶ μας.

« Διέταξα ἐπίθεσι μὲ βόμβες βυθοῦ ! ἐδήλωνε ἐπίσημα ὁ Γερμανὸς κυβερνήτης ἐνὸς ἀνθυποβρυχίου, ποὺ κατεβύθισε τὸν ἔν-

δοξο Τρίτωνα τότε, και δε μπορω ακόμη να το πιστέψω, ενώ έσκεπαζαμε το υποβρύχιο με βόμβες, το πλήρωμά του μας εξακόντιζε τορπίλλες. 'Ο «Τρίτων» έπολέμησε ως την ύστατη στιγμή».

'Ο "Αγγλος άρχηγός του στολίσκου υποβρυχίων Μεσογείου με το ύπ' αριθ. 261205-9-43 σημά του έβεβαίωσε :

«'Ο κυβερνήτης και το πλήρωμα του «Κατσώνη» μας ένέπνευσαν το παράδειγμα της άφοσιώσεως προς το καθήκον και την αυτοθυσία».

'Ο Α' λόρδος του Βρεττανικού Ναυαρχείου έδήλωνε :

« Είμαι καθήκόν μου να υπενθυμίσω το έργο του 'Ελληνικού Βασιλικού Ναυτικού, που το διακρίνει μοναδική άφοσίωσι στο καθήκον. Τα έλληνικά υποβρύχια έβύθισαν πιό πολύ από 50.000 τόννους σε Ιταλικά σκάφη, που μετέφεραν έφόδια για τον Ιταλικό στρατό. Δύο Ιταλικά υποβρύχια έβύθισαν ό «Τρίτων» και τα «Ψαρά». 'Ο στόλος της Μεσογείου είναι υπερήφανος για τους θαλασσινούς συμμάχους του 'Ελληνας και το Συμβούλιο του Ναυαρχείου εύγνωμονεί για τη σημαντική τους βοήθεια στον άγώνα».

"Άλλος Α' λόρδος του ίδιου Ναυαρχείου, ό 'Αλεξάντερ, έδήλωσε :

« Μόνο ό μεγάλος βαθμός της άφοσιώσεως προς το καθήκον έδωκε στους 'Ελληνας ναυτικούς την εύκαιρία έπιτυχίας στο στενό του 'Οτράντο! Γιατί μια δρᾶσι σε χώρο στενό σαν την 'Αδριατική, και με τους 'Ιταλούς κατέχοντας τις δυο άκτές, έφαινόταν άπ' την άρχή καταδικασμένη σ' άποτυχία».

'Η Βρεττανική κυβέρνηση έτηλεγραφοϋσε για τις έπιχειρήσεις της Τυνησίας :

«'Η όλόψυχη κι αδιάκοπη προσπάθεια της δυνάμεώς σας έσυμπλήρωσε την άφρικανική έπιτυχία κι άπεδείχθη άσφαλέστατη βάσι για τη νίκη».

Κι ό πολύδοξος 'Αϊζενχάουερ, ό άρχιστράτηγος της νίκης, έτηλεγραφοϋσε : «Είμαστε εύτυχείς γιατί αι ναυτικά σας μονάδες έπολέμησαν μαζί μας κι έβοήθησαν στην ολοκλήρωσι της νίκης της Τύνιδας» 17-5-43.

Χ. Δημητριάκόπουλος

Ἄπιστευτο.

Τὸ Ροῦπελ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνὰ τὰ ὀνόματα, ποὺ γεννήθηκαν νὰ γράφονται σὲ μάρμαρο. Δὲν ὑπάρχουν εὐκόλα φράσεις ἀνάλογες μὲ τὸ χυμένο ἐδῶ αἷμα. Τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, καὶ ἡ παλληκαριά, ποὺ ξέσπασαν σὲ τούτους δᾶ τοὺς χωματόλοφους τὴν ἄνοιξι τοῦ 1941, δὲν ἔχουν τὸ ταίρι τους παρὰ στὶς καλύτερες στιγμὲς τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Στιγμὲς ἀθάνατες ποὺ ξανανιώνουν τὴ φυλὴ. Κάνουν παλιούς καὶ νέους χρόνους νὰ σμίγουν. Κάνουν τοὺς τάφους νὰ ἐνώνωνται μὲ τὴ ζωὴ.

Ἐδῶ, στὸ βυζαντινὸ Ρουπέλιον, λίγες χιλιάδες Ἑλληνόπουλα ἔβαλαν τ' ἀδύνατα κορμιά τους κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς πάνοπλης Γερμανίας. Καὶ τὴ βάσταξαν.

Τὴ διαταγὴ τῆς ἀντίστασης μέχρις ἐσχάτων δὲν τὴν εἶχαν διαβάσει πουθενὰ οἱ στρατιῶτές μας. Τὴ βρῆκαν γραμμένη μέσα στὴν ψυχὴ τους. Δέχτηκαν χωρὶς ἀντίρρηση, σὰν θέλημα Θεοῦ, τὴν ἀνάγκη νὰ πεθάνουν οἱ ἴδιοι, γιὰ νὰ μείνῃ ὀρθὴ ἡ πατρίδα ἢ φτωχιά τους ἢ πατρίδα, ποὺ δὲν εἶχε χρήματα, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ὀχύρωσι τῶν συνόρων οὔτε ἀρκετὰ πυροβόλα οὔτε μεγάλους ἀσύρματους ἢ προβολεῖς οὔτε ἄφθονα πυρομαχικὰ νὰ τοὺς δώσῃ.

Ἀνέτοιμη καὶ μισοτελειωμένη βρῆκε τὴ γραμμὴ τοῦ Ροῦπελ ἢ ἐπίθεσι τῆς 5 Ἀπριλίου· ἀλλὰ οἱ στρατιῶτες τῆς φρουρᾶς τόσο εἶχαν ἐρυθροπυρωθῆ ἀπὸ τὰ περιβόητα κατορθώματα τῶν συν-ἀδελφῶν τους τῆς Ἀλβανίας, ὥστε μόλις ἀκούστηκαν οἱ μακρυ-

νές έκρήξεις και διαδόθηκε σαν άστραπή ή είδησι, πώς άρχισε ό άγώνας, ζητωκραύγασαν άποφασισμένοι νά νικήσουν. "Όχι νά πολεμήσουν μόνο· νά νικήσουν!

Πέντε ήμέρες άγωνίστηκε ό αντίπαλος νά τούς δαμάση με στόυκας, πού δέν έμπόδιζαν τó έργο τους έλληνικά άεροπλάνα· με μεραρχίες θωρακισμένες και τάνκς, πού δέν ύπήρχαν άντιαρματικά κανόνια, για νά τά σταματήσουν· με φλογοβόλα και καπνογόνα, πού γέμιζαν τις στοές τών όχυρών με τή φαρμακίλα τους και άνάγκαζαν τούς φαντάρους νά βγαίνουν άνυπεράσπιστοι στο ύπαιθρο· με έκατοντάδες πυροβόλα ειδικά για τις πολεμίστρες, πού τις κατέστρεφαν συστηματικά, τή μιá μετά τήν άλλη, και βούβαιναν τά έλληνικά αυτόματα όπλα· με συντάγματα βαρύτατου πυροβολικοϋ, πού κοπανοϋσαν τά φρούρια, όπως ένα μηχανικό σφυρι βροντίζει άκατάπαυστα τó άμόνι, ώσπου νά τó σπάση· με τόσο πλήθος τέλος καλογυμνασμένου πεζικοϋ, ώστε δέν πρόφθαιναν οί ύπερασπιστές νά σκοτώνουν.

Πέντε ήμέρες άγωνίζονταν τά Έλληνόπουλα έναν άνισον άγώνα, αλλά κρατοϋσαν άσπαστη τήν άλυσίδα τής άμυνας τους. Άκόμη και όταν καταστρέφονταν όλότελα μερικά φρούρια, έβγαιναν έξω οί φαντάροι με τά πολυβόλα τους κι έξακολουθοϋσαν τή μάχη ξεσκεπάστοι στην κόλασι τής γερμανικής φωτιάς. "Εδειχναν μ' αύτή τήν πράξι τους, πώς δέν ήταν τά τσιμέντα τών φρουριών, πού έφραζαν τó δρόμο τοϋ Χίτλερ, παρά τó άτσάλι τής άδούλωτης καρδιάς τους.

Οί πέντε ήμέρες τοϋ ήρωϊκοϋ άγώνα θά γίνονταν πολύ περισσότερες, χωρίς νά μπορέσουν οί έχθροί νά περάσουν προς τή Θεσσαλονίκη, αν δέν έσπαζε τó σερβικό μέτωπο στη Στρώμνιτσα και δέν κατέβαιναν τά γερμανικά μηχανοκίνητα από τήν όμάλια* τής Γευγελής ως τή θάλασσα.

Τά δοξασμένα φρούρια, πού πάμε τώρα νά προσκυνήσωμε, δέν ύπάρχουν πιά· τίποτε δέν σφύζεται από τις κατασκευές τους. Οί Βούλγαροι τά τίναξαν στον άέρα, όταν τά παράλαβαν από τούς Γερμανούς για μισθό τής προδοσίας τους· έξαφανίστηκαν όλα από τó πρόσωπο τής γής.

Ἄλλά κι ἂν χάλασαν οἱ Βούλγαροι μὲ δυναμίτη τὰ μπετόν καὶ ἂν ἐξαφάνισαν κάθε ἴχνος ὀχύρωσης ἀπὸ τὶς πλαγιές τοῦ Ροῦπελ, ὅμως τὸν ἥρωισμό μὲ ποιό τάχα μέσο θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ τὸν τινάξουν στὸν ἀέρα καὶ νὰ τὸν ἐξαφανίσουν;

Ὅταν οἱ Γερμανοὶ μετὰ τὴν συνθηκολόγησι, πὺ ὑπόγραψε ἡ Διοίκησι Θεσσαλονίκης, ἔβαλαν χέρι στὴ γραμμὴ τῶν συνόρων καὶ εἶδαν ἀπὸ κοντὰ πόσα λίγα ὄπλα εἶχαν τὰ ὄχυρά, ἀπόρησαν...

Στὰ πόδια τοῦ ὄχυροῦ Λύσσε κοίτονταν σωρὸς ἄρματα μάχης καὶ ὁ καστανὸς κάμπος του μαύριζε ἀπὸ τὰ ἀναποδογυρισμένα σιδηρικά. Τί μυστικὲς μηχανὲς εἶχαν στὰ χέρια τους οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ φράξουν τὸ δρόμο σὲ ἕναν καστρορίχτη στρατό, πὺ κανένας ἄλλος δὲν τὸ κατάφερε; Ἡ περιέργεια τῶν Γερμανῶν ἦταν μεγάλῃ νὰ μελετήσουν ἀπὸ κοντὰ τὴν ὀργάνωσι τοῦ Λύσσε καὶ τοῦ Ροῦπελ· ἔψαξαν τὶς στοές τους μὲ γερμανικὴ λεπτολόγο μέθοδο ν' ἀνακαλύψουν ἀπόκρυφα ὄπλα. Καὶ ὅταν τὰ ἔφεραν γύρω, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, καὶ ἀπὸ δεξιὰ ὡς ἀριστερά, χωρὶς νὰ βροῦν τίποτε, ρώτησαν τὸν Ἕλληνα ἀξιωματικὸ, πὺ τοὺς ὡδήγοῦσε σιωπηλός:

- Αὐτὸ εἶναι ὄλο τὸ φρούριο;
- Μάλιστα.
- Μόνο ἑπτὰ κανόνια καὶ ὄλοι ὄλοι τριακόσιοι στρατιῶτες;
- Μάλιστα.
- Ἀπίστευτο!

Σὲ προσκυνῶ.

Πῶς νὰ τὸ πιστέψουν! Τὸ σπουδαιότερο, τὸ ἀσύγκριτο μέσο πολέμου τοῦ στρατιώτη, τὴν παλληκαριά του, δὲν τὴν βλέπεις παρὰ τὴν ὥρα τῆς μάχης. Μόλις σταματήσῃ ὁ ἀγώνας, ξεκούμπωτος καὶ ξέγνοιαστος, ὅπως κάθετα, μοιάζει μὲ παιδί, ἀνίκανο νὰ στρωθῇ σὲ σοβαρὸ ἔργο.

Ἕλληνα στρατιώτη, ἤρθαμε νὰ γονατίσωμεν ἐμπρὸς στὰ ἀπομεινάρια τῶν ὄχυρῶν, ἐνῶ σοῦ πρέπει ἐσένα, ἐσένα, πὺ, ὅταν σὲ φλόμωνε* ἡ πνιγούρα τῶν καπνῶν τῶν ὄχυρῶν, ἔκανες ἔξοδο μὲ τὴ λόγχη καὶ πήγαινες νὰ ὄχυρωθῆς πίσω ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς βράχους. Ἐσένα, πὺ κάθε φορά, πὺ ὁ ἐχθρὸς

κατάφερνε νά μπαίνει μέσα στις στοές σου, σάν τρελλός χυμούσες καταπάνω του και τόν βαρειοχτυπούσες. Έσένα, πού κάθε νύχτα αφαιρούσες από τὰ χέρια τοῦ Γερμανοῦ μ' ὀρμητικές ἀντεπιθέσεις ὄσους λόφους εἶχε πάρει τὴν ἡμέρα, λόφους σάν τὸ χωριὸ Κλειδί, πού, ὅταν τὸ ἀνακατάλαβες, ξημερώματα στὶς 7 τοῦ Ἀπρίλη, δὲν ἤξερες, πὼς στὸ ἴδιο ἀκριβῶς μέρος εἶχε τσακίσει τοὺς Βουλγάρους ὁ Βουλγαροκτόνος.

Ὅχι στ' ἄψυχα ντουβάρια, παρὰ σ' ἔσένα, στρατιώτη, ἀνήκει θαυμασμός, γιατί, ὅταν τὰ στούκας σφυροκοποῦσαν τὸ πυροβολικὸ τοῦ ὄχυροῦ σου, ἐσύ μὲ τοὺς ἀπαράμιλλους ἀξιώματικούς σου καθόσουνα ἀκάλυπτος καὶ ἐξακολουθοῦσες τὰ πυρὰ σου, λὲς κι ἦταν ὁ θάνατος πανηγύρι, ὥσπου σὰς σκέπασε ὄλους, πυροβολητὲς καὶ βαθμοφόρους, ἢ ἀναστατωμένη γῆ τοῦ ὄχυροῦ. Έσένα, πού, ὅταν ἐνοιωθες ὅτι πλησίαζε τὰ ὄχυρὰ τὸ γερμανικὸ πεζικὸ, δὲ δίσταζες νὰ πετάγῃσαι ἔξω στ' ἀνοιχτά, γιὰ νὰ σταματήσης καλύτερα μὲ τὰ πολυβόλα σου τὴν ἐχθρική πλημμύρα, πού ἀλλοιῶς ἴσως νὰ μὴν πρόφθαινες νὰ συγκρατήσης τὰ κύματά της. Έσένα, πού, ὅταν ἓνα πυροβολεῖό σου τὸ ἐπισήμαιναν οἱ ἐχθροὶ μὲ τὰ σατανικὰ εὐθυτενῆ βλήματά τους καὶ θανάτωναν ὄσους βρίσκονται μέσα, σὺ ἔτρεχες πρόθυμα στὴν ἐπικίνδυνη αὐτὴ θέσι καὶ ἔστεκες δίπλα στοὺς νεκροὺς συντρόφους νὰ ὑπηρετήσης τὸ πυροβόλο, μολονότι ἐνοιωθες πὼς ἐκεῖ ἡ ζωὴ σου ἦταν μετρημένη.

Πὼς νὰ μὴ σὲ καμαρώνω, ἀφοῦ δὲ φοβήθηκες τὰ τάνκς, φωτιά κινητὴ καὶ πολυκέφαλη, πού γέμισε τρομάρα τὴν Εὐρώπη, παρὰ τοὺς ἐπέτρεπες νὰ σὲ πλησιάζουν ὡς τὰ 400 μέτρα, τὰ ἄφηνες νὰ σοῦ ρημάζουν συρματοπλέγματα καὶ παρατηρητὲς, πρὶν τὰ κοπανίσης; Καὶ ὅταν τέλος, χωρὶς ἐσύ νὰ θέλῃς, σὲ διάταξαν νὰ σταματήσης τὴ μάχη καὶ νὰ παραδοθῆς, σὲ πήραν, καλέ μου, τὰ δάκρυα, σάν νὰ μὴν ἦσουν δοξασμένος λεβέντης, ἀλλὰ παραπονιάρικο παιδάκι.

Ἐλληνα στρατιώτη, σήμερα δὲν προσκυνῶ κανένα ἀρχαῖο ἐρείπιο, οὔτε κἂν τὸ Ροῦπελ, ἐρείπιο νέο· σήμερα προσκυνῶ μονάχα ἔσένα, γιατί ἀξίζεις ὄλα μαζί τὰ παλιά, ἀφότου δημιούργησες τοῦτα τὰ νέα!

Η 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1941

[*Από τις πρώτες ημέρες της μαύρης Κατοχής ή ελληνική ψυχή, άλλοτε ωγάνω-
μένα και άλλοτε αυθόρμητα, έδειξε στους τυράννους, πώς δέν ήταν διατεθειμένη να
ανεχθῆ τῆ δουλεία. Εύρισκε τὸν τρόπο να ἐκδηλώνη φανερά, χωρίς διαταγὸ και
φόβο, τὴν ἀντίστασί της στὸν κατακτητῆ. Μία ἀπὸ τὶς ἄπειρες αὐτὲς ἐκδηλώσεις,
πὸν ὄλο και πολλαπλασιάζονταν σὲ ἀριθμὸ και αὐξάναν σὲ ἔντασι, δημιουργώντας
στὸν ἐχθρὸ δυσκολίες ἀνυπέβλητες; θὰ ἀναφέρουμε, πὸν ἔγινε στὴν Προτείνουσα, τὸν
πρῶτο χρόνο τῆς σκλαβιάς τῆς πατρίδος].*

Οἱ προκηρύξεις.

Οἱ Ἴταλοί μὲ τὸ βαθύ συναίσθημα τοῦ ἐνόχου και τὸν ἔν-
τονο φόβο μπροστὰ στὸν περίεργο αὐτὸ λαὸ ἐφρόντισαν νὰ πά-
ρουν ἐκ τῶν προτέρων διάφορα μέτρα ἀπὸ τὶς παραμονές τῆς
28 Ὀκτωβρίου 1941, τῆς πρώτης ἐπετείου τῆς προδοτικῆς των
ἐπιδρομῆς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Προληπτικὲς συλλήψεις ἔγι-
ναν ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἡμέρες, και τὴν νύχτα τῆς 27 πρὸς
τὴν 28 Ὀκτωβρίου ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ περίπολοι στοὺς κεν-
τρικοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ὁμως ἐσήμαναν αἱ σειρήνες
τοῦ συναγερμοῦ και σὲ λίγο ὁ κρότος ἀπὸ τὰ ἀντιαεροπορικὰ
κανόνια και τὶς βόμβες, πὸν ἔσκαζαν στὰ γύρω τῶν Ἀθηνῶν,
ἐγέμιζε τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς συσκοτισμένης πόλεως. Οἱ καλοὶ
μας σύμμαχοι μᾶς εἶχαν θυμηθῆ κατὰ τὴν παραμονὴ τῆς μεγά-
λης μας ἑορτῆς. Καὶ αὐτὴ τῆ φορά, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ ζημία, πὸν
προκαλοῦσαν στὶς ἐχθρικές πολεμικὲς ἐγκαταστάσεις και πὸν
ἔρριχνε πάντα βάλσαμο στὶς πονεμένες ἐλληνικὲς ψυχές, προσ-
έφεραν και μιὰ ἄλλη ἐκδούλευσι: "Ἐτρεψαν τοὺς δειλοὺς τῶν
ἰταλικῶν περιπόλων σὲ φυγῆ πρὸς τὰ καταφύγια και ἔτσι ἐπέ-
τρεψαν στοὺς μικροὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας νὰ ξεχυθοῦν
στοὺς δρόμους και νὰ γεμίσουν τοὺς τοίχους τῶν Ἀθηνῶν μὲ
τὴν κατάλληλη ἑορταστικὴ διακόσμηση, τὶς ἐπιγραφές, πὸν ἐτό-
νιζαν τὴν ἀκλόνητη ἐλληνικὴ ἔμμομή στὸ ἥρωικὸ «ΟΧΙ» τῆς 28
Ὀκτωβρίου 1940.

Ἀπὸ τὴν παραμονὴ εἶχαν κυκλοφορήσει πολλὲς προκηρύ-

Ξεις τυπωμένες πρὸς τὸν ἀθηναϊκὸν λαόν. Μία ὅμως προκήρυξις ἀπευθυνομένη στὶς Ἑλληνίδες προεκάλεσε πολὺ περισσότερο ἐνδιαφέρον στὸν ἀθηναϊκὸν κόσμον. Τὰ ἀντίτυπά της εἶχαν πεταχθῆ ἀπὸ ἄγνωστα χέρια στὰ γραμματοκιβώτια τῶν σπιτιῶν ἢ κάτω ἀπὸ τὶς πόρτες, εἴτε εἶχαν μεταφερθῆ καὶ μὲ τὸ ἐπίσημον κρατικὸν ταχυδρομεῖο. Κλειστή σὰν φακελάκι ἢ προκήρυξις εἶχε ἀπέξω τὴν χαριτωμένη ἐπιγραφή: «Προμηθευτικὸς συνεταιρισμὸς οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνον...» καὶ ἔτσι δὲν ἐνέπνευσε καμμιά ὑπόνοια στοὺς Ἰταλοὺς λογοκριτὰς τοῦ ταχυδρομείου. Μέσα ὅμως ἢ προκήρυξις καλοῦσε τὶς Ἑλληνίδες καὶ τὰ Ἑλληνόπουλα νὰ ἐκδηλώσουν τὴν ἀφοσίωσίν των στὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος:

«Ἡ 28ῆ Ὀκτωβρίου εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς νύχτας, ποὺ ἄδικοι ἐχθροὶ τὴν εἶχαν ὀρίσει νύχτα θανάτου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, μὰ ποὺ ὁ Θεὸς καὶ τὰ παιδιὰ της τὴν ἔκαναν νύχτα Ἀναστάσεως. . . . Μὲ ἀξιοπρέπεια, μὲ θάρρος νὰ πᾶμε νὰ προσκυνήσουμε στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου... Ὁ Ἄγνωστος εἶναι τὸ παιδί μας, εἶναι ὁ ἀδελφός μας, γιατί ἔχει ἀδέλφια του τὰ παλληκάρια μας τῆς Πίνδου, τῆς Ἀλβανίας, τῆς Θράκης, τῆς Κρήτης. Ἐχει ἀδέλφια του τὰ παιδιὰ καὶ τ' ἀδέλφια μας, ποὺ ξέφυγαν ἀπὸ χίλια ἀκρογιάλια τῆς πατρίδας καὶ πᾶνε νὰ συνεχίσουν σὲ μακρυνὲς στεριᾶς καὶ θάλασσες τὸν μεγάλο ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 28 Ὀκτωβρίου αὐτοῦς ὅλους θὰ πᾶμε νὰ προσκυνήσουμε στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου. Κάθε μιὰ ἀπὸ σὰς θὰ πᾶν ἓνα λουλουδάκι, ἓνα κλωνάρι δάφνης, λίγη πρασινάδα νὰ καταθέσῃ μὲ εὐλάβεια καὶ συγκίνησι ἀπάνω στὸ Μνημεῖο. Τὰ λουλούδια μας εἶναι λιγοστὰ τώρα. Μᾶς τὰ ρήμαξαν κι αὐτὰ οἱ ἀκρίδες. Ἀλλά, καὶ λίγα ποὺ εἶναι, φθάνουν. Τοῦ χρόνου θὰ τοὺς πᾶμε βουνὰ τὰ λουλούδια».

Οἱ Ἑλληνίδες.

Ἡ ἀπήχησις, ποὺ εἶχε ἢ προκήρυξις αὐτή, ἦταν καταπληκτικὴ. Ἀπὸ τὰ ξημερώματα σχεδόν, γυναῖκες τοῦ λαοῦ, κορίτσια ποὺ ἐπήγαιναν στὰ γραφεῖα των, μικροῦλες ποὺ ἔτρεχαν στὰ σχολεῖα των, κυρίες καὶ δεσποινίδες ποὺ ἔβγαιναν γιὰ τὴν φιλανθρωπικὴ δουλειὰ των, ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου γιὰ τὴν εὐλαβικὴ αὐτή, τὴν σιωπηρὴ, καὶ ὅμως τόσο

εὐγλωττη πατριωτικῆ ἐκδήλωσι. Ἡρεμα, χωρίς μιὰ φωνή, χωρίς μιὰ λέξι, ἐπλησίαζαν στο Μνημεῖο, ἐγονάτιζαν καὶ ἄφηναν τὸ μπουκετάκι, τὸ κλωνάρι τῆς δάφνης, τὴν πρασινάδα, πού εἶχαν φέρει μαζί των.

Οἱ Ἴταλοί, πού εἰδοποιήθηκαν γρήγορα γι' αὐτὴν τὴν ἐκδήλωσι, ἔσπευσαν νὰ στείλουν ὀλόκληρη δύναμι ἀπὸ καραμπινιέ- ρους, πού ἀπέκλεισε ὅλο τὸ χῶρο γύρω ἀπὸ τὸ Μνημεῖο καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ στήσουν καὶ πολυβόλα σὲ διάφορες γωνίες. Ἄργότερα ἔφθασαν καὶ δυὸ τρία θωρακισμένα αὐτοκίνητα, πού ἐκρῦφθηκαν στοὺς γειτονικοὺς δρόμους. Πολυβόλα καὶ τάνκς γιὰ τὶς ἄοπλες γυναῖκες, πού ἄφηναν ἕνα λουλούδι ἐπάνω σ' ἕνα μνημεῖο !

Ἄργότερα, κατὰ τὶς ἑννέα, ἡ σιωπηρὴ αὐτὴ ἐκδήλωσις ἔπαιρνε κιόλας τέτοιες διαστάσεις, ὥστε οἱ Ἴταλοὶ ἄρχισαν νὰ ἀνησυχοῦν κι ὁ «γενναῖος» ἀρχιστράτηγος Τζελόζο διέταξε νὰ ἀπαγορευεῖται στὶς γυναῖκες νὰ πηγαίνουν στο Μνημεῖο τοῦ Ἄγνωστου Στρατιώτου. Μερικὲς ἀπὸ τὶς Ἑλληνίδες, ὅταν ἔβλε- παν ὅτι δὲν μποροῦσαν νὰ ἐκπληρώσουν τὸ πατριωτικὸ αὐτὸ καθήκον, ἔφευγαν κι' ἐπήγαιναν νὰ καταθέσουν τὰ λουλούδια των στὶς προτομὲς τοῦ Σολωμοῦ ἢ τοῦ Βαλαωρίτη μέσα στὸν Βασιλικὸ κήπο. Ἄλλες ὅμως ἔμεναν ἐπίμονα, θαρραλέα, μπρο- στά στὸν πυκνὸ φραγμὸ τῶν Ἴταλῶν καραμπινιέρων, πού ἀπέ- κλειαν τὴν προσέγγισι στο Μνημεῖο.

Πρὸς τὶς 11 οἱ Ἴταλοὶ ἐπίσημοι ἐκατάλαβαν ὅτι ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνο καὶ δυσάρεστο γι' αὐτοὺς ν' ἀφήνουν τὶς Ἑλληνίδες νὰ μαζεύονται ἔτσι ἀπειλητικὰ καὶ ὅτι θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ τὶς ἀφήνουν νὰ καταθέτουν τὰ λουλούδια των στο Μνημεῖο καὶ νὰ φύγουν ἔπειτα. Ἔτσι ἐπέτρεψαν πάλι τὴν κατάθεσι λουλου- διῶν.

Τρεῖς τέσσερες φορές ὡς τὸ βράδυ, οἱ δὴθεν «κατακτηταί» ἀλλάξαν τὶς ἀποφάσεις των. Πότε ἐπέτρεπαν καὶ πότε ἀπαγό- ρευαν ! Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως τὰ λουλούδια ἐπάνω στο κενοτά- φιο τοῦ Ἄγνωστου εἶχαν γίνει βουνό. Καὶ ὅσες Ἀθηναῖες δὲν εἶχαν πάρει τὴν προκήρυξι, ἔμαθαν ἐν τῷ μεταξύ τὴν εὐλαβικὴ ἐκδήλωσι καὶ ἔσπευδαν νὰ προσφέρουν καὶ αὐτὲς τὸ δικὸ των προσκύημα...

Οἱ ἀνάπηροι.

Τὸ ἄλλο πρωὶ ἔγινε μιὰ ἀπλὴ τελετὴ, ἴσως ποτὲ ἄλλοτε τόσο συγκινητικὴ καὶ τόσο ὠραία. Πενήντα ἢ ἐξήντα ἀνάπηροι, μὲ τὰ πόδια ἢ τὰ χέρια κομμένα, ἄλλοι μὲ τὰ καρροτσάκια τῶν καὶ ἄλλοι μὲ τὶς πατερίτσες τῶν, ἐμφανίσθηκαν μπροστὰ στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου. Οἱ καραμπινιέροι, ποὺ φρουροῦσαν ἀκόμη ἐκεῖ, ἀπεπειράθηκαν στὴν ἀρχὴ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Ἀλλὰ ἦταν τόσο ἐπιτακτικὴ καὶ περιφρονητικὴ ἡ χειρονομία, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἐπὶ κεφαλῆς ἀνάπηροι τοὺς διέταξαν —ναί, τοὺς διέταξαν— νὰ παραμερίσουν, ἐθύμιζε τόσο πολὺ σκηνὲς ἀπὸ τὸ ἀλβανικὸ μέτωπο, γνώριμες ἴσως καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς καραμπινιέρους, ὥστε ἄθελα καὶ σὰν ὑπνωτισμένοι παραμέρισαν καὶ τοὺς ἄφησαν νὰ περάσουν.

Οἱ ἀνάπηροι ἐσχημάτισαν ἔτσι ἓνα ἡμικύκλιο γύρω ἀπὸ τὴν πλάκα τοῦ Μνημείου καὶ τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς ἐπροχώρησαν, γιὰ νὰ καταθέσουν ἓνα ἀπέριττο δάφνινο στέφανο. Ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀναπήρους, ποὺ μόλις κατῶρθωνε νὰ περπατήσῃ μὲ τὰ ξυλοπόδαρά του, ἐστάθηκε σὲ προσοχὴ καὶ εἶπε.

— «Νεκροὶ ἥρωες, ἀδελφία μας.

Ἔχουμε πολλὰ νὰ σᾶς ποῦμε. Ἀλλὰ καταλαβαίνετε ὅτι μὲ τὶς σημερινὲς συνθήκες, αὐτὰ ποὺ θέλουμε νὰ σᾶς ποῦμε δὲν μποροῦμε νὰ τὰ ποῦμε δυνατὰ. Ἔσεῖς ὅμως δὲν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ φωνὲς καὶ λόγια, γιὰ νὰ μᾶς καταλάβετε... Ἀκοῦστε τί ἔχουμε νὰ σᾶς ποῦμε! »

Ἐδῶ ἐσιώπησε γιὰ δυὸ λεπτά. Καὶ μιὰ νεκρικὴ σιγὴ ἀπλώθηκε πάνω ἀπὸ τὴ συνταρακτικὴ σκηνή. Ἐπειτα κατέληξε ἀπλά :
— « Τώρα σᾶς εἶπαμε ὅ,τι θέλαμε νὰ μάθετε. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι μᾶς νοιώσατε ».

Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐλέχθησαν ὠραιότερα λόγια μπροστὰ στὸ Ἐθνικὸ Μνημεῖο, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἄκουσαν αὐτιά θνητῶν τὸ πρωὶ ἐκεῖνο τῆς 29ης Ὀκτωβρίου 1941. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐδόθηκε ἱερώτερος ὄρκος στοὺς δοξασμένους νεκροὺς μας καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐτηρήθηκε τόσο πιστά !

« Σκλαβωμένοι Νικητές »

Ἀχιλλεὺς Α. Κύρου

ΓΙΑΤΙ ΕΠΟΛΕΜΗΣΑΜΕ

Τò πρῶτὸ τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940, ποὺ ἄρχισε ὁ ἀγῶνας ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους καὶ πιὸ δύσκολους, ποὺ ἐγνώρισε στὴν ἱστορία τῆς ἡ Ἑλλάδα, ἐκεῖνο τὸ πρῶτὸ ἐγίναμε ὄλοι ἓνα σῶμα καὶ μιὰ ψυχὴ. Ποιὸς ἦταν ὁ σκοπός, ὁ ὑψηλὸς σκοπός, ποὺ μᾶς ἐνέπνευσε ὄλους, ποὺ μᾶς ἐμψύχωσε, ποὺ μᾶς ἔσπρωξε πρὸς τὸν κίνδυνο, πρὸς τὴ νίκη, πρὸς τὸ θάνατο; Μὲ ποιὰ λέξι νὰ τὸν ὀνομάσωμε αὐτὸν τὸν σκοπὸ; Μόνο μιὰ ὑπάρχει «ΕΛΛΑΔΑ».

Μόνο μέσα σ' αὐτὴ χωροῦν ὄλα, ὅσα θὰ ἠθέλαμε νὰ ἐκφράσωμε κι ὅσα τότε ἐσυσσωρεύονταν κι ἐσυνωστιζόνταν στὴ ψυχὴ μας.

« ΕΛΛΑΔΑ ! »

Δὲ σημαίνει ἓνα γεωγραφικὸ χῶρο ἢ λέξι «Ἑλλάδα»· γιατί ἡ Ἑλλάδα εἶναι κάτι, ποὺ μόνο λίγες πατρίδες μποροῦν νὰ εἶναι: Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιὰ ἰδέα !

Μπορεῖτε νὰ εἰπῆτε, πὼς ἡ Βουλγαρία, ἡ Σλοβακία, ἡ Οὐκρανία εἶναι μιὰ ἰδέα; Θὰ ἦταν ἄστεϊο καὶ νὰ τὸ σκεφθῆ κανεὶς. Ὅμως ὅλη ἡ ἐλεύθερη διανόησι τῆς οἰκουμένης ἀναγνωρίζει τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδέα. Γιὰ μιὰ ἰδέα ἐπολέμησε ὁ φαντάρος τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Ἄλλὰ τί σημαίνει αὐτὴ ἡ ἰδέα;

Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἐκφράζει κανένα ἰδανικὸ ὑλικῆς δυνάμεως καὶ βίας, ἀλλὰ τὸ ἰδανικὸ μιᾶς ἠθικῆς ἀνωτερότητας καὶ μιᾶς πνευματικῆς ὑπεροχῆς. Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἀγωνίσθη μέσα στὶς χιλιετηρίδες τῆς ἱστορίας, παρὰ γιὰ ἰδανικὰ ἀνώτερα ἀπὸ τὴν ὑλικὴ δύναμι καὶ τὴν ὠμὴ κατάκτησι.

Ἄγωνίσθη γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴ δική της καὶ τῶν ἄλλων, γιὰ τὴν δικαιοσύνη, γιὰ τὴν εἰρήνη. Αὐτὸ θὰ μείνῃ ἡ ἀποστολή της.

Οἱ φαντάροι ποὺ ἐξώρμησαν τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1940 ἦσαν ἀγωνιστὲς τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης.

Κωνσταντῖνος Τοῦτσος

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι νὰ σοῦ πῆ.

Ἄργειε νάλθη ἐκείνη ἡ μέρα
κι ἦταν ὄλα σιωπηλά,
γιατὶ τᾶσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά
ἓνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες : Πότε, ἄ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τσ' ἔρμιές ;
Κι ἀποκρίνοντο ἀπὸ 'πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές !

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάηματα θολὸ
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζε αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα,
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπήρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ.
Δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἢ χρεῖα τὲς κουργαλῆ.

"Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσασι καμμιά.

"Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

"Ἄλλοι, ὦιμέ ! στὴ συμφορὰ σου,
ὅπου ἐχάιροντο πολὺ,
Σ ὄ ρ ε ν ἄ β ρ η ς τὰ παιδιὰ σου,
σ ὄ ρ ε ! ἐλέγαν οἱ σκληροί.

. . . . .

Ναί ! ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὀρμὴ,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴν νίκη ἢ τὴν θανή.

'Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Γ'
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ὁ σπίτι μας, καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορές ὡς εἶσαι ἐδλογημένο . . .

Γ. Στρατήγης

ΤΑ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΑΤΑ

Μᾶς ἔφεραν μιὰ ὑπηρετρία Μυτιληνιά. Ἦταν Πλωμαρίτσα, ἀπὸ τὸ Καμμένο Χωριό.

Ὅταν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρο καράβια νὰ περνοῦν, πολλές φορές ἄφηνε τὴ δουλειά της κι ἔτρεχε στὸ παράθυρο ποῦ ἔβλεπε τὴ θάλασσα καὶ κουνούσε τὸ μαντήλι της· πότε ἔκλαιε καὶ πότε γελοῦσε. Τότε ἡ θεία μου τὴν ἐμάλωνε κι ἐκείνη τραγουδοῦσε δίστιχα παραπονετικά

Ἐγὼ ἤμουν ὁ γραμματικός της. Τῆς ἔγραφα τὰ γράμματα καὶ διάβαζα ἐκεῖνα ποῦ ἤρχονταν. Δύο τρία δίστιχα βαμμένα μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ξενιτειᾶς καὶ κατόπι τὰ χαιρετίσματα δυὸ σελίδες σὲ ὄλες καὶ ὄλους, μὲ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα.

Πολλές φορές μοῦ φαίνονταν αὐτὸ ἀνυπόφορο μαρτύριο κι ἔγραφα τὰ μισά. Δὲν ἤξευρα ὅτι κι αὐτὸ ἦταν ἀπάτη καὶ ὅτι μποροῦσε νὰ ἔχη μιὰ τέτοια παράλειψι κανένα κακὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ἦλθε στιγμή νὰ καταλάβω τὸ σφάλμα μου καὶ πικρὰ νὰ μετανοήσω.

Ὁ θεῖός μου, καρaboκύρης γνωστός σ' ὄλα τὰ ὠραῖα λιμάνια τῆς Μυτιλήνης, μὲ παρέλαβε τὸ καλοκαίρι νὰ θαυμάσω κι ἐγὼ τὰ μαγικά τῆς Μυτιλήνης περιγιάλια μὲ τὸν ἐργατικὸ της λαό.

Ἡ Ἀμερσοῦδα (ἔτσι τὴν ἔλεγαν τὴν ὑπηρετρία) μὲ παρέκαλεσε νὰ τῆς κάμω ἓνα γράμμα.

Μὰ ἡ εὐλογημένη ἀράδιασε τόσα ὀνόματα καὶ τόσο βιαστικὴ ἤμουν ἐγὼ, ὥστε δυὸ - τρία μονάχα ὀνόματα ἔγραψα καὶ μόνον, ὅταν τὴν εἶδα νὰ φιλῆ τὸ γράμμα καὶ νὰ μοῦ λέγῃ: «νὰ πῆς τῆς μαννούλας μου πὼς ἐδῶ τὸ φίλησα· νὰ, σωστὰ ἀπάνω στὰ χαιρετίσματα», μετάνοιωσα λιγάκι, ἀλλὰ ἔκρυσπα τὸ γράμμα, ἐνῶ ἐκείνη μοῦ ἔλεγε: «Κωνσταντέλα, νὰ πῆς τὴν Κυριακὴ στὸν Πλάτανο νὰ ὀῆς ποῦ κουνιοῦνται στὴν κούνια καὶ τραγουδοῦνε τὰ κορίτσια, νὰ πῆς καὶ στὴν Παναγιὰ τὴν Ἀγιασώτισσα νὰ ὀῆς ἴμορφιά».

Ἐκαμὰ τὸ πρῶτό μου ταξίδι μὲ θαυμάσιο καιρὸ κι ἐγνώρισα τὰ μαγικά ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ τῆς ἐλιᾶς καὶ τοῦ τραγουδιοῦ, τῆς Λέσβου. Ὅταν ἐφθάσαμε στὸ Πλωμάρι, ἐγὼ πῆρα

ἄδεια ἀπὸ τὸ θεϊό μου κι ἀνέβηκα μὲ μουλᾶρι στὸ Καμμένο Χωριό. Ἐλιές καὶ πεῦκα γλυκοφιλοῦνταν κι ἔσκιαζαν τὸν περιποιημένο δρόμο, πὺ ἐνώνει τὸν ποταμὸ μὲ τὸ Καμμένο τὸ Χωριό.

Βρύσες μαρμαρένιες στὸ δρόμο μὲ τούρκικες καὶ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές «δροσίσου, ξένε, καὶ προσευχῆσου γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ δεῖνα, πὺ ἔκανε τὴ βρύσι».

‘Ο άγωγιάτης ήξερε την οίκογένεια της ‘Αμερσούδας :

— Καλοί άνθρωποι, νοικοκύρηδες. Τό κορίτσι ξενιτεύθηκε, για νά ξεχρεωθούνε και νά τελειώση και τό σπίτι της, γιατί έδω πρέπει κάθε κορίτσι νά έχη τό σπίτι του και όλο τό νοικοκυριό του· χωρίς αύτά δέν παντρεύεται.

‘Εφθάσαμε στό σπίτι της ‘Αμερσούδας. ‘Η μητέρα της, ώραία άκόμα, μάς έδέχθη στό δωμά της μ’ άγάπη και συγκίνησι. Μάς έπρόσφερεν όπωρικά και ρακί. Κατόπιν άρχισε τās έρωτήσεις για τήν ‘Αμερσούδα : — Τράνεψε ; θυμάται ;

‘Εδειξα τό γράμμα και μαζεύτηκαν γύρω στόν άργαλειό όλοι οί συγγενείς. ‘Ηρθε κι ή γιαγιά μέ τό δεκανίκι της.

Τότε ή Κουζινή, συγγενικό κορίτσι, διάβασε τό γράμμα και τά στιχάκια. Μά όταν ή γριά, πού τήν κατάτρωγε μέ τά θαμπά της μάτια, δέν άκουσε τ’ όνομά της στά χαιρετίσματα, έκρυσε τό πρόσωπό της μέσα στό μαυρο μαντήλι του κεφαλιού της κι έκλαψε πικρά. Κι ή νουνά της, μιá θεώρατη γυναίκα, πικράθηκε κι εκείνη και δέν τό κράτησε, μόνο είπε : «έ, στήν ξε-νιτειά ξεχνούνε και τό χωριό και τό συγγενή και τό φίλο». Δυό χοντρά δάκρυα έβρεξαν τό χονδρό πρόσωπο της νουνάς, και γύρισα και είδα γύρω μου πικραμένα πρόσωπα, και μιá σιωπηλή κατάρα για τήν ξενιτειά φτερούγιζε τριγύρω μου.

‘Η γριά άρχισε τότε νά τραγουδή παραπονετικά· γιατί έδω στήν πατρίδα της Σαφφούς και του ‘Αλκαίου τραγουδούν τή χαρά και τή λύπη τους.

‘Η συνείδησις μ’ έτυπτε. Ποϋ νά φαντασθώ πώς τά χαιρετίσματα πού παράλειψα θά ζωντανέψουν εκεί αντίκρου μου σε δυό άνθρωποσειρές, νά με βλέπουν παραπονετικά !

‘Εδάκρυσα, θυμήθηκα τό φίλημα, πού έδωκε ή ‘Αμερσούδα στ’ άγραφα χαιρετίσματα έπάνω και είπα :

— Τό καράβι έφευγε, και δέν πρόφθασα νά γράψω τά χαιρετίσματα για όλους σας, πού με παρακαλοϋσε νά γράψω ή ‘Αμερσούδα. Μά δέν ξεχνά εκείνη κανένα, όλους σας θυμάται πάντα και σας άγαπά.

‘Η γριά άνοιξε τό κατάμαυρο μαντήλι της και φάνηκε γελαστό τώρα τό πρόσωπό της.

ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ταξίδεψα τις προάλλες από τὸ νησί μας στὴν Πόλι. Τὸ βαπόρι μας δὲν εἶχε πολλοὺς ἐπιβάτες, μὰ ἀπ' τὴν βορεινὴ πόλι τοῦ νησιοῦ ἀνέβηκε κάποιος σὰν Φράγκος, μὰ ὡς τόσο τὸν βαρκάρη του τὸν ἐστόλιζε μὲ καθάρια ρωμαϊκά. Τί πρᾶμα εἶναι πάλι αὐτός! εἶπα μέσα μου.

Σὰν ξεκίνησε τὸ βαπόρι, τὸν σιμώνω, τὸν χαιρετῶ κι ἀνοίγω ὁμιλία μαζί του.

— Καὶ ποῦθε εἶσθε; τοῦ λέγω.

— Ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ μὲ εἶδατε νὰ μισεύω.

— Καὶ γιὰ ποῦ, ἂν θέλῃ ὁ Θεός;

— Γιὰ τὴν Εὐρώπῃ πέρασα ἐκεῖ τὴν νιότη μου ὅλη. Ἦρθα νὰ 'δῶ τοὺς δικούς μου καὶ τώρα γυρίζω πίσω.

Μὲ τὰ λόγια γενήκαμε φίλοι. Καθίσαμε στὸ κατάστρωμα οἱ δύο μας τὸ βράδυ καί, κοιτάζοντας τὴν ἤρεμὴ θάλασσα καὶ τὰ βουνά, λέγαμε ἐγὼ τὰ δικά μου κι ἐκεῖνος τὰ δικά του.

Ἦτανε μεγάλη καὶ πολὺπαθὴ ἡ ἱστορία του. Μὲ παρεκάλεσε ὅμως νὰ μὴν τὴν ξαναπῶ κανενὸς ἐξδὸν αὐτὸ τὸ μέρος, ποῦ θὰ σὰς διηγηθῶ τώρα.

«Ἐφυγα ἀπὸ τὸ νησί μας μικρός. Καὶ ἴσια στὰ μακρυνὰ τὰ ξένα. Ἰσια στὴν Εὐρώπῃ, ἐκεῖ ποῦ λέτε σεῖς οἱ πολύξεροι πὼς εἶναι τὰ φῶτα, μὰ ἐγὼ τὴν βρῆκα γεμάτη σκότος καὶ τὸ λησμονόβωτο στὰ θλιβερὰ μονοπάτια τῆς. Εἴκοσι χρόνια μὲ μισοκοιμίζε τὸ φοβερὸ βοτάνι. Εἴκοσι χρόνια μὲ ἔτρωγε τῆς πατρίδας ὁ ἀθάνατος πόθος.

Στὰ εἴκοσι τὰ χρόνια τὸ καταπόνεσε ἡ λαχτάρα τὸ λησμονόβωτο. Ξύπνησε ἡ καρδιά μου, ξύπνησε ὁ νοῦς μου, ὅλα μου ξύπνησαν καὶ πατρίδα ζητοῦσαν.

Παίρνω τὸ βαπόρι κι ἴσια κάτω κατὰ τὰ νησιά μας. Τὰ βρῆκα ὅλα στὸν τόπο τους. Ὅλα γελοῦσαν ἀκόμη, καθὼς ποῦ γελοῦσαν τότε ποῦ μὲ κατευόδωναν. Ἦτανε βράδυ βράδυ, σὰν ἐφτάσαμε, κι ὥσπου ν' ἀράξῃ τὸ βαποράκι ἔξω ἀπ' τὸ λιμανάκι μας, σκοτείνιασε.

Τρέχει ὁ καπετάνιος στὴ σφυρίχτρα καὶ σφυρίζει μισὴ ὥρα, δίχως νὰ πάρῃ ἀναπνοή.

“Ε, φτάνει καπετάνιο! Νά, ή βάρκα έρχεται.

“Ηρθε ή βάρκα με μερικά παλληκαράκια χαρούμενα. Άνεβήκανε γρήγορα και με καλωσωρίσανε ντροπαλά.

Και ποιοί είστε σεις;

“Εγώ είμαι άναδεξιμός σου. Έγώ ό ξάδελφός σου, ό γαμπρός σου!

Πικρός κι άνάποδος είσαι, ω κόσμε, μά έχεις και τις παραξενιές σου και τις γλύκες σου.

“Εσκιζε ή βάρκα τά κύματα και πήγαινε κατά τή σκάλα. Άκόμα δέν έδεσε τó παλαμάρι ό μπαρμπα-Σταμάτης και δρόμο νά προφτάση πρώτος τά συχαρίκια.

Τώρα πιά δέ με γελάτε, φώναξα σάν πάτησα χώμα. Σας ξέρω όλους έσας. Νά, ό θεϊός μου!” Ασπρισε όμως. Νά, κι ό Ζήσης με τó αϊώνιό του γέλιο! Και ξεκινήσαμε για τó σπίτι.

Άπό μέσα όμως με βασάνιζε βαρεία συλλογή. Συλλογιόμουν κι έλεγα, πώς ν’ άνταμώση άνθρωπος μάννα ύστερα από τόσα χρόνια, και πώς χρειάζεται’ έδω θάρρος, για νά μην πάθη τίποτα κι ή γριά. Πήρα λοιπόν τόν άέρα, πού παίρνουν οί μεθυσμένοι, σά θέλουν νά δείξουν πώς δέ μέθυσαν τάχα.

Περπατούσα γερά και χτυπούσα τó ραβδί μου κάτω με άπόφασι. Σε λίγο βρεθήκαμε έξαφνα ό ένας άντίκρυ στόν άλλον! Σε μιá στιγμή άκουμήσαμε τά δυό πρόσωπα τó ένα στ’ άλλου τόν ωμο. Λέξι δέν άκουγες. Παραστεκόντανε σαράντα ως πενήντα δικοί και φίλοι με μιá κατάνυξι, σά νά ’βλεπαν ιερό μυστήριο. Κι ήταν τó ιερώτερο μυστήριο τής ζωής μου, γιατί ένα φιλι μου σφούγγιζε μιás όλάκερης ζωής άμαρτίες.

Σά μπήκαμε στó σπίτι, με πήρανε στó σαλόνι. Τó σπίτι ήταν άπάνω κάτω τó ίδιο, μά τά έπιπλα φράγκικα τώρα.

Άνάθεμά σε, Φραγκιά, πού ως κι έδω ήρθαν τά σημάδια σου, είπα με τó νοῦ μου.

Μά δέν πρόφτασα νά ξεστομίσω τίποτε, γιατί γέμισε άμέσως τó σπίτι τρεις γενεές, τίς δυό πού ήξερα και πού μεγάλωσα μαζί τους, και τήν καινούρια πού ξεφύτρωσε κατόπιν.

Τι χάζι, σάν τά έπαιρνα ένα ένα τά παιδιά και τούς έλεγα τίνος ήσαν. Έσύ είσαι τοῦ δεινά, έσύ τής τάδε. Και κανένα λάθος δέν έκανα. Τόσο καλά τά θυμόμουν τά παλιά τά χρόνια.

"Ε, παλιά χρόνια! Βρίσκω τὰ σῦκα, τ' ἀρμάρι μὲ τὰ γλυκά, τις τηγανίτες τὸ πρῶι πρὶν φέξῃ, κάθε τί ποῦ σοφίζονται οἱ μαννάδες, γιὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν.

Πηγαίνω στὰ καινούρια τὰ σπιτικά καὶ βλέπω καινούρια πρόσωπα κι ἀκούγω καινούρια τραγούδια, ὡς καὶ τὰ τραγούδια τ' ἄλλαξαν. "Αχ, τραγούδια τῆς πατρίδος μου πονεμένα! Ἐγώ, ὁ ξενιτεμένος, σὰς τραγουδοῦσα κι οἱ ἀξενίτευτες ἐκεῖνες κοπέλλες μόνο τραγούδια τῆς ἐποχῆς ἤξεραν.

Πᾶμε στὴν ἐξοχή μας; λέω μιὰ μέρα τῆς μάννας. Κι ἄς εἶναι κι Ὀκτώβρης μήνας. Ἐκεῖ δὲ θ' ἄλλαξε τίποτε. Πραγματικά ἔτσι ἦταν. Κι ὁ πύργος κι οἱ λεῦκες κι ἡ βρύσι.

Οἱ πλάτανοι παραπάνω, τὰ κοπάδια στὰ βουναλάκια τριγύρω μὲ τὰ κουδούνια τους, ἡ θάλασσα παρακάτω, ὄλα, ὄλα τὰ ἴδια. Μῆτε γεράσανε μῆτε θὰ γεράσουν ποτέ τους. Ἐτοιμα νὰ σὲ χαιρετήσουν καὶ νὰ σ' ἀναστήσουν ὅσο γέρος, ὅσο βαρεμένος κι ἂν εἶσαι! Παίρνω τὴ γριά μου στὸ ξωκκλήσι τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Προσκυνοῦμε, ἀνάβουμ' ἓνα κερι καὶ τάζουμε νὰ περάσουμε μαζί τὰ στερνὰ χρόνια ἐκεῖ πέρα.

Μόνο νὰ ξαναπάω ἄλλη μιὰ, τῆς λέω, στὰ ξένα καὶ ὄρκο σοῦ κάνω πῶς δὲν θ' ἀργήσω πιά.

Εἶδε τὴ λαχτᾶρα μου καὶ δὲν εἶπε ὄχι.

« Νησιώτικες Ἱστορίες »

Ἀργύρης Ἐφταλιώτης

ΟΙ ΔΥΟ ΠΤΩΧΟΙ

Σὲ μιὰ γωνιά περαστικὴ
γέρος πτωχὸς ἔχει καθίσει.
Κόσμος πολὺς περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ
καὶ ἴσως θὰ τὸν ἐλεήση
καμμιά ψυχὴ, ποὺ ἔχει μάθει
νὰ συμπονῆ τὰ ξένα πάθη.

Σὲ λίγο ὄλος προσοχὴ
ἔφερ' ἐκεῖ τὰ βήματά του
κι ἄλλος πτωχός. Τὸν δυστυχή!
μὲ ὄλη τὴ νεότητά του
ἔχει στὸ φῶς του μαύρη σκέπη·
εἶναι τυφλός, τυφλός· δὲν βλέπει!

”Αχ! Τί ζευγάρι θλεβερό!
 Τά νιάτα τὰ δυστυχισμένα
 κι ἀπὸ τὸν ἄγριο καιρὸ
 τὰ γηρατειὰ τὰ μαραμμένα
 νὰ ζητιανεύουν πλάι-πλάι.

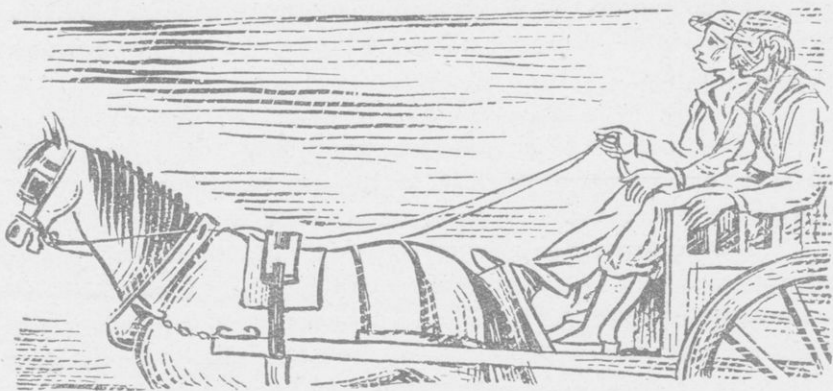
”Ὅμως καθεὶς τὰ γηρατειὰ
 τὰ χιονοσκέπαστα λυπᾶται·
 στὸ γέρο ρίχνουν μιὰ ματιὰ
 καὶ τὸν ἐλεοῦνε οἱ διαβάται·
 μὰ οὔτε ἕνας τους δὲν δίνει
 καὶ στὸν τυφλὸν ἐλεημοσύνη.

Μὲ πονεμένη τὴν καρδιά
 ἀνασηκώνεται νὰ πάγη...
 ”Αχ! θὰ περάση τὴ βραδιά
 καὶ σήμερα χωρὶς νὰ φάγη...
 —γι’ αὐτὸ τοὺς ἄλλους τί τοὺς νοιάζει;—
 καὶ ὁ τυφλὸς ἀναστενάζει...

Μὰ ἔξαφνα, κάποιος ζητᾷ
 μέσ’ στὴν παλάμη νὰ τοῦ δώση
 χρήματα λίγα, μ’ ἄρκετὰ
 ἕνα ψωμί γιὰ νὰ πληρώση.
 «Σοῦ εὐχετ’ ἡ φτωχὴ καρδιά μου
 τιμὲς καὶ δόξες, ἄρχοντά μου!»

εἶπεν ἐκεῖνος, ἐπειδὴ,
 τυφλὸς ποῦ ἦτο, δὲν μποροῦσε
 μὲ δάκρυα χαρᾶς νὰ ἰδῆ
 πὼς σπλαχνικὰ τὸν ἐλεοῦσε
 ὁ γέρος, ἐλεώντας πάλι,
 καθὼς τὸν ἐλεῆσαν ἄλλοι.

Γ. Δροσίνης

ΑΠΟ ΤΟ ΦΛΟΓΟΣΤΡΟΒΙΛΟ*

‘Ο όδοκαθαριστής.

Ήταν μιὰ τρώγλη χωρίς παράθυρα. Σ’ αὐτὴ τὴν τρώγλη λοιπὸν ἓνα πρωί, ἀφοῦ εἶχε φέξει πιά καλά, χτυποῦσε τὴν παλιόπορτά της ἓνα παλληκάρι ὡς εἴκοσι χρόνων, ὁ Σταῦρος Γεώργουλος* εἶχε βγῆ ἀπὸ μιὰν ἀντικρυνὴ καμαροῦλα στὴν ἴδια μάντρα. Καὶ χτυπώντας δυνατά :

— Σήκω, μπαρμπα·Μελέτη! φώναξε. Σήκω. ‘Η μάννα μου μ’ ἄφησε νὰ μὲ παραπάρῃ ὁ ὕπνος κι ἄργησα. ‘Ετοιμάσου, ὅσο νὰ ζέψω τ’ ἄλογο.

— ‘Ετοιμος εἶμαι, παιδί μου Σταυρή, ἀποκρίθηκε ἀπὸ μέσα μιὰ ἀδύνατη φωνὴ κι ἀμέσως βγῆκε ἓνας ἄνδρας, πού εἶχε περάσει τὰ πενήντα, ἀλλὰ πού φαινόταν εἴκοσι χρόνια καὶ παραπάνω μεγαλύτερος.

Τόσο ἦταν κακοπαθημένος ἀπὸ τὴ φτώχεια, τὴ μοναξιά καὶ τοὺς καημοὺς ὁ Μελέτιος Ἰωσηφόγλου, πού, γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὴν κατάντια του, φθάνει νὰ εἰπῶ, πὼς ἦταν «πρόσφυγας», πού ὁ μικρασιατικὸς φλογοστρόβιλος* τὸν εἶχε πετάξει ὡς ἐκεῖ.

Κάθισε χάμω, κρατώντας ὀρθὸ ἓνα σκουπόξυλο, πού στὴν ἄκρῃ ἦταν δεμένη σφιχτὰ μιὰ δέσμη ἀπὸ ἀφάνες* καὶ περίμενε τὸ Σταυρὴ νὰ ζέψῃ τὸ ἄλογο στὸ σκουπιδιάρικο κάρρο.

Ἡ φορεσιά του ἦταν χωρικοῦ μικρασιάτη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό, ξηλωμένη ποῦ καὶ ποῦ, ἀλλὰ χωρικοῦ νοικοκύρη, ἀπὸ τσόχα, ἀκριβὴ μάλιστα.

Ἐξεψε πιά τὸ παιδί, ἀνέβηκε στὸ κάρρο καὶ δίνοντάς του τὸ χέρι τὸν βοήθησε ν' ἀνεβῆ κι αὐτὸς καὶ νὰ καθίση δίπλα του, ἔμψυχο κι αὐτὸς σκουπίδι στῶν σκουπιδιῶν τὸ κάρρο.

Ξεκίνησε τότε τραβώντας κατὰ τοῦ Μακρυγιάννη*, ὅπου θὰ τὸν κατέβαζε, γιατί ἐκεῖ γύρω στοὺς δρόμους ποῦ διασταύρωναν τὴν ὁδὸ Φαλήρου, ἦταν, νὰ εἰποῦμε, ἡ περιφέρεια τῆς ἐξουσίας τοῦ Μελέτη Ἰωσηφόγλου, τοῦ ὁδοκαθαριστῆ. Κι αὐτὴ ἡ δουλειὰ γινόταν κάθε μέρα, ποῦ τὸν ἔπαιρνε ἔτσι τὸ ψυχόπονο παιδί, γιὰ νὰ μὴν ἀποθάνη στὸ δρόμο καὶ πηγαίνῃ ἐξαντλημένος στὴ σκληρὴ δουλειὰ του.

Καθὼς κατέβαιναν, ἄκουσε ὁ Σταυρὴς τὸ γέρο ν' ἀναστενάζει. Ἦταν συχνὸ αὐτὸ τοῦ φαινόταν πὼς μ' αὐτὸ ξαλάφρωνε.

— Πάλι ἀναστενάγματα, μπαρμπα - Μελέτη ; τοῦ εἶπε μ' ἕνα στοργικὸ γλυκομάλωμα. Τί ξέρεις ; ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος !

— Σταυρὴ μου, ποῦ μὲ βλέπεις νὰ βαριαναστενάζω, μάθε πὼς δὲν εἶναι γιὰ τὴ φτώχεια. Τὴν καλοπέρασι τὴ γνώρισα μὲ τὸ παραπάνω. Μόνο ἂς μὴ μοῦ ἔπαιρνε ὁ Θεὸς τὴν κυρά μου καὶ τὰ παιδιὰ μου, τὴν Τασίτσα μου καὶ τὸ Λάμπρο μου. Μοῦ ἔφθανε νὰ τοὺς ἔχω καὶ δὲ θὰ μ' ἐμπόδιζε ἡ φτώχεια νὰ εἶμαι εὐτυχισμένος,

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, μπαρμπα - Μελέτη. Ὅλοι, ὅσοι σκόρπισαν, δὲν πέθαναν. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος, σοῦ λέω πάλι. Νὰ ἰδῆς ποῦ καμμιά φορὰ θὰ σοῦ τοὺς στείλῃ !

— Πᾶνε, Σταυρὴ μου, τώρα ἕξι μῆνες ἀπὸ τὸ χαλασμό. Καὶ τί δὲν ἔκανα ὅσο εἶχα τὴν ἐλπίδα, γιὰ νὰ τοὺς βρῶ. Εἶναι χαμένοι, σοῦ λέω.

Καὶ τὰ δάκρυα κύλησαν ἀπὸ τὰ μάτια μου.

Κι ἀπὸ τὸ παιδί αὐτὸ περίσσεψαν τότε δυὸ δάκρυα ἀπὸ τοὺς δικούς του καημούς—πρόσφυγας ἦταν κι ἐκεῖνο— γιὰ τοῦ ξένου ἀνθρώπου τὴ δυστυχία.

Ἄμα ἔφθασαν, κατέβασε τὸ γέρο. Κι αὐτὸς, μὲ ἀργὸ βῆμα,

μέ τη σκούπα στὸν ὄμο τράβηξε ν' ἀρχίσῃ τὴ δουλειά του ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ Φαλήρου.

Ἦταν ὅ,τι ἔκανε νὰ βγῆ ὁ ἥλιος ἀπὸ τοῦ Ὑμηττοῦ τὶς κορυφές, πὺ πρῶτα - πρῶτα ἔρριξε τὴ λάμψι του στὰ χρυσοκόκκινα μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνος.

Ἀρχίζει ὁ γερο - Μελέτης αὐτὴν τὴν ὥρα τὴ δουλειά του. Σκουπίζει, σκουπίζει εὐσυνείδητα τοὺς δρόμους, πὺ τὸν ἔχουν διατάξει.

Λίγες ὥρες, τὶς πρωινές μονάχα, βαστᾶ τὸ σκούπισμα τοῦ γέρου, ὅσο νὰ περάσῃ πάλι γεμᾶτο τὸ κάρρο τοῦ Σταυρῆ νὰ τὸν μαζέψῃ, πὺ ποτὲ δὲν τὸν λησμονοῦσε τὸ ἀγαθὸ παιδί, ἀκόμη κι ἂν ἦταν ἀνάγκη νὰ λοξοδρομήσῃ ἀπὸ τὸ δρόμο του.

Ἄλλὰ ἔφθαναν οἱ λίγες ὥρες, γιὰ νὰ τὸν ἀποτελειώσουν κάθε μέρα περισσότερο.

Λίγὸ μπόρεσε νὰ βαστάξῃ σ' αὐτὴ τὴ σκληρὴ ζωὴ ὁ γερο - Μελέτης. Καὶ ἦρθε ἡ μέρα, πὺ δὲν μπόρεσε νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὰ φτωχικά του ροῦχα, πὺ ἦταν ἐπάνω τους ξαπλωμένους στὴν τρώγλη του.

Δὲν τὸν ἄφησαν ὅμως νὰ χαθῆ. Κι ὁ Σταυρῆς κι ἡ μάννα του, ἡ Κυριακὴ, τὸν κοίταξαν καὶ τὸν νοσήλεψαν κι οἱ δυὸ σὰ νὰ ἦταν ἀδερφὸς καὶ πατέρας τους. Ἡ Κυριακὴ μάλιστα, πὺ πάντα τὸν παρακαλοῦσε ν' ἀφήσῃ τὴν τρύπα του καὶ νὰ πάῃ μαζί τους, χωρὶς νὰ τὸ κατορθῶνῃ, αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν περίμενε τὴ συγκατάθεσί του. Τὸν ἄρπαξε μὲ τὴ βία καὶ τὸν ξάπλωσε στὴν καμαρούλα τῆς.

Ἐλυσε τὸ κομπόδεμά της καὶ δὲν τοῦ ἔλειψε τίποτε οὔτε ὁ γιατρός οὔτε τὰ γιατρικά οὔτε ἡ κατάλληλη γιὰ ἄρρωστο τροφή, πὺ δὲν κοστίζει λίγο. Καὶ κατάφερε νὰ φθάσῃ γιὰ ὅλα τὸ κομπόδεμά της, γιὰ τὸ ἔτρεφε πάντα ἡ ἀκούραστη δουλειὰ τῆς Κυριακῆς μὲ τὰ μάλλινα πλεχτά, πὺ μέρα νύχτα ἔπλεκε.

Καὶ νὰ μὴ φανῆ παράξενη ἡ τόση θυσία αὐτῶν τῶν φτωχῶν γιὰ ἕναν ξένο. Γιὰ τὸς ἐνώνει αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἡ κοινὴ δυστυχία. Οἱ συμφορὲς τοὺς κάνουν τὴν καρδιά μαλακὴ σὰν τὸ κερί, πὺ νὰ λειώνῃ ἀπὸ τοὺς ξένους τοὺς καημοὺς καὶ νὰ φουντώνῃ στὴν ψυχὴ ἕνα ἀκίνητο αἶσθημα γιὰ τὴ βοήθεια.

Τόσο καλά τὸ ἀναλύει τὸ λαϊκὸ γνωμικὸ : «'Απὸ δικό μου πόνεμα, πονῶ τοὺς πονεμένους».

Καινούρια ζωή.

Σὲ κανένα μῆνα ἔγινε καλά ὁ γέρος. Ἄλλὰ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ ξαναπιᾶσῃ τὴ δουλειά του. Τὸ καταλάβαινε καὶ μονάχος του. Καὶ ὅμως ἐπέμεινε ἕνα πρῶν νὰ τὸν ἀνεβάσῃ στὸ κάρρο του ὁ Σταυρῆς. Ἡ μάννα του κι αὐτὸς δὲν τὸν ἄφηναν. Ἄλλὰ ἐκεῖνος ἤξερε τί ἤθελε. Κι ἀπὸ τὴν ἀπόφασί του δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοῦ γυρίσῃ τὸ μυαλὸ οὔτε μὲ τὸν ἐργάτη* τοῦ караβιοῦ. Ἄλλο δὲν ἔλειπε, παρὰ νὰ τοὺς καθίσῃ βάρος, νὰ τὸν ζωοτρέφουν αὐτοὶ οἱ δυστυχισμένοι! Ὅχι ὡς ἐκεῖ! Ὅλα κι ὄλα!

— Θὰ μὲ πάρῃς, τοῦ εἶπε, Σταυρῆ μου, ἐπάνω στὸ κάρρο, ἐξὸν ἂν θέλῃς νὰ συρθῶ μὲ τὰ πόδια μου, πού τὸ ξέρεις, θὰ μείνω στὴ μέση τοῦ δρόμου.

Δὲ μίλησε τὸ καλὸ παιδί. Μόνο τὸν βοήθησε ν' ἀνεβῆ καὶ τοῦ ἔδωσε πρῶτος αὐτὸς ἐλεημοσύνη τὸ δάκρυ τοῦ πόνου του. Βέβαια αὐτὴ ἡ ἐλεημοσύνη δὲν ἦταν καθόλου θρεπτική. Ἄλλὰ θὰ τὴν εὐλόγησε ὁ Θεός, γιατί στάθηκε πολὺ τυχερή.

Κι ἔτσι κάθε πρῶν τὸν κατέβαζε ὁ Σταυρῆς μὲ τὸ κάρρο του. Καὶ στὴν ἐπιστροφή του, ὅπου κι ἂν βρισκόταν, δὲν τὸν ξεχνούσε ποτέ* περνοῦσε τακτικὰ καὶ τὸν ἔπαιρνε καὶ τὸν κατέβαζε στὴν πόρτα τῆς μάντρας, ὅπου συνήθιζε νὰ τοὺς περιμένῃ ἡ μάννα του.

Τὸν κατέβαζε τότε στὴ φωλιά του, πού ἦταν τώρα πιά τὸ δικό τους δωμάτιο. Ζοῦσε πιά, σὰ νὰ λέμε, μέσα σὲ ξενοδοχεῖο ὁ μπαρμπα - Μελέτης, μὲ μόνη τὴ διαφορὰ ὅτι ἡ πληρωμὴ του γιὰ κατοικία καὶ φαγητὸ ἦταν τὸ μερδικὸ του στὰ ἔξοδα τῆς ἡμέρας ἀπὸ τὸ φτωχὸ μεροδούλι του.

Πλησίαζε τὸ μεσημέρι. Κι ὁ γερο - Μελέτης, καθισμένος ἀκουμπιστὸς σ' ἕναν τοῖχο περιμένοντας τὸ Σταυρῆ, ἔγυρε τὸ κεφάλι στὸ στήθος κι ἄθελά του τὸν πῆρε ὁ ὕπνος. Ἕνας ὕπνος ἀνάλαφρος, γλυκός.

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἀνέβαιναν τὴν ὁδὸ Φαλήρου δυὸ γυναῖκες.

Ἡ μιὰ σαράντα, ἡ ἄλλη ὡς δεκαπέντε χρόνων κόρη. Ἦταν φτωχοντυμένες, ἀλλὰ μὲ ὀλοκάθαρα νοικοκυρήσια ρούχα. Ἔρχονταν ἀπὸ ἓνα ἐργοστάσιο ταπητουργίας. Ἦταν κάποια σκόλη καὶ δὲν εἶχαν πιάσει δουλειά. Ἐξαφνα εἶδαν χάμω δίπλα τους τὸ γέρο, πού κοιμόταν σκυμμένος.

— Κοίταξε, μάννα, εἶπε ἡ κόρη, αὐτὸν τὸ γέρο, κοίταξε τὴ φορεσιά του. Λὲς κι εἶναι ἀπὸ τὸν τόπο μας.

Ἄλλὰ ἔτυχε νὰ σηκώση ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ κεφάλι ὁ γέρος. Δυὸ ταυτόχρονες κραυγὲς ἀνέβηκαν ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια τῶν δυὸ γυναικῶν στὸ στόμα, διάτορες* κραυγές, πού δὲ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῆ ἂν ἦταν ἀπὸ βαθὺ σπαραγμὸ ἢ ἀπὸ ἄφθαστη χαρὰ ἢ ἀλήθεια ἦταν πῶς ἦταν καὶ τὰ δυὸ :

— Μελέτη μου!

— Πατέρα μου, γλυκὲ μου πατέρα!

Τί ἀκολούθησε, τὸ ξέρει μονάχα ἐκεῖνος, πού γνωρίζει νὰ πλήττη καὶ νὰ γιατρεύη, νὰ ρίχνη κεραυνὸ καὶ φωτιά, ἀλλὰ καὶ τὴ δροσιά τὴν παρηγορήτρα, πού ἀνασταίνει.

— Ὅχι ἀκόμη, τοὺς εἶπε, καθὼς μπόρεσε νὰ μιλήσῃ. Θὰ σταθοῦμε ἐδῶ λίγο ἀκόμη. Ὅπου νὰ εἶναι φθάνει αὐτὸς πού περιμένω.

Καὶ τοὺς διηγήθηκε μὲ λίγα λόγια τὴν ἱστορία τοῦ Σταυρή καὶ τῆς μάννας του, πού ἦταν κι ἡ δική του ἱστορία, τοῦ ξενιτεμοῦ του. Καὶ στὸ τέλος τοὺς εἶπε :

— Δὲ θὰ εἶχαμε ἀνθρώπου καρδιά, ἂν φεύγαμε καὶ νὰ ἐρχόταν ἐδῶ τὸ παιδί καὶ νὰ μὴ μὲ βρῆῃ καὶ νὰ μὴν ξέρῃ τί ἀπόγυνα, ἀφοῦ σ' αὐτὸ καὶ στὴ μάννα του χρωστῶ ὅτι μὲ βρήκατε ζωντανό.

Εἶναι τώρα κι οἱ τρεῖς τους στὴν προσφυγικὴ καμαρούλα τῆς γυναίκας του καὶ τῆς κόρης του. Ἄλλὰ ὄχι μονάχα οἱ τρεῖς τους. Μαζὶ καὶ ἡ κυρα-Κυριακὴ κι ὁ Σταυρὴς. Χωροῦν τόσο ἀπλόχωρα καὶ στὴν πιὸ στενόχωρη μεριά ἐκεῖνοι, πού τοὺς ἐνώνει ἡ ἀγάπη. Αὐτὸ δὰ ἔλειπε, νὰ τοὺς ἀφήσουν αὐτούς, πού τοὺς φύλαξαν καὶ τοὺς ἀπόδωσαν τὸ στήριγμά τους, νὰ μαρτυροῦν σ' ἐκείνη τὴν τρώγλη τῆς μάντρας.

Ἔτσι οἱ δυὸ οἰκογένειες ἔβαναν

τὸ μερδικό τους γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σπιτιοῦ, ἔρανο ἀρκετό, γιὰ νὰ διώξη τελειωτικά ἀπὸ κεῖ μέσα κάθε στέρσι καὶ κάθε ἀνάγκη. Δούλευαν ἡ Μελέταινα καὶ ἡ Τασίτσα στὴν ταπητουργία· δούλευε κι ὁ Σταυρὴς μὲ τὸ κάρρο του κι ἡ μάννα του ἡ Κυριακὴ μὲ τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ δὲν τῆς ἔπαιρναν καὶ πολὺν καιρό, καὶ μὲ τὸ πλέξιμο, ποὺ δὲν τὸ ἄφηνε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς.

Ἄλλὰ θὰ εἶπῃτε ἀκόμη, καὶ ὁ Μελέτης; Αὐτὸς ὁ πενηντάρης, ποὺ τὸν εἶχε ἀγουρογεράσει ἡ δυστυχία κι ὁ πόνος τοῦ Λάμπρου του, ποὺ τὸν εἶχε χαμένο, ἄλλαξε ἐπάγγελμα. Καθισμένος σὲ μιὰ γωνιά τῆς ὁδοῦ Ἀριστείδου, πουλοῦσε τῶρα κουλούρια.

Ἦταν μιὰ Κυριακὴ. Μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχη κανεὶς τους δουλειὰ —μέρα ποὺ ἦταν—εἶχαν ὅλοι μαζευτῆ στὸ μεσημεριανὸ φαγητό. Κι ὅ,τι ἀπόφαγαν, ὁ Σταυρὴς πῆρε τὴν ἔφημερίδα. Εἶχε τὰ ὀνόματα προσφύγων, ποὺ ἔφερε ἡ «Ἐλση» ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη.

— Μὰ γιὰ στάσου, εἶπε· βλέπω ὀνόματα ἀπὸ τὸν τόπο μας. Μπορεῖ ἀπ' αὐτοὺς νὰ μάθωμε τίποτε γιὰ τὸ Λάμπρο. Μπορεῖ κάτι ν' ἄκουσαν. Κάτι νὰ ξέρουν. Λογαριάζεις; «Νομαρχία Ἰκονίου*—Ἐγερδὶρ... Ἀνθούλα Βραμαλίδου...»

— Μὰ γιὰ σταθῆτε, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, σταθῆτε! «Νομαρχία Ἰκονίου—Ἐγερδὶρ... Λάμπρος Μελετίου Ἰωσηφόγλου».

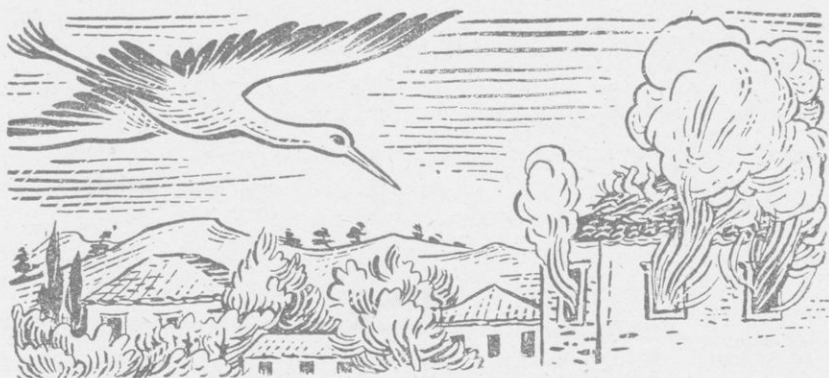
Μιὰ τριπλὴ κραυγὴ ἀκούστηκε τότε, ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀναγγελία αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. Τῆ χαρὰ τους ἄς τῆ βρῆ μὲ τὴ φαντασία του ὁ ἀναγνώστης, βάζοντας τὸν ἑαυτό του στὴ θέσι τους.

«Νέα Διηγήματα»

*Ἐμμ. Λυκούδης

Διασκευὴ Ν.Α. Κοιτοπούλου

ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΑ ΠΕΛΑΡΓΟΥ

Εἰς ἓν χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ἐπὶ τῆς στέγης παλαιᾶς οἰκίας, ὑπῆρχε μεγάλη καὶ ἄτεχνος φωλεά, κατεσκευασμένη ἐκ καλάμων καὶ ξηρῶν χόρτων.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως, ἔβλεπον οἱ χωρικοὶ ὑπόλευκον ζευγος πελαργῶν νὰ ἔρχεται καὶ νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἀγαπητὴν τοῦ στέγην. Ἰσταντο ἐκεῖ καὶ οἱ δύο ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδός καὶ ἐκροτάλιζον μὲ τὸ ράμφος, ὡς νὰ ἐχαιρέτιζον τὴν ἀγαπητὴν κατοικίαν, ὅπου εἶχον ἀναθρέψει τόσα τέκνα ἕως τότε.

Μίαν πνιγηρὰν ἡμέραν τοῦ θέρους οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἦσαν εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ ἐθέριζον. Αἴφνης δυνατοὶ κωδωνισμοὶ ἐκ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας ἀναγγέλλουν κίνδυνον. Μετ' ὀλίγον μία φωνὴ ἀκούεται ἀπὸ παντοῦ :

— Πυρκαϊά! Πυρκαϊά!

Οἱ χωρικοὶ ἔντρομοὶ τρέχουν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὸ χωρίον, διὰ νὰ σώσουν τὰς οἰκίας των. Ἄλλ' ὅτε ἦλθον εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς, εἶδον ὅτι μόνον ἡ οἰκία, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ πελαργοὶ εἶχον κτίσει τὴν φωλεάν των, εἶχε περικυκλωθῆ ὑπὸ τῶν φλογῶν. Τότε ὄλοι μὲ μεγίστην προθυμίαν προσεπάθουν νὰ σώσουν τὴν οἰκίαν ἐκείνην.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο εὐκόλον τὸ πρᾶγμα. Τὸ πῦρ εἶχε διαδοθῆ. Αἱ φλόγες ἐξήρχοντο ἐκ τῶν παραθύρων καὶ ἡ στέγη ἤρχισε ν' ἀναφλέγεται.

Ἐνῶ ὁμως οἱ χωρικοὶ κατεγίνοντο νὰ σώσουν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν ἐκ τῆς καιομένης οἰκίας, αἴφνης εἷς πελαργὸς πετᾷ ὀρμητικῶς πρὸς αὐτήν. Ἦτο ἡ μήτηρ τῶν μικρῶν πελαργῶν, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο ἐντὸς τῆς φωλεᾶς ἐπὶ τῆς στέγης καὶ τοὺς ὁποίους αἱ φλόγες καὶ νέφος καπνοῦ εἶχον τώρα περικυκλώσει.

Ἡ δυστυχῆς μήτηρ ἔντρομος πετᾷ περίξ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν. Τέλος ὀρμᾷ πρὸς τὴν στέγην διὰ μέσου τῶν φλογῶν. Μετ' ὀλίγον ἐξέρχεται κρατοῦσα εἰς τὸ ράμφος τῆς μικρὸν πελαργόν, τὸν ὁποῖον τοποθετεῖ εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς δένδρου.

Εὐθὺς ὑψώνεται πάλιν καὶ ὀρμᾷ διὰ δευτέραν φορὰν ἐντὸς τῶν φλογῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν τῷ μεταξύ εἶχον γίνει δυνατώτεροι. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέρχεται μὲ δεύτερον νεοσσόν. Τώρα αἱ πτέρυγές τῆς ἐκάησαν ὀλίγον, ἀλλ' ἡ φιλόστοργος μήτηρ δὲν ἀνησυχεῖ διὰ τὰς πτέρυγάς τῆς. Ἀφήνει τὸ τέκνον τῆς πλησίον τοῦ πρώτου καὶ ὀρμᾷ ἀκράτητος διὰ τρίτην φορὰν διὰ μέσου τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν εἰς τὴν φωλεάν, διὰ νὰ σώσῃ καὶ τοὺς ἄλλους δύο νεοσσούς.

Οἱ χωρικοὶ ἀνέμενον μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν νὰ ἴδουν τὴν ἥρωικὴν μητέρα νὰ ἐξέρχεται. Ἀλλὰ δὲν ἐξηλθε πλέον. Ἐσκέπασε μὲ τὰς πτέρυγάς τῆς τοὺς δύο νεοσσούς τῆς, οἱ ὁποῖοι ἐκαίοντο καὶ ἐκάη μὲ τὰ ἀγαπητὰ τῆς τέκνα, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ σώσῃ.

Ἄγ. Κουτίδης

Η ΦΩΛΙΑ

Στὴ μαύρη τὴ σπηλιά, τὴν καπνισμένη
ἀπ' τὴ φωτιά πού ἀνάβουν οἱ ψαρᾶδες,
τὰ χελιδόνια ἔχουνε χτισμένη
φωλιά, μέσα στοῦ βράχου τὶς σχισμάδες.

Ὀλημερῆς φωνάζουν καὶ γυρίζουν
ἐδῶ κι ἐκεῖ μὲ πέταγμα ἔλαφρό,
πότε τὰ χεῖλη τῆς σπηλιᾶς ἀγγίζουν
καὶ πότε τοῦ πελάγου τὸν ἄφρό.

Ψαρᾶδες, πού ψαρεύουν μὲ τὴν τράτα,
κοιτάζουνε μ' ἀγάπη τὴ φωλιά τους
τὰ γρήγορα φτερά τους τὰ σπαθᾶτα,
κι ἀκοῦνε τὸ μικρὸ κελάδημά τους.

Παράξενα ἢ φύσις ταιριασμένα
χαρίζει στὴ σπηλιά τρελλὰ πουλιά
καὶ στὰ βουβὰ τὰ βράχια, τ' ἀγριεμένα,
ἀχτίδα ἀγάπης· πρόσχαρη φωλιά !

N. Δαμιανός

ΦΥΛΑΞ ΤΟΥ ΛΟΙΜΟΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ*

[Τὸ θέρος τοῦ 1865 εἶχον καταπλεύσει εἰς τὴν Σκίανθον πολλὰ ἰσαιοφόρα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἰς τὰ πληρώματα τῶν ὁποίων εἶχον σημειωθῆ ζουόσματα τῆς ἐπιδημίας χολέρας. Αἱ ἀρχαὶ ἔθυσαν τὰ πλοῖα ὑπὸ κάθαρον* εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Τσουγγριάν καὶ ἀπηγόρευσαν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν τῶν κατοίκων με' αὐτά.]

Ὁ διορισμός.

— Θεῖα - Σκεύω! Ὁ γυιός σου εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ χολέρα στὴν Τσουγγριά... Ἦκουσε τὸ δυσάρεστον καὶ σκληρὸν ἄγγελμα ἀπὸ ἓν παιδίον ἀπὸ μίαν λέμβον, ὅτε ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἢ πτωχὴ χήρα Σκεύω.

Ἡ Σκεύω δὲν ἤκουσε πλέον ἄλλην φωνὴν ἢ αὐτὴν μόνην, ἢ ὁποῖα ἀντηχοῦσεν εἰς τὰ ἐνδόμυχά της καὶ εἶχε χαραχθῆ με πύρινα γράμματα εἰς τὴν μητρικὴν της καρδίαν.

Ἐπανήλθεν ἔρημος εἰς τὸ «σπιτάκι» της. Πῶς ἤυρε τὸν δρόμον; Ποῦ ἐπάτησεν; Ἀπὸ ποῦ ἐπέρασε; Ποῖος ἐνεθυμεῖτο! Ἦνοιξε τὴν θύραν της. Πῶς ἠμπόρεσε νὰ γυρίσῃ τὸ κλειδί εἰς τὴν κλειδαρότρυπαν; Εἰσῆλθε. Πῶς δὲν ἔπεσεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου;

Ἐγονάτισεν ἐμπρὸς εἰς τὴν Παναγίτσαν της, τὴν μικρὰν ἀσημωμένην Παναγίτσαν. Ἐγονάτισεν ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἄι - Νικόλα της, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε συνταξιδιώτης τοῦ ἀνδρός της εἰς τὰ ταξίδια, συγκολυμβητῆς καὶ σωτῆρ εἰς τὰ ναυάγια.

Ἐκράτησε τὸ μέτωπόν της με' τὰς δύο χεῖρας, διὰ νὰ μὴ ἀνοίξῃ, τοὺς κροτάφους, διὰ νὰ μὴ ραγισθοῦν, τὴν καρδίαν της, διὰ νὰ μὴ σταματήσῃ. Ἐδοκίμασε νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἡ χεὶρ της ἢ δεξιὰ ἦτο μολυβδίνη. Ἐδοκίμασε νὰ εἶπῃ τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ» καὶ ἡ γλῶσσά της δὲν ἐγύριζε καὶ τὰ χεῖλη της δὲν ἐκινουῦντο· μόνον ἡ ἔννοια τῆς προσευχῆς ἐσχηματίζετο εὐτυχῶς εἰς τὸν νοῦν της.

Ἐπειτα ἄφησεν αἴφνης μίαν κραυγὴν καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι ποταμὸς τὰ δάκρυά της. Τότε ἤσθάνθη ἀνακούφισιν καὶ ἔλαβε μικρὰν ἐλπίδα.

Προσηυχῆθη ἐπὶ μακρὸν διὰ τὸ παιδί της. Ἐμεινεν ἐπὶ ὄρας γονατιστὴ καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ κάματος καὶ ἐξηπλώθη ἀσυν-

αισθήτως ἐπὶ τῆς μικρᾶς κλίνης τῆς, τότε συνέλαβε μίαν ἀπόφασιν καὶ εἶπε μεγαλοφώνως :

— Φύλακας στὸ λοιμοκαθαρητήριο θὰ πάω! Φύλακας στὸ λοιμοκαθαρητήριο!

Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας βραχύσωμον γερόντιον παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ κ. ὑγειονόμου, τοῦ ἐπιστάτου τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου, καὶ τοῦ λιμεναρχοῦ, οἱ ὅποιοι εἶχον συνέλθει εἰς συμβούλιον εἰς τὸ λιμεναρχεῖον. Εἰς τὸν προθάλαμον εὐρίσκοντο πέντε ἢ ἕξι ἄλλοι γηραιοί, πρῶν ναῦται, οἱ ὅποιοι ἐπερίμεναν νὰ μάθουν ἂν ἔγινε δεκτὴ ἡ προσφορά των. Ἦσαν ἄλλοι ὑποψήφιοι φύλακες τῶν ὑπὸ κάθαρσιν πλοίων.

Τὸ γερόντιον ἐφαίνετο ὅτι τὸ ἐπρουστάτευεν ὁ φύλαξ τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου, ὁ μπαρμπα - Νίκας. Οὗτος εἰσήρχετο, ἐξήρχετο, ἐπλησίαζεν εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου, ὅπου συνεδρίαζον οἱ τρεῖς δημόσιοι λειτουργοί, ἐπήγαινε πλησίον τοῦ γεροντίου, ἐπλησίαζεν εἰς τὸ «αὐτί του», ἔλεγε δύο λέξεις καὶ ἀπεσύρετο.

Τέλος ἐδόθη διαταγὴ νὰ εἰσαχθῶσιν οἱ περιμένοντες. Οἱ ἕξι γέροντες, πρῶν ναυτικοί, ἐπλησίασαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὴν θύραν τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου, ἀφήρσαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τὰ χονδρὰ σκιάδι* των, εἶπεν ἕκαστος τὸ ὄνομά του καὶ ἀνεγράφη εἰς τὸ βιβλίον τῶν φυλάκων τῆς καθάρσεως. Ἐπειτα ἔλαβε καθεὶς μικρὰν προκαταβολὴν ἀπέναντι τοῦ μισθοῦ, τὸν ὅποιον θὰ ἐλάμβανεν ὡς φύλαξ τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου καὶ ἀπεσύρθη.

Τελευταῖος ἐδόθη διαταγὴ νὰ εἰσαχθῆ ὁ βραχύσωμος γέρον. Τὸ γερόντιον εἶχε ρυτίδας εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἦτο σπανόν. Τὰ φορέματά του ἦσαν πολὺ ξεθωριασμένα καὶ παμπάλαια.

Ἐσηκώθη μὲ βῆμα διστακτικὸν καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐσωτερικοῦ γραφείου. Ὁ μπαρμπα - Νίκας, ὁ προστάτης του, τὸν συνώδευεν ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Ποίος εἶν' αὐτὸς πάλι; εἶπεν ὁ λιμεναρχῆς μὲ δύσπιστον βλέμμα. Πρῶτη φοράν τὸν βλέπω.

— Ἄ! ἐσὺ εἶσαι, μπαρμπα - Σταμάτη Γυρατσίνη, ἀνέκραξεν

ὁ ὑγειονόμος, ἅμα εἶδε τὸ γερόντιον καὶ τὴν αἴτησίν του.
— Ἐγὼ εἶμαι, κύρ ὑγειονόμε, ἀπήντησε μὲ σταθερότητα τὸ γερόντιον.

— Δὲν μοῦ τὸν εἶπες Σταμάτη Γυρατσίνη, μπαρμπα·Νίκα, εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ὑπάλληλόν του ὁ ὑγειονόμος. Κάπως ἀλλοιῶς μοῦ τὸν εἶπες.

— Ναί... ναί, Σταμάτης Γυρατσίνης ἤθελα νὰ εἰπῶ, κύρ ὑγειονόμε, εἶπε τραυλίζων ὁ μπαρμπα·Νίκας· δὲν ἐνθυμούμην τὸ ὄνομα καλά.

Ἄλλο ὑγειονόμος ἐπαραξενεύθη.

— Τί συγγενῆς σου εἶναι αὐτός, ὅπου δὲν θυμᾶσαι τὸ ὄνομά του; εἶπε γελῶν.

Ἄλλο μπαρμπα·Νίκας ἤρχισε νὰ ξύη ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ τὸ κρανίον του. Ἐξαφνα τὸ βλέμμα του ἔλαμψεν ἀπὸ νοημοσύνην. Ἐκυψε πρὸς τὸν κ. ὑγειονόμον καὶ τοῦ εἶπε :

— Τὸν λένε καὶ Καρδαράκη... μὰ αὐτὸ εἶναι παρανόμι καὶ δὲν τὸ δέχεται ὁ ἴδιος... τὸ καθαυτὸ ὄνομά του εἶναι Σταμάτης Γυρατσίνης.

— Ἄ! ἔκαμεν ὁ ὑγειονόμος, ὁ ὁποῖος ἐπέισθη ἐντελῶς.

Μόνον ὁ λιμενάρχης, ὁ γηραιὸς πλωτάρχης τοῦ Β. Ναυτικοῦ, ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ὑποψίας. Ἐκοίταζε μὲ δυσπιστίαν τὸ γερόντιον καὶ ἔλεγεν : Αὐτὸς μοιάζει σὰ γριά ζαρωμένη! Τέλος ἐπέισθη καὶ αὐτός.

Ἐδωσαν λοιπὸν τὸν διορισμὸν εἰς τὸν Σταμάτην Γυρατσίνην, τοῦ ἐμέτρησαν δύο τάλληρα ὡς προκαταβολὴν καὶ τὸν διέταξαν νὰ εἶναι εἰς τὴν θέσιν του ἐντὸς τῆς αὔριον.

Εἰς τὸ ἔργον.

Πράγματι ὁ Σταμάτης Γυρατσίνης ἢ Καρδαράκης ἐπεθύμει νὰ φθάσῃ εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον «σύνταχα πρωί», νύκτα ἀκόμη, ἂν ἦτο δυνατόν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι οἱ λεμβοῦχοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ μετέφερον ἔτοιμα πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, διὰ τοῦτο τὸ μυστηριώδες γερόντιον ἐκρύβη ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν φωλεάν του ἢ εἰς τὴν οἰκίαν του. Καὶ μόνον τὴν ἑσπέραν περὶ τὴν

δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπεβιβάσθη εἰς τὴν λέμβον τοῦ Ἀλέξη Παποράκη.

Ὁ Ἀλέξης Παποράκης τὸν μετέφερεν εἰς τὴν ἐρημόνησον Τσουγγριάν, ὅπου ἦτο τὸ λοιμοκαθαρτήριον.

Εἶδον περὶ τοῦ υἱοῦ της—διότι θὰ τὸ ἐμαντεύσατε ὅτι τὸ γερόντιον ἐκεῖνο ἦτο ἡ Σκεύω—δὲν ἠμπόρεσε νὰ λάβῃ οὔτε ἀπὸ τὸν Ἀλέξην οὔτε ἀπὸ ἄλλον λεμβοῦχον οὔτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν διὰ μέσου τοῦ Νίκα.

Αὐτὴ θὰ ἐπήγαιεν εἰς τὴν «καραντίναν», τὸ λοιμοκαθαρτήριον, εἰς τὰ πλοῖα ὑπὸ κάθαρσιν. Ἄν ἔζη ὁ υἱὸς της, θὰ τὸν εἷρισκεν. Ἄν ἦτο διὰ ζωὴν, θὰ τὸν ὑπηρετεῖ αὐτὴ καὶ ἄλλοις, θὰ τὸν ἐνοσήλευε. Θὰ ἐβοηθοῦσε τὸ ἔργον τῆς Θείας Προνοίας, ἃν ἦτο ἀπὸ Θεοῦ νὰ ζήσῃ. Τὴν χολέραν αὐτὴ δὲν τὴν ἐφοβεῖτο. Ἄς ἐκολλοῦσεν αὐτὴ, δὲν τὴν ἔμελεν. Ἄς ἐζοῦσε τὸ «παιδάκι» της καὶ ἄς ἀπέθνησκεν αὐτὴ. Ἄν ἦτο πάλιν διὰ θάνατον—Θεὸς νὰ τὸ φυλάῃ τὸ παιδί της—τότε θὰ τὸ ἔβλεπε, θὰ ἀπέθαιεν εἰς τὰ χέρια της, δὲν θὰ εἶχε παράπονον. Φθάνει νὰ τὸ ἐπρόφθανε μόνον ζωντανόν, καὶ δὲν θὰ εἶχε παράπονον! Τέλος ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ τὸ παράτολμον τοῦτο διάβημα, καὶ τὰ πράγματα ἤρχοντο εὐνοϊκὰ ἕως τώρα.

Ἡ λέμβος τέλος ἠγκυροβόλησεν εἰς τὴν Τσουγγριάν.

Ἡ γραῖα Σκεύω, ὡς νὰ ἐνεθυμήθη τὰ νιάτα της, ἐπήδησεν ἐλαφρὰ εἰς τὴν ἄμμον, ἔβρεξεν ὀλίγον τὰ ὑποδήματά της εἰς τὸ κύμα, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ εἶπε: Πά ν τ α κ α τ ε υ ὀ δ ι ο ».

Ἡ καρδιά της ἦτο ζεστή. Μόνον ἐκρῶσε κάπως, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν ἐρημόνησον καὶ ἤυρε τὸν Γιάννην τὸν Μπρίκον, τὸν γείτονά της, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνεγνώρισεν ἀμέσως. Κατ' ἀρχὰς ἐχάρη, ὅταν τὸν εἶδεν. Ἀλλὰ πόσον ἄτυχα τῆς ἐφάνη, ὅταν ἐκεῖνος δὲν ἤξευρεν, ὅπως ἔλεγε, τί γίνεται ὁ υἱὸς της, ὁ Σταυρος. Αὐτὸ δὲν ἦτο καλὸν σημεῖον καὶ δι' αὐτὸ ἡ θερμὴ της καρδιά ἐκρῶσε κάπως, ὅπως εἶπομεν. Ἡ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο καθησυχαστικὸν ἢ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Σταυρος καὶ δὲν ἠθέλε νὰ τὸ μαρτυρήσῃ, ὁπότε ἦτο ἀπελπιστικόν.

Ὁ Σταμάτης Γυρατσίνης πολὺ θὰ ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀπαλλάξουν, ἐάν ἦτο δυνατόν, τῆς ἀνάγκης νὰ τὸν ἐξετάσῃ ὁ ἰα-

τρός, ἀλλὰ δὲν ἦτο κατορθωτὸν πράγμα. Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος τοῦ εἶχε δώσει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι πᾶς ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν τόπον τῶν καθάρσεων* ὤφειλε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν ἱατρὸν καὶ ἂν μάλιστα ἦτο φύλαξ, ὁ ἱατρός θὰ τὸν ἐδέχετο, θὰ τὸν ἀνεγνώριζε καὶ θὰ τὸν ἐτοποθέτει ὀριστικῶς εἰς ἓν τῶν πλοίων ἢ ἔξω εἰς τὴν ξηράν. Δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰς διαταγὰς τοῦ κ. ὕγειονόμου.

Αὐτὸς δέ, ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, διότι εἶχεν ἀναλάβει τὰ ἔργα τοῦ πορθμέως* ἐντὸς τοῦ τόπου τῶν καθάρσεων, εἶχεν ἀτομικὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτου καὶ ἂν παρέβαινε τὸ καθήκον του, θὰ ἐτιμωρεῖτο αὐστηρότατα μὲ φυλάκισιν. Τὸ καλὸν μόνον ἦτο διὰ τὸν Γυρατσίνην, ὅτι ἡ παρουσίας εἶνε νύκτα. Καὶ ἀκόμη καλύτερον ἦτο, ὅτι θὰ τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ μάθῃ ἀμέσως παρὰ τοῦ ἱατροῦ, ποῦ ἦτο καὶ τί ἐγίνετο ὁ Σταυρός.

Ἐνεκα τούτου ἡ Σκεύω ἠκολούθησε μὲ ἐλπίδα καὶ φόβον τὸν Γιάννην Μπρίκον, ἐνῶ τὰ γόνατά της ἔτρεμον.

Ἄφου ἔλαβεν ὁ ἱατρός τὸν φάκελον, τὸν ὅποιον τοῦ ἔδωσαν ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, τὸν ἤνοιξε καὶ ἀνέγνωσε τὸ ἔγγραφο. Τὸ ἔγγραφο ἦτο διορισμὸς καὶ πιστοποιητικὸν ταυτότητος τοῦ ἀποστελλομένου φύλακος, τὸν ὅποιον ὁ ὕγειονόμος ἐπέμενε νὰ ὀνομάζῃ Σταμάτην Γυρατσίνην.

Ὁ ἱατρός ἔκαμε ζωηρὸν κίνημα δυσφορίας καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας.

— Καὶ ποῖός εἶναι αὐτὸς ὁ Σταμάτης Γυρατσίνης; φέρε τον ἐδῶ.

Ὁ Γιάννης ἐστράφη πρὸς τὸν ὀπισθὲν του γέροντα καὶ τοῦ τὸν ἔδειξε.

— Νάτος, εἶπεν.

Ὁ ἱατρός ἐμειδίασεν, ἐστάθη ὀλίγον συλλογισμένος, ἐκάγχασεν, ἐκάπνισε θορυβωδῶς τὴν πίπαν του, ἐπλατάγισε τὰ χεῖλη, ἔφησε σύννεφον καπνοῦ ἀπὸ τὸ στόμα καὶ ἔπειτα εἶπεν:

— Ἐλα ἐδῶ ποῖός εἶσαι;

Ἡ θεια—Σκεύω ἐπλησίασε τρέμουσα.

— Ἐγὼ εἶμαι, γιατρέ, εἶπε.

— Καί εἶσαι τοῦ λόγου σου Σταμάτης Γυρατσίνης ;

‘Η Σκεύω ἔκαμε διαφορούμενον νεύμα *, κάτι τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ νομίση κανεὶς ὡς ναὶ καὶ ὡς ὄχι.

‘Ο ἰατρὸς ὕψωσε τὸ κηρίον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐκοίταξε τὸ μυστηριώδες ἄτομον.

—“Ελα πλησιέστερα, εἶπε.

Μὲ ἀποφασιστικότητα ἀξίαν θαυμασμοῦ ἢ θεία—Σκεύω δὲν ἔδωσε καιρὸν εἰς τὸν ἰατρὸν νὰ τελειώσῃ τὴν ἐπιθεώρησίν του, ἀλλ’ ἀφοῦ ἔσκυψε πρὸς τὸ «αὐτί του», τοῦ εἶπεν :

—“Εγὼ εἶμαι ἢ Σκεύω ἢ Γιαληνίτσα....

‘Ο ἰατρὸς ἀνετινάχθη ὅλος ἐπὶ τοῦ καθίσματός του καὶ ἐκάγχασε θορυβῶδῶς.

— Χά, χά, χά! ... Νὰ πάρῃ ἢ εὐχή! ‘Εκεῖνος ὁ εὐλογημένος δὲ ὑγιονόμος, ποῦ εἶναι καὶ φίλος μου, δὲν ἠῦρε ἄλλο ὄνομα νὰ σοῦ δώσῃ, ἐνὸς ζωντανοῦ, μόνο σοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα ἐνὸς πεθαμένου ; Χά, χά, χά! ... “Επειτα ἐπρόσθεσε :

— Καλά, τί λέω ἐγώ ; τὸ ὄνομα τοῦ ζωντανοῦ εἶναι κάποιου... τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου δὲν ἔχει ἰδιοκτήτη, εἶναι ἔρημο... “Εξυπνος ἐφάνη ὁ ὑγιονόμος, ποῦ σοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου !

Καὶ ἀμέσως ἠρώτησε :

— Καὶ τί σοῦ ἦρθε, Σκεύω, νὰ τὸ κάμῃς αὐτό ;

‘Η Σκεύω τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ἐπερίμενε.

— Γιὰ τὸ Θεό, γιατρέ, νά’χῃς πολλὴ ζωή... καὶ νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς ὅ,τι ἐπιθυμεῖς... νά’χῃς καὶ καλὴ ψυχὴ... Δὲ μοῦ λὲς τί γίνεται ὁ γιὸς μου ὁ Σταῦρος ; εἶναι καλὰ ; ζῆ ; τὸν εἶδες τοῦ λόγου σου ;

‘Ο ἰατρὸς, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθοῦσε τὴν θορυβώδη εὐθυμίαν του, διεκόπη, ἀνεκάλεσε τὰς ἐντυπώσεις του τῆς ἡμέρας καὶ εἶπεν :

—“Α! ὁ Σταῦρος... τοῦ Γιαλῆ... ὁ λοστρόμος... εἶναι γιὸς σου...“Α! ναὶ... εἶναι ἄρρωστος... ὑπέφερε πολὺ... ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀνάγκη... θὰ ζήσῃ.

— Ν’ ἀγιάσῃ τὸ στόμα σου, γιατρέ, ἀπήντησεν ἢ Σκεύω, ποῦ εἶπε τὸν καλὸ λόγο.

‘Ο ἰατρὸς ἐκολακεύθη ἐκ τῆς εὐχῆς καὶ ἔπειτα ἐξαναγύρισεν εἰς τὸν φίλον του, τὸν ὑγιονόμον.

— Τί τοῦ ἦρθε τοῦ φίλου μου, τοῦ ὑγειονόμου, στραβὸς ἦτο καὶ ἔστειλε φύλακα γυναῖκα; Ἡ ἤθελες τοῦ λόγου σου;

— Ἐγὼ ἤθελα ἦρθα νὰ μάθω γιὰ τὸ γυιό μου, νὰ τὸν ἰδῶ καὶ νὰ τὸν περιποιηθῶ.

— Ἄ! καὶ ἐγέλασες τὸν ὑγειονόμο;

— Δὲν τὸν ἐγέλασα τόσο ἐγώ, εἶπεν ἡ Σκεύω μὲ ἀμηχανίαν, ὅσο γελάστηκε μοναχὸς του.

— Πῶς;

Καὶ ὁ ἰατρὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ ροφᾷ μεγάλας εἰσπνοὰς καπνοῦ, νὰ ἐκβάλλη πυκνὰ νέφη, νὰ ἀκτινοβολῇ ἀπὸ χαρὰν καὶ πολλάκις νὰ γελᾷ θορυβωδῶς μὲ τὴν διήγησιν τῆς Σκεύως.

Ἡ Σκεύω, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ θάρρος ἀπὸ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν εὐθυμίαν τοῦ ἰατροῦ, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς—πῶς ἐφόρεσε τὰ ἀνδρικά, πῶς συνεννόηθη μὲ τὸν Νίκαν νὰ τὴν προστατεύσῃ κ.τ.λ.

Μετὰ δύο ὥρας ἡ Σκεύω μετέφερεν ἀπὸ τὸ πλοῖον τὸν υἱὸν τῆς—εἶχε βάλει πάλιν τὰ γυναικεῖα φορέματα—καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ μικρὸν κελλίον τοῦ ἀγαθοῦ μοναχοῦ Νικοδήμου, ὁ ὁποῖος τῆς τὸ παρεχώρησεν. Ὁ ἀσθενὴς ἦτο πολὺ καλύτερα καὶ ὁ ἰατρὸς συνεκέντρωσε μέγα μέρος τῆς ἐπιμελείας του εἰς τὸν υἱὸν τῆς Σκεύως.

Ἡ θεραπεία τοῦ ἰατροῦ καὶ ἡ μητρικὴ στοργὴ συνετέλεσαν, ὥστε πολὺ γρήγορα νὰ ἀναρρώσῃ ὁ Σταῦρος.

Ἡ ἐπάνοδος.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔδωκε τὴν ἄδειαν ὁ ἰατρὸς νὰ ἐξέλθῃ ὁ υἱὸς τῆς χήρας, ὁ ὁποῖος εἶχε δυναμώσει ἀρκετά. Τὴν ἐπομένην ὁ Σταῦρος καὶ ἡ μήτηρ του ἀνέβησαν εἰς τὸν λόφον, διὰ ν' ἀποχαιρετήσωσι τὸν πατέρα Νικόδημον, καθόσον ἠτοιμάζοντο νὰ ἐλευθεροκοινωνήσωσι*. Ὑποκάτω εἰς ἓνα γηραιὸν πεῦκον, ἀνάμεσα εἰς πυκνοὺς θάμνους, εὔρον τὸν μοναχὸν νὰ κάθηται καὶ νὰ δροσίζεται.

Ἦτο δεκάτῃ ὥρᾳ τῆς πρωίας. Ὁ ἥλιος ὑψώνετο εἰς τὸ στερέωμα καὶ ἡ θερμότης ἠῤῥαξανεν, ἀλλὰ ἀνάμεσα εἰς τοὺς πρασίνοὺς θάμνους ἦτο δρόσος καὶ εὐωδία καὶ τὸ πρῶτον φθινόπω-

ρον—δευτέρα ἄνοιξις—ἤρχισε νὰ στολιζῆ με λευκὰ ἀνθύλλια τὴν χλόην πλησίον εἰς τὰς ρίζας τῶν σχοίνων.

“Ἄμα εἶδεν ὁ Νικόδημος τὴν Σκεύω καὶ τὸν υἱὸν της, ἐσηκώθη νὰ τοὺς ὑποδεχθῆ. “Ἐβαλε τὸν ἐν ἀναρρώσει ἀσθενῆ νὰ καθίσῃ ἐπὶ μιᾶς κάπας, διὰ νὰ μὴν τὸν βλάψῃ ἡ δρόσος καὶ ἡ ὕγρασία τῶν δένδρων.

“Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐκάλεσε τὸν βοσκόν του, τὸν διέταξε νὰ σφάξῃ τὸ μόνον ἐρίφιον, τὸ ὁποῖον τοὺς εἶχε μείνει, διὰ νὰ φιλεύσουν τοὺς ἐπισκέπτας.

Μετ’ ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ ἰατρός. “Ἐφθασεν ἀκριβῶς τὴν ὥραν, ποῦ ἦτο ἕτοιμον τὸ «κοκορέτσι». Διότι ὁ βοσκὸς εἰς ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας εἶχε θυσιάσει τὸ μικρὸν ἐρίφιον, τὸ εἶχε περάσει εἰς τὴν σοῦβλαν, εἶχεν ἀνάψει πῦρ, εἶχεν ἐτοιμάσει τὸ «κοκορέτσι» καὶ ἔψηνε συγχρόνως τὸ ἐρίφιον.

Εὐθὺς παρετέθη ἐπάνω εἰς στρῶμα ἀπὸ φτέρην τὸ «κοκορέτσι» καὶ μετ’ ὀλίγον καὶ τὸ ψητὸν ἐρίφιον. Ὁ μοναχὸς, ὁ ἰατρός καὶ ἡ Σκεύω μετὰ τοῦ υἱοῦ της ἐκάθισαν παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ πεύκου καὶ ἔφαγαν...

Μετὰ τινα ὥραν ἠκούσθησαν γλυκεῖς φθόγοι φλογέρας, τὴν ὁποίαν ἔπαιζεν ὁ βοσκός, ἀφοῦ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, ὀπισθεν τῶν θάμνων, ὅπου ἦτο ἡ μάνδρα του. Οἱ φθόγοι της συιοδευόμενοι ἀπὸ τὸ μελωδικὸν σύριγμα τῆς αὔρας, ἡ ὁποία ἐφύσα εἰς τοὺς κλώνους τοῦ μεγάλου πεύκου, ἀπετέλουν θεῖαν ἁρμονίαν.

— Ἄκοῦς, ἰατρέ; εἶπεν ὁ Νικόδημος.

— Τὸ ἀκούω. “Ἐτσι μ’ ἀρέσουν ἐμένα οἱ ἄνθρωποι...

“Ἦναψε τὴν πίπαν του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔφευγαν τώρα σύννεφα καπνοῦ, ἔγειρεν ἐπὶ τοῦ ὄχθου πρὸς τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου καὶ κατενθουσιασμένος ἔβλεπε τὸ βαθυπράσινον καὶ ψιθυρίζον ἀπὸ τὴν πρωινήν αὔραν βελονωτὸν φύλλωμα τοῦ δένδρου.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπῆλθον ἐκ τῆς μικρᾶς νήσου ὁ ἰατρός, ἡ Σκεύω καὶ ὁ υἱὸς της. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἀπέπλευσαν ἐξ αὐτῆς καὶ τὰ τελευταῖα καθαρισμένα πλοῖα.

« Τὰ Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη »

Ἄλέξανδρος Παλαδιαμάντης
(Διασκευή ὑπὸ Ν. Α. Κομπούλου)

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Στὴν πόρτα στέκει ἡ μάννα μου καὶ τ' ἄσπρο τῆς τ' ἀχειλι
σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι, ποῦ σπαράζει.
Ἡ ἀδερφοῦλα μου, «ἔχε γειά» μοῦ λέει μὲ τὸ μαντήλι
μιὰ τὸ σαλεύει κι ἔπειτα στὰ μάτια τῆς τὸ βάζει.

Κι ὁ ἀδελφός μου ὡς τῆ γωνιά τοῦ δρόμου μὲ πηγαίνει
μὲ πρόσωπο σὰ χαρωπό, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια,
μὰ νοιώθω, ὅταν μ' ἀγκάλιασε, πὼς βράζει κι ἀνασαίνει,
πὼς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνονται κομμάτια.

« Κούφια καρδιά »

Ἀλέξανδρος Πάλλης

Δ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

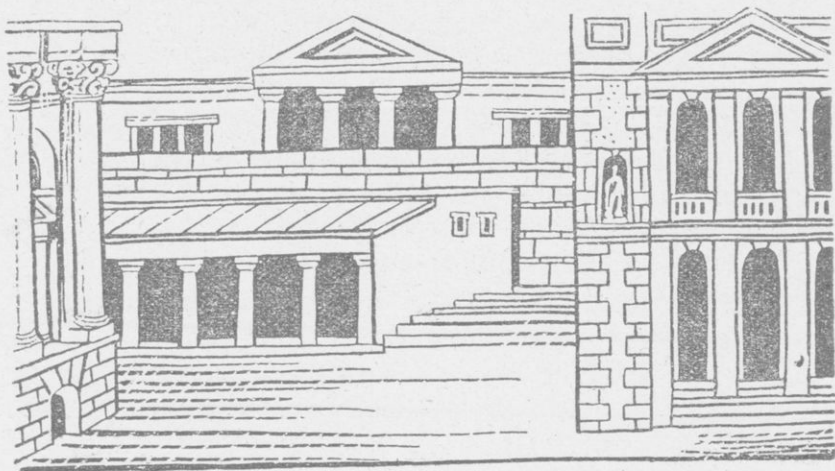

Μονάχα ἡ καλωσύνη.

“Ὅλα στὸν κόσμον χάνονται, μόνη ἀπομένει ἐκεῖνη.

Ι. Πολέμης

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός, Χίος τὴν καταγωγὴν, ἦτο υἱὸς ἱατροῦ. Ὁ πατὴρ του, μὴ κατορθώσας, φαίνεται, νὰ διαγνώσῃ τὴν ἰδιοφυΐαν του, τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεφε δι' ἐπιστήμονα. Ἄλλ' ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ γυμνασίου Σύρου, ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνῃ ἔμπορος. Ἐχρειάσθησαν χίλια βάσανα, μέσα καὶ παρακάλια, διὰ νὰ μεταπεισθῇ ὁ ἄκαμπτος καὶ ἐπίμονος πατὴρ του καὶ ν' ἀποφασίσῃ, ἅμα ἐτελείωσεν τὸ γυμνάσιον, νὰ τὸν στείλῃ «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἐμπορικόν.

Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς δοκιμῆς ὑπέρεβη τὰς προσδοκίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Διὰ νὰ τὴν ἐκτιμῆσετε καλύτερα, θὰ σᾶς ὁμιλήσω μὲ ἀριθμούς. Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο μόνις δεκαεξαετῆς, ὅταν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ· τὸ γραφεῖον αὐτὸ ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχε τελειώσει, ὡς εἶπομεν, τὸ γυμνάσιον· ἤξευρεν ἀρκετὰ γαλλικά, ὀλίγα ἰταλικά καὶ ἀγγλικά, εἶχε σπουδάσει κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστικῆς, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐντὸς ἕξι μηνῶν, κατώρθωσε νὰ μάθῃ καὶ τὰ τουρκικά, τὰ ὅποια τῷ ἐχρειάζοντο

διὰ τὴν ἐργασίαν του. Μετὰ ἕν ἔτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ὁ ἀπλοὺς μας μαθητευόμενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς καταστιχάρης εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ, δηλαδή με ἄλλους λόγους ὑποδιευθυντῆς! Εἴκοσι ἐτῶν εἶχεν ἤδη σχηματίσει τὸν πυρῆνα τῆς περιουσίας του, ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς ἐμπορικὰς πράξεις, τὰς ὁποίας εἶχε τὸ προνόμιον νὰ κάμη διὰ λογαριασμόν του· εἶχε τότε ἕως 40.000 φράγκα ἰδικά του. Εἰκοσιδύο ἐτῶν προσλαμβάνεται ὡς συνεταῖρος τῆς μεγάλης ἐταιρείας, με συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη κατὰ 5 καὶ μετ' ὀλίγον κατὰ 7 τοῖς ἑκατόν. Ὁ Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει, καὶ αὐτὸς ἦτο πλέον ὁ διευθυντῆς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποκαταστήματος καὶ εἰς τῶν κυριωτέρων μοχλῶν τῆς ἐταιρείας. Εἰκοσιδύο ἐτῶν, φαντασθῆτε! Εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των, ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς ἦτο ἤδη μεγαλέμπορος, μ' ἐτήσιον κέρδος πολλακὶς ἄνω τῶν ἑκατόν χιλιάδων!

Ὁ μανθάνων αὐτὰς τὰς λεπτομερείας δὲν ἀπορεῖ πλέον πῶς ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς κατώρθωσε νὰ κάμη τόσον μεγάλην περιουσίαν. Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται με τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ με τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς μία κλίμαξ, τῆς ὁποίας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὠπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίαν. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς τὰ ἐπάνω! Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κατεῖχε μαγικὸν τετράφυλλον τριφύλλι, πὺ ἀνοίγει ὄλας τὰς θύρας καὶ καταλύει ὄλα τὰ προσκόμματα. Καὶ τὸ μαγικὸν αὐτὸ τριφύλλι ἦτο ἡ θέλησις, ἡ ἰκανότης, ἡ ἰδιοφυΐα, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ φιλεργία ἡ ἀδιάκοπος.

Καὶ ἔπειτα, μετὰ τὸν θησαυρισμόν, ἡ ὠραία ἐκείνη χρῆσις τοῦ πλοῦτου. Ἐμβλημα τῆς ζωῆς του ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς κατέστησε τό : κάμνε τὸ καλόν. Τὰς πολυαρίθμους εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἐπραγματοποίησε ζῶν ὁ μέγας εὐεργέτης, ἐσυνέχισε καὶ μετὰ τὸν θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, ἡ ὁποία δικαίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εὐποιίας». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλουσίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσον λατρευτὸν καὶ εὐλογητὸν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

ΔΡΟΣΙΑ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥ

Εἶπε ἡ δροσιά στὸ δάκρυ γεμάτη περηφάνεια
« Στὴ γῆ παραρριγμένο ἢ μοῖρα σ' ἔχει φέρει!
Δὲν μοιάζεις σὺ μ' ἐμένα τὴν κόρη τὴν οὐράνια,
τὴν ἀδελφή τ' ἀνέμου, τῶν λουλουδιῶν τὸ ταίρι »

Κι εἶπε τὸ δάκρυ πάλι' « Γεννιέμαι ἀπ' τὸν πόνο
καὶ βγαίνω ἀπ' τῶν ἀνθρώπων τὸ μάτι τὸ κλαμένο...
'Εσὺ ἀπ' τὰ οὐράνια στὴ γῆ σταλάζεις μόνο
'Εγὼ ἀπ' τὴ γῆ 'δῶ κάτω στὸν οὐρανὸ πηγαίνω! »

« Ἀμάραντα »

Γ. Αρσόλης

ΙΠΠΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΝ ΗΛΕΙΑΙ

[Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα εἰς τὰ χωρία καὶ τὰς κομποπόλεις, τελοῦνται μετὰ τὸ Πάσχα λειτουργίαι εἰς τὰ ἐξωκκλήσια εἰς τιμὴν τοῦ ἐπωνύμου τῆς ἑορτῆς Ἁγίου μετὰ δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν γίνονται πανηγυρικοὶ χοροὶ ὡς καὶ ἀγῶνες δρόμου, εἴτε μεταξὺ δρομέων εἴτε μεταξὺ ἵππων, τῶν ὁποίων ἵπεύον οἱ ἴδιοι οἱ κάτοχοι. Ὡς ἀναμνηστικὸν ἔπαθλον τῆς νίκης δίδεται εἰς τὸν νικητὴν ἕνας ἄριστος πολυτελείας εἰς σχῆμα κουλούρας, φέρων συνήθως καὶ κόκκινα αὐγὰ κ.τ.λ Ἀθλοθέτης δύναται νὰ εἶναι οἰοσθήποιε, ἂν καὶ κατὰ κανόνα εἶναι οἱ πρόεδροὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων. Εἰς τοὺς ἀγῶνας φιλοτιμοῦνται νὰ μετάρσχων ὅλοι οἱ δυνάμενοι· ὄχι βέβαια χάριν τοῦ πωροῦ ἐπάθλου, ὅσον διὰ τὴν τιμὴν τῆς νίκης. Ἐπειτα ἀπὸ τόσους αἰῶνας δὲν παύουν νὰ ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι αἰῶνες τοῦ κοίτινον καὶ τῆς δάφνης. Τοὺς ἀγῶνας τούτους παρακολουθεῖ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἑορταστῶν, πὺν συρρέουν ἀπὸ κάθε γειτονικὸν χωρίον.

Τοιοῦτους ἀγῶνας ἵππικούς—ἵπποδρομίας—περιγράφει ὁ Καρκαβίτσας εἰς τὴν «Λυγερὴν» τῶν ὁποίων παραθέτομεν τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα.]

Τὸ καλύτερον τῆς πανηγύρεως εἶναι ὁ ἵππικὸς ἀγών. Φαντασθῆτε, μόλις ἐδόθη τὸ σημεῖον, καὶ ὅλη ἐκεῖνη ἢ μυρμηκία τοῦ παρακολουθοῦντος πλήθους ἤρχισε ν' ἀνυπομονῆ, νὰ στενοχωρῆται, νὰ παθαίνεται ὡς ἓν καὶ μόνον σῶμα. Ὁ κάμπος ἠπλώνετο ἐπικλινῆς* ὀλίγον, ὀμαλὸς ὅμως, καταπραΐσινος, μὲ ὀλίγα σφερδούκλια* ἐδῶ κι ἐκεῖ, μὲ μίαν ἀγριαπιδιάν εἰς τὴν μέσσην καὶ εὐρύς, ἀπεριόριστος εἰς τὸ βλέμμα τῶν θεατῶν.

Ἐνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως δὲν διέκρινε κανεὶς κατ' ἀρχὰς ἄλλο τίποτε παρὰ μελανὰ μόνον στίγματα, σκιάς ἄνω τοῦ ἐδάφους φερομένης ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπειτα διεκρίθησαν οἱ πόδες τῶν ἀλόγων, κινούμενοι ἐμπρὸς ὀπί-

σω μετὰ ταχύτητος, ὡς περωταὶ μύλου, καὶ τέλος ἐφάνησαν οἱ
καβαλλάρηδες ὡς λευκὰ συννεφάκια ἀνά τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν.
Ὁ νικητὴς ὅμως ἦτο ἀδύνατον νὰ διακριθῆ ἀκόμη. Ἡ φορὰ τῶν
ἀλόγων ἔνεκα τῆς μεγάλης ὀρμῆς τῶν ἤλλασσε κατὰ λεπτόν,
καὶ οἱ πρῶτοι ἤρχοντο ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι ἐπροπορεύοντο,
ὥστε κατήντησεν ἀμφίβολον τὸ τέλος. Τὸ πλῆθος ἀνυπόμονον
ἔκαμνε τὰς κρίσεις τοῦ, ἔλεγε τὰς εἰκασίας τοῦ καθείς, ὡσεὶ
θέλων νὰ ταχύνη τὸ ἀποτέλεσμα.

— Νά, τὸ ψαρό, τὴν ἄρπαξε.

— Μπά, δὲν βλέπεις τὸ μπάλιο *, ποὺ τὸ φέρνει κατὰ πόδι ;

— Θὰ τὸ περάση, θὰ τὸ περάση!

— "Α! ἄ! ἄ! ἄ!

Κι ἐφώναζαν ὡς μανιώδεις κινουντες χεῖρας καὶ πόδας,
ὡς νὰ μετεῖχον κι αὐτοὶ τοῦ ἀγῶνος...

Αἴφνης, νά! πίπτει ἓνας καβαλλάρης καὶ φεύγει τὸ ἄλογον
του μακρὰν τριποδίζον. Δύο ἄλλοι βλέποντες φανεράν τὴν ἀπο-
τυχίαν ἀποσύρονται τοῦ ἀγῶνος· ἀλλά, διὰ νὰ μὴ ἐντροπια-
σθοῦν, φεύγουν μακρὰν τῶν θεατῶν.

"Αλογα τέσσαρα ἔμενον διαφιλονικοῦντα τὸ βραβεῖον. Τὸ
λευκὸν ἤρχετο πρὸς τὰ ἔμπρὸς μὲ τὸν καβαλλάρην κολλημένον
ὡς κἀνθαρὸν ἐπάνω του. Αἴφνης πλησίον του ἐπέρασε τὸ μαυ-
ρον μὲ τὸ λευκὸν ἀστέρι εἰς τὸ μέτωπον κι ἐβάδισε τώρα κατ'
εὐθεῖαν εἰς τὸ τέρμα. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἄλλο μὲ τρίχωμα
βαθὺ ἀσπρόμαυρον ἦλθε παραπλευρῶς ζητοῦν τὴν νίκην... Καὶ
οἱ θεαταὶ ἐξηκολούθουν τὰς συζητήσεις κι ἔλεγαν τὰ συμπερά-
σματὰ τῶν ἀνυπόμονοι :

— Ἄνδραβιδιώτης εἶναι τ' ἀστεράτο.

— Ναί, τοῦ Σκαμνάκη.

— Καὶ τ' ἄλλο, τὸ σιδέρικο ;

— Γαστουινιώτης.

— Θὰ τὴν φάη τὴν χυλόπιττα!

Καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἔλθουν εἰς χεῖρας ἕξ αἰτίας του, μὴ
παραδεχόμενοι νὰ ἐντροπιασθῆ τὸ ἄλογον τοῦ τόπου τῶν.
Ἄλλ' αἴφνης ὁ ψαρὺς προπορευόμενος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶ-
νος ἐστάθη εἰς τὴν μέσην τοῦ δρόμου ἀκίνητος, παρὰ τὰς πα-

ροτρύνσεις * τοῦ αὐθέντου του καὶ κρατῶν ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν παρετήρει ὅλα τὰ σημεῖα, ὡς νὰ ἠρεῦνα τὸν ὀρίζοντα, ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω ἀποτόμως συνεπιφέρων ἄκοντα καὶ τὸν κύριόν του.

—“Αφες τον, πάει γιὰ βροῦβες, εἶπαν.

“Ἐμειναν πλέον τρία εἰς τὸ ἵπποδρόμιον· τὰ δύο ἐπήγαιναν ἔμπρὸς καὶ ὀλίγον ὄπισθεν, σχεδὸν ἐπὶ τὰ ἴχνη των ἐβάδιζε τὸ τρίτον.

“Ἦρχετο τοῦτο κανονικῶς τρέχον, χωρὶς νὰ παραλλάσση τὸν βηματισμόν του, ὡς νὰ ἦτο βέβαιον περὶ τῆς νίκης του, καὶ ἄφινε τ’ ἄλλα νὰ κοπιάζουν ἀδίκως. Καὶ δι’ ἑνὸς πηδήματος ἐπέρασεν αἴφνης μεταξύ τῶν ἀντιπάλων του κι’ ἐπλησίασε σπεῦδον τὸν κρατοῦντα ἐπὶ κοντοῦ τὴν κουλούραν, τῆς νίκης τὸ ἔπαθλον.

— Γεῖά σου, πουλί μου! ἐφώναξαν οἱ θεαταὶ κατενθουσιασμένοι, φιλοῦντες τὸ ἄλογον ἐπὶ τοῦ τραχήλου, ἐνῶ ὁ Γεώργιος Βρανᾶς, ὁ καβαλλάρης καὶ ὁ κύριός του, ὠχρός, συγκεκινημένος ὠρθοῦτο κι ἐπεδείκνυεν εἰς τὸ πλῆθος τὴν κουλούραν ἐν ἐξάλλω * ἀποθεώσει.

Ἡ νίκη ἑνὸς ἀλόγου δὲν θεωρεῖται μικρὸν κατόρθωμα μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Ὁ νικητὴς τιμᾶ ὄχι μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ τὸν κύριόν του, ἀκόμη καὶ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατάγεται...

Ἡ νίκη του, διὰ τῶν μυρίων στομάτων τῶν παρατυχόντων θεατῶν, διασπείρεται εἰς τὰ περίξ χωρία ὡς μέγα γεγονός. Οἱ συναντώμενοι καρρολόγοι μεταδίδουν τὸ ὄνομα, τὸ χρῶμα κι ἐν γένει τὰ χαρακτηριστικά του, αὐξάνει δὲ τὴν τιμὴν του εἰς ἐνδεχομένην πώλησιν, ὡς ἐν ἀπὸ τὰ καλύτερα προσόντα του. Οἱ χωρικοὶ εἰς τὰ χωρία των, διὰ τὴν ἔλλειψιν καθημερινῶν νέων, ἐπὶ ἐβδομάδας, ἐπὶ μῆνα ὅλον, συζητοῦν μὲ ἐνδιαφέρον τὰ προσόντα αὐτοῦ καὶ τὰς ἀφορμὰς διὰ τὰς ὁποίας οἱ ἄλλοι ὑστέρησαν. Διὰ τοῦτο τώρα οἱ συγχωριανοὶ του ἐτράπησαν εἰς θορυβώδη διαδήλωσιν ὑπὲρ τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ ἀλόγου του.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΚΟΠΙΣΜΟΥ

Κατὰ τὸ 1899 ἡ Ἀγγλία ἐπολέμει κατὰ τῶν Μπόερς τῆς Νοτίου Ἀφρικής.

Οἱ Μπόερς ἠπέλουν τὴν πολιτείαν Μαίηφκιν, τὴν ὁποίαν περιεκύκλωσαν αἰφνιδίως διὰ σημαντικῶν δυνάμεων στρατοῦ. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως, Ἀγγλος συνταγματάρχης Βαϊδεν Πάουελ, εὑρέθη εἰς δυσχερῆ θέσιν. Δὲν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τῶν πολιορκητῶν, εἰμὴ μόνον 700 Ἀγγλους στρατιώτας καὶ ἐπὶ πλέον περὶ τοὺς 300 ἰθαγενεῖς ἐθελοντάς, ἀγυμνάστους καὶ ἐντελῶς ἀπείρους περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων.

Οἱ πολιορκηταὶ ἐπέζον δεινῶς τὴν πόλιν, ὁ δὲ θάνατος καὶ οἱ τραυματισμοὶ ἠραίωνον ἐπικινδύνως τὰς τάξεις τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Μαίηφκιν.

Ὁ διοικητὴς Πάουελ, ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης ἀνησυχίας του διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν τύχην τῶν ὀκτακισχιλίων γυναικοπαίδων αὐτῆς, ἐσκέφθη νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ πράγματα ἐκ τῶν ἐνότων.

Εἶχε τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ χρησιμοποίησῃ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν τὰ παιδιά τῆς πόλεως εἰς βοηθητικὰς ἐργασίας καὶ ν' ἀνακουφίσῃ οὕτω τοὺς καταπονημένους ὑπερασπιστάς τῆς πόλεως.

Ἀνέθηκε λοιπὸν εἰς τὸν ἀρχαιότερον ἀξιωματικόν του, τὸν λόρδον Ἐδουάρδον Σέσιλ — τὸν μετέπειτα θερμὸν θιασώτην τοῦ θεσμοῦ τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν» — νὰ συγκεντρώσῃ τὰ παιδιά τῆς πόλεως καὶ νὰ τὰ ἐνδύσῃ στρατιωτικῶς πως, νὰ τὰ συντάξῃ καὶ νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ.

Τὰ ἀποτελέσματα ὑπερέβησαν πᾶσαν πρόβλεψιν.

“Ολοι αἱ βοθητικαὶ ὑπηρεσίαι ἐγίνοντο ἀπὸ τὸ νεαρὸν σῶμα τῶν μικροσκοπικῶν στρατιωτῶν. Μεταβίβασις διαταγῶν, ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία, ἐπίδουσι τραυμάτων, μεταφορὰ τραυματιῶν, νυκτεριναὶ περίπολοι καὶ πᾶσα βοθητικὴ ὑπηρεσία ἐξετελεῖτο ἀπὸ τὸ πρωτότυπον σῶμα.

Οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς Μαίηφκιν, ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ εἵδους τούτου — αἱ ὁποῖαι εἶναι ὄντως ἀπαραίτητοι, ἀλλ’ ἀπορροφοῦν μέγα μέρος τῶν κυρίων στρατιωτικῶν δυνάμεων — ἀφωσιώθησαν εἰς τὸν κύριον προορισμὸν των. Ἡ ἥρωικὴ ἄμυνά των ἔσωσε τὴν πόλιν καὶ οἱ ἐπίσης γενναῖοι Μπόερς ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ὑπεχώρησαν.

Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ νεαροῦ στρατιωτικοῦ σώματος καὶ ἰδίως ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἡ πίστις, μὲ τὴν ὁποίαν τοῦτο ἐξεπλήρωσε τὰ ἔργα του, ἐξετιμήθησαν δεόντως. Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκόσμησε τὸ στήθος ἐκάστου προσκόπου μὲ τιμητικὸν μετάλλιον.

Ἀπὸ τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐνεπνεύσθη ὁ Πάουελ ὀλόκληρον σύστημα ἀγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξεν εἰς εἰδικὰ βιβλία.

Ἡ ἐνεργητικότης, ἡ πειθαρχία, ἡ ἀγάπη τοῦ ὑπαίθρου, ἡ ὑγιεινὴ διαίτα, ἡ ἀπόκτησις πρακτικῶν γνώσεων, ἡ φιλαλληλία, ἡ μεγαλοφροσύνη, ἡ αὐτοθυσία, ὁ ἀλτρουϊσμός, τὰ ὁποῖα πάντα ἐπιδιώκει ν’ ἀναπτύξῃ ὁ προσκοπισμός, εἶναι ἀρεταὶ ὕψισται.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ θεσμοῦ τοῦ προσκοπισμοῦ ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Πλέον τῶν 700.000 ὑπελογίζοντο προπολεμικῶς οἱ πρόσκοποι ὅλου τοῦ κόσμου.

Καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας ἐπεξετάθη ὁ θεσμός ἀπὸ τοῦ 1910 μὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα· ἐσχάτως δὲ ἤρχισαν νὰ συνιστῶνται καὶ ἀνάλογα σώματα Ἑλληνίδων προσκόπων καὶ ὀδηγῶν. Ἦδη ὁ προσκοπισμός, τοῦ ὁποῖου ὕπατος ἀρχηγός εἶναι ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ὁ Α’, λαμβάνει καθ’ ἡμέραν ἀξιοπρόσεκτον ὄψησιν πρὸς τὸ καλύτερον.

X. Δημητρακόπουλος

1. Ἡ πρώτη ὀμάς ἐσχηματίσθη ἐν Ἀθήναις τὸν Μάρτιον τοῦ 1910 ὑπὸ τοῦ γυμναστοῦ Α. Λευκαδίτη.

Ο ΠΡΟΣΚΟΠΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Βοηθὸς τοῦ πνιγομένου.

“Ελα, Ἀλέξανδρε, νὰ παίξης μαζί μας· τοῦ ἐφώναξαν μερικοὶ συμμαθηταὶ του κατὰ τὴν ὥραν τῆς ψυχαγωγίας.

— Εἴμεθα πέντε καὶ μᾶς χρειάζεται ὁ ἕκτος νὰ παίξωμε «τὰ σκλαβάκια»· τί ἔχει νὰ γίνῃ σήμερα! προσέθεσεν ὁ Πέτρος Θεοφιλίτης, ὁ ὁποῖος ἠγάπα τὰ παιγνίδια περισσότερο ἀπὸ τὰ μαθήματα καὶ τὰ γλυκίσματα ἀκόμη.

— Ὅχι, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος· ἐδανείσθην ἀπὸ τὸ γραφεῖον τῆς ομάδος μου τῶν προσκόπων ἓν βιβλίον ὑγιεινῆς καὶ πρέπει νὰ τὸ ἀναγνώσω ἐγκαίρως, διὰ νὰ τὸ ἐπιστρέψω.

— ὦ! Τὸ ἤξερα ἐγώ! Εἶσαι «ξυλόσοφος» πρόσκοπος καὶ δὲν μᾶς καταδέχεσαι! εἶπεν ὁ Θεοφιλίτης καὶ ἔκαμεν ἓνα μορφασμὸν περιφρονήσεως καὶ ἀγανακτήσεως.

Ἡ γενναιοφροσύνη τοῦ προσκόπου δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ν’ ἀπαντήσῃ οὔτε εἰς τὴν δηκτικὴν εἰρωνείαν τοῦ συμμαθητοῦ του οὔτε εἰς τὸν ὑβριστικὸν μορφασμὸν του. Πικραμμένος διὰ τὴν ἄδικον ἐπίθεσιν ἀπεκρίθη ξηρῶς:

— Πρέπει νὰ τὸ τελείωσω πρῶτα· ἔπειτα θὰ παίξω καὶ ἐγὼ μαζί σας.

— Μᾶς ὑποχρέωσες κ. «ξυλόσοφε!..».

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔμεινε μόνος, ἐκάθισε εἰς μίαν ἄκραν τῆς ἀμανδρώτου ἀπεράντου αὐλῆς τοῦ σχολείου καὶ ἤρχισε ν’ ἀναγνώσκῃ μὲ προσοχὴν τὴν συνέχειαν τοῦ βιβλίου. Ἡ ἀνάγνωσις τὸν ἀπερρόφησεν ἐντὸς ὀλίγου τόσον, ὥστε, ἐνῶ γύρω του ἐβασίλευεν ἡ μεγαλυτέρα θορυβώδης χαρὰ, αὐτὸς δὲν ἤκουεν οὔτε τὰς φωνὰς οὔτε τὰ γέλια τῶν συμμαθητῶν του, ὡς ἂν ἐπεκράτει ἀπόλυτος ἡσυχία.

...Ἡ Ὑγιεινὴ—ἀνεγίνωσκεν—εἶναι μία ἐπιστήμη τόσον πολῦτιμος. Μὲ αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ διατηροῦν τὸ πρῶτον ἀγαθόν, τὴν ὑγείαν. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει, δύναται νὰ φανῇ χρήσιμος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· δύναται καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των νὰ σώσῃ...

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κεφα-

λαίου, ἠγέρθη καὶ διηυθύνετο πρὸς τοὺς συμμαθητάς του. Ἐβάδιζε μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εὐχαριστημένος δι' ὅσα ἔμαθε, καὶ ἀνέπνεε μὲ ἐλεύθερον στήθος τὸν καθαρὸν ἀέρα τῆς ἐξοχῆς. Ἐξαφνα τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς τῶν μαθητῶν διεδέχθησαν φωναὶ ἀγωνίας. Ἐτρεξε τώρα ταχύς· εὗρεν ὄλους τοὺς συμμαθητάς του κατατρομαγμένους νὰ παρατηροῦν εἰς τὸν μικρὸν ποταμὸν, ποὺ ἐκύλιε τὰ νερά του ὄχι μακρὰν τοῦ σχολείου.

— Πέτρο, καημένε Πέτρο! ἐφώναζον οἱ μαθηταί, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ τελειώσουν τὴν σκέψιν των.

— Τί τρέχει; Τί σᾶς συμβαίνει; Ἠρώτησε τραυλίζων ὁ Ἀλέξανδρος.

— Νά, ἐπνίγη ὁ Πέτρος Θεοφιλίτης! ἀπήντησε μὲ δισταγμὸν κάποιος μαθητής.

Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, πλησίον τοῦ σχολείου τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἦτο πολὺ βαθύ. Ὁ Θεοφιλίτης ἔσκυψεν εἰς τὴν ὄχθη νὰ κόψη ἓν σπάνιον ὠραῖον ἄνθος, ποὺ ἦτο φυτρωμένον ἐκεῖ, ἔχασε τὴν ἰσορροπίαν του καὶ εὐρέθη εἰς τὸν ποταμὸν· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώριζε νὰ κολυμβᾷ, ταχέως ἐχάθη μέσα εἰς τὰ νερά.

Ὁ Πέτρος Θεοφιλίτης ἦτο εἷς πολὺ ζωηρὸς μαθητής, ἀλλὰ ἐπιμελής καὶ πρὸς ὄλους τοὺς συμμαθητάς του ἐφέρετο μὲ εὐγένειαν· ἐν τούτοις ἐν μαῦρον νέφος ἐσκίαζε τὴν κατὰ τὰ ἄλλα καλὴν διαγωγὴν του. Ἐδείκνυεν ἀνεξήγητον ἐχθρότητα πρὸς τὸν πρόσκοπον Ἀλέξανδρον· δὲν ἄφινεν εὐκαιρίαν νὰ μὴ ἐκχύση ἐναντίον του τὸ δηλητήριον τῆς γλώσσης του. Ἄς ἀφήσωμεν τὰς ἄλλας συνεχεῖς ὑβρεῖς του καὶ τὰ πειράγματα καὶ ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὴν τελευταίαν εἰρωνεῖαν του καὶ τὸν ὑβριστικὸν μορφασμὸν του πρὸς τὸν ἀτυχῆ Ἀλέξανδρον ποὺ εἶδομεν μόνοι μας, διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν ἄδικον συμπεριφορὰν του.

Ματαίως ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ νουθεσίας καὶ μὲ τιμωρίας ἀκόμη προσεπάθησε νὰ τὸν διορθώσῃ. Ἦτο ἀδύνατον· μετὰ μικρὰν ἀνάπαυλαν πάλιν τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Φαίνεται ὅτι τὸν ἠνώχλει ἡ μεγάλη φιλομάθεια τοῦ προσκόπου καὶ τὸ γενναῖόν του φρόνημα. Καὶ ὅμως τὰ δύο αὐτὰ προτερήματα τοῦ Ἀλεξάνδρου πόσον ἦσαν ἄξια προσοχῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνῶ ἔναυλοι* ἦσαν οἱ πικροὶ λόγοι τοῦ Πέτρου, τὰ ἐλησμόνησεν ὅλα· μόνον ἡ σωτηρία τοῦ Θεοφιλίτου ἀπασχόλει τὸν νοῦν του. Εὐτυχῶς ἐγνώριζεν ὡς πρόσκοπος νὰ

κολυμβᾶ καλῶς. Ἐπέταξε λοιπὸν τὸ σακκάκι του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν· ἐκολύμβησεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διέκρινε κάτω εἰς τὴν ἄμμον τὸ σῶμα τοῦ Πέτρου, τὸν ἔπιασε μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ κολυμβῶν μετὰ κόπου μὲ τὴν ἄλλην κατῶρ-

θωσε νά ἐπανεέλθη εἰς τὴν ὄχθην· τὸν ἀνέβασεν ἔπειτα ἐπάνω, ὅπου καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ γυμνὸν ἔδαφος.

“Ὅλοι ἔτρεξαν γύρω ἀπὸ τὸν Θεοφιλίτην· πρῶτος ἦλθε καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἔσπευεν ἀπὸ τὸν μικρὸν λόφον, ὅπου εἶχεν ἀνεβῆ διὰ νά παρακολουθήσῃ καὶ τοὺς ἐκεῖ παίζοντας μαθητάς. Ἀλλὰ ὁ Πέτρος οὔτε ἐκινεῖτο οὔτε ἀνέπνεε πλέον.

Πέθανε! Εἶπεν εἰς μαθητῆς· νά εἰδοποιήσωμε τοὺς γονεῖς του.

— Εἶναι λάθος· λέγει ὁ γέρων διδάσκαλος. Πρέπει νά περιποιηθῶμεν τὸν καημένον τὸν Πέτρον, ἴσως δὲν εἶναι ἀποθαμμένος. Τρέξε ἐσύ, Ἀγησίλαε, νά εἰδοποιήσῃς τὸν ἰατρόν, καὶ σύ, Θεωδωράκη, τοὺς γονεῖς του.

Καὶ μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν ἔσκυψε νά προσφέρῃ τὴν βοήθειάν του εἰς τὸν δυστυχῆ μαθητήν.

Περίθαλψις τοῦ πνιγμένου.

“Ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τώρα ἐνεθυμήθη τὴν διαγωγὴν τοῦ Θεοφιλίτη· εἰς τὸν νοῦν του ἐκυριάρχει ἤδη ἀπολύτως μία μόνον ἄλλη ιδέα, πῶς νά σώσῃ τὸν πνιγμένον. Ἡ ἀπελπιστικὴ κατάστασις τοῦ Πέτρου δὲν τὸν ἔκαμε νά χάσῃ τὰς ἐλπίδας καὶ τὸ θάρρος του. Τουναντίον ἡ ψυχραιμία τοῦ γέροντος διδασκάλου των καὶ ἡ συναίσθησις ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ ἑνὸς συμμαθητοῦ του, ἑνὸς ἀνθρώπου τέλος πάντων, ἔστω καὶ ἐχθροῦ του, τοῦ ἔδωκαν νέαν δύναμιν.

Ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην του ὅ,τι εἶχεν ἀναγνώσει σχετικῶς εἰς τὸ πολύτιμον βιβλίον τῆς Ὑγιεινῆς, ὅ,τι εἶχε διδαχθῆ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ομάδος του καὶ ὅ,τι εἶχεν ἴδει εἰς παρόμοιον δυστύχημα τὸ περασμένον θέρος εἰς τὴν κατασκήνωσιν τῶν προσκόπων.

— Κύριε, εἶπεν εἰς τὸν διδάσκαλον, σὰς παρακαλῶ σηκωθῆτε σεῖς καὶ ἀφήσετε ἐμέ νά κάνω σάν πρόσκοπος τὸ χρέος μου· ἕως ὅτου ἔρθῃ ὁ γιατρός, ἐγὼ θά ἐφαρμόσω ὅ,τι παραγγέλλει ἡ Ὑγιεινή.

Ὁ γέρων διδάσκαλος γνωρίζων τὴν εὐφυΐαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἰκανότητά του τὸ ἐπέτρεψεν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἤρχισεν ἀμέσως σύντονον ἰατρικὴν περί-

θαλψιν. Πρῶτον ἔβαλε τὸν πνιγμένον μὲ τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω, διὰ νὰ κενωθῇ ὁ στόμαχος ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀντικατέστησε τὰ βρεγμένα ροῦχα μὲ στεγνὰ καὶ ζεστὰ καὶ πότε ἐθέρμαινε τὸ παγωμένον σῶμα μὲ ἐντριβάς, πότε μετεχειρίζετο τὸν ἕνα τρόπον καὶ πότε τὸν ἄλλον, διὰ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ πνιγμένου. Εἰς μάτην ὁ Θεοφιλίτης παρέμενε ἀκίνητος καὶ παγωμένος. Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ προστρέξει, καὶ οἱ μαθηταὶ ἐκίνουν μὲ δισταγμὸν τὴν κεφαλὴν.

— Ἐμεινε πολλὴν ὥραν εἰς τὸ νερόν ἔλεγον. Εἶναι χαμένος, ἄδικος κόπος!

Ἀδιάφορον! Ἀπήντησεν ὁ πρόσκοπος. Ἐπανέφεραν εἰς τὴν ζωὴν πρόσωπα, τὰ ὅποια παρέμειναν εἰς τὸ νερόν μίαν καὶ πλεον ὥραν. Ὡ, δὲν ἀποθαρρύνομαι!

— Εὖγε, παιδί μου! Εἶπεν ὁ γέρον διδάσκαλος. Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ χάνῃ τὸ θάρρος του.

Ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ ὁ ἰατρός δὲν ἐφαίνετο. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθει τὰς περιποιήσεις του ἀλλάσων κάθε τόσον τρόπον θεραπείας. Ὁ γέρον διδάσκαλος μὲ καταφανῆ συγκίνησιν παρηκλούθει τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειαν τοῦ νεαροῦ προσκόπου ὅτι γονεῖς τοῦ Πέτρου, οἱ ὅποιοι πρὸ ἄρκετοῦ χρόνου εἶχον φθάσει, μόλις καὶ μετὰ βίας συνεκράτουν τοὺς λυγμοὺς των.

Ὁ πρόσκοπος μὲ τὰ δάκρυα τώρα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, διότι αἱ ἐλπίδες του ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξησθένουν, ἐσυνέχισε τὸ ἐπιμοχθον* ἔργον του. Ἐνεθυμεῖτο ὅτι εἶχε ἀναγνώσει, ὅτι πνιγμένοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν ζωὴν μετὰ φροντίδας ἐξ ὠρῶν, εἰς τὸ φαινόμενον μάλιστα ἀνωφελεῖς, καὶ αὐτὸ τοῦ ἔδιδε τὸ ὕστατον θάρρος.

Τέλος μετὰ μακρὰς προσπάθειας, ὅταν ἐπλησίαζε τὸ στόμα του εἰς τὸ στόμα τοῦ ὑβριστοῦ του, διὰ νὰ φυσῆσῃ ἐκεῖ μέσα ὀλίγον ἀέρα νὰ προκαλέσῃ ἀναπνοὴν, ἤσθάνθη μίαν ἐλαφρὰν πνοὴν νὰ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἰδικὴν του. Εἰς ἐλαφρὸς παλμὸς ἀνετάρασσε τὸ στήθος τοῦ δυστυχοῦς παιδίου.

— Ζῆ! Ἐφώναξεν ἑξαλλος* ἀπὸ χαρὰν ὁ Ἀλέξανδρος. Πέτρο! Πέτρο! Καὶ τὸν ἐφίλησε τρυφερῶς εἰς τὸ μέτωπον.

— Παιδί μου, νά ζήσης καί νά προκόψης! Ἐκούσθη συγχρόνως ἀπό τά δύο στόματα τῶν γονέων, ἐνῶ τέσσαρες χεῖρες ἔξετείνοντο εἰς ἐναγκαλισμόν τοῦ προσκόπου καί ἄλλαι δύο τοῦ γέροντος διδασκάλου.

— Δώστε μου γρήγορα ἕνα ζεστό, πολὺ ζεστό, ποτό· εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος.

Τοῦ ἔφεραν ἐν κύπελλον τεῖτου· ἔχυσε μὲ προσοχὴν κατ' ἀραιὰ διαστήματα ἀπὸ μίαν μικρὴν κουταλιὰν εἰς τὸ στόμα τοῦ Πέτρου. Ὁ νεαρὸς πιγμένος ἀνεζωογονήθη. Ἦνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, ἀναστέναξε βαθέως καί παρετήρησε τὸν Ἀλέξανδρον. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνήρχετο. Δάκρυα ἤρχισαν νὰ βρέχουν τὸ πρόσωπόν του. Πικρὰ δάκρυα μετανοίας! Θερμὰ δάκρυα συγγνώμης.

Ὁ γιατρός, ὁ γιατρός! Ἐφώναξαν ἔξαφνα γύρω ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον.

Ὁ ἰατρός ἔλειπεν εἰς γειτονικὸν χωρίον, διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ ἕνα ἀσθενῆ του, ὅπου καί τὸν ἀνεζήτησαν. Ἔσπευσε λοιπὸν νὰ ἐπανέλθῃ, διὰ νὰ σώσῃ τὸν Θεοφιλίτην. Τὸν ἐξήτασε ἀμέσως καί τὸν εὔρε πολὺ καλά. Παρεκάλεσεν ἔπειτα νὰ τοῦ διηγηθοῦν τί συνέβη. Ἀφοῦ ἤκουσε ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ προσκόπου καί τὴν ἔσφιξε τρυφερώτατα.

— Παιδί μου, τοῦ εἶπεν, ἔσωσες τὴν ζωὴν τοῦ συμμαθητοῦ σου. Ἐγὼ ἦλθα πολὺ ἀργά, ἀλλὰ σὺ ἔκαμες, ὅ,τι θὰ ἔκαμνα καί ἐγὼ ὁ ἴδιος. Σὲ συχαίρω...

— Καί αὐτὸς ὁ συμμαθητὴς του ἦτο ὑβριστὴς του, ἦτο ἐχθρὸς του· εἶπεν ὁ γέρον διδάσκαλος κατάπληκτος ἀπὸ θαυμασμόν διὰ τὴν ἔσοχον συμπεριφορὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

— Ἀ, αὐτό, εἶπεν ὁ ἰατρός, εἶναι ἀκόμη γενναιότερον· φαίνεται ὅτι ὁ πρόσκοπός μας εἶναι ἀνώτερος ἀνθρώπος, πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους! Καί ἔσκυψε καί ἐφίλησε τὸν μικρόν.

— Εὔγε, παιδί μου!

Δυὸ διαμαντάκια ἐκύλυσαν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Ἀλεξάνδρου. Προσπαθεῖ νὰ τὰ κρύψῃ μὲ τὸ χαμόγελον, λέγων:

— Δὲν ἔκαμα καί σπουδαῖα πράγματα, διὰ νὰ ἀξίζω τόσους ἐπαίνους. Ἀπλῶς ἔκανα τὸ καθήκόν μου!

N. A. Κοντόπουλος

ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΦΕΡΝΟΥΝ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ

Μικρά μικρά κουκκιά της ἄμμου,
μικρές νεροῦ σταλαγματιές,
κάμνουν τὴ γῆ μας ἐδῶ χάμου
μὲ τόσες θάλασσες πλατειές.

Μικρὴ μικρὴ λογιέται μόνο
κάθε στιγμή προσωρινή,
μὰ τὸν αἰώνιο τὸ χρόνο
στιγμές τὸν κάνουν νὰ γενῆ.

Μικρὴ μικρὴ κάθε ἀδικία
καὶ σφάλμα καὶ παρακοή,
μ' αὐτὰ γεννοῦν τὴν ἄμαρτία
καὶ κάμνουν κόλασι τὴ γῆ.

Μικρὴ μικρὴ κι ἡ καλωσύνη
κι ἡ ἀρετὴ τοῦ καθενός,
κάμνουν τὸν κόσμο αὐτὸ νὰ γίνῃ
παράδεισος ἀληθινός.

« Διάπλασις τῶν Παίδων » 1899

Γ. Βιζυηνός

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

“Ολοι μας γνωριζόμαστε από ανήλικα παιδιά,
μέ τὸ μικρὸ του τ’ ὄνομα ἕνας τὸν ἄλλο κράζει,
στά μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλωμε κλειδιά,
ξέρει καθένας σι’ ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζη.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζομε νερά
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζομε καθεὶς μέ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ’ ὅλο τὸ χωριό, γιὰ σ’ ὅλο εἶναι λιακάδα.

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; “Ολοι θλιβεροί, κι ἀπ’ τὸ καμπαναριό
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἢ καλωσύνη ἀνοῖ
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρύπα
κι ὅποιος περάση κι ὅποιος μπῆ, γιορτῆ, καθημερινή,
θὰ βρῆ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῆ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ’ τὶς ἐγνοίες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικροὺς,
μὲς στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρίλη,
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτές στὸ χαμομήλι...

Ε'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝ ΑΥΤΗ, ΖΩΗΝ

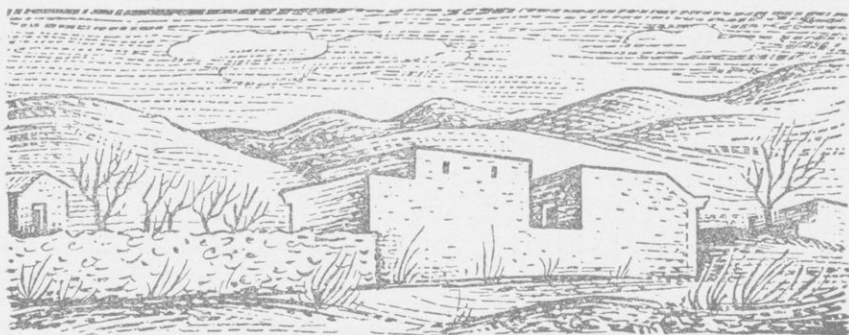

Στή γαλανή πατρίδα μου ἔχει εὐωδιά και χάρι
τὸ ταπεινότερο δέντρο, τὸ πὸ φτωχὸ χορτάρι.

Γ. Δροσίνης

Ο ΑΤΤΙΚΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

“Όταν λέγωμεν περί ενός τόπου ότι έχει ωραϊόν ούρανόν, έννοοῦμεν κυρίως ότι έχει ωραϊάν ἀτμόσφαιραν. [Μήπως ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι παντοῦ ὁ ἴδιος; Ἡ ἴδια ἄπειρος ἔκτασις, ὁ ἴδιος ἥλιος, ἡ ἴδια σελήνη, οἱ ἴδιοι ἀστέρες; Ἄλλ’ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ βλέπωμεν κατὰ τόπους διαφορετικά, δηλαδὴ μὲ περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν λαμπρότητα, εἶναι ἡ ποιότης τῆς ἀτμοσφαίρας.” Ὡ, τῆς διαυγείας, ὦ, τῆς λεπτότητος, ὦ, τῆς καθαρότητος τῆς ἀθηναϊκῆς ἀτμοσφαίρας! Πόσον λαμπρὸς εἶναι ὁ οὐράνιος θόλος, τὸν ὁποῖον σχηματίζει ἄνωθέν μας; Πόσον γλυκύ, πόσον ὄνειρώδες εἶναι τὸ κυανοῦν τοῦ χρώμα! Μὲ ποίαν μεγαλοπρέπειαν λάμπει ἐπ’ αὐτοῦ ὁ ἥλιος! Μὲ ποίαν ἰαρότητα ἐκτοξεύει τὰς μελιχράς τῆς ἀκτίνας ἡ σελήνη! Πόσον ζωηρὰ εἶναι ἡ μαρμαρυγὴ τῶν ἀστέρων! Ἄλλὰ καὶ τὰ γῆνα ἀντικείμενα πόσον ἐξωραϊζοῦνται διὰ τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἀτμοσφαίρας!

Πόσον δὲ φαίνονται ὅλα καθαρὰ, εὐκρινῆ, ωραῖα, ἀρμονικά, φωτεινά, ἐορτάσιμα! Ποίαν χάριν ἔχουν αἱ καμπύλαι τῶν βουνῶν, αἱ διαγραφόμεναι ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος! Πόσον ωραῖα καὶ ποικίλα εἶναι τὰ χρώματα ποῦ ἐνδύεται κάθε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λούει ἡ μάγος αὐτῆ ἀτμόσφαιρα! Ἴδέτε τὸν τραχὺν καὶ γυμνὸν ἐκεῖνον τοῖχον· Ἴδέτε τὸν πετρώδη καὶ ἄμορφον ἐκεῖνον λοφίσκον· Ἴδέτε τὸ χέρσον καὶ κονιορτώδες αὐτὸ τεμάχιον τοῦ ἐδάφους· Ἴδέτε τὸ ἰσχνὸν καὶ ἀσθενικὸν αὐτὸ δενδρύλλιον. Πῶς ἐξιδανικεῦνται ὅλα τὰ ἄψυχα καὶ ἔμψυχα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας.

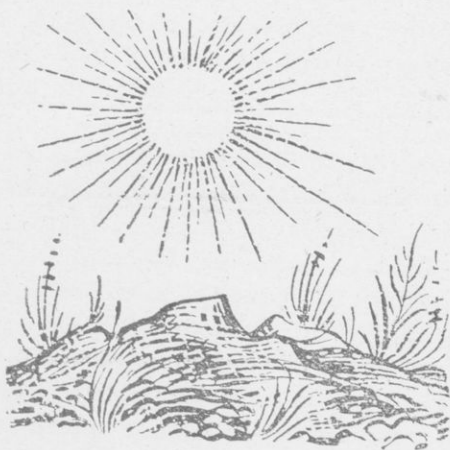
Εἰς τὸ φῶς αὐτὸ τὸ λαμπρὸν, νομίζετε ὅτι εἶναι πλασμένα ἀπὸ τὴν πολυτιμότεραν ὕλην, ὅτι εἶναι στολισμένα μὲ σαπφείρους καὶ μὲ ἀδάμαντας, ὅτι εἶναι σκεπασμένα μὲ κόνιν χρυσοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ μαγεία ἐνὸς οἰουδήποτε ἀθηναϊκοῦ τοπίου, καὶ τοῦ ἀπλουστέρου, ὑπὸ ἔποψιν γραμμῶν, διότι κυρίως εἶναι μαγεία χρωμάτων.

Καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖνη ἡ ξηρότης, τὴν ὁποίαν ἐθεωρήσαμεν ὡς ἔλλειψιν τῆς ἀττικῆς φύσεως, εἶναι ὁ κύριος παράγων τῆς θαυμασίας αὐτῆς ἀτμοσφαιρας, τοῦ ἀπαραμίλλου αὐτοῦ οὐρανοῦ, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν θ' ἀπαντήση κανεὶς εὐκόλα εἰς ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου· Ἰδοῦ, ὅλον τὸ θέλγητρον, ὅλη ἡ γοητεία τῆς ἀθηναϊκῆς φύσεως. Ἄν τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν ἦτο διαφορετικόν, ἂν εἶχε ἄφθονα νερὰ καὶ ἄφθονον φυτεῖαν, ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν θά ἦτο τόσοσ ὠραία. Τότε οἱ ἀτμοὶ θά τῆς ὠλιγόστευαν τὴν διαφάνειαν καὶ τὴν καθαρότητα καὶ θά ἦτο μία ἀτμόσφαιρα μᾶλλον ὑγρὰ καὶ ὀμιχλώδης καὶ οὔτε ὁ ἥλιος θ' ἀκτινοβολοῦσε δι' αὐτῆς μὲ τόσοσ μαγειαν οὔτε τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ θά ἦτο τόσοσ γλυκὺ οὔτε τόσοσ λαμπρῶς ἐξωραϊσμένη ἡ ὄψις τῆς ἀττικῆς γῆς.

Ἡ ἀθηναϊκὴ φύσις γύρω μας θά ἀπέκτα ἄλλας καλλονάς, ἀλλὰ θά ἔχανε τὸν ὠραῖον αὐτὸν χρωματισμόν, τὸν ὁποῖον θαυμάζομεν σήμερον, εἰς πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός.

« Διάπλασις τῶν Παίδων » 1899

Γρηγ. Ξενόπουλος

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

“Ηλιε, καλὲ πατέρα, βασιλιᾶ,
πού μέσ’ ἀπ’ τὸν ἀπέραντο αἰθέρα
στέλνεις στὴ γῆ χρυσόφτερα φιλιᾶ,
πού δίνεις τὴ ζωὴ καὶ τὴ ἡμέρα
μεγάλε, ἀστραφτερὲ καὶ δυνατέ,
καλοὺς—κακοὺς ἢ λαύρα σου θερμαίνει,
καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ φῶς σου νικηταὶ καὶ νικημένοι.

Κανένα δὲν ἀδίκησες ποτέ
μέσα στὴν ἄπειρή σου καλωσύνη,
καλὲ καὶ ἐκλεκτὲ καὶ δοξαστέ·
κάνεις καὶ στὸν κακὸ ἔλεημοσύνη,
γιατί κι ἐκεῖνος κάποτε μπορεῖ
μὲ δάκρυα τὸ κρῖμά του νὰ πλύνη,
καὶ τότε τὴν παρηγοριᾶ νὰ βρῆ καὶ τὴ γαλήνη.

Μὰ στὸν ἀδικημένο, τὸ φτωχό,
στὸν ἄρρωστο, στὸ δοῦλο καὶ στὸν ξένο,
γιὰ δῶρο ἀτίμητο καὶ μοναχό
δίνεις τὸ φῶς τὸ τρισευλογημένο·
Κι ὅταν βαθεῖα μέσα στὴ φυλακὴ
καμμιά ψυχὴ διψᾷ φωτὸς ἀχτίδα
μπαίνεις κρυφὰ καὶ φέρνεις μυστικὴ καλὴν ἐλπίδα.

“Ὅταν ἡ ροδοδάκτυλη αὐγὴ
πάρῃ καὶ ζέψῃ τ’ ἄτια τὰ χιονᾶτα
στὸ πορφυρένιο ἀμάξι τῆς καὶ βγῆ,
γιὰ νὰ σ’ ἀνοίξῃ τὴν οὐράνια στράτα,

μαζεύει τ' ἄστρα ἢ νύχτα βιαστική,
 ἢ μάννα τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ θανάτου,
 καὶ ρίχνεται μὲ φόβο ὀρμητικὴ στὸν Ἕδα κάτου.

Τότε προβάλλεις, Ἥλιε βασιλιᾶ,
 γεμίζει ἡ δόξα τὸν κόσμον πέρα,
 καὶ φαίνεται, πῶς βάζεις πυρκαϊὰ
 στὸν οὐρανό, τὸ γέρο σου πατέρα.
 Τότε κι ὁ κόσμος σὲ δοξολογεῖ,
 λαχταριστὴ σὲ χαιρετᾷ ἢ πλάσι,
 πουλιά, λουλούδια, θάλασσα καὶ γῆ, λίμνες καὶ δάση!

Κι ὅταν ψηλὰ τ' ἀμάξι σου ἀνεβῆ
 στὰ μεσουράνια, στ' ἄπαρτα παλάτια,
 χτυπᾷς καὶ τιμωρεῖς τὸν ἀσεβῆ,
 ὅπου τολμήσει νὰ σὲ ἰδῆ στὰ μάτια.
 Τότε κι ἐσύ θεὸς τρισφωτεινός,
 ὀλόλαμπρος ἀστράφτεις ὠργισμένος
 καὶ μένει εὐθύς ὁ δόλιος ταπεινὸς καὶ τυφλωμένος!

Μὰ στὸ βασίλειμα καὶ σὺ θὰ ῥθῆς,
 κανεὶς δὲν μπόρεῖ νὰ σὲ βαστήξῃ,
 μέσα στὴ θάλασσα θ' ἀφανισθῆς,
 ὁ ὠκεανὸς τὰ κάλλη σου θὰ πνίξῃ.
 Καὶ κάνει ὁ νοῦς μιὰ σκέψι ἀληθινή,
 πῶς ἔχει τέλος κάθε βασιλεία,
 καὶ πῶς περνοῦν καὶ δόξα φωτεινὴ καὶ μεγαλεῖα!

Μὰ δὲν ἀπέθανες, γιατί οἱ θεοὶ
 δὲ σβηθοῦν, δὲ χάνονται σάν τοὺς ἀνθρώπους·
 αὔριο θὰ φέρῃς πάλι τὴ ζωὴ
 στὴ γῆ, στὴ θάλασσα, στοὺς ἴδιους τόπους.
 Κι ὅσο τὰ χεῖλια μου ἔχουν τὴ μιλιὰ,
 θὰ τραγουδῆ ἢ καρδιά μου κάθε μέρα:
 «Χαῖρε, θεέ, ἀφέντη, βασιλιᾶ, χαῖρε, πατέρα».

Περιοδικὸν «Ἑστία»

Κ. Μάνος

Π Ρ Ω Τ Ο Β Ρ Ο Χ Ι

Τὸ καλοκαίρι ἔχει τις χάρες του,
ποιὸς τις ἀρνιέται, ποιὸς λέγει τ' ὄχι ;
μὰ κάποιες χάρες ἔχει ξέχωρες
τοῦ Ἀι· Δημητριοῦ τὸ πρωτοβρόχι.

Τὰ πεῦκα, ἀπ' τις βροχὲς δροσόλουστα,
μοσκοβολοῦν σὰ θυμιατήρια,
νερὸ γεμᾶτα τὰ χλωράγκαθα
γίνονται τῶν πουλιῶν ποτήρια.

Ὁ πλάτανος, ποῦ ἀνεμοδέρνεται
γυμνὸς καὶ ξέφυλλος, ἀντρεϊεύει·
τοὺς κλώνους ἔχει ἐλαφοκέρατα
καὶ μὲ τ' ἀερικὰ παλαίβει.

Τ' ὄριμο κούμαρο ὀλοκόκκινο
τὰ πράσινα κλαδιὰ ματώνει·
χρυσὴ ἢ σταρήθρα σὰ μεσούρανα
χορταίνει φῶς καὶ ξεφαντώνει.

Τῶν θυμαριῶν τὰ ξεροκλώναρα
πρώιμα πρασινοφυλλιάζουν,
καὶ τὴ σοδιὰ ἀπ' τις ἀποθήκες τους
βρεμένη τὰ μυρμήγκια λιάζουν.

Στὸ κυπαρίσσι κάθε ἀπόβραδο,
ποῦ τὸ 'χουν πύργο καὶ παλάτι,
φωνάζουν οἱ σπουργίτες, τρώγονται,
ποιὸς νὰ βρῆ πιὸ ζεστὸ κρεββάτι.

Καὶ μὲ ξυπνᾶ κάθε ξημέρωμα,
σὰ μακρυνοῦ βοσκοῦ φλογέρα,
κάτω ἀπ' τὸ σφαλιστὸ παράθυρο
τοῦ καλογιάννου ἢ καλημέρα.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΕΩΣ

Κούκκου - κούκκου - κούκκου !

Ίδου· ἔν προνομιούχον πλάσμα τοῦ Θεοῦ· κορφολογεῖ τὴν ἀνοιξιν τὸ τραγούδι, δίχως νὰ τὸν βαρύνῃ καμμία πεζὴ ὑποχρέωσις. Ἀκόμη καὶ τὰ αὐγά του, ἄλλοι τὰ κλώθουν, τὰ ξεκλώθουν, βγάζουν τὰ πουλιά τους, τὰ τρέφουν, τὰ ποτίζουν, τὰ μεγαλώνουν.

Μόνος ὁ κούκκος πετᾷ τὰ αὐγά του εἰς τὰς φωλεὰς τῶν ἄλλων πτηνῶν καὶ ἀφήνει εἰς αὐτὰ τὴν φροντίδα διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἡ λαϊκὴ φαντασία, ἡ ὁποία ἀφορμὴν θέλει διὰ νὰ πλάσῃ ἀτελειώτους ἱστορίας, ἔγραψε εἰς δόξαν τοῦ κούκκου ἓνα ὀλόκληρον χάρτην προνομίων. Πρῶτα - πρῶτα ἀδύνατον νὰ πείσετε χωρικὸν ὅτι δὲν ταξιδεύει ἐφιππος. Τὸ ἄλογόν του εἶναι ἓνα μεγάλο ἄσπρο πουλί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι γνωστὸν μὲ ἄλλο ὄνομα, παρὰ ὡς «κουκκάλογο».

Τὸν Μάρτιον ἔρχεται εἰς τὰ μέρη μας ὀλίγας ἡμέρας ἔνω-ρίτερον ἀπὸ τὸν κούκκον· καὶ ἡ παράδοσις λέγει ὅτι τὸ στέλλει ὁ κύριός του, ὁ κούκκος, διὰ νὰ ἐξετάσῃ, ἂν ἦλθεν ἡ ἀνοιξιν εἰς τὰ βουνά. Τὸ «κουκκάλογο» περιπλανᾶται ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὰ πλάγια καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφει, διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν καβαλλάρην.

Ποτὲ ὁ κούκκος δὲν κάθηται ὅπου καὶ ὅπου, διὰ νὰ τραγουδήσῃ τὴν ἀνοιξιν. Ἐχει ὠρισμένους λόφους καὶ ὠρισμένα δένδρα, ἀκόμη καὶ ὠρισμένους κλάδους, κατὰ τοὺς χωρικούς. Εἰς ἓνα λόφον, ἀντικρὺ ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ἦτο ἓνας γηραλέος πρῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤρχιζε στερεοτύπως τὸ λάλημά του τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Κάποτε ὁ βοριάς ἔσπασε τὸν πρῖνον καὶ ἔκτοτε ὁ κούκκος δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λόφον, μολον-ὅτι γύρω του εἶναι καὶ ἄλλοι πρῖνοι.

Λέγουν ἀκόμη ὅτι εἶναι τόσοσ ὑπερήφανος, ὥστε μίαν φορὰν νὰ τὸν ἀποδοκιμάσουν εἰς ἓν μέρος, δὲν ἐπανέρχεται ποτὲ πλέον ἐκεῖ. Κάποιος γεωργὸς μοῦ ἔλεγεν ὅτι πλάγια ἀπὸ τὴν καλύβην του ἤρχετο χρόνια καὶ χρόνια ἓνας κούκκος καὶ τὸν «ἐχαιρέτιζε πρῶι· πρῶι». Ἀλλὰ μίαν φορὰν τὸν ἐπετροβόλησε καὶ ἔκτοτε δὲν ἐνεφανίσθη πλέον.

— Και διατί τόν έπετροβόλησες ; τόν ήρώτησα.

— Μοῦ «κόμπωνε» τά παιδιά μου.

Γενική πρόληψις ὑπάρχει ὅτι, ἅμα ἀκούσῃς τόν κοῦκκον πρῶι- πρῶι νηστικός, θά «κομπωθῆς», θά αἰσθανθῆς δηλαδή

εἰς τόν λαιμόν σου στενοχωρίαν, ἡ ὁποία θεωρεῖται κακόν προμήνυμα. Διά τόν λόγον αὐτόν καί οἱ χωρικοί καί οἱ κυνηγοί τήν ἄνοιξιν φροντίζουν νά μὴ ἀκούσουν τόν κοῦκκον νηστικοί.

Τόσον ἡ λαϊκή παράδοσις θεωρεῖ τόν κοῦκκον ὡς προνομι-

οὐχον πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ὥστε παραδέχεται ἀκόμη ὅτι ὁ Δημιουργὸς καὶ ἰδιαιτέραν τροφήν ἐδημιούργησε δι' αὐτόν. "Ἐν μικρὸν φυτόν, τὸ ὁποῖον φυτρώνει καὶ σταφυλιάζει τὸν Ἀπρίλιον, εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «σταφύλι τοῦ κούκκου».

— Μὰ εἶδατε νὰ τρώγῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σταφύλι ὁ κούκκος ; ἠρώτησα κάποτε ἓνα ποιμένα.

— Ἀκοῦς ! τὸν βλέπομεν... Μήπως τρώγει καὶ τίποτε ἄλλο ; Δύσκολον πρᾶγμα νὰ πείσης τὸν χωρικὸν ὅτι ὁ κούκκος εἶναι ἀδικαιολόγητος χασομέρης, ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν πουλιῶν.

Διὰ τὴν ἀτυχῆ τρυγὸνα, μάλιστα· αὐτὴ εἶναι «τεμπέλα». Δὲν ἐπιμελεῖται τὴν γένναν της, ὅπως πρέπει, ἀλλὰ στρώνει ὀλίγα ξυλάκια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἢ ὅλη φωλεὰ της.

— Μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους—ἔλεγον εἰς τὸν φιλόσοφον μυλωθρὸν τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος σχολιάζει τὰ κακῶς κείμενα εἰς τὸ βασιλείον τῶν ζώων—μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους κάμνει μίαν φωλεάν, κλώθει μόνη της τὰ αὐγά της καὶ τραγουδεῖ τὴν ἄνοιξιν.

— Δὲν σοῦ λέγω ὄχι. Καὶ αὐτὴ καὶ τὸ ἀηδόνι τραγουδοῦν, ἀλλὰ αὐτὰ πρέπει καὶ νὰ δουλεύουν...

— Καὶ ὁ κούκκος διατί νὰ μὴ δουλεύῃ ; ...

Διότι αὐτὸς φέρει τὴν ἄνοιξιν. Τὸ πᾶν εἶναι ποῖος θὰ κάμη τὴν ἀρχήν. Νὰ ἤξευρες πῶς πηδᾷ ἡ καρδιά μας, ὅταν τὸν ἀκούωμεν ἡμεῖς οἱ ἐργατικοί...

Ἐλήθεια τί εὐαγγέλιον καλωσύνης καιροῦ ! Ἀληθινὴ σάλπιγξ Θεοῦ εἶναι τὸ λάλημα τοῦ κούκκου εἰς τὰ μέρη μας ! Ἀνθρώποι μὲ βόδια, ἄλογα καὶ ἄροτρα χύνονται εἰς τὸν κάμπον καὶ ξεκλειδώνουν τὴν γῆν. Ἡ φωνὴ τοῦ κούκκου διακόπτει τὴν σιωπηλὴν ἔρημίαν εἰς τὸ τέλος περίπου τῆς παλαιᾶς συγκομιδῆς. Εἶναι ἡ ἐπαγγελία τῆς νέας ἐσοδείας τῶν ἀγρῶν· εἶναι ὁ μακρυνὸς ἦχος τῶν ποιμνίων, τὰ ὁποῖα ἔρχονται ἀπὸ τὰ χειμαδιά, τῶν προβάτων μὲ τοὺς γαλακτεροὺς μαστοὺς καὶ μὲ τὰ ἄφθονα μαλλιά.

« Τὰ ἀγρίμια καὶ τὰ ἡμερὰ
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

Ο ΚΟΥΚΚΟΣ

Βαθειά στο δάσος κελαδεῖ τὸ μαῦρο ὀλημερής,
πουλί δὲ βλέπεις πουθενά, πλὴν ὅσο προχωρεῖς
μέσ' ἀπ' τὰ σύδενδρα φωνή
σὲ θέλγει πάντα σιγανή,
κούκκου, κούκκου, κούκκου.

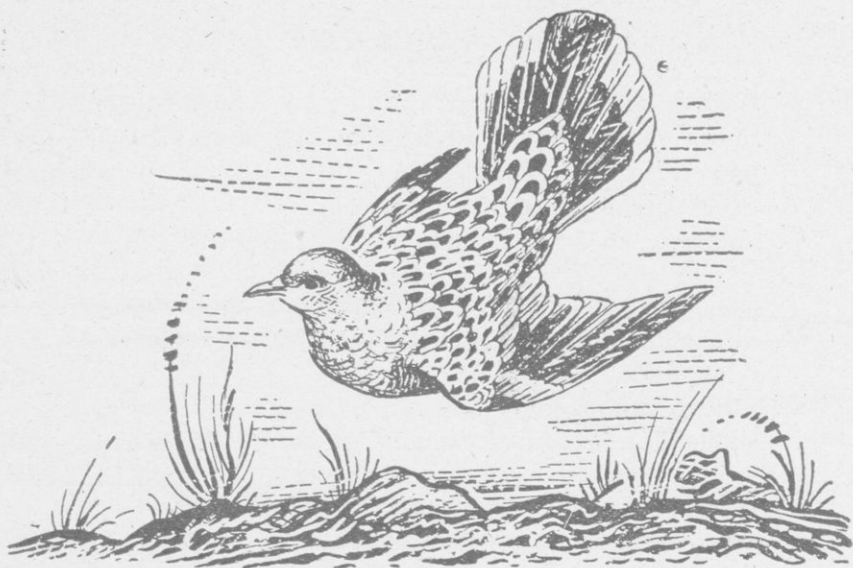
Τὰ δάση λάμπουν στὶς λοξές ἀκτίνες τῆς αὐγῆς,
κι ἡ αὔρα παίζει τίς βραδιές μετ' τὴ δροσιά τῆς γῆς·
ὅμως βράδυ καὶ πρωὶ
πάντοτ' ἀκούεται ἡ βοή
κούκκου, κούκκου, κούκκου.

Βαθειά κι ἀόρατη φωνή, λές κι εἶν' ἐξωτικό,
καὶ σὲ παλάτι προσκαλεῖ κρυφὸ κοῖ μαγικό,
ποῦ δὲν πατεῖ ποτὲ ψυχὴ,
πλὴν στ' ὄνειρο, κι ὅταν ἤχη
κούκκου, κούκκου, κούκκου.

Εἶναι τοῦ δάσους τὸ στοιχεῖο, ποῦ ψάλλει χαρωπὸ
τὴν ποίησι τῆς μοναξιάς στοῦ δάσους τὸ σκοπὸ·
γι' αὐτὸ εἶναι τόσο φυσικὴ
στὰ δάση τέτοια μουσικὴ,
κούκκου, κούκκου, κούκκου.

Ἡλίας Τανταλίδης

Η ΤΡΥΓΟΝΑ

Παράδοσις πανελληνίος σχεδόν. "Αμα σκοτωθῆ τὸ ταίρι της δὲν πίνει τὸ νερὸ γάργαρα, ἀλλὰ τὸ θολώνει πρῶτα.

Ἔσαύτως γενικὴ παράδοσις, τὴν ὁποίαν θὰ ἀπαντήσετε εἰς ὅλα τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς, εἶναι ὅτι μένει πλέον διὰ παντὸς χήρα.

Ὡς σύζυγος δὲν εἶναι τύπος καλῆς νοικοκυρᾶς. «Τεμπέλα σάν τὴν τρυγόνα» λένε οἱ χωρικοί. Ἡ φωλιά της εἶναι ὀλίγα φρύγανα κακοβαλμένα ἀπάνω στὸ δέντρο, ὥστε μερικοὶ λέγουν ὅτι βλέπεις τὸν οὐρανὸν ἀνάμεσα ἀπ' τὸ νοικοκυριὸ της καὶ ὅτι εἶναι νὰ παραξενεῦεται κανεὶς πῶς δὲν πέφτουν κάτω τ' αὐγά της.

Μεγάλῃ ἔγνοια της ὅμως ἡ δροσιά. Ἐννοεῖ νὰ διαλέξῃ δέντρο ποῦ νὰ μὴν τὴν ἀγγίξῃ ἡ ζέστη.

Ἄλλὰ τί κάνει ἐπὶ τελους; Λίγη φωλιά, λίγο λάλημα, λίγο κάμπο, λίγο βουνό, λίγη ζημιὰ καὶ λίγη ὠφέλεια στὰ σπαρτά. Τουλάχιστον ἐκεῖνος ὁ ἄλλος ὁ χασομέρης τοῦ λόγγου, ὁ κοῦκκος, χαίρεται τὴν τεμπελιά του. Δὲν ἐννοεῖ μισὰ πράγματα

Πετᾶ τ' αὐγά του στίς ξένες φωλιές κι ἄς βασανίζεται ὁ χαμᾶ-
λης λαὸς τῶν ἄλλων πουλιῶν νὰ τοῦ τὰ κλωσσέψη, νὰ τοῦ τὰ
βγάλη πουλιά, νὰ τοῦ τὰ θρέψη. Αὐτὸς θὰ πιάση τὸ πουρνάρι
καὶ θὰ τὸ γλεντήση. Καὶ ἅμα τὸ καῦμα ἀνεβῆ, ὥρα καλή, γιὰ
τὰ κρύα τὰ νερά.

Μὲ λίγα φρύγανα συγυρίζεται κι ἡ τρυγόνα, ἀλλὰ ποιὸς
εἶδε αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς μητρικῆς ἀγωνίας καὶ δὲν ἔκαμε τὸν
σταυρόν του ; Διαλέγει μέρος ἀπόγωνο, δυσκολοεύρετο ἀπὸ τὰ
φίδια καὶ τίς χελῶνες, ἀγκαθωτό, τουφωτό, μὲ γιρλάντα χαλι-
κιῶν, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιὰ τῆς τῆ μεγάλη ὁμοιότητά
τοῦ χρώματός των μὲ τὰ κεχρολίθια.

Τὸ κυνήγι ὅμως τῆς τρυγόνας εἶναι ἡ ἀνωτέρα κυνηγετικὴ
τέχνη. Ἐνῶ ἡ πέρδικα καὶ ἡ μπεκάτσα νομίζετε ὅτι κανονίζουν
τὸ πέταγμά των, ὡς νὰ προσπαθοῦν νὰ σοῦ κάμουν τὸν καλύ-
τερον στόχον, τὸ τρυγόνι καὶ τ' ἀγριοπερίστερο εἶναι βάσανο
τοῦ ματιοῦ, τοῦ ὑπολογισμοῦ, τῆς σβελτοσύνης, τῆς ψυχραιμίας.
Γι' αὐτὸ, ὅπως καὶ στ' ἀγριοπερίστερα, ἔτσι καὶ στὰ τρυγόνια
λογαριάζουν τρεῖς τουφεκιές γιὰ κάθε κομμάτι.

Λέγουν ὡσαύτως κυνηγοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ὅτι, ἂν πηγαί-
νετε στὸ δρόμο σας ἄοπλοι καὶ συναντήσετε τρυγόνα, εἶναι πι-
θανὸν νὰ περάσετε δίπλα τῆς χωρὶς νὰ σαλέψη. Ἄν ὅμως ἔχε-
τε ὄπλον καὶ ἐτοιμασθῆτε νὰ τουφεκίσετε, θὰ φύγη μόλις κινη-
θῆτε ὑποπτα.

Λέγουν ἀκόμη ὅτι τὸ τρυγόνι ἔχει φοβερὴ ἀντοχὴ στὴν πλη-
γῆ. Φεύγει μὲ τὸ κορμί του σπαρμένο σκάγια. Οἱ χωρικοὶ ὡς
τόσον, ἄγνωστον ἂν ἀπὸ ποιητικὴν διάθεσιν ἢ ἀπὸ μεγάλην
γνώσιν τῆς γυναικός, μεταχειρίζονται συχνὰ τὸ ὄνομα τοῦ που-
λιοῦ αὐτοῦ ὡς βαπτιστικόν.

« Τ' ἀγρίμια καὶ τὰ ἡμεῖρα
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφ. Γρανίτσας

Ο ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ

Με τὰ φτερά τὰ σταχτερά,
μὲ τὸ μικρὸ διάδημα
πετάει στὸν αἰθέρα·
μὲ ζωηρὸ καὶ λιγυρὸ
καὶ καθαρὸ κελάδημα
ξυπνᾷ τὴν ἀτμοσφαῖρα.

Σιγὰ - σιγὰ μὲ τὸ ρυθμὸ
ἀνέβη καὶ δὲν φαίνεται
μὲ φῶς περιχυμένο·
στὸν οὐρανὸ — τὸν γαλανὸ
ἀόρατο κυμαίνεται
τὸ τρισευτυχισμένο!

Ἄλλὰ γιατί τὰ παραιτεῖ
ἐξαίφνης τὰ οὐράνια,
καὶ γρήγορα ἐπιστρέφει
στὰ χαμηλὰ τὰ μέρη;
ἔχει φωλιά — κι ἔχει πουλιά,
κι ἀγαπημένο ταίρι.

Εἶναι καλὰ εἰς τὰ ψηλὰ
τὰ καθαρὰ κι ἀπόνηρα
τῶν οὐρανῶν στοιχεῖα·
ἀλλὰ στὴ γῆ εἶναι ἡ στοργή,
τ' ἀληθινὰ του ὄνειρα,
ἡ ὄλη του εὐτυχία!

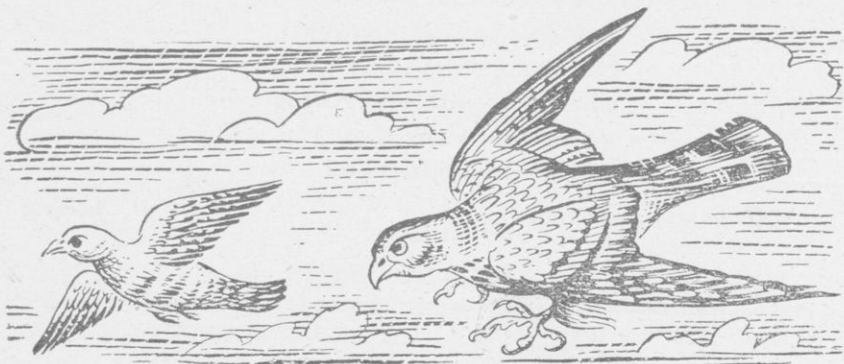
Μόνο γι' αὐτὰ τὰ διαλεχτὰ
σκορπίζει τραγουδάκια του
στὸν Πλάστη ἀπ' τὴν καρδιά του·
κι ἀφοῦ τὰ πῆ σὰν ἀστραπὴ
μαζεῦει τὰ φτεράκια του
καὶ στρέφει στὴ φωλιά του.

Πῶς ἀγαπῶ κάθε σκοπὸ
 ποὺ ψάλλεις μὲ κατάνυξι,
 ξανθὸ κορυδαλλάκι!
 εὐλογητὸς—ἄς εἶν' Αὐτὸς
 ποὺ στόλισε τὴν ἄνοιξι
 μὲ σὰν ἐσέ, ψαλτάκι!

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γ. Βιζυηδὸς

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν ένα φθινοπωρινό απόγευμα. Καθόμαστε με δυο φίλους μου, πού 'χαν έλθει στο έξοχικό μου, για να μ' έπισκεφθοῦν, στὸν έξώστη τοῦ πύργου καὶ κοίταζα τὸν ἀπέραντο θεσσαλικὸ κάμπο. Ὁ Πηνειὸς κυλοῦσε τὰ ρεύματά του πολὺ κοντὰ μας. Εἶχαμε μπροστὰ μας ἕνα σωρὸ χωριά. Κι ἀπὸ μακριὰ μας ἐρχόταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, πού βοσκοῦσαν ὀλόγυρα.

Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος καὶ ἡ γῆ διψοῦσε γιὰ νερό, σὰ στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύγνεφο δὲ φαινόταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλο τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἕνα συγνεφάκι ἄσπρο, κάτασπρο, σὰν λάγαρο ἀσήμι, κάθισε στὴν κορφή τοῦ Ὀλύμπου, σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο στέμμα.

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἦρθεν ἕνας γέρος τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ ζητήση κάτι καὶ στάθηκε μπροστὰ μας. Εἶδε τὸ συγνεφάκι στὸ κεφάλι τοῦ ξακουσμένου Ὀλύμπου, πού στέκεται ἀνάμεσα σὲ τόσο ψηλὰ βουνά, σὰν βουνοβασιλιᾶς, μὲ τὶς σαρανταδὺ του κορφές καὶ τὶς ἐξηνταδὺ του βρυσσοῦλες.

Τὸ σύγνεφο μεγάλωνε, ὅπως μεγαλώνει ὁ καπνός, ὅταν παίρνη δρόμο τὴν ἀνήφορο.

— «Τοῦ βλέπῃ αὐτὸ τοῦ σύννιφου ; εἶπε Θὰ φέρ' νιρουπουντιά. Εἶνι βλουγημένου...».

Μιά υπόκωφη βροντή άκούστηκε κοντά στον "Όλυμπο κι άστραπή φεγγαβόλησε μέσα στο σύγνεφο, πού γιγάντευε και θέριευε κι' έγινε για μιá στιγμή κατάχρυσο. Δέν πέρασε πολú ώρα κι εκείνο τó συγνεφάκι γίνηκε γίγαντας και χύθηκε σ' όλο τόν ούρανó της Θεσσαλίας, σá φοβερό χταπόδι, άπλώνοντας τούς μαύρους πλοκάμους του ως τ' "Αγράφα κι ως τá βουνά τ' Άσπροπόταμου. "Αρχισαν νά πέφτουν άριές άριές οί πρώτες σταλαματιές της βροχής, χοντρές σάν καρύδια και τ' άστροπελέκια ν' αύλακώνουν τόν ούρανó σá φλογισμένα φίδια και σε λίγο άκόμα όλη ή Θεσσαλία λουζόταν άπ' άκρη σ' άκρη και φεγγοβολούσε και τρανταζόταν άπ' τ' άστροπελέκια.

'Απ' τις πρώτες σταλαματιές άφήσαμε τόν έξώστη και μπήκαμε στην άπέραντη κάμαρα του πύργου και κοιτάζαμε με χαρά τή χοντρή βροχή, πού έπεφτε και χτυπούσε τά γυαλιá τών παραθυριών. Έκει πού καθόμαστε και χαϊρόμαστε τó περίλαμπρο θέαμα άκούμε «τράγκ»! στο γυαλι του παραθυριού και δυó μεγάλα πουλιá κατάβρεχα, τó ένα μπροστά και τó άλλο άπό πίσω, μπήκαν μέσα. "Όλοι σηκωθήκαμε στο ποδάρι και γλυτώσαμε τó θύμα άπό τά νύχια του φονιά του. Τó μπροστινό πουλί, πού για τή σωτηρία του πετούσε σá μολύβι και έσπασε τó γυαλι του παραθυριού, ήταν μιá ωραία πετροπέρδικα, και τó άλλο, με μάτι άγριο, μ' αίμοδιψιά, ήταν ένα γεράκι! "Έρχονταν άπό τά Πετροβούνια, γιατί μόνο στα βουνά βρίσκονται οί πετροπέρδικες «πόχουν τά πλουμιστά φτερά, τά κόκκινα ποδάρια», ένω στον κάμπο είναι οί καμπήσιες οί πέρδικες, πολú διαφορετικές άπό τις βουνήσιες, κι ούτε οί βουνήσιες πατούν στον κάμπο ούτε οί καμπήσιες στα βουνά. Οί βουνήσιες είναι μεγαλύτερες, άγριώτερες κι όμορφότερες άπό τις καμπήσιες, και τις βουνήσιες προτιμούν εκείνοι, πού έχουν μανία νά σκλαβώνουν τά καημένα τά πουλιá και νά τά βάζουν στα κλουβιά, για νά άκορν τó σκλαβωμένο τους λάλημα και νά εύχαριστούνται με τή δυστυχία τους.

Πιάσαμε και τή δειλή πέρδικα, πού μαζεύτηκε σε μιá γωνιά κι έτρεμε άπό τó φόβο της, και τó όρμητικό γεράκι, πού είχε τρυπώσει κάτω άπό τά καθίσματα άγριο και φοβερό, και τά βάλαμε σε χωριστά κλουβιά.

– ‘Η πέρδικα ήταν προωρισμένη από το συνάδελφό μου για το κλουβί και το γεράκι για δώρο σέ κανένα κυνηγό, πού μπορούσε νά τó γυμνάση νά κυνηγάη στόν άέρα πουλιά.

Τή νύχτα, όταν κοιμήθηκα, δέν μοῦ κολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ βασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιάς τῆς πετροπέρδικας. Συλλογιόμουν τὰ βάσανά της. Συλλογιόμουν ὅτι ἦρθε στό πύργο μας, ζητώντας σωτηρία καί βρῆκε σκλαβιά.

Γιά τὸ γεράκι δέν μ’ ἔνοιαζε. ‘Η ἰδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιά κι ὅτι, ἂν δέν τύχαινε τὸ παραθύρι τοῦ πύργου, θά ξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μ’ ἔκανε νά τὸ ἀντιπαθῶ καί νά τὸ μισῶ καί νά μὴν ἐνδιαφέρωμαι γι’ αὐτό.

Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ πού γύριζα ἄυπνος στό κρεββάτι, γιά νά δώσω τέλος στή νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἄναψα τὸ κερί καί πῆγα ἐκεῖ, ὅπου βρίσκονταν κρεμασμένα τὰ δυὸ κλουβιά. ‘Η πέρδικα πῆγαινε ἄνω κάτω μέσα στό κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι κοιμόταν μὲ τὸ λαιμό του χωμένο στίς πλάτες καί μονάχα, όταν ζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἄνοιξε τὰ μάτια του καί γύρισε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα.

Ξεκρέμασα τὸ κλουβί τῆς πέρδικας καί τὸ πῆγα στό παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἄνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στό σκλαβωμένο πουλί:

“Αἰ, στό καλό σου! Πέταξε στὰ πετροβούνια σου καί στίς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου καί ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχεις μικρά πού σέ καρτεροῦν!

‘Η πέρδικα, σά νά μὴν πίστευε τόση εὐτυχία, δίσταζε νά πετάξῃ καί ν’ ἀποκτήσῃ τὴ λευτεριά της, ἀλλὰ σέ λίγο ἔμασε καλά τὰ φτερά της, κατέβασε τὸ κεφάλι της κι ἕνα δυνατό φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας. ‘Η καρδιά μου χόρευε ἀπὸ τὴ χαρά της καί τὰ πόδια μου φαινόταν, πῶς δέν πατοῦσαν στό πάτωμα.

Κρέμασα τὸ κλουβί στή θέσι του καί γύρισα νά πάω στό κρεββάτι μου νά κοιμηθῶ εὐχαριστημένος. ‘Εκείνη τὴ στιγμή τὸ βλέμμα μου ἀντικρῦστηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ φάνηκε σά νά ζητοῦσε κι αὐτὸ τὴ λευτεριά του καί σά νά μοῦ ἔλεγε μ’ ἀνθρώπινη φωνή:

— Λευτέρωσέ με κι έμένα τὸ καημένο ! Γυρεύω τὴ λευτεριά μου ὡς έλεημοσύνη !

Σφίχτηκε ἡ καρδιά μου. Θέλησα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρὶς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρὶς πουλιά, ἀλλὰ δὲν μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴ βουβὴ φωνή, ποῦ μοῦ φώναζε :

— Λευτέρωσέ με κι έμένα τὸ καημένο ! Δῶσ' μου τὴ λευτεριά μου ὡς έλεημοσύνη !

Θυμήθηκα ὅτι εἶμαι κι ἐγὼ δοῦλος, ραγιαῖς τοῦ Σουλτάνου, κι ἦρθα στὴ θέσι του. Ξεκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ καὶ τράβηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί...

—'Αλλά... τί πάω νὰ κάμω ; εἶπα μέσα μου. 'Απ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα· ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι μπορεῖ νὰ τὴ φτάση πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο κατὰ τὴ νοτιά, ὅλως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. 'Ανοίγω τὸ παραθυρόφυλλο καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει, ἀπόκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ λευτεριά ! "Ὁρα του καλή !

Κρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ μὲ τὴ θύρα ἀνοικτὴ κοντὰ στ' ἀνοικτὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ.

Κοιμήθηκα θαρρεῖς στὸ Παράδεισο. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα ξανακάμει !

« Διηγήματα Θεσσαλίας »

Χρ. Χριστοβασιλης

Τ Ο Σ Τ Α Φ Υ Λ Ι

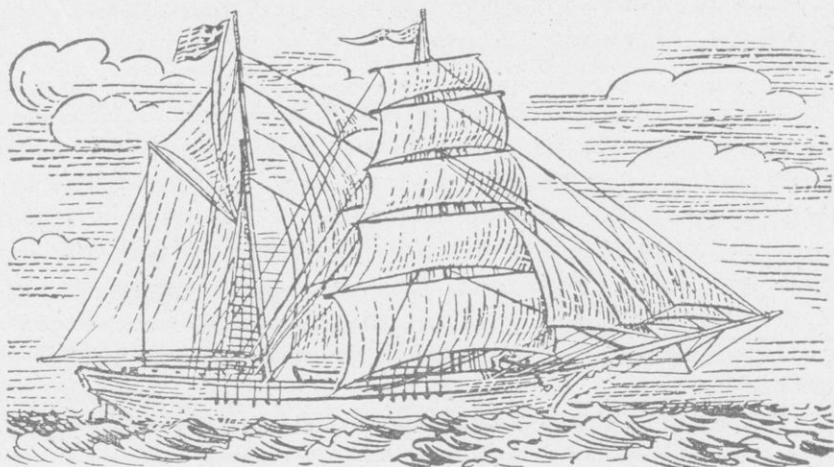
Πολλά είναι τ' ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σάν τὸ ρόδο οὔτε ἓνα,
πολλοὶ τοῦ χρόνου εἶν' οἱ καρποί, σάν τὸ σταφύλι οὔτε ἓνας.
Στ' ἄνθη τὸ ρόδο βασιλιάς καὶ στοὺς καρπούς ἐσὺ εἶσαι
σταφύλι, τρισευγενικὸ τῆς γῆς βασιλοπαίδι.

Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριά καὶ σὺ πολυθωριάζεις,
ἀπ' τὴ μαυρίλα τῆς ἐλιᾶς στὴν κρυσταλλένια ἀσπράδα,
κι ἀπ' τὴ χλωμάδα τοῦ κεριοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴ φλόγα.
Μικρὸ ἢ μεγαλόρρωγο καὶ τραγανὸ ἢ ἀφράτο,
σάν ἀκροδάκτυλο μακρὸ καὶ στρογγυλὸ σὰ μάτι
καὶ καρτερὸ ἀπ' τὸν Ἄι - Λιᾶ ὡς τοῦ Χριστοῦ τὴ Γέννα·
πότε στ' ἀμπέλι κρύβεσαι καὶ προσκυνᾷς τὸ χῶμα,
πότε ψηλὰ στὴν κρεββατιά κρέμεσαι σάν καντήλι.
Ἐσὺ εἶς' ὁ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχτᾶρα,
νυχοπατοῦσα ἢ ἀλεποῦ γιὰ σέ τὰ ὀρνίθια ἀφήνει.

« Κλεισιὰ Βιέφαρα »

Γ. Λοοσίγη

ΕΝΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ ΦΙΛΟΣ

Καπετάνιος και σκύλος.

Ὁ πατέρας μου, ἀπόμαχος τώρα πιά τῆς θάλασσας, κάθε βράδυ στο παραγώνι μᾶς ἔλεγε κι ἀπὸ μιὰ ἱστορία. Κι ἔμεις, καθισμένοι σταυροπόδι στὰ μάλλινα στρωσίδια, ἀκούαμε τὸ θαλασσόλυκο νὰ ἱστορῇ πότε γιὰ τὶς τρικυμίες τῆς θάλασσας, πότε γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν ναυμάχων τοῦ Εἰκοσιένα καὶ πότε γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ναυτικῶν.

Μιὰ βραδιά, σὰ μαζευτήκαμε γύρω του, ἄρχισε :

— Ταξίδευσά, παιδιά μου, μὲ τὴ σκούνα* τοῦ καπετάν Μανώλη ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ γιὰ τὴ Μασσαλία. Ὁ λοστρόμος* μπαρκάρησε γιὰ πρώτη φορά καὶ τὸ σκύλο του, τὸν Ἀράπη, ἓνα πολὺ ἄμορφο σκύλο κατάμαυρο, μὲ τρίχωμα γυαλιστερό, ράτσας εὐγενικῆς.

Ἄλλὰ ὁ καπετάνιος μας, χωρὶς κανένα λόγο, πολὺ λίγο συμπαθοῦσε τὰ ζῶα καὶ μάλιστα τοὺς σκύλους. Ἡ ἀπέχθειά του ἦταν τόση, ὥστε δὲν ἔπαιρνε ποτέ του καραβόσκυλο στὸ καράβι του. Γι' αὐτὸ μὲ μεγάλη του δυσἀρέσκεια εἶδε τὴν παρουσία τοῦ Ἀράπη. Συγκρατήθηκε ὁμως νὰ μὴν εἰπῇ τίποτε,

γιατί άγαπουσε έξαιρετικά τὸ λοστρόμο του, ἓνα φιλότιμο στὴ δουλειά του παλληκάρι ὡς τριάντα χρόνων.

Μόλις περάσαμε τὸν καβο-Πάπα*, ὁ Ἄράπης ἀπρόσκλητος μπήκε στὸ καμαρίνι τοῦ καπετάνιου. Πλησίασε τὸ μικρὸ τραπεζάκι του, ποῦ ἔπινε ἐκείνη τὴν ὥρα τὸν καφέ, καὶ ἀνύποπτος κουνούσε τὴν οὐρά του δείχνοντας τὴ μεγάλη του εὐχαρίστησι γιὰ τὴν παρουσία του στὸ διαμέρισμα τοῦ καπετάνιου. Ἄλλὰ σὲ κάποια στιγμή ἓνας βρόντος ἀκούστηκε ξαφνικός. Ἡ οὐρά τοῦ ἀθῶου ζῶου γκρέμισε τὸ μελανοδοχεῖο, ποῦ ἦταν στὸ τραπέζι μαζί μὲ τὰ ναυτιλιακὰ ἔγγραφα τοῦ καπετάν Μανώλη.

Ἄγριεμένος σηκώθηκε ὄρθιος τότε ὁ καπετάνιος, κι ἀρπάζοντας κάποιο σανίδι, χτύπησε πολλές φορές βάρβαρα καὶ σκληρὰ τὸ δυστυχισμένο ζῶο. Ὁ Ἄράπης οὐρλιασε πονετικά δείχνοντας τὰ μεγάλα του δόντια. Κι ὁ λοστρόμος, ἀκούοντας τὸ οὐρλιασμα τοῦ ἀγαπημένου του σκύλου, ἔτρεξε στὸ καμαρίνι. Τόση φρίκη καὶ τόση ὀργὴ τοῦ προξένησε ἡ ἄγρια πράξι τοῦ πλοίαρχου ποῦ χωρὶς δισταγμὸ τοῦ ρίχτηκε.

Στὶς φωνὲς τρέξαμε κι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι κι ἔτσι δὲν πρόκαμαν νὰ ῥθουν στὰ χέρια.

Ὁ καπετάν Μανώλης, καλόκαρδος ὅπως ἦταν στ' ἄλλα του, γρήγορα μετάνοιωσε γιὰ τὴ σκληρὴ του πράξι καὶ μάλιστα σὰν ἔμαθε ὅτι ἄλλοτε ὁ Ἄράπης εἶχε σώσει τὴ ζωὴ τοῦ λοστρόμου ἀπὸ βέβαιο πνιγμὸ, τὸ περασμένο καλοκαίρι στὴν πατρίδα του, τὴ Μύκονο.

Ἀπὸ τὴν ὥρα ὅμως ἐκείνη τὸ καημένὸ τὸ ζῶο δὲν ἔπαυε νὰ φανερώνη τὴν ὀργὴ του γαβγίζοντας τὸν καπετάνιο, ὅταν τύχαινε νὰ τὸ πλησιάσῃ. Μάταια ὁ λοστρόμος προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἡμερώσῃ, γιατί φοβόταν γιὰ τὴ ζωὴ του.

Εὐτυχῶς δὲν εἶχε ἄλλη συνέπεια ἡ ἔχθρα τοῦ καπετάνιου καὶ τοῦ σκύλου. Ὁ πλοίαρχος, ἀναγνωρίζοντας τὸ σφάλμα του, ὑποχωροῦσε στὰ γαβγίσματα τοῦ ἀδικημένου ζῶου κι ἐκεῖνο περιοριζόταν μόνο σ' αὐτὲς τὶς ἀπειλές.

Μεταμέλεια.

“Ένα πρωί ὅμως ὁ καπετάν Μανώλης—εἶχαμε περάσει τὰ στενά τῆς Σικελίας—μὲ τὸ ἕνα πόδι ἐπάνω στὸ μπαστούνι* καὶ τὸ ἄλλο στὰ σανίδια τοῦ πλοίου παρακολουθοῦσε μιὰ συντροφιά δελφινῶν, ποὺ χοροπηδοῦσαν δεξιά μας. “Εξαφνα γλίστρησε κι ἔπεσε στὴ θάλασσα.

—“Ὁ καπετάνιος στὴ θάλασσα! Φώναξαν οἱ ναῦτες κι ἔτρεξαν νὰ κατεβάσουν μιὰ βάρκα, γιὰ νὰ τὸν σώσουν. Μερικοὶ ἄλλοι κατέβασαν τὰ πανιά, γιὰ νὰ κόψη τὸ δρόμο τῆς ἡσκούνα.

Ἄλλὰ μόλις ἔρριξαν τὴ βάρκα, εἶδαμε κάτι πολὺ φοβερό· εἶδαμε δηλαδή νὰ ἔρχεται πρὸς τὸν πλοίαρχο τὸ φοβερότερο ψάρι, ἕνας μεγάλος καρχαρίας.

— Γρήγορα, γρήγορα, παιδιά, ἀλλοιῶς θὰ φθάσωμε ἀργά! φώναξε ὁ Γιάννης Πέτρου, ἀνιψιὸς τοῦ καπετάνιου καὶ ὑπαρχηγὸς τῆς σκούνας.

“Εξαφνα ἀκούσαμε νέον κρότο στὰ νερά, κάτι εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ καράβι μας. Γυρίσαμε κι εἶδαμε τὸν Ἄραπη νὰ κολυμπᾷ. “Εσχίζε γρήγορα - γρήγορα τὰ νερά, γιὰ νὰ φθάσῃ τὸν κατάνοχο πλοίαρχο. Ὁ καπετάν Μανώλης, ἀναποφάσιτος, δὲν ἤξερε ἂν ἔπρεπε νὰ πλησιάσῃ τὸ σκύλο—θὰ ἦταν σωτήρας τοῦ ἡ ἐκδικητῆς; —ἢ ν’ ἀφεθῆ στὴν τύχη του.

— Τραβᾶτε, παιδιά, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Ξαναφώναξε ὁ Πέτρος.

Κι ἡ βάρκα ἀκολουθοῦσε τὸ σκύλο, ποὺ μᾶς εἶχε προσπεράσει.

Ἄργα ὁ κουρασμένος κολυμβητῆς ἔσκιζε τὴ θάλασσα· ἄρχισε πότε πότε νὰ βυθίζεται στὸ νερό, ἐνῶ πίσω του ὁ θόρυβος τοῦ θηρίου τὸν εἰδοποιοῦσε ὅτι πλησίαζε τὸ τέλος του.

— Χωρὶς ἄλλο ὁ καρχαρίας θὰ καταπιῇ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλον ἢ καὶ τοὺς δύο, ἂν δὲ βάλωμε ὅλα τὰ δυνατά μας. Εἶπε πάλι ὁ ὑπαρχηγός.

Ἡ σκηνὴ δὲν κράτησε καὶ πολὺ. Προτοῦ νὰ μπορέσῃ νὰ φθάσῃ ἡ βάρκα μας τὸ σκύλο, ὁ καρχαρίας πλησίασε—ὄσο τρεῖς κουπιές—τὸν καπετάνιο. Ἄναποδογύρισε ἔξαφνα μὲ τὴν

κοιλιά πρὸς τὰ ἐπάνω - γιατί ἀνάσκελα μόνο μπορεῖ νὰ καταβροχθίσῃ—καὶ ἄνοιξε τὸ μεγάλο στόμα του δείχνοντας τὰ κοφτερά τριγωνικά του δόντια.

Σπαραχτική κραυγὴ ἄφησε τότε ὁ καπετάνιος, γιατί εἶδε ζωντανὸ τὸ Χάρο. Ἄλλά, νά! Ὁ Ἀράπης μὲ μιὰ νέα προσπάθεια ἔφθασε κι αὐτός. Οὐρλιασε ἄγρια, πήδησε ἐπάνω στὴν ἀστραφτερὴ κοιλιά τοῦ καρχαρία κι ἔμπηξε τὰ δόντια του στὶς σάρκες τοῦ θηρίου. Ἐμεῖς ὄλο καὶ πλησιάζαμε.

Τὸ θηρίο ἀναποδογύρισε σπαραζόντας ἀπὸ τὸν πόνο, ἐνῶ ὁ σκύλος, κολλημένος μὲ τὰ δόντια, βρέθηκε ἔτσι βυθισμένος στὴ θάλασσα.

Τὴ στιγμή αὐτὴ ἔφθασε κι ἡ βάρκα. Ὁ λοστρόμος ρίχνεται στὴ θάλασσα μ' ἓνα μαχαίρι στὰ δόντια, ἔτοιμος νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν ἀγαπημένο του σκύλο. Ἄλλά πολὺ γρήγορα ὁ Ἀράπης ἀνέβηκε στὴν ἐπιφάνεια, μὲ βλέμμα ἄγριο καὶ μὲ δόντια ἀπειλητικά.

— Γρήγορα, τὸν πλοίαρχο ἐπάνω, φώναξε ὁ Πέτρου, γιατί ὁ φίλος μας ὁ καρχαρίας θὰ ξαναγυρίσῃ!

Ἔσυραν οἱ ναῦτες τὸν ἀναίσθητο πλοίαρχο πρῶτα, ἀνέβασαν ἔπειτα καὶ τὸ σκύλο. Ὄταν ἀνέβαινε τελευταῖος ὁ λοστρόμος, νά, πάλι, τὸ φοβερὸ θηρίο ξαναβγήκε στὴν ἐπιφάνεια κι ἔκανε δεύτερη ἔφοδο· ἀλλά ἦταν πιά ἀργά. Μὲ μιὰ κουπιὰ στὰ μάτια τὸ ἀνάγκασε ὁ ὑπαρχηγὸς νὰ ξαναβυθιστῇ καὶ νὰ μὴν ξαναφανῇ.

Μὲ δυνατὲς κουπιὲς φθάσαμε γρήγορα στὴ σκούνα. Σὲ λίγη ὥρα ὁ καπετὰν Μανώλης, χλωμὸς ἀκόμη ἀπὸ τὴν περιπέτεια, ἀκουμπούσε στὴν κουπαστὴ καὶ χαίριζε τὸ σκύλο.

— Θά'δινά τὸ δεξί μου χέρι, ἔλεγε, ἂν μποροῦσα νὰ σβήσω τὴν ἀγιάτρευτὴ αὐτὴ λαβωματιά στὴν οὐρὰ τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ φίλου, ποῦ τοῦ 'καμα στὴν ὀργή μου.

Κι ἔδειχνε τὴν πληγὴ ποῦ εἶχε προξενήσει στὸν Ἀράπη.

— Ἐγὼ ὁ σκληρὸς τὸν ἔκαμα νὰ πονέσῃ κι αὐτός, ἀντὶ νὰ μ' ἐκδικηθῇ, μοῦ ἔσωσε τὴ ζωὴ μὲ κίνδυνο τῆς δικῆς του!

— Πολὺ ἀργά τὸ κατάλαβες, καπετὰν Μανώλη, τοῦ εἶπα, πόσο ἀξίζουν οἱ ἄλλαλοι σύντροφοί μας!

(Διασκευὴ ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

N. A. Κοιτόπουλος

ΣΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

Όταν γλυκά στη θάλασσα φυσᾷ τὸ μαϊστράλι,
ὁ νοῦς μου ξεσηκώνεται, βαριέμαι τὴ στεριά.
Μὰ ὅταν βογγᾷ στὸ πέλαγος φουρτούνα τοῦ βοριᾶ
κι ἀφρίζουνε τὰ κύματα καὶ σποῦνε στ' ἀκρογιάλι,

Τότε καὶ πάλι τῆς στεριάς τὸ χῶμα λαχταρῶ
ἐκεῖ πού δρόσο κι εὐώδιά τὰ δάση μοῦ σκορποῦνε,
ἐκεῖ πού μὲ τὸν ἄνεμο καὶ τὸν κακὸ καιρὸ
τὰ πεῦκα ἀναταράζονται καὶ γλυκοτραγουδοῦνε.

Βαρειά ἡ ζωὴ 'ναὶ τοῦ ψαρχᾶ τὴ βάρκα ἔχει φωλιά του,
τὰ ψάρια γιὰ κυνήγι του· κι ἡ θάλασσα κακιὰ...
Κάλλι' ἔχω νὰ κοιμοῦμαι ἐγὼ στὸν πλάτανο ἀπὸ κάτω,
ν' ἀκούω μέσ' στὸν ὕπνο μου τὴ βρῦσι τὴ γλυκειά,
πού τρέχει κρῦσταλλο νερὸ καὶ πάντα μουρμουρίζει,
σὰν νὰ μὲ νανουρίζῃ.

« Εἰδύλλια »

Μόσχος Συρακοῦσιος
Μετάφρασις ἐπὶ Γ. Δροσίνη

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ

“Έτσι σ’ ἐγνώρισα παιδί, κι ἔτσι σὲ βλέπω πάλι,
τῆς μαλακῆς σου ἀμμουδιᾶς ἢ ἀπλωμένη ἀγκάλῃ·
ἢ πράσινη τῶν κήπων σου καὶ τῶν ἀγρῶν σου ζώνη,
πού μέσα στὴν ἀπανεμιᾶ τῆς ρεματιᾶς φουντώνει·
τὰ σπιτία τὰ κατάλευκα, τὸ ἀρχαῖο ρημοκκλήσι,
πού στὸ βουνὸ κατάκορφα καιροὺς ἔχει μετρήσει·
ἢ γαλανή σου θάλασσα μὲ βάρκες, τρεχαντήρια,
τὰ ὄρη τὰ ζωγραφιστὰ καὶ τὰ ψηλὰ ἀκρωτήρια,
στέκουν, πυργώνουν τ’ ἄγρια κι ἀπόκρημνα πλευρὰ των
καὶ δέχονται ἀτράντακτα τὴ λύσσα τῶν κυμάτων.
Στὴ μαγικὴ σου σιγαλιά, στὴ ζηλευτὴ ἡσυχία,
πού γλυκονανουρίζεται θαρρεῖς ἢ εὐτυχία,
τί χεῖλη ἀναστενάξανε, τί δάκρυα ἔχουν στάξει,
πόσες καρδιᾶς τοῦ χωρισμοῦ ἢ ὥρα ἔχει σπαράξει!
Λιμάνι τῆς πατρίδος μου πού σ’ ἔχει ἀγκαλιάσει
ἢ φωτεινότατη αὐγή, γαληνεμένη πλάσι,
ἔτο’ ἦσουν, εἶσαι σήμερα καὶ θά’σαι στὸν αἰῶνα,
τίποτε δὲν ἐχάθηκεν ἀπ’ τὴ φαιδρὴ σου εἰκόνα!
Κι ἂν πιὸ βαθειὰ τὰ κύματα τοὺς βράχους ἔχουν φάγει,
καὶ ἄλλοι κυλιστήκανε μὲς στ’ ἄπατα πελάγη,
τὰ χρόνια κι οἱ ἀντάρες των περάσανε σὰν χάδια
ἀπάνω στ’ ἀκατάλυτο πελώριο κορμί σου,
κι ἀπ’ τὸ βαθὺ κι ἀστεῖρευτο ποτάμι τῆς ζωῆς σου
σταλαματιὰ δὲν ρούφηξαν τὰ χρόνια, πού ἀλλάζουν
ἀλύπητα τὴν ὀμορφιά, τὴ δύναμι, τὴ χάρι,
σὲ κυρτωμένο ἀδύνατο καὶ ἄσχημο κουφάρι.
“Έτο’ ἦσουν κι ἔτσι ἀπ’ ἀντικρὺ σὲ βλέπω πάλι τώρα,
σὰν ζωγραφιᾶν ἀσάλευτη σὲ μαγεμένη χώρα.

« Εστία » 1894

*Αρ. Προβελέγγιος

‘Ησυχάζ’ ή θάλασσα, τὸ κουπί θυμώνει
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι :

— Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλαιβῶ,
βγαίνω στὸ γιαλό.

— Κι ἐνῶ ’γὼ μερόνυχτα στὴ δουλειά πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξένοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζης ἤσυχο καὶ καμαρωτό...
Φύγε, ξεφορτώσου με ἄχρηστο τιμόνι,
εἶσαι περιττό !

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κῦμ’ ἀφρίζει,
τὸ κουπί ἀνδρειεύεται, τὸν ἀγῶνα ἀρχίζει.
Μανιωμέν’ ή θάλασσα, σὰν θεριό, φουσκώνει
κι ἀψηφᾶ στὴ λύσσα τῆς χίλια δυὸ κουπιά...
Τὸ κουπί ραγίζεται : — Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά !

5'

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ

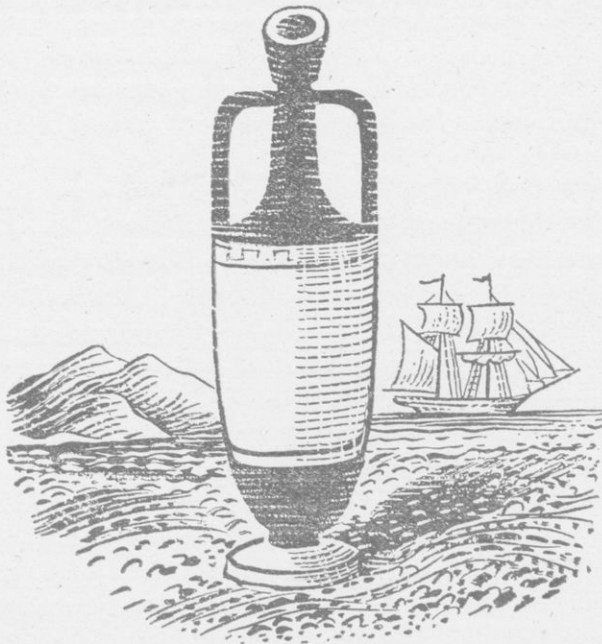
ΤΟ ΦΥΛΑΧΤΟ ΜΟΥ

Ἄν κάποτε ξενιτευτῶ, γιά μένα
λίγο σας χῶμα θησαυρός, ὦ μέρη ἀγαπημένα.
Ἄπό τό χῶμα τῆς κορφούλας τοῦ βουνοῦ,
τοῦ ἀντικρυνοῦ
κι ἀπό τόν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ λίγα σπειριά ἔχω πάρει,
καί τά 'κλεισα σέ φυλαχτό, σάν τό μαργαριτάρι.

Ἄν κάποτε ξενιτευτῶ, τό ἀτίμητό μου φυλαχτό
στόν κόρφο μου δυό μυρωδιές θά χύνη,
πού δέν θά βρῶσκω ἄλλοῦ·
μοσκοβολιά τοῦ θυμαριοῦ ἀπ' τήν κορφούλα ἐκείνη
καί μιάν ἄλλη, τοῦ καθάριου μου γιαλοῦ.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες »

Στέλιος Σπεράντζας

Θά σᾶς ὀδηγήσω τώρα εἰς τὰς τουρκοκρατουμένας Ἀθήνας. Σήμερον πλέον αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἔχουν τεῖχος οὔτε καὶ πύλας, ἐνῶ μέχρι τοῦ ἀγῶνος εἶχον· ἄλλο ὅμως ἦταν τὸ τεῖχός των πρὸ τοῦ ἔτους 1778 καὶ ἄλλο τὸ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατασκευασθέν, τὸ ὁποῖον ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα κατὰ τὸ 1821.

Τὸ παλαιότερον ὅμως τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν ποῦ ὑπῆρχε μέχρι τοῦ ἔτους 1778 ἦτο πολὺ παράδοξον. Ἀπετελεῖτο δηλαδὴ ἀπὸ ἐρειπωμένα κομμάτια τῶν τευχῶν, πάντων τῶν αἰώνων, ποῦ ἐπέρασαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν, ποῦ ἦσαν τοποθετημένοι ἐπίτηδες μὲ τὴν ἔξω αὐτῶν πλευρὰν χωρὶς παράθυρα, διὰ νὰ συμπληρῶνουν τὰ κενὰ μέρη τοῦ ποικιλωτάτου αὐτοῦ τείχους.

Τὸ τεῖχος ὅμως τοῦ 1778 μὲ τὰς ἐπτὰ του πύλας εἶχε μεγαλύτεραν περιφέρειαν τοῦ παλαιότερου καὶ τὸ πρὸς οἰκοδομήν του ὕλικόν ἦτο ποικιλώτατον, διότι διὰ τὴν κατασκευὴν του ἐχρησιμοποιήθη πλὴν τοῦ ὕλικου τῶν ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν τευχῶν καὶ τὸ ὕλικόν παντὸς ἐτοιμορρόπου βυζαντινοῦ καὶ ἀρ-

χαίου ακόμη μνημείου, τὸ ὁποῖον εἶχον σεβασθῆ τόσοι καὶ τόσοι αἰῶνες.

Ὡς ἐργάται ἐχρησιμοποιήθησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως μεγάλοι καὶ μικροί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄρχοντες καὶ νοικοκυραῖοι. Διὰ τὴν ἐννοήσετε δὲ τί ἐγένεν τότε, ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι τοῦ ἔργου προΐστατο ὁ περιβόητος Χασεκῆς κρατῶν ἕνα βούρδουλαν μὲ τὸν ὁποῖον ἐκολάκευε τὴν φιλοτιμίαν τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ πόλις ἐχωρίζετο ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς διαμερίσματα, πλατώματα ὀνομαζόμενα, εἰς συνοικίας καὶ εἰς ἐνορίας.

Θὰ σᾶς ὀδηγήσω σήμερον εἰς ἕν τμήμα τῆς παλαιᾶς πόλεως διατηροῦν τὴν ὄλην ὅπωςδὴποτε φυσιογνωμίαν του, εἰς τὸ Ριζοκάστρον, εὐρισκόμενον εἰς τὴν ρίζαν τοῦ κάστρου, δηλαδὴ ὑπὸ τοὺς βορεινοὺς βράχους τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἀπὸ ἕνα ὕψωμα τοῦ Ριζοκάστρου ἄς παρατηρήσωμεν τὴν ἀπέναντί μας παλαιάν πόλιν, τὰς Ἀθήνας, μὲ ὄλην τὴν γραφικότητα καὶ τὸν ἀληθινὸν χαρακτήρα. Διατηροῦνται ἀκόμη τὰ ἡμέρα καὶ ἀπέριττα σπιτάκια τῆς. Δὲν ὀμιλοῦμεν διὰ τὰ σπῖτια τῶν ὀλίγων ἀρχόντων μὲ τὸν θαυμάσιον ξενῶνα, τὸν ὁποῖον ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματός των ἠσθάνοντο κάποιαν ὑποχρέωσιν νὰ ἔχουν.

Ὀμιλοῦμεν διὰ τὰ σπῖτια τῶν πολλῶν. Τί νὰ τὰ κάμουν οἱ Ἀθηναῖοι τῆς τουρκοκρατίας τὰ μεγάλα σπῖτια; Τὰ ἤθελαν ὅσο διὰ νὰ χωροῦν καὶ διὰ νὰ ζοῦν μέσα εἰς αὐτὰ καλὰ καὶ εἰρηνικά. Ἡὔξανεν ἡ οἰκογένεια; Προσετίθετο κάπου καὶ ἕν δωμάτιον. Ἐπαντρεῦοντο τὰ παιδιά; Ἄς εἶναι καλὰ τὰ πεθερικά καὶ ἡ γιαγιά πού ἐπροίκιζε τὸν ἑγγονόν τῆς καὶ ἰδίως τὴν ἀγαπητὴν τῆς ἐγγόνα μὲ τὸ σπιτάκι πού εἶχε κληρονομία ἀπὸ κάποια θεῖα τῆς.

Μεγάλο κτίριο ἦταν τότε ἡ ἐκκλησία. Οἱ ἄνδρες εἶχαν καὶ τὸ παζάρι, ὠραῖον, παστρικὸν καὶ σκεπασμένον μὲ κληματαριές. Οἱ ἄρχοντες εἶχαν καὶ τὸ Κουσέγιο, τὸ Δημογεροντεῖον νὰ ποῦμε.

Τὸ σπιτάκι τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν ἦτο μικρὸν ἀλλὰ ἡ αὐλή του ἦτο πάντοτε περιποιημένη καὶ ὠραία. Εἶχε τὸ πηγαδάκι τῆς εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου βωμοῦ...

Εἶχε λεμονόδενδρα, ἢ μυρουδιὰ τοῦ ἀνθοῦ των ἐνέπνευσε
εἰς τὸν Βύρωνα τὸ ποίημα «Ζωὴ μου σ' ἀγαπῶ» καὶ στὸ πλα-
τύσκαλον ἀπάνω ἔκουνιότανε καμαρωτὸς στὸ φύσημα τοῦ βο-
ριᾶ ὁ φουντωτὸς βασιλικὸς. Τί νὰ κάμουν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μέ-
γαρα. Καὶ ὁ Σωκράτης σπιτάκι εἶχε.

Κοιτάξτε, καμαρῶστε τὰ πρασινισμένα κεραμίδια μὲ τις τρυ-
πητὲς καμινάδες. Πόσες ψυχὲς νὰ ἦλθαν εἰς τὸν κόσμον καὶ πό-
σες νὰ φτερούγισαν μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ σπιτάκια! Πόσα ὄνειρα
νὰ ἔμειναν ὄνειρα καὶ πόσες ἐλπίδες νὰ ἐσκόρπισαν σάν τὸν
καπνόν, ποῦ ἀκόμη βγαίνει ἀπὸ τις τρυπίτσες των.

Ἄν ἡ ἐκκλησία ἔσωσε τὸ Γένος, τὸ σπίτι ἔσωσε τὸν Ἑλ-
ληνα. Ἡ ἐκκλησία ὕμνησε τὸν μάρτυρα, ἀλλὰ τὸ σπίτι τὸν
ἐδημιούργησε. Ἄν ὀφείλωμεν πολλὰ εἰς τὸν ἄμβωνα, δὲν ὀφεί-
λωμεν ὀλίγα εἰς τὸν στῦλον τοῦ ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ, τὴν για-
γιάν. Αὐτὴ μὲ τὰ παραμῦθια τῆς διέσωσε τὴν ζωντανὴ γλῶσ-
σα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐνα παραμῦθι τῆς κι ἓνα τραγουδάκι τῆς
εἶναι χρησιμώτερα ἀπὸ δέκα τόμους γλωσσολογικοὺς καὶ λογο-
τεχνικοὺς.

« Τὸ Ριζόγαστρον »

Δημ. Γο. Καμπούρογλου

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΥΧΙΛΙΕΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΥΤΗΣ

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν εἶναι βράχος κρημνώδης καὶ ἀπότομος πρὸς Μ. τῆς πόλεως, ὕψους 160 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, 70 δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἔχει μῆκος 300 μ. καὶ πλάτος 130 μ., σχῆμα δὲ ἔλλειψοειδὲς ἀκανόνιστον.

Εἰς οὐδένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου συνειργάσθησαν τόσον ἐπιτυχῶς Φύσις καὶ Τέχνη, ὅσον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου βράχου συνεκέντρωσαν οἱ αἰῶνες μνημεῖα δόξης καὶ τέχνης τόσα, τὰ ὅποια καὶ μόνα θά ἦσαν ἱκανὰ νὰ διαφωτίσουν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ νὰ καταδείξουν τὸ μεγαλεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων προγόνων ἡμῶν.

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ πολλῶν χιλιετηρίδων π.Χ. ἐχρησιμοποιήθη ὡς κατοικία τοῦ Ἐρεχθέως καὶ τοῦ Κέκροπος, τοῦ Πανδίωνος, τοῦ Αἰγέως καὶ τοῦ Θησέως καὶ ὠχυρώθη μὲ τὰ αἰωνόβια ὀχειρωματικά ἔργα τῆς Κυκλωπείας οἰκοδομικῆς.

Βραδύτερον ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιηθῆται ὡς κατοικία βασι-

λέων καὶ πολιτῶν. "Ἐμεινεν ἡ « Ἀκρόπολις τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατοικία τῶν Θεῶν ».

Ἀνηγέρθη τότε ὁ Ἑκατόμπεδος (100 ποδῶν ναὸς) καὶ τὸ Ἐρέχθειον· ἤρχισε δὲ ν' ἀνεγείρεται καὶ ὁ Παρθενῶν. Καὶ ἡ Ἀκρόπολις ὅλη, ἀντὶ ἀποκλειστικοῦ φρουρίου, ἔγινεν ὠχυρωμένον τέμενος ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ἀθηναῖαν.

Πολὺ πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἀποβῆ ἀξιόλογον μνημεῖον τέχνης καὶ πολιτισμοῦ καὶ πάσης προόδου. Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἔκτοτε ἀθάνατον καὶ εἶχεν ἐπισύρει τὸν φθόνον τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς.

Οἱ Πέρσαι τὸ 480 π. Χ. παρέδωκαν τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ ἀνέκοψαν πᾶσαν πρόοδον· κατέκαυσαν τὰ ἱερά, ἐβεβήλωσαν τοὺς βωμοὺς· συνέτριψαν πολυτιμώτατα ἀφιερῶματα καὶ ἐξηφάνισαν τὴν ἐργασίαν τῶν αἰῶνων.

Ἄλλ' οἱ ἀθάνατοι πρόγονοι ἡμῶν ἐπίστευαν εἰς τὸν θρῶλον, ὅτι ἡ ἱερά ἐλαία τῆς Ἀκροπόλεως—τὴν ὁποῖαν κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι—ἀνεβλάστησε κατὰ τὴν ἴδια νύκτα.

Ἐλευθεροὶ οἱ πρόγονοι καὶ ὑπερήφανοι ἐκ τῶν ἐθνικῶν θριάμβων ἐπεδόθησαν μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Κίμων ἀνωκοδόμησαν τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐφρόντισαν διὰ τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτῆς.

Ἀνεφάνη τότε ὁ Περικλῆς. Καὶ ἤρκεσε μία τριακονταετία—ἡ ἔνδοξος τριακονταετία τοῦ Περικλέους—διὰ νὰ ἀνεγερθοῦν αἱ Ἀθηναὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς τέφρας, τὰ ὁποῖα ἀφήκεν ἡ περσικὴ εἰσβολή.

Καὶ ἀνωκοδομήθη πλήρης χάριτος καὶ αἴγλης ἡ νέα πόλις κατὰ τὸν χρυσοῦν ἐκεῖνον αἰῶνα τῆς τέχνης.

Ὁ παντοδύναμος Περικλῆς ἐσκέφθη ὅτι τοὺς πολεμικοὺς θριάμβους ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουν θρίαμβοι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης καὶ εὐπορία τοῦ λαοῦ. Καὶ μὲ τὸν θεόπνευστον γλύπτην Φειδίαν καὶ τοὺς ἀρχιτέκτονας Ἴκτινον καὶ Καλλικράτην ἐπεδόθη εἰς τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν καταχρῶσιν τῆς Ἀκροπόλεως.

Τότε ἐκτίσθη ἐκ μαρμάρου τῆς Πεντέλης ὁ νέος Παρθενῶν καὶ ἐστήθη ἐντὸς αὐτοῦ τὸ δεκάπηχυ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηναῖς Παρθένου.

Τότε ἐστήθη εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς Ἀκροπόλεως τὸ κολοσσαῖον ὀρειχάλκινον ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἡ περικεφαλαία καὶ ἡ χρυσεὴ αἰχμὴ τοῦ δόρατος τῆς Θεᾶς ἦσαν ὀρατὰ καὶ ἀπὸ τὸ Σούνιον.

Τότε ἐκτίσθησαν τὰ Προπύλαια καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης.

Τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τότε, ὅτε ἐγίνοντο, ἐπροκάλουν τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν συγχρόνων των. Τόσον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὅποια ἀφιερώθησαν εἰς τὸ τέμενος * τοῦτο τῆς θρησκείας καὶ τῆς τέχνης, ὥστε ὁ Πλούταρχος ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἀκρόπολις ὄλη ἀπέτελει τρόπον τινὰ ἓν ἄγαλμα.

Ἡ Ἀκρόπολις ἠκολούθησε τὴν τύχην τῆς πόλεως καὶ τὴν φορὰν τῶν αἰώνων.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἐπέφερε φοβερὰν καταστροφὴν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δὲν κατάρθωσαν νὰ ἀνακτήσουν τὴν προτέραν των δύναμιν, ἀν καὶ πολὺ ἠγωνίσθησαν πρὸς τοῦτο. Μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Παρ' ὅλα ταῦτα, τὸ χρονικὸν διάστημα μέχρι τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἐπέρασεν ἄγονον διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλοὶ ξένοι ἠγεμόνες φίλοι των ἐξωράϊσαν τὰς Ἀθήνας καὶ ἔκαμαν καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια ἔργα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ σφοδροῦ ζήλου τῶν νέων Χριστιανῶν, ἐπῆλθον σημαντικαὶ φθοραὶ εἰς τὰ παλαιότερα μνημεῖα τῆς τέχνης.

Εὐτυχῶς ὁμως τὰ οἰκοδομήματα τῆς Ἀκροπόλεως διέφυγον τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φανατισμοῦ τῶν νέων Χριστιανῶν. Ὁ Παρθενὼν μετετράπη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ εἰς ναὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Ὑπερτάτην τοῦ Θεοῦ σοφίαν.

Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἀνέβησαν μέχρι τοῦ Παρθενῶνος, ἀνέθηκαν τὰ ἐπινίκια εἰς τὴν Παναγίαν καὶ περιέθαλψαν

τὸ ἀριστούργημα τῶν αἰῶνων. Καὶ τὸ σύνολον τοῦ ἀριστουργήματος διεφυλάχθη ἀπὸ ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν.

Ἦσθάνθη ἀκολούθως ἡ Ἀκρόπολις τὸ πέλημα τῶν Ρωμαίων, τῶν Φράγκων καὶ τῶν Καταλανῶν· καὶ φέρει βαθέως χαραγμένα τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν.

Ἦκολούθησαν οἱ μαῦροι χρόνοι τῆς δουλείας. Πλὴν ὅμως τὰ ἐπ' αὐτῆς ἀριστουργήματα προεκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἀμαθῶν κατακτητῶν καὶ ἡ Ἀκρόπολις διέφυγε τελειωτικὴν καταστροφὴν.

Ἄλλὰ αἱ βόμβαι τοῦ Μοροζίνη ἐπέφερον ὀδυνηρὰς καταστροφὰς εἰς τὸ δημιούργημα τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Περικλέους, τοῦ Ἰκτίνου καὶ τοῦ Φειδίου.

Ἡ δὲ ἐπονείδιστος ἐπιδρομὴ τοῦ Ἑλγίνου ἀπεγύμνωσε τὰ ἀετώματα τοῦ Παρθενῶνος, ἀπωφάνισε τὰς Καρυάτιδας τοῦ Ἐρεχθείου καὶ κατέστρεψε τὴν ζωφόρον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης.

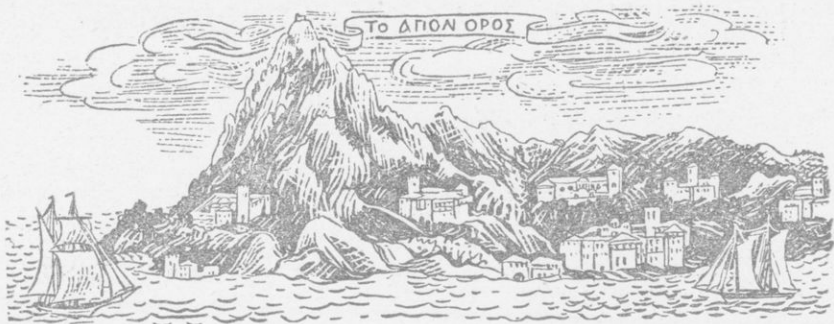
Τέλος τὴν 12ην Ἀπριλίου 1833, παρεδόθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Τούρκου φρουράρχου Ὄσμάν ὁ Ἱερὸς Βράχος εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ ἐκυμάτισεν ἡ κυανόλευκος ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τῆς Ἀκροπόλεως.

Κατὰ τὰ ἀπαισίας μῆνης ἔτη τῆς γερμανοῦταλικῆς κατοχῆς ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἡ ἑλληνικὴ σημαία, ὡς ἄλλος Χριστὸς ἀνά μέσον τῶν δύο σημαίων τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν, μέχρι τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1944, ὅτε καθηγιάσθη καὶ ἀφέθη μόνη καὶ ἐλευθέρα νὰ λικνίζεται εἰς τὰ αἰθέρια κύματα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Σήμερον δυνάμεθα ὑπερηφάνως νὰ ἐπαναλάβωμεν τοὺς λόγους τοῦ Πλουτάρχου :

«Ἐκαστον ἔργον εἶναι κατὰ μὲν τὸ κάλλος ἀρχαῖον, κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν πρόσφατον καὶ νέον. Ἐπὶ πάντων τῶν ἔργων ἐπανθεῖ νεότης τις, τῆς ὁποίας ὁ χρόνος δὲν μετέβαλε τὴν ὄψιν, ὡσὰν τὰ ἔργα ταῦτα νὰ ἔχουν ἐντός των ἀειθαλῆς πνεύμα καὶ ψυχὴν ἀγήρατον».

X. Δημητρακόπουλος

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Φύσα, βοριᾶ μου, φύσηξε. Ἴδου τώρα ὅπου φθάνομεν εἰς μίαν ἑλληνικὴν χώραν ὄλωσδιόλου διαφορετικὴν ἀπὸ τὰς ἄλλας καὶ ὑπὸ ἔποψιν φυσικῆς καλλονῆς καὶ ὑπὸ ἔποψιν κοινωνικῆς εὐδαιμονίας, ἡ ὅποια χώρα καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ χαρίσματα τῆς κινεῖ τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκπληξιν τοῦ ταξιδιώτου.

Μία πυραμῖς θεουργικῆ, εἰς τὸ ἄκρον τῆς Χαλκιδικῆς ἀναδυομένη ἀπὸ τὸ πέλαγος, μὲ τὴν κορυφὴν τῆς οὐρανομήκη καὶ ἀνυψουμένην ὑπεράνω τῶν νεφελῶν καὶ ἕνα γινομένην μὲ τὸ στερέωμα. Ἀπὸ αὐτὴν κατέρχονται, ὄρη, βουνὰ καὶ φάραγγες καὶ κοιλάδες, ὅλα εὐμορφοστόλιστα μὲ ἄγρια βαθύσκια δάση καὶ μὲ τοὺς πλέον εὐώδεις θάμνους τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος, οἵτινες μὲ ὄργανισμόν ἀφάνταστον δοκιμάζουν ν' ἀνυψωθῶσιν εἰς δένδρα. Ἀπὸ παντοῦ ἀνακύπτουσι μοναστήρια καὶ σκῆται, κελλῖα καὶ ἡσυχαστήρια, ἐγκατεσπαρμένα μὲ ἀπερίγραπτον χάριν εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς δρυμῶνας. Ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ τοῦ ταξιδιώτου, ὅστις ἀνάμεσα εἰς τῶν ἀπειραρίθμων ᾠδικῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα ἀκούει ἤχους σημάτων, ὅπου γλυκὰ - γλυκὰ καλοῦσι τὸν ἄνθρωπον εἰς προσευχὴν, εἰς δόξαν Θεοῦ τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ ὀσφραίνεται τὰ καίόμενα θυμιάματα καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν ἀνθέων μὲ εὐχαρίστησιν εἰρηνικὴν.

“Ὅσοι ἄγνοί, ὅσοι εὐγενεῖς, ἀποκαλυφθῆτε! Εὐρίσκεσθε εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Εἰς τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας...

« Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κῆματα »

Ἄλ. Μωραΐτιδης

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

Λίαν πρωί ἐξεκινήσαμεν ἐκ Λαρίσης πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ὀνομαστῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν.

Εἶναι μὴν Ἰούνιος. Ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς διέρχεται διὰ μέσου ἀγρῶν, οἱ ὅποιοι πρὸ ὀλίγου ἐθερίσθησαν. Οὐδαμοῦ φαίνονται δένδρα ἢ χλόη. Ἡ πεδιάς ὅλη εἶναι γυμνὴ καὶ κατάξηρος.

Διευθυνόμεθα πρὸς βορρᾶν· εἰς τὸ βάθος διακρίνεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν ἡ Ὅσσα, τῆς ὁποίας προεξέχει φαλακρὰ ἢ κωνοειδῆς κορυφή, πρὸς βορρᾶν δὲ αἱ τελευταῖαι πρὸς τὴν Θεσσαλίαν παραφυάδες τοῦ πολυκορύφου Ὀλύμπου. Τὰ δύο ὄρη, τὰ ὅποια ἡ δημῶδης μούσα παρέστησεν ὡς φιλονικοῦντα διαρκῶς, προσεγγίζουσι τόσον πολὺ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὥστε ματαίως προσπαθοῦμεν νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ μακρὰν, ὅπου εἴμεθα, τὴν ἔξοδον τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, ὃ ὅποῖος σύρεται ἡρέμα πρὸς τὰ ἀριστερά μας, ὡσάν ὄφις γιγάντιος, καί, ἀφοῦ διασχίσει τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα, χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν διὰ μέσου τῶν δύο αὐτῶν ὁρέων.

Ὑστερα ἀπὸ τεσσάρων ὥρῶν πορείαν ἀπὸ τῆς Λαρίσης, εὐρισκόμεθα ἐντὸς τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν.

Ὅσον προχωροῦμεν, τόσον ἡ κοιλὰς στενεύει μέχρι τοῦ μέσου περιπίου· ἀπ' ἐκεῖ πάλιν ἀρχίζει βαθμηδὸν νὰ γίνεται πλατυτέρα ἕως τὴν ἔξοδον. Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος ποικίλλει μεταξὺ τριάκοντα καὶ πεντήκοντα μέτρων, ἐνῶ τὸ μῆκος αὐτῆς φθάνει τὰ δέκα χιλιόμετρα.

Ἡ ὁδὸς κατ' ἀρχὰς προχωρεῖ πλησίον τοῦ ποταμοῦ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ ἴδιον σχεδὸν ἐπίπεδον μὲ αὐτόν· ἔπειτα βαθμηδὸν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, γίνεται ἀνωφερῆς καὶ μᾶς φέρει εἰς ἀρκετὸν ὕψος· ἀπὸ τὸ μέσον τῆς κοιλάδος ἀρχίζει πάλιν νὰ κατέρχεται.

Ἄλλὰ τί βλέπουν οἱ ὀφθαλμοί μας κατὰ τὴν διόδον τῆς κοιλάδος! Πόση ποικιλία καὶ ἀρμονία τῆς φύσεως εἶναι ἐδῶ! Πόση ἀντίθεσις πρὸς τὴν μονοτονίαν τῆς γυμνῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος!

Δεξιά, ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς μας, ὑψώνεται ἡ κατάφυτος Ὅσσα· ἀριστερὰ ὀρθώνεται εἰς ὕψος δυσθεώρητον ὃ ἀπρό-

σιτος "Ολυμπος. Αί πλευραί του εἶναι βραχῶδεις καὶ νομίζεις ὅτι ἔχουν σχισθῆ ἀποτόμως· εἰς πολλὰ μέρη διακρίνεις ἐξοχάς, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς εἰσοχάς τῶν ἀπέναντι πλευρῶν τῆς "Οσσης. Αὐτὸ μαρτυρεῖ ἀναμφισβητήτως ὅτι τὰ δύο αὐτὰ ὄρη πρὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων ἦσαν ἠνωμένα καὶ ὅτι θὰ τὰ ἀπεχώρισε βιαίως ἰσχυρὰ σεισμικὴ δόνησις.

Εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος καὶ εἰς ὄλον τὸ μήκος αὐτῆς ἀπλώνονται θαλεραὶ τοποθεσίαι καὶ λειμῶνες χλοεροί.

Δένδρα ὕψηλά καὶ βαθύσκια ὑψώνονται καὶ εἰς τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ· οἱ κλάδοι των συμπλέκονται ἐπάνω ἀπὸ τὰ ρεῖθρα τοῦ ποταμοῦ καὶ σχηματίζουν πυκνὴν σκιάδα, τὴν ὁποῖαν μόλις δύνανται νὰ διαπεράσουν αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου.

Πλάτανοι, ἰτέαι, λύγοι, ἴασμοι, ροδοδάφναι, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἡ δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνος, φύονται ἀναμιξ εἰς τὴν κοιλάδα αὐτὴν· ὁ δὲ ἀειθαλὴς κισσὸς ἐναγκαλίζεται μὲ στοργὴν τοὺς κορυμμοὺς καὶ τοὺς κλάδους τῶν ὕψηλῶν δένδρων καὶ ἀναρριχᾶται * πρὸς τὰς κορυφὰς αὐτῶν ἢ κατακαλύπτει τοὺς ἀποτόμους βράχους. Τὰ πάντα εἶναι καταπράσινα ἐδῶ. Πέτρα καὶ χῶμα δὲν φαίνεται οὐδαμοῦ.

"Υδατα ψυχρὰ καὶ διαυγέστατα κυλίωνται ἀπὸ τὰς ὑπαρείας τῶν δύο ὀρέων καὶ κελαρύζουσι διὰ μέσου πυκνοτάτων δένδρων καὶ παχυτάτης χλόης· πηγαὶ ἀναβλύζουσι κατὰ χιλιάδας. "Ολα τὰ ὕδατα αὐτὰ συρρέουσι εἰς τὸν βαθὺν Πηνηϊόν, ὁ ὁποῖος ἠρέμα ὡς ἔλαιον κυλίζει τὰ νερά του διὰ μέσου τῆς θαυμασίας αὐτῆς κοιλάδος καὶ προχωρεῖ μὲ μεγαλοπρέπειαν πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Πλησίον εἰς τὰς δροσεράς αὐτὰς πηγὰς καὶ κάτω ἀπὸ παχεῖαν σκιὰν πλατάνων σβήνομεν τὴν δίψαν μας μὲ ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν. Ὑπὸ τὰ πυκνὰ φυλλώματα τῶν δένδρων τὰ ποικιλόφωνα ἔσματα τῶν ἀηδόνων, τῶν κοσσύφων καὶ ἄλλων ὦδικῶν πτηνῶν καταθέλγουν τὴν ἀκοὴν μας καὶ τὸ λεπτὸν ἄρωμα τῆς γύρω φύσεως μᾶς τέρπει.

Ἀληθινὴ πανήγυρις τῆς φύσεως εἶναι ἐδῶ. Μοναδικὴ ἀπόλαυσις τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ!

Τὰ Τέμπη εἶναι ἀληθῶς μία ἀπὸ τὰς ὠραιότατας τοποθεσίας τῆς γῆς.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ

Οί δημιουργοί τῆς λίμνης.

Τρεῖς ποταμοί, ὁ Ἄξιός, ὁ Ἀλιάκμων καὶ ὁ Λουδίας ἐσημάτισαν σιγὰ σιγὰ τὴν πεδιάδα τῆς Ἡμαθίας. Μετέφεραν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ ὄροπέδια τὰ χῶματα, ἀπὸ ὅπου περνοῦν, καὶ ἐπρόσχωσαν τὴν θάλασσαν.

Τόσα πολλὰ χῶματα μεταφέρουν, ὥστε εἶναι φόβος νὰ φράξουν ὀλόκληρον τὸν κόλπον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ νὰ μεταβάλουν καὶ αὐτὸν τὸν λιμένα τῆς εἰς ἀγροὺς καὶ ἔλη. Μήπως δὲν ἔκαμαν τὸ ἴδιον εἰς τὴν Πέλλαν καὶ τὴν Ἐδεσσαν, πόλεις παραλιακὰς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τῶν ὁποίων τὴν θάλασσαν μετέβαλαν μὲ τὰς προσχώσεις εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἡμαθίας;

Ὁ Ἀλιάκμων καὶ ὁ Λουδίας δὲν φαίνονται καὶ πολὺ σπουδαῖοι ποταμοί· εἶναι μικρότεροι καί, ὡς νὰ ἔχασαν ἀπὸ τὸν δρόμον τὴν ὀρμὴν των, κυλίουν ἤσυχὰ τὰ νερά των. Ἄλλ' ὁ Ἄξιός εἶναι μεγάλος ποταμός, ρέει γοργός καὶ πολυθόρυβος καὶ εἶναι ἀδιάβατος. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ γέφυρά του μὲ δυσκολίαν τὸν διαβαίνει· ἀναγκάζεται νὰ πατήσῃ ἐπάνω εἰς δέκα διαδοχικὰ βάρθρα, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀντικρυνὴν ὄχθην.

Οἱ τρεῖς ὅμως αὐτοὶ ποταμοὶ μὲ τὰς προσχώσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμαν, συνειργάσθησαν ὡς ἀδελφικοὶ φίλοι, καθεὶς μὲ τὸν τρόπον του καὶ τὴν δύναμίν του, νὰ γίνῃ καὶ ἡ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν.

Ἄλλὰ τώρα ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἦτο ἡ λίμνη, ἀπλώνονται ἀγροὶ μὲ τόσον καλοθερμμένον σῖτον, ὥστε ματαίως κοπιᾷζει ὁ δυνατὸς ἄνεμος νὰ τὸν πλαγιάσῃ.

Πολὺ δυσκολεύεται ὁ διαβάτης νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ γόνιμος αὐτὴ γῆ, ἦτο πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ἡ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν. Ἄλλὰ οἱ ὀλίγον γεροντότεροι ἐνθυμοῦνται τοὺς πικνοὺς καλαμῶνάς τῆς, τὰ φαρμακερὰ ἔλη τῆς, τὸν ἀπέραντον καὶ νεκρωμένον ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς τόπον, ὁ ὁποῖος εἶχε μοναδικὸν καὶ καθημερινὸν ἐπισκέπτῃν τὸν θάνατον.

Ἐνθυμοῦνται ἀκόμη ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ θανατηφόρον ἔλος κα-

τὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα οἱ γενναῖοι μακεδονομάχοι μας ἠγωνίσθησαν σκληρότατα μὲ τοὺς κομιτατζήδες.

Ὡχυρωμένοι οἱ Βούλγαροι ἀνάμεσα εἰς τοὺς καλαμῶνας ἐντὸς καλυβῶν πασσαλοπήκτων* εἰς τὰ ὕδατα, ἐκυριάρχουν τῆς λίμνης καὶ ἔσπειρον τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν εἰς τὰ γύρω ἑλληνικὰ χωριά. Καὶ αὐτὸς ὁ τουρκικὸς στρατὸς δὲν ἐτόλμα νὰ τοὺς προσβάλλῃ.

Ἄλλὰ ἡ ἑλληνικὴ ἀνδρεία καὶ ὑπομονὴ ἐνίκησαν· οἱ κομιτατζήδες ἐξεδιώχθησαν καὶ ἡ περιοχὴ ἀνέπνευσε. Καὶ τί δὲν χρεωστεῖ ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς γενναίους ἐκείνους! Τοὺς ἐθέριζον οἱ πυρετοὶ, τοὺς ἐσάπιζεν ἡ ὑγρασία τῶν νερῶν, τοὺς ἐνέκρωνον τὰ μέλη οἱ πάγοι καὶ τὰ κρύα τοῦ χειμῶνος, αὐτοὶ ὅμως ἔμειναν ἀκλόνητοι εἰς τὸ χρέος· τοὺς ἐθέρμαινεν ἡ πατρις! Ὅλιγον κατ' ὀλίγον, ἀπὸ πόρον εἰς πόρον καὶ ἀπὸ καλύβην εἰς καλύβην, ἐπάλαισαν ὡς νέοι Ἡρακλεῖς μὲ τὴν πολυκέφαλον ὕδραν τῆς βουλγαρικῆς πονηρίας καὶ σκληρότητος, ἕως οὗτου ἀπήλλαξαν τὴν λίμνην ἀπὸ τοὺς ἐπιβούλους γείτονας.

Τὸ θ α ὺ μ α .

Πῶς ἔγινεν αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς καλλιεργησίμου τώρα πεδιάδος; Κανὲν ἐμπόδιον δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ ἀντισταθῇ, ὅταν ὑπάρχη ἡ θέλησις, λέγει ἡ πεῖρα τῆς ζωῆς.

Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε βεβαίως χρήματα, ἔπειτα ἀπὸ τόσοις πολέμοις· ἀλλ' εἶχε τέκνα. Τὰ τέκνα τῆς ἐνίκησαν εἰς τὸ 12 εἰς τὴν μάχην τῶν Γιαννιτῶν τοὺς Τούρκους καὶ ἐκέρδισαν τὴν πόλιν τοῦ Ἁγίου - Δημητρίου· τὰ ἴδια ἐνίκησαν καὶ τὴν δευτέραν ἐξ ἴσου ἔνδοξον μάχην εἰς τὸ ἴδιον μέρος πρὸς τὴν φύσιν καὶ μετέβαλαν τὴν θανατηφόρον λίμνην τῶν Γιαννιτῶν εἰς γῆν ζωηφόρον.

Τὰ χρήματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχεν ἡ Ἑλλάς, τὰ ἐδανείσθη καὶ τὰ παιδιὰ τῆς διέθεσαν τὸν νοῦν, τὴν θέλησιν καὶ τὰς χεῖράς των καὶ ἔβαλαν ἐμπρὸς τὸ λαμπρὸν ἔργον. Ἐξερρίζωσαν τὰ δένδρα καὶ τοὺς καλαμῶνας, ἔφεραν τὰ νερά μὲ διώρυγας εἰς τὴν θάλασσαν καὶ παρέδωσαν τὴν γῆν εἰς τὴν καλλιέργειαν.

Ἐχάθησαν πλέον τὰ ἔλη, ἐχάθησαν οἱ κώνωπες, οἱ ὅποιοι ὡς μαῦρα σύννεφα ἐσηκῶνοντο ἀπὸ τὰ πράσινα νερά, ἐχάθη-

σαν αἱ φωναὶ τῶν βατράχων καὶ τῆς νεροχελώνας. Αἱ ἀσθένειαι ἐξωρίσθησαν μακρὰν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μονίμως ἢ ὑγεία καὶ ἡ χαρὰ!

Μία εὐφορος πεδιάς ἀπλώνεται τώρα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην μὲ καλοκτισμένους συνοικισμοὺς γεμάτους ζωῆν, μὲ ἀρδευτικούς αὐλάκας ποὺ μεταβάλλουν τὸ ἔδαφος εἰς ἓνα καλλιτεχνικὸν δίσκον κατάφορτον ἀπὸ δῶρα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ γῆ ἐδῶ, ὅπως εἶναι ἀναπαυμένη τόσον μακρὸν χρόνον καὶ λιπασμένη ἀπὸ τὰ σαπισμένα ὑδρόβια χόρτα, ξύλα, δένδρα καὶ λοιπὰ παράσιτα τῶν νερῶν, ἀποδίδει πολλαπλάσια ἀπὸ κάθε ἄλλο χῶμα. Δὲν χορταίνει ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ βλέπῃ ὀπωροφόρα, λαχανικά καὶ στάχυα, στάχυα, στάχυα καρπερά!

Χαίρει ὁ ἐπισκέπτης νὰ βλέπῃ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ τόπου· καὶ ἀκόμη θαυμάζει τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ἰκανότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ κάμνῃ τόσον σημαντικὰ ἔργα, δυσανάλογα μὲ τὴν πενίαν της, ἐνῶ δὲν ἔπαυσε ν' ἀγωνίζεται συγχρόνως καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν της.

N. A. Κοιτόπουλος

ΕΙΣ ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Α'. ΚΑΛΥΜΝΟΣ

Πρώτη ἔκκληξις.

Πλησιάζομεν ἤδη πρὸς τὴν Κάλυμνον, ὄρεινὴν νῆσον, ζώσαν ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τῶν βυθῶν, ὅπως ἡ γειτονικὴ αὐτῆς Σύμη, ἀπὸ ἓν ζωόφυτον, τὸν σπόγγον.

Ἄπέχομεν ἔτι μίλιον σχεδὸν τοῦ ἀγκυροβολίου, ὅτε ἐνόμισα ὅτι εἶδον ἐπὶ τῆς γαληνίου θαλάσσης νήσους σκιεροῦ χρωματισμοῦ, αἵτινες ὅμως στιγμιαίως, ὡς εἰς πρόσταγμα, ἐξηφανίσθησαν βυθισθεῖσαι.

Ἄφυπνίσθη ἐν ἐμοὶ τοῦ κυνηγοῦ τὸ ἐνστικτον καὶ εἶπον μονολογῶν μεγαλοφώνως, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσω.

— Μπά, βουτηχτέλια*. Μὰ περίεργο· ἐγὼ δὲν ξέρω νὰ πηγαίνουν κοπαδιαστά τὰ βουτηχτέλια.

Ἄλλὰ τότε εἶς Καλύμνιος, ἰστάμενος παρὰ τὸ πλευρόν μου, τὸν ὁποῖον κατὰ παράκλησίν του εἶχομεν παραλάβει ἐπιβάτην ἐκ Λέρου, μοῦ εἶπε μειδιῶν.

Δὲν εἶναι, κύριε, οὔτε βουτηχτέλια οὔτε κανενὸς εἶδους πάπιες.

Τί εἶναι λοιπόν;

— Ἀφῆστε νὰ ζυγώσωμε λίγο καὶ θὰ τὸ δῆτε μόνος σας.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τὰ παράδοξα πτηνὰ εἶχον ἤδη ἀναδύσει καὶ ἔπλεον ἐν τάξει.

Ἦρπασα τότες τὰς ἰσχυρὰς διόπρας καὶ ἀμέσως ἐφώνασα μὲ ἔκκληξιν.

— Καλέ, εἶναι παιδιά, μικρὰ παιδιά, ἐδῶ ἔξω στὸ πέλαγος!

Ἄλλ' ἤδη ἐπλησιάσαμεν.

Μικρὰ παιδιά, ἄνηβα, δὲν ἤρκοῦντο εἰς τὸν λιμένα διὰ τοὺς κολυμβητικούς αὐτῶν ἄθλους. Ἦσαν ἀμφίβια τὸ ὀλιγότερον! Ἐβυθίζοντο συγχρόνως, ἄλλοτε ἔπλεον κατὰ γραμμὴν, ἄλλοτε τὸ ἓν ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, ὡς εἰς πρόσταγμα. Πρὶν πλησιάσωμεν, ἐτράπησαν πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος καὶ ἐνῶ ἡ Σαλαμινία* ἔπλεε βραδέως, διὰ τι διάστημα ἀπετέλεσαν ἐκατέρωθεν τὴν τιμητικὴν ἡμῶν προπομπήν. Τότε ὁ Καλύμνιος ἐπιβάτης

μᾶς ἐξήγησεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἱστορία γίνεται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας με διαδοχικὰς ἀναπαύλας εἰς τοὺς βράχους τῆς παραλίας. Τοῦτο ἐξήγει καὶ τὸ βαθὺ κεραμόχρουν τοῦ χρωματισμοῦ τῶν σωμάτων αὐτῶν. Προεπονοῦντο οὕτως οἱ μικροὶ ὑποψήφιοι τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ δύτου

Ἄλλὰ τί ἐπάγγελμα!

Δὲν θὰ κάμω λόγον περὶ τῶν δυτῶν τῆς σπογγαλιείας διὰ σκαφάνδρων*. Ἄν καὶ ταῦτα εἶναι κινδυνωδέστερα, ἰδίως διὰ τὰς ἐκ γενικῆς παραλύσεως προσβολάς, δὲν εἶναι ὅμως τόσο φρικιαστικά, ὅσον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γυμνοῦ δύτου.

Ὁλόγυμνος ἐναγκαλιζέται λίθον βάρους 8—9 ὀκάδων, εἰς ὁπῆν τοῦ ὁποίου διαπερᾶται λεπτὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἐκτυλίξουν οἱ ἐν τῇ λέμβῳ. Οὕτω διὰ τοῦ βάρους τούτου καταβυθίζεται τάχιστα μέχρι βάθους 20 ὀργυῶν, ἀποσπᾶ ἐκ τοῦ βυθοῦ σπόγγους, ὅσους ἤθελε προφθάσει, τοὺς ὁποίους ρίπτει ἐντὸς δικτυωτῆς ἀπόχης ἐξηρημένης ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ· σύρει τὸ σχοινίον, οἱ δὲ ἐν τῇ λέμβῳ τὸν ἀνέλκουν τάχιστα. Καὶ ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τελειώσουν ἐντὸς τριῶν τῶν πολλῶν λεπτῶν.

Ἐὰν διὰ τινος κυλινδρικοῦ σιδηροῦ σωλῆνος, κλειομένου ἐκ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας με κρύσταλλον καὶ βυθιζομένου δακτύλους τινὰς εἰς τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται διαφάνεια τῶν βυθῶν, κύψετε νὰ ἴδετε δύτην ἐργαζόμενον, θὰ σᾶς δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν παραδόξου ζῶου, μεγάλου βατράχου· κινεῖται μεταξὺ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ πυθμένου καὶ ἀποκρύπτεται καὶ ἀναφαίνεται μεταξὺ τῶν σκιῶν τῆς θαλασσίας βλαστήσεως. Ἀπὸ πόσων συνθηκῶν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἐκείνας τὰς στιγμὰς τῶν τραγικῶν τούτων βιοπαλαιστῶν!

Ἦδη ἡ καλλιμορφος* ἡμιολία* μας ποντίζει ὑπερήφανος εἰς τὸν λιμένα ἐγγύτατα τῆς προκυμαίας.

Ἕ π ο δ ο χ ή.

Οὐχὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλ' οἴουδήποτε ὁ κάλαμος θὰ ἦτο ἀνεπαρκῆς, ὅπως ἀποδῶσῃ καὶ ὠχρότατα τὴν ἀποθέωσιν, τῆς ὁποίας τὸ σκάφος τῆς πατρίδος ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπὸ

τῆς ὑψηλῆς φιλοπατρίας τῶν Καλυμνίων. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτὰ προκειμένου περὶ τῆς μεταβάσεως ἡμῶν εἰς τὴν Σύμην, τοῦτο δηλῶ ἀπὸ τώρα· θὰ μοῦ ἦτο δύσκολον νὰ καθορίσω, τίς τῶν δύο τούτων σπογγαλιευτικῶν ἐλληνιδῶν νήσων ὑπερέβαλε τὴν ἄλλην εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πατριωτικοῦ συγκλονισμοῦ, ὅστις ἐδώνει τὰς ψυχὰς τῶν Καλυμνίων καὶ τῶν Συμναίων. Διότι εἰς ἀμφοτέρας τὸ ἔδαφος τῆς Σαλαμίνιας, ἡ σημαία, τὰ δύο μικρὰ αὐτῆς πυροβόλα, τὸ πρῶραϊον καὶ τὸ πρυμνήσον, εἶχον γίνει ἀντικείμενον προσκυνήματος καὶ γονυκλισιῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας αἱ ἀρχαὶ αἱ κοινοτικαί, ὁ κλῆρος φέρων τὴν ἱερὰν ἀμφίεσιν, σύμπας ὁ λαὸς μᾶς ὑπεδέχοντο μετὰ λυγμῶν πατριωτικῆς συγκινήσεως. Ὅλαι αἱ οἰκίαι, ὅλα τὰ καταστήματα νὰ παρακαλοῦν, ὡς ὑπερτάτην τιμὴν, ὡς εἶδος ἐθνικοῦ ἁγιασμοῦ τὴν εἴσοδον ἡμῶν πρὸς φιλοξενίαν. Οὔτε τὸ πλήρωμα ἐδαπάνησε λεπτὸν εἷς τινα τῶν δύο τούτων νήσων οὔτε ἦτο δυνατὸν ἢ ὑπηρεσία τοῦ πλοίου νὰ στείλῃ λέμβον πρὸς ἀγορὰν τροφίμων, διότι τὰ πάντα προσεφέροντο, ἀλλ' οὔδεις ἐδέχετο ἀντίτιμον. Ἀλλὰ καὶ οὔδὲ ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἀνάγκη. Διότι κατέκλυζαν τὸ πλοῖον δῶρα παντοειδῆ, μύσχοι, ἄμνοι, βαρέλια οἴνου, τυρός, ὀπῶραι καὶ μέλι τῆς Καλύμνου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Στράβων* παρέχει τὰ πρωτεῖα ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ. Περὶ τῶν ἀνθέων, διὰ τῶν ὁποίων κατάφορτοι λέμβοι ἀπεστέλλοντο, διὰ νὰ κοσμοῦν τὸ πλοῖον οὔδὲν λέγω, ἀφοῦ ὡς εἶπον ὁ κατάλογός μου ἀφορᾷ τρόφιμα.

Εἰς τὴν Κάλυμνον ἐδοκίμασα φαιδρὰν ἐκπληξιν, ἡ ὁποία ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερος τοὺς ὀρνιθολόγους καὶ τοὺς κυνηγούς. Ἐκυνήγησα ἄσπρες πέρδικες εἰς τὴν παρακειμένην νησίδα Ψέρημον, ἑπτὰ μίλια ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Καλύμνου.

Πρὸ τῆς αὐγῆς μετὰ Καλυμνίου κυνηγοῦ ἀπεβιβαζόμεθα τὴν ἐπομένην εἰς τὸν ὁμώνυμον ὄρμον. Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ θήρα μὲ δύο ἐξαιρέτους κυνηγετικούς κύνας. Διηρχόμεθα μικρὰς κοιλάδας καὶ λόφους, ὅπου ἐκυριάρχουν τὰ σχοῖνα καὶ τὸ θύμον. Δὲν παρήλθον ὀλίγα λεπτά, ὅτε οἱ κύνες ἐσήκωσαν ἀπὸ τοὺς

θάμνους κοπάδι περδίκων τοῦ αὐτοῦ σχήματος, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τῆς αὐτῆς πτήσεως μὲ τὰς γνωστάς.

Ἄλλ' ἦσαν λευκαί.

Ἀμφότεροι ἐφονεύσαμεν ἀνὰ μίαν.

Δὲν ἐπίστευον τοὺς ὀφθαλμούς μου· εἶχον τὸ χρῶμα λευκὸν ὡς τοῦ παγωτοῦ κρέμας ἐκ γάλακτος, μὲ ἐρυθρὸν τὸ ράμφος, ἐρυθροὺς τοὺς πόδας, μὲ τὸ αὐτὸ μέλαν καὶ φαῖον στικτὸν* περιδέριον περὶ τὸν λαιμὸν, ὡς αἱ κοιναὶ πέρδικες.

Ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε δι' ἐμὲ μυστήριον, πῶς εὐρίσκεται εἰς τὴν νησίδα αὐτὴν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πέρδικος, τὸ ὁποῖον ὡς ἔμαθον κατόπιν, μόνον εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιχωριάζει.

Β'. ΣΥΜΗ

Πόλις. Ἱστορία.

Ἀπὸ τῆς Καλύμνου ἐπλεύσαμεν εἰς Σύμην.

Ἡ κυρία πόλις τῆς Σύμης, ἡ νεόδμητος, ἐκτείνεται παρὰ τὸν λιμένα Γιαλὸς μὲ ὠραίας οἰκοδομὰς καὶ καθαρὰς καὶ κανονικὰς ὁδοὺς. Ἄνωθεν ταύτης ἐκτείνεται ἡ παλαιὰ πόλις, ἣτις σήμερον λέγεται Χωριό· ταύτην δὲ στεφανώνει φρούριον κτισθὲν ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν* Ἱπποτῶν κατὰ τὰ μετὰ τὸ 1400 ἔτη, διότι καὶ ἡ Σύμη εἶχε καταληφθῆ ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1309 ὑποβληθεῖσα εἰς ἐτήσιον φόρον.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς χρόνους, μοναδικὴ μνεῖα τῆς Σύμης εἶναι ἡ παρὰ Θουκυδίδη, ὅστις ἱστορεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ ἦτταν τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Χαρμίνου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀποβάντες ἐπ' αὐτῆς ἔστησαν τρόπιον.

Ἄλλ' οἱ τίτλοι τῆς νήσου κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους εἶναι πολὺ ἐπισημότεροι. Διότι τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλκει ἐκ τῆς Σύμης, θυγατρὸς τοῦ Ἰαλύσου*· ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῆς Νηρέυς, εἶχε συνεκστρατεύσει μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος κατὰ τῆς Τροίας.

Ἡ νήσος αὕτη εἶναι πλείοτερον βραχῶδης τῆς Καλύμνου καὶ ἄγονος ὅλως. Οὐδὲ δύνανται νὰ μετριάσωσι τὴν ἐκ τούτου ἐντύπωσιν ἐλάχισται ἄμπελοι καὶ τινες ἀμυγδαλέαι, προϊόντα ὑπερτάτης προσπάθειας. Ἄλλ' ὁ πλοῦτος καὶ τῆς νήσου ταύτης εἶναι ἡ θάλασσα, πλοῦτος τὸν ὁποῖον οἱ φιλοπάτριδες Συμαῖοι

διαθέτουν εἰς ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα καὶ εἰς ἔργα κοινωνικῆς ὠφελείας.

Μ ο ν ῆ .

Θὰ ἀπετέλει ἀσύγγνωστον περιττολογίαν, ἂν ἀνελάμβανον τὴν ἐπανάληψιν τῶν ὑπερτάτων ἐκδηλώσεων πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῶν ὁποίων ἐτύχομεν καὶ ἐν Σύμῃ καὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ Πανορμίτου. Ἡ Μονὴ εὔρισκεται κτισμένη κάτωθι ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμων βράχων, πρὸ τοῦ λιμένος Πανόρμου, εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν τῆς νήσου ἔσχατιάν, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, τοῦ ὁποίου διαφυλάττει πάλαιοτάτην θαυματουργὸν εἰκόνα.

Ἡ Μονὴ αὕτη εἶναι τὸ προσκύνημα ὄλων τῶν ναυτιλλομένων, ὅσοι διέρχονται πλησίον τῶν περὶ αὐτὴν παραλίων. Καὶ τὸ προσκύνημα τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ παραλίπη τὸ πρῶτον πολεμικὸν σκάφος, τὸ φέρον κυματίζουσαν τὴν σημαίαν τῆς πατρίδος. Οὕτως ἀποπλεύσαντες τοῦ λιμένος τῆς Σύμης παρεπλεύσαμεν τὰς ἀνατολικὰς αὐτῆς ἀκτάς, εἰς τὰς ὁποίας σχηματίζονται διάφοροι ὄρμοι καὶ διελθόντες μεταξὺ Σύμης καὶ τῆς νησίδος Σεσαλῆ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἡ Μονὴ, μετὰ πλοῦν δέκα τεσσάρων μιλίων.

Πολὺ πρὸ τοῦ ἀγκυροβολίου μᾶς ὑπεδέχθη ὁμάς χηνῶν λευκότητος χιονώδους, ἐκπλεύσασα ἀπὸ τοῦ μυχοῦ* τοῦ κόλπου.

Μοῦ εἶπον ὅτι τὰς χήνας ταύτας, ἀνηκούσας εἰς τὴν Μονὴν, ἐθίζουσι νὰ ὑποδέχωνται οὕτω τοὺς ναυτιλλομένους, τοὺς μεταβαίνοντας πρὸς προσκύνημα εἰς αὐτὴν.

Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω τὴν ἀλήθειαν τῆς πληροφορίας ταύτης. Ἄλλὰ καὶ ὡς τυχαῖος οἰωνὸς ὑπῆρξε συγκινητικὸς προ-ἄγγελος τῆς ἀνωτέρας πάσης περιγραφῆς ἐνθουσιώδους ξενίας, μετὰ τῆς ὁποίας ἐγενόμεθα δεκτοὶ ἐν τῇ ὄντως ἱερᾷ καὶ πανσέπτῳ Μονῇ ταύτῃ

« Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις »

Ἐμμ. Λυκούδης

ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Τὴν 1ην Ἀπριλίου 1946 ἔγινεν ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς πολυπαθοῦς καὶ μαρτυρικῆς Δωδεκανήσου εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαί.

Ἐπραγματοποιήθη οὕτω ἕνας ἀπὸ τοὺς προαιωνίους πόθους τοῦ Γένους μας.

Καὶ εἶναι ἡ ἔνωσις αὐτὴ, ὄχι μόνον πρᾶξις ἱστορικῆς διακαιοσύνης, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀποτελεῖ καὶ μίαν ἐκδήλωσιν ἐκτιμήσεως τῆς ἀνθρωπότητος ὁλοκλήρου πρὸς μίαν ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας καὶ λαμπροτέρας ἐστίας τοῦ Μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ μαρτυρικὸς λαὸς τῆς Δωδεκανήσου ἐκράτησεν ἐπὶ χιλιετηρίδας ὁλοκλήρους ἀκατάλυτον τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς ἐνόητος καὶ τῆς συνοχῆς. Ἐκράτησεν ἀμόλυντα τὰ γνήσια ἑλληνικὰ του ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα.

Διεφύλαξεν ἀμίαντον τὴν πίστιν του πρὸς τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐφύλαξεν ἀκέραια καὶ σεβαστὰ πλεῖστα ὅσα κειμήλια τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας. Καὶ ἐλάμβανε πάντοτε, καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους, μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐθνικὰς ἐξορμήσεις.

Ἡ Ρόδος, ἡ πατρὶς τῶν σοφῶν, τῶν ποιητῶν, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ρητόρων, ὁ περίλαμπρος αὐτὸς ἀδάμας τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συγκροτήματος καὶ τὰ ἄλλα ἔνδεκα μαργαριτάρια, τὰ ὅποια τὴν περιτριγυρίζουν, πολλάκις ἔγιναν ἀντικείμενον ἀρπαγῆς ἀπὸ τοὺς διαφόρους κατακτητὰς.

Ὅμως πάντοτε ὠρθώθησαν ὡς κάρφος εἰς τὰ βάσκανα ὄμματα ὄλων αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τώρα λησμονοῦνται μόχθοι αἰῶνων καὶ ταλαιπωρίαὶ μεγάλαι καὶ κακοτυχίαὶ ἄπειροι καὶ ἀγωνίαὶ δυσπερίγραπτοι.

Ἡ χαρὰ, ὠραιοτάτη καὶ ἀνέκφραστος, κυριαρχεῖ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ καταπλημμυρίζει τὴν καρδίαν τοῦ εὐγενικοῦ λαοῦ τῆς Δωδεκανήσου.

Εἶναι προνομιούχα ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ δώδεκα αὐτὰ νησιά τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ τοπία των, πλούσια εἰς φυσικὸν κάλλος, γοητεύουν

τὸν ἐπισκέπτῃν. Οἱ ἀνθόκηποι χύνουν ἀφειδῶς τὸ μεθυστικόν των ἄρωμα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν.

Τὰ γραφικὰ χωρία των σὲ κάμνουν νὰ θαυμάζῃς τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων.

Ἄλλὰ καὶ πλουτοπαραγωγικὰς δυνατότητας δὲν ἔχει ὀλίγας ἢ ὠραία Δωδεκάνησος.

Καὶ κηπευτικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ ἀρκετὰ· καὶ τοὺς ἐλαιῶνας καλλιεργεῖ καὶ τὴν ἄμπελον περιποιεῖται καὶ ὑπέδαφος φαίνεται νὰ ἔχῃ πλούσιον. Ἔχει καὶ θεραπευτικὰς θειούχους πηγὰς· ἔχει καὶ θειοχρώματα καὶ σμύριδα παράγει.

Ἡ ἰχθυαλιεία της δύναται ν' ἀποδώσῃ πολλὰ ἀκόμη· καὶ ἡ σπογγαλιεία της εὐδοκίμει σπουδαίως. Ἡ ὕφαντουργία της εἶναι εὐκόλον νὰ γίνῃ ἀποδοτικωτέρα. Ἡ βιοτεχνία της δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ. Ἔχει καὶ κλίμα ἢ Δωδεκάνησος ὑγιεινὸν εἰς τὸ ἔπακρον καὶ εἶναι εὐκόλον νὰ κερδίσῃ πολλὰ καὶ ἀπὸ τὸν τουρισμὸν. Καὶ ἐμπορικὸν δαιμόνιον ὄχι εὐκαταφρόνητον διακρίνει τοὺς κατοίκους της.

Καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας τέλος, οἱ Δωδεκανήσιοι διακρίνονται καὶ ἀνέκαθεν πρωτεύουν.

Χ. Δημητρακόπουλος

ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Τὰ πρῶτα ἐρείπια.

Σκοπὸς τῆς ἐκδρομῆς μας τούτη τῆ φορὰ ἦταν νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴ Δῆλο, τὸ ἱερὸ νησί τῶν ἀρχαίων. Ὅταν τὸ πλησιάσαμε μὲ τὸ βενζινόπλοιο, μείναμε κατάπληκτοι οὔτε ἄνθρωποι πουθενὰ οὔτε ζῶα οὔτε δένδρα τουλάχιστο· μόνο πέτρες, λίγο χῶμα καὶ σκόρπια χαλάσματα πρόβαλαν στὰ μάτια μας· ἀλλὰ τὸ πολὺ φῶς, ποὺ σκόρπιζαν ἀνεμπόδιστα παντοῦ οἱ χρυσεὲς τοῦ ἡλίου ἀκτίνες, τὸ ἔδειχνε σὰν μαγικὸ καὶ παραμυθένιο.

Μαγεμένοι ἀπὸ τὴν ἀσυνήθιστη θεὰ πατήσαμε τὸ πόδι μας στὸ ἔρημο ἀκρογιάλι του· τὰ παλιὰ ἐρείπια, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ἀντικαταστήσουν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀπουσίαζαν, ἔχουν κατεβῆ ὡς τὴ θάλασσα νὰ μᾶς καλωσορίσουν. Ὁ κ. καθηγητῆς τῆς συντροφιάς μας, ἕνας σοφὸς ἄνθρωπος, ἀνεβαίνοντας σὲ ἕνα σπασμένο μάρμαρο, ἄρχισε :

— Κοιτάξετε, φίλοι μου, τὶς ἐμπορικὲς ἀποθήκες τοῦ νησιοῦ ποὺ βρίσκονται στὰ πόδια μας· εἶναι χτισμένες στὴν ἀκρογιαλιά, γιὰ νὰ εἶναι ἡ μεταφορὰ σ' αὐτὲς εὐκόλη καὶ ἀποθήκευαν ἐδῶ κάθε λογῆς ἐμπορεύματα· τὰ ἔφεραν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου Ἕλληνες καὶ ξένοι ἔμποροι

Σ' αὐτὴν ἐκεῖ τὴν ἀποθήκη, ἀνάμεσα στοὺς γκρεμισμένους τοίχους, βλέπετε κάτι ποὺ μοιάζει μαρμάρينو λουτρό, ἀλλὰ δὲν εἶναι λουτρό· Εἶναι ἕνας πρωτόγονος στατήρ, μία πανάρχαια ἀγορανομικὴ πλάστιγγα τῆς πολιτείας, ποὺ ἤθελε μὲ κάθε τρόπο νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐμπορικὴ τῆς φήμη ἀκριβοζυγίζοντας τὰ ἐμπορεύματα. Κρῖμα ποὺ λείπει ὁ ἀδέκαστος τελῶνης, γιὰ νὰ τὸν παρακολουθήσωμε στὰ ὑψηλά του καθήκοντα!

Ἄς στρέψωμε τώρα τὰ βλέμματά μας στὰ ἄλλα χαλάσματα· νὰ τὰ καταστήματα, νὰ καὶ τὰ γραφεῖα! Σ' αὐτὰ σκυμμένοι οἱ ἔμποροι, οἱ τραπεζῖτες, οἱ ἐφοπλιστές, μελετοῦν τὰ βιβλία τους, κάνουν λογαριασμούς, δίνουν καὶ παίρνουν παραγγελίες.

Ἀκολουθώντας ἔπειτα τὸν κ. καθηγητῆ περάσαμε καὶ τὰ ἐρείπια. Εἶδαμε τὴν ἀγορὰ καὶ τὶς στοῆς, ὅπου σύχναζαν οἱ πο-

λίτες, είδαμε και τις ξεχωριστές λέσχες, που είχαν ιδρύσει επίτηδες οί διάφοροι σύλλογοι τών ξένων εμπόρων, για ν' άνταμώνουν τά μέλη τους κατά παροικίες. Ήπισκεφθήκαμε τούς διάφορους ναούς και τ' άλλα μνημεία και σταθήκαμε στο μεγάλο ναό του θεού Ἀπόλλωνος, του προστάτου του νησιού.

Σε κάτι ὀρθογώνιες μαρμάρινες πλάκες, που τώρα τις φυλάγουν στο μουσειο, μπορεί να ιδῆ κανείς τούς λογαριασμούς για τά ἔσοδα και τά ἔξοδα του ναοῦ· τούς κατεχώριζαν ἐκεῖ τακτικά—ἀπό τὸ 600 π.Χ. ὡς τά 100 μ.Χ.—με ἀκρίβεια και προσοχή οί ταμίες του.

Ἐνας ναός που ἔχει εἰσοδήματα—τέλη εἰσαγωγῆς, λιμενικά, φόρο ἀλιείας στα χωρικά ὕδατα κλπ.—και που δέχεται δῶρα και ἀφιερῶματα πρέπει να ἔμπνῆ ἔμπιστοσύνη για τή διαχείρισί του. Για να πληρώνουν ἀδιαμαρτύρητα οί φορολογούμενοι και να στέλνουν δῶρα οί πιστοί πρέπει να βλέπουν με τά μάτια τους τήν τιμιότητά του. Και τὸ κατώρθωσε με τούτες τις πλάκες, που ὅλοι τις ἔβλεπαν και καθέννας μπορούσε να τις ἐλέγξει.

Στὴν ἀρχὴ ὁ θεὸς φύλαγε τά πλούτη του σε πιθάρια στη γῆ σά φιλάργυρος· ἀργότερα, σάν πλήθυναν, ἄρχισε ν' ἀγοράζει ἀκίνητα και στο τέλος να τοκίζει τά χρήματά του λαμβάνοντας ὅλες τις ἐγγυήσεις που παίρνουν ὅσοι δανείζουν, για να μη δοκιμάσουν δυσάρεστες ἐκπλήξεις ἀπό τυχόν κακοπληρωτή!

Ἄσα είδαμε μᾶς τά ἐξήγησε ὅλα ὁ κ. καθηγητής· πότε δηλαδὴ και ἀπό ποιόν ἔγινε τὸ καθένα, σε τί χρησίμειε και τά λοιπά. Ὄλα τά γνώριζε και ὅλα τά ἔξερε, ὅπως καλοξέρει και τά βιβλία τῆς βιβλιοθήκης του ἀπό τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα, τὴ μορφὴ τους.

Ἡ πόλι.

Ἐπάνω σε λόφους και στίς πλαγιές τους, λίγα λεπτά ψηλότερα ἀπό τά ἐρείπια, ἀπλώνεται ἡ πόλι. Ἀνεβήκαμε ἔως ἐκεῖ με τὸν ἴδιο πάντα ἀκούραστο ὄδηγὸ και ἐξηγητή.

Ὁ χρόνος τῆς ἄφησε φανερά τά σημάδια του· μισογκρεμισμένη ἀπό ἐδῶ, λιγώτερο ἢ περισσότερο ἀπό κεῖ, διατηρεῖ ὅλο

τὸ ἀρχαῖο μεγαλειό της. Καμμιά ἄλλη πόλι καὶ σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς πατρίδος μας δὲν παρουσιάζεται ὅμοια μ' αὐτὴ τὴ νεκρὴ πολιτεία. Εἶναι τόσο ζωντανὴ καὶ ἀκέραια μὲ τὰ σπίτια της, τὸ θέατρό της, τὸ στάδιό της, ποὺ νομίζεις πὼς χθὲς τὴν ἐγκατέλειψαν οἱ κάτοικοί της, γιατί κάποιος πολὺ πρόσφατος σεισμός τὴν γκρέμισε ζηλεύοντας τὴ μακροχρόνια ζωὴ της.

Περνοῦμε μὲ τὴν ἡσυχία μας τοὺς ἔρημους στενοὺς δρόμους της, σὰν νὰ εἶμαστε παλιοὶ κάτοικοι· στεκόμαστε καὶ ἐξετάζομε τὰ μαγαζιά της, σὰν νὰ θέλωμε νὰ ψωνίσωμε κάτι ποὺ λησμονήσαμε. Καμαρώνομε τὰ σπίτια της· στοὺς τοίχους τοῦ δρόμου σὲ μικρὰ κοιλώματα ἦσαν τοποθετημένα λαδοφάναρα, γιὰ νὰ φωτίζουν τὴ νύχτα τοὺς περαστικούς. "Ἀθελα ἐρευνουμέν ἂν εἶναι στὴ θέσι τους· δὲν εἶναι ἐκεῖ· κάποιος πέρασε καὶ τὰ πήρε, ὅπως παίρνουν καὶ σήμερα κακοὶ ἄνθρωποι τοὺς λαμπτήρες τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἀπὸ τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας.

Σὰν παλιοὶ γνώριμοι μπαίνουμε καὶ στ' ἀνοιχτὰ σπίτια τους. Νομίζομε ὅτι τὰ ἀνοιξεν ἐπίτηδες διάπλατα ὁ φιλόξενος νοικοκύρης, γιὰ νὰ μᾶς καλοδεχτῆ. "Ὡσπου νὰ ἔρθη περιεργάζομαστε τὰ ὠραῖα μωσαϊκὰ στὰ ἐσωτερικὰ μαρμάρινα περιστήλια, ποὺ χάριζαν φωτισμὸ καὶ ἀερισμὸ στὰ σπίτια, γιατί κανένα τους δὲν εἶχε παράθυρα ἐξωτερικά. Ἀπὸ τοῦτα τὰ μωσαϊκὰ καταλαβαίνομε, ὅπως μᾶς ἐξήγησε ὁ κ. καθηγητής, τί ἄνθρωποι κατοίκησαν σ' αὐτὰ τὰ σπίτια. Ἐκεῖνα π.χ. μὲ τὰ δελφίνια ἢ τὶς ἄγκυρες καὶ τὰ ἄλλα θαλασσινὰ στολίδια θὰ ἦσαν σπίτια ἐφοπλιστῶν ἢ πλοιάρχων...

Ἐπιθεωροῦμε καὶ τὶς ἀποθηκὲς τους, γεμᾶτες πιθάρια, τοὺς ὑπονόμους, τὰ πηγᾶδια καὶ τὶς δεξαμενές, ὅπου ἔπιαναν τὰ βρόχινα νερά· ἂν εἶχαμε κουβὰ καὶ σχοινὶ θὰ ἀνεβάζαμε καὶ λίγο κρῦο νερὸ νὰ δροσιστοῦμε. Ἀπὸ τὶς κλίμακες ἀνεβαίνομε καὶ στὸ ἐπάνω πάτωμα, γιὰ νὰ τὸ περιεργασθοῦμε κι αὐτό .....

Ἱστορία.

— Δὲν πειράζει, εἶπε ὁ κ. καθηγητής, ποὺ λείπουν οἱ νοικοκυρατοὶ· καλύτερα. Εἶδαμε ἔτσι μὲ ὅλη τὴν ἄνεσί μας ἕνα-ἕνα τόσα ὠραῖα σπίτια. Θὰ μ' ἐρωτήσετε ἴσως τώρα, τί ἔγιναν οἱ

κάτοικοι και πώς βρέθηκαν έδω, σ' αυτό τὸ κατάξερο και ἄγνο νο νησί, τόσο πλούσιοι ἄνθρωποι.

Ἐκεῖ πιὸ πέρα στὰ βόρεια, πού φαίνονται ἐκεῖνα τὰ καλάμια, στοὺς πρόποδες τοῦ μικροῦ βουνοῦ, στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν μικρὴ λίμνη. Στὴν ὄχθη τῆς ἦταν μιὰ φοινικιά, πλάγι στὰ κελαρυστὰ νερὰ τοῦ Ἴνωποῦ ποταμοῦ. Κάτω λοιπὸν ἀπὸ τὴ φοινικιά αὐτή, μέσα στὴ φωτολουσμένη και γελαστὴ φύσι, γέννησε ἡ Λητὼ δύο χαριτωμένα παιδάκια, τὸ θεὸ τοῦ φωτὸς Ἄπολλωνα και τὴ θεὰ Ἄρτεμι.

Εἶναι τὸ πιὸ φυσικὸ νὰ φαντασθοῦν και νὰ πιστέψουν οἱ ἀρχαῖοι, πὼς μόνο σ' αὐτὸ τὸ φαλακρὸ και κατάξερο νησί ἦταν δυνατὸν νὰ γεννηθῇ ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς, ὅπου τίποτε δὲν ἐμποδίζει τὴ δύνάμι του και τὴ λάμψι του, και ὅπου ἡ κυριαρχία του εἶναι ὀλοφάνερη. Ἄμα πᾶμε ὡς ἐκεῖ, μπορεῖ και ν' ἀκούσωμε, και τώρα ἀκόμη, τὰ καλάμια νὰ τραγουδοῦν, στὸ δικό τους βέβαια σκοπὸ, τίς φωνοῦλες τῶν μωρῶν...

Ἄπο τότε ἡ Δήλος, σὰν γενέτειρα τοῦ φωτεινοῦ θεοῦ, ἔγινε ἱερὴ και ἡ γῆ τῆς πολυσέβαστη και ἀπαραβίαστη.

Στὴν ἀρχὴ συνέρρεαν κάθε χρόνο ἐδὼ ἀπὸ ὅλα τὰ γειτονικά νησιά οἱ Ἴωνες κάτοικοι μὲ τὰ παιδιά τους και τίς σεμνὲς γυναϊκές τους νὰ προσκυνήσουν τὴ γέννησι τοῦ Ἄπολλωνος. Σιγὰ σιγὰ τὸ προσκύνημα πλάταινε, ἔτρεχαν και ἄλλοι Ἕλληνες, ὥσπου ἔγινε πανελλήνιο και ἐπαναλαμβανόταν και κάθε χρόνο και ἐπισημότερα κάθε τέσσερα χρόνια. Ἰδιῶτες, ὀλόκληρες οἰκογένειες και ἐπίσημες ἀντιπροσωπεῖες τῶν πόλεων «θεωραῖαι» ἔφθαναν νὰ προσκυνήσουν τὸ θεὸ, νὰ τοῦ φέρουν τὰ πλούσια δῶρά τους και νὰ λάβουν μέρος στοὺς λαμπροὺς ἀγῶνες ἡ ἀπλῶς νὰ τοὺς χαροῦν ὡς θεατές.

Στὰ πολύκοσμα αὐτὰ πανηγύρια τῆς Δήλου πού εἶναι στὸ κέντρο τοῦ Αἰγαίου, ἔτρεχαν κάθε λογῆς ἔμποροι ἀπὸ Ἄνατολὴ και Δύσι, Νότο και Βορρᾶ, νὰ πωλήσουν τὰ ἐμπορεύματά τους. Τὸ μικρὸ νησί, μὲ τὸ κῦρος και τὴν προστασία τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἔγινε μὲ τὸν καιρὸ μιὰ διεθνῆς ἀγορὰ και τὸ μεγαλύτερο στὴν ἐποχὴ του ἐμπορικὸ λιμάνι.

Ἄλλὰ σύγχρονα ἔγινε κατ' ἀνάγκην και κοσμοπολιτικὸ κέν-

τρο· ὁ Ἄπόλλων ἀπὸ ἐμπορικὸ συμφέρον δέχθηκε μὲ εὐμένεια ὄχι μόνον ὄλες τὶς φυλές, ἀλλὰ καὶ τοὺς θεοὺς των, γιὰ νὰ γεμίξῃ τὰ ταμεῖά του. Ἔτσι ἀπόκτησε ἡ Δῆλος μεγάλη φήμη, πλοῦτο ἀνεξάντλητο καὶ πολλοὺς κατοίκους ποὺ ἀνῆκαν σὲ ὄλες τὶς φυλές καὶ λάτρευαν ὁ καθένας τὸ δικό του θεό, χωρὶς καὶ νὰ κακοφαίνεται τοῦτο στὸν παμπόνηρο ἐπιχειρηματία Ἄπόλλωνα.

Ὁ μεγάλος ὄμως πλοῦτός της στάθηκε αἰτία νὰ πάθῃ πολ- λά. Στὴν ἀρχὴ οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἐποχῆς μὲ χίλιες δυὸ προφάσεις ἀφαίρεσαν ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου λίγο ἢ πολὺ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ νησιοῦ καὶ ἔβαναν χέρι καὶ στὰ ἱερὰ πλοῦτη του ἀκόμη. Μάταια οἱ Δῆλιοι προσπαθοῦσαν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴ θανάσιμη αὐτὴ προστασία, ποὺ τοὺς ἔπνιγε τὴν ἀναπνοή· οὔτε οἱ διαμαρτυρίες τους, πῶς ἦσαν ἱεροὶ καὶ ἀπαράβιαστοι, οὔτε οἱ ἀπειλές, πῶς θὰ τοὺς τιμωρήσῃ ὁ θεὸς ὡς ἀσεβεῖς, μπόρεσαν ν' ἀπομακρύνουν τὸ κακό.

Καὶ σὰν τοῦτοι ἔχασαν τὴ δύναμί τους, ποὺ προστάτευε τουλάχιστο καὶ ἀσφάλιζε τὸ νησί, ἦρθαν μὲ τὴ σειρὰ τους τῶ- ρα τρισχειρότεροι μακρυνοὶ ἐχθροὶ καὶ πειρατές. Ἔπεσαν ἐπά- νω που σὰν τὶς ἀκρίδες καὶ ἀφάνισαν κάθε ἀγαθὸ τῆς ἀνυπε- ράσπιστης νήσου. Ὅσοι κάτοικοι ἀπόμειναν ζωντανοί, ζήτησαν νὰ σωθοῦν φεύγοντας. Τὸ ἱερὸ νησί ἔμεινε γιὰ πάντα πιά ἔρημο σὰν τόπος καταραμένος.

Στὰ χρόνια μας ὄμως δὲν λείπουν οἱ ἐπισκέπτες, Ἕλλη- νες καὶ ξένοι. Τὰ λίγα ἱερὰ ταῦτα χῶματα, τὰ σεμνὰ ἐρείπια καὶ τὰ ἠλιόλουστα βράχια τοὺς προσελκύουν καὶ τοὺς χαρίζουν κάτι ἀπὸ τὴ δική τους ἀνέκφραστη ὁμορφιά καὶ τὴ δική τους ἀδιατάρακτη γαλήνη.

Κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο ὀλοκάθαρο οὐρανὸ καὶ τὸν ἴδιο θεὸ τοῦ φωτός, τὸν ἀστραφτερὸ ἥλιο, ζοῦν λίγες ὄρες ἀνάμεσα σὲ πε- ρασμένους παραμυθένιους καιροὺς, ποὺ τοὺς φωτίζουν τὰ ὀλό- λαμπρα ἀρχαῖα μεγαλεῖα τῆς Ἑλλάδος.

N. A. Κοιτόπουλος

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Τ' άσπρα σπιτάκια του ένα ένα,
σκόρπια, άσυντρόφευτα κι άνάρια
στή θάλασσα άντικρύ άπλωμένα
σά μονοκόμματα λιθάρια.

Τ' άσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σέ πράσινα κλωνάρια,
ήλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, άσβεστόχριστα, καθάρια.

Πρώτη φορά όποιος τά θωρεϊ,
γλυκειά άνοιξιάτικην ήμέρα
άπ' τοϋ βουνου τή ράχη πέρα.

Ήμερα άρνάκια τά θαρρεϊ
πού βόσκουνε, σκόρπιο κοπάδι,
σέ χλωροπράσινο λειβάδι.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

A

<i>ἀβροδίαυτος</i>	— ὁ ζῶν τρυφηλῶς· με πολλὴν καλοπέρασιν.
<i>ἀγοριάμπελη</i>	— φυτὸν θαμνῶδες· ἀναρριχητικόν, εὖοσμον με λευκά ἄνθη
<i>ἀγνεία</i>	— καθαρότης, ἀθρότης, ἀγνότης.
<i>*Αετοροράχη</i>	— βουνὸν μικρὸν πρὸ τῶν Ἰωαννίνων, δεξιὰ εἰς τὸν ἀναβαίνοντα· ἐκεῖ τὸ 1912-13 συνεκροτήθησαν πεισματῶδεις μάχαι κατὰ τῶν Τούρκων.
<i>αἰχμὴ</i>	— ἡ ἀκμὴ· ἡ μύτη παντὸς νύσσοντος (τρυπῶντος) ὄργάνου.
<i>ἀκατάσχετος</i>	— ὁ μὴ συγκρατούμενος, ἀκάθεκτος, ἀκράτητος, ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ.
<i>ἀπροῶμαι</i>	— ἀκούω με προσοχὴν, ἀφουγκράζομαι, παρακολουθῶ τὸν λόγον.
<i>ἄληστος</i>	— ἀλησμόνητος.
<i>ἀλλόφρων</i>	— ἐκεῖνος ποὺ ἔχασε τὰς φρένας, ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ἕξαλλος, παράφρων.
<i>ἄλωσις</i>	— κατάληψις, κατάκτησις, ἐκπόρθησις.
<i>δμηχανία</i>	— ἔλλειψις μέσων, τρόπων πρὸς ἱκανοποίησιν ὑλικῶν ἢ πνευματικῶν ἀναγκῶν.
<i>ἄμιλλα</i>	— ἀνταγωνισμὸς, προσπάθεια διὰ νὰ ὑπερτερῆσῃ κανεὶς τὸν ἄλλον, ἀντιζηλία.
<i>ἀμυθρὸς</i>	— μόλις φαινόμενος, θαμπός.
<i>ἀνάγλυφος</i>	— γεγλυμμένος κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐμφανίζῃ προεσοχὰς ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται.
<i>ἀνακόπτω</i>	— παρεμποδίζω, συγκρατῶ, σταματῶ, ἀναχαι-
<i>ἀναμέλλω</i>	— ἀρχίζω τὸ ἔξισμα, ἀνυμνῶ. [τίζω.
<i>ἀναρροχῶμαι</i>	— ἀνέρχομαι, σκαρφαλώνω.
<i>ἀνασκολοπίζω</i>	— προσηλώνω, καρφώνω σὲ σκόλοπα (παλούκι).

- ἀνηβος* — ἀνήλικος.
ἀντίνα — κεραία, κατάρτι.
ἀπηγής — σκληρός, τραχύς, ἄγριος.
ἀποροῶξ — κρημνώδης, ἀπότομος.
ἀπροόσιτος — ἐκεῖνος πού δέν μπορεῖ κανεῖς νά τόν πλησιάζῃ, νά τόν προσεγγίση, νά τόν φθάσῃ· ἄλλως ἀπροσπέλαστος, ἀπλησίαστος.
ἀπροσμάχητος — ἀκαταμάχητος, ἀκαταγώνιστος, ἀκατανίκητος.
ἀπτόητος — ἐκεῖνος πού δέν πτοεῖται, δέν φοβεῖται· ἀφοβος, ἀτρόμητος, ἄσκιαχτος.
ἄρομενα — ἡ ἄρματωσιά· ὁ ἐξοπλισμός τοῦ πλοίου· τὰ ὄργανα καί σκεύη πού χρειάζονται εἰς τὸ πλοῖον.
ἄτρωτος — ὁ μὴ τρωθεῖς, μὴ τραυματισθεῖς· ἐκεῖνος πού δέν τόν πιάνει βόλι.
αὔτανδρος — μέ ὄλους τοὺς ἄνδρας, σύψυχος.
ἄφάνα — μικρὸς πυκνὸς ἀκανθώδης θάμνος· οἱ χωρικοὶ τὸν χρησιμοποιοῦν ὡς σάρωθρον.
ἀφέλεια — ἀφέλεια ἔχει ἐκεῖνος πού εἶναι ἀπλοῦς, ἀπέριττος, φυσικός, χωρὶς κομπασμὸν καὶ ἐπίδειξιν.
ἀφορία — ἔλλειψις καρποφορίας, ἀκαρπία, δυστυχία.

B

- βεβηλώνω* — μιαίνω, μολύνω, ἀσεβῶ.
βεβήλωσις — μόλυνσις, ἀσέβεια, ἁμαρτία· μιὰρά, σιχαμένη πράξις.
βουτηχτέλια — πάπιες πού βουτοῦν στὸ νερό.
βωμὸς — κτίσμα μέ βάσιν καὶ βαθμίδας ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθυσιαζον τὰ ζῶα οἱ ἄρχατοί.

Γ

- γενναιόφρων* — ἐκεῖνος πού ἔχει γενναῖα φρονήματα· γεν-
γιαταγάη — ξίφος καμπυλωτόν. [ναιόψυχος.
γιουρούσι — ἐπίθεσις, ἔφοδος.

Δ

διανόησις	— σκέψις, στοχασμός.
διάτορος	— διαπεραστικός.
δεορβίση	— μουσουλμᾶνος λιθοδίαιτος μοναχός (λέξις περσική).
δραπετεύω	— φεύγω κρυφίως από κάπου ὅπου φρουροῦμαι, ἐπιβλέπομαι.
Δρίσκος	— ὁ Α. τῶν Ἰωαννίνων αὐχὴν ὅπου ἐφονεύθη ὁ Μαβίλης ἡγούμενος λόχου ἐθελοντῶν.
δυναμικός	— ἰσχυρός, ἐνεργητικός, ἔντονος.
ἄνσπρόσιτος	— δυσκολοπλησίαστος.
δωροδοκοῦμαι	— δέχομαι δῶρα, διὰ νὰ παραβῶ τὸ καθήκόν μου.

Ε

εἰκασία	— συμπερασμός.
εἰρωνεύομαι	— ὀμιλῶ εἰρωνικά, σκώπτω, περιπαίζω, χλευάζω, κοροϊδεύω.
ἐλευθεροκοινωνῶ	— ἐλευθέρως ἔρχομαι εἰς σχέσεις με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.
ἐμπροσθῆς	— ἐκεῖνος πού βάζει φωτιά ἄ πυρπολητῆς.
ἐναυλος	— ὁ αὐλῶν εἰς τὰ ὄτα, ἀντηχῶν ἀκόμη εἰς τὴν
ἔξαλλος	— ὡσάν τρελλός ἔκτος ἑαυτοῦ. [μνήμην.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ, ἐκπλήττομαι.
ἐξόδιον	— ἐκκλησιαστικός ὕμνος ψαλλόμενος κατὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου.
ἐπαλξις	— προκάλυμμα πού ἐπιστέφει τὸ φρούριον ἐν εἶδει ὀδόντων.
ἐπιδίδομαι	— ἀσχολοῦμαι ἄ καταγίνομαι εἰς κάτι ἐντελῶς
ἐπικλινῆς	— γυρτός, κατηφορικός. [ιδιαιτέρως.
ἐπίμοχθος	— κοπιώδης, ἐπίπνος, κοπιαστικός.
ἐργάτης	— εἶδος βαρούλκου χρησιμοποιουμένου εἰς τὰ πλοῖα διὰ τὴν ἀνάσπασιν τῆς ἀγκύρας (κοινῶς μποζαργάτης).
ἐρείδομαι	— στηρίζομαι.
ἐσπευσμένως	— ταχέως, γρήγορα, τάχιστα, βιαστικά.

Ζ

ζυγώνω — προσεγγίζω, πλησιάζω, σιμώνω.

Η

ἡδύς — γλυκός.

ἡλιόλουστος — λουσμένος από ἥλιον, ἡλιόχαρος, φωτολουσμένος, λαμπρός, ὠραῖος, εὐμορφος.

ἡμιολία — ἱστιοφόρον πλοῖον με δύο ἱστούς κεκλιμένους πρὸς τὴν πρύμνην (κοινῶς γολέττα).

Θ

θρασὺς — ἀναιδής, αὐθάδης, προπετής.

Ι

Ἰάλυσος — ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ρόδου καὶ βασιλεὺς αὐτῆς ὁ ὁμώνυμος Ἰάλυσος.

ἰδανικὸν — τὸ διὰ τῆς σκέψεως ἐννοούμενον τὸ ἄκρως τέλειον

Ἰκόνιον — πόλις τῆς μέσης Τουρκίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.
ἰμάμης — ὁ ἀρχηγὸς τῆς προσευχῆς τῶν μουσουλμάνων (λέξις ἀραβική).

ἴτε — προχωρεῖτε, ἐμπρός, ἐμπρός,

Ἰωαννῖται — ἱππῶται τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, μοναχοὶ καὶ στρατιῶται ἐγκατασταθέντες εἰς Ρόδον ἐπὶ 200 ἔτη.

Κ

Καβο-Πάπας — ἀκρωτήριο Δ. τῆς Ἀχαΐας ("Αραξος)
κάθαρις — (πλοίων) καθάρισμα ἀπὸ μολυσματικὴν νόσον δι' ἀπομονώσεως τῶν ἐπιβατῶν ἐπὶ ὠρισμένης ἡμέρας, ὅταν τὸ πλοῖον ἔρχεται ἀπὸ μέρος ὅπου ὑπάρχει ἐπιδημία.

καθηδύνω — γλυκαίνω, εὐαρεστῶ.

καλλίμορφος — ὁ ἔχων ὠραίαν μορφήν, ὠραῖον σχῆμα.

Κανέτα — Τοποθεσία κρημνώδης καὶ δασώδης πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ συνήφθησαν αἱματηραὶ μάχαι πρὸς τοὺς Τούρκους ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1912 μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1913.

- Κόνιτσα* — αὐχὴν βουνοσειρᾶς Μανωλιάσσης, 20 χιλίωμ. Ν. τῶν Ἰωαννίνων. Μάχαι 1912-13 διὰ τὰ Ἰωάννινα.
- καρτερικὸς* — ἐκεῖνος ποῦ ἔχει καρτερίαν, ὑπομονήν, ἀντοχήν, σταθεράν ἐπιμονήν διὰ κάτι.
- Καταροῶχι
καταναγάζω* — χωρίον εἰς ὄρος παρά τὰ Ἰωάννινα.
— φεγγοβολῶ, ἀκτινοβολῶ, καταφωτίζω, λαμπρύνω.
- καταχνιά
κέρας* — ὀμίχλη.
— (κέρατα ζῳῶν) πτέρυξ παρατάξεως στρατοῦ.
- Κολοκοτρώνης* — ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, ἡ πλέον συμπαθῆς καὶ ἐξέχουσα φυσιογνωμία τοῦ Ἀγῶνος.
- κότινος* — ἀγριελαία ἐκ τῶν κλάδων τῆς ὁποίας ἔστεφανοῦντο οἱ ὀλυμπιονίκαι.
- κουπαστή* — τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ τοίχου τοῦ πλοίου ἢ τῆς λέμβου ὅπου εἶναι οἱ σκαλμοί.
- κόνειον* — φυτὸν δηλητηριώδες ἐκ τῶν σκιαδανθῶν (κοινῶς βρωμόχορτο).

Λ

- λειμὼν* — τόπος ἔχων χλόην. λειβάδι.
- λιχνίζομαι* — κινεῖσθαι ὅπως εἰς τὸ λίκνον, κούνια.
- λιτότης* — ἀπλότης, ὀλιγάρκεια.
- λόγγος* — πυκνὸν δάσος.
- λοιμοκαθαροτήριον* — ὁ τόπος πρὸς καθαρισμὸν ἀπὸ μολυσματικῶν νόσους.
- λοστρόμος* — ὁ πρῶτος τοῦ πληρώματος, ὁ ναύκληρος (λέξις ἰταλική).
- λόχη* — πυκνὸν μέρος τοῦ δάσους.
- λυτρώνω* — λύω, ἐλευθερώνω, ἀπαλλάσσω τινὰ διὰ χρημάτων.

Μ

- Μακρυγιάννη* — συνοικία τῶν Ἀθηνῶν παρά τὰ Ν. Δ. τῆς Ἀκροπόλεως.
- Μανωλιάσσα* — χωρίον καὶ βουνὸν πρὸ τῶν Ἰωαννίνων. (Αἱματηραὶ μάχαι κατὰ τὸ 1912-13).

- μαρμαρυγή — λάμψις, ἀκτινοβολία.
 μελίφθογγος — ὁ ἔχων γλυκεῖαν ὡς τὸ μέλι φωνήν.
 μένος — ψυχικὴ ὀρμή, ἀκράτητος δύναμις, παραφορὰ, ἐξοργισμός.
- Μηδία — χώρα τῆς Ἀσίας μεταξὺ Περσίας— Ἀσσυρίας— Ἀρμενίας.
 Μηδος — κάτοικος τῆς Μηδίας.
 Μοθωκόρωνας-Μόθωνας— μεταξὺ Μεθώνης καὶ Κορώνης.
 μουεζίνης — ὁ χότζας, ὁ καλῶν εἰς προσευχὴν τοὺς Μουσουλμάνους ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μιναρῆ (λ. Ἀραβ.).
 μουφιῆς — ὁ ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων. Μουσουλμᾶνος θεολόγος.
 μπάλιος — ὁ στικτὸς μεῖ ἄλλο χρῶμα.
 μπαστούνι — δοράτιον τῶν ἰστιοφόρων πλοίων (λέξ. Ἰταλ.).
 Μπιζάνι — χωρίον Ν.Α. τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τοῦ ὀμῶν-
 νύμου βουνοῦ· περίφημον ὄχυρόν τῶν Τούρκων (1912-1913).
 μπουρλότο — πλοῖον πυρπολικόν.
 μυσσαρὸς — ἀπεχθής, βδελυρὸς, σιχαμένος, ἀποκρουστικός, ἀπαίσιος.
 Μυστρᾶς — ἡ περίφημος πρωτεύουσα κατὰ τοὺς τελευταίους βυζαντινοὺς χρόνους τοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου. Δ. τῆς Σπάρτης 5 χλμ.
 μυχὸς — τὸ ἐσώτατον μέρος τοῦ λιμένος ἢ τοῦ κόλπου.
 μῶλος — προεξοχὴ τῆς ξηρᾶς εἰς τὴν θάλασσαν εἴτε φυσικὴ εἴτε τεχνητή.

N

- ναύκληρος — ὁ λοστρόμος.
 νεῦμα — τὸ διὰ νεύσεως γινόμενον σημεῖον· νόημα, γνέψιμον.
 νεύω — γνέφω, κάνω νεῦμα, κάνω νόημα.
 νέφος — νεφέλη, σύννεφον.
 ντάμπια — (τάπια καὶ τάμπια) ὄχυρωμα, προμαχῶν (λέξις τουρκικὴ).

Ο

- δκηηρός — ἐκεῖνος πού ἀποφεύγει τὴν ἐργασίαν, τεμπέλης, ἀκαμάτης.
- ὄλεθρος — καταστροφή, φθορά, ἀφανισμός.
- ὄλοκαύτωμα — θῦμα καιόμενον ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ βωμοῦ. Πᾶν τὸ ἐξ ὀλοκλήρου καταστρεφόμενον. («Ἑλληνικά ὀλοκαυτώματα»).
- ὄμάλια — ὀμαλότης, ὀμαλὸς τόπος.
- ὄντᾶς — αἴθουσα.
- ὄρδῆ — στῖφος νομάδων, ἀπειθάρχητος συρφετός καὶ δὴ ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς ἀρπαγὰς, λεηλασίας, βιαιοπραγίας.

Π

- παρόρουνσις — παρόρμησις, παρακίνησις.
- πασσαλόπηκτος — στηριγμένος μὲ πασσάλους ἐμπεπηγμένους εἰς τὴν γῆν.
- πάταγος — ἰσχυρὸς κρότος, θόρυβος ἐκ συγκρούσεως ἢ θλάσεως στερεῶν σωμάτων· θορυβώδης συζήτησις ἐπὶ φλέγοντος ζητήματος ἢ ἐνδιαφερούσης ὑποθέσεως.
- περίεχρος — κατεσκευασμένος μὲ πολλὴν τέχνην.
- πολέμαρχος — (καὶ πολεμάρχος), ἀνώτερος ὀπλαρχηγός· πολέμικώτατος, ἀνδρειότατος μαχητής.
- πορθμεὺς — ἐκεῖνος πού περνᾷ ἀπέναντι (ποταμοῦ ἢ θαλάσσης) ἀνθρώπους κλπ. περαματάρης.
- πραῦνω — καθησυχάζω, μαλακώνω.
- πρῖνος — πρινάρι, πουρνάρι (δένδρον ἄγριον).
- προέλασις — ταχεῖα προχώρησις (πρὸς τὰ ἐμπρός).
- πρόληψις — παρεμπόδισις, ἀποσόβησις. Γνώμη ἢ ἀντίληψις κατὰ συνθήκην καὶ ἀβασανίστως παραδεδεγμένη.
- προπέτασμα — ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ ἀποκρύψει ἓνα πρᾶγμα, ἓνα ἔργον (στρατόπεδον, πυροβολικὸν κλπ.).
- πρόστεγον — ὑπόστεγος χῶρος τοῦ πλοίου ἄνω τοῦ πρωραίου καταστρώματος.

Ρ

οἶγος — τρόμος ἔνεκα ψύχους ἢ φόβου.

Σ

- Σαλαμινία* — ἡ ἱερὰ ναῦς τῶν Ἀθηναίων.
σήμαντρο — ὁ πρόγονος τῆς καμπάνας· εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου ἢ σιδήρου. Σήμερον ὑπάρχουν τοιαῦτα μόνον εἰς τὰ μοναστήρια.
σκάφανδρον — εἰδικὴ ὕδατοστεγῆς ἐνδυμασία τοῦ δύτου.
σκιάδι — πλατύγυρος ψάθινος πῖλος.
σκιριτῶ — τινάσσομαι αἰφνιδίως ἀπὸ τὴν θέσιν μου, ἀναπηδῶ, πηδῶ· σκίρτημα=πήδημα.
σκολιὰ — λοξή, καμπύλη, γυριστή, δυσκολοδιάβατος.
σκοῦνα — δίστυλον ἰστιοφόρον μὲ τετράγωνα ἰστία, ταχύ (λ. ἀγγλική).
σμήνος — (ἐπὶ πτερωτῶν ἐντόμων) πλῆθος (μελισσῶν, ἀκρίδων).
σπερομολόγος — ὁ διαδίδων ἀδεσπότευς φήμας· κοιν. κοτσομπόλης.
στάνη — ποιμνιοστάσιον, μάνδρα.
στίγμα — σημάδι, βοῦλλα, λεκές· (ἠθικὴ μείωσις, ὄνειδος, ἐντροπή).
σικτιὸς — ἐστιγμένος, σημαδευμένος, πλουμιστός, γεμάτος στίγματα.
σίλβω — γυαλίζω, ἀκτινοβολῶ, λάμπω.
σιλβηδῶν — στιλπνότης, γυαλάδα, ἀκτινοβολία.
σιλπνὸς — γυαλιστερός.
Στράβων — ὁ κατ' ἐξοχὴν γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος, 67 π. Χ.—23. μ.Χ., ἐξ Ἀμασσείας τοῦ Πόντου καὶ ἐξ ἐπιφανοῦς ἑλληνικοῦ γένους. Διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν τὰ «Γεωγραφικὰ» του ἐκ 17 βιβλίων.
στρομπός — συνεστραμμένον κυκλωτερῶς σῶμα· τὸ σχοινίον τῶν σκαρμῶν.
συναγωγὴ — ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύναξις καὶ ὁ τόπος τῆς συνάξεως· συγκέντρωσις συλλογῆ, μάζεμα. Τό-

πος συνελεύσεως καὶ κοινῆς προσευχῆς τῶν
 Ἰουδαίων εἶναι ἡ **Συναγωγή** (χάβρα).

σύντεκνος
 σφερδούκλια

— ἀνάδουχος, νουνός, κουμπάρος.
 — ἀσφόμελοι.

Τ

τέμενος

— ἱερός χώρος ἀφιερωμένος εἰς ἀρχαῖον θεὸν
 ἢ ἥρωα· μεταφορικῶς σημαίνει κάθε ἴδρυμα
 ὅπου θεραπεύονται τὰ γράμματα ἢ αἱ τέ-
 χναι. Τέμενος=εὐκτήριος οἶκος τῶν Μου-
 σουλμάνων, τζαμί.

τεφρός
 τζιπ·χανές
 τρώγλη

— φαιός, φαιόχρους, στακτής, γκρίζος.
 — οἰκία, διαμονή, ξενοδοχεῖον, νοσοκομεῖον.
 — μικρὰ κοιλότης γῆς φυσικὴ ἢ τεχνητή. Ἄνή-
 λιος καὶ στενόχωρος κατοικία.

Φ

φεργάδα- φεργάτα
 Φιογκάς

— (φρεγάς ἄδος) τριίστιον πολεμικὸν πλοῖον
 — φρούριον εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ λιμένος
 τῶν Χανίων (Κρήτης).

φλογοστρόβιλος
 φλόκος
 φλομώνω

— ὁ στρόβιλος τῶν φλογῶν.
 — τὸ τριγωνικὸν ἰστίον τῆς πρῶρας.
 — πνίγω διὰ φλόμου, δηλητηριώδους φυτοῦ. Με-
 ταφορικῶς πνίγω διὰ καπνοῦ, πνίγω.

φοῦντο
 φουσαῖτο

— πάτος, πυθμὴν.
 — ὁ στρατός, (στῖφος ἐνόπλων, πλῆθος ὀπλι-
 σμένων).

φροκαλίζω

— σαρώνω, σκουπίζω μὲ τὴ σκούπα.

Χ

χαλεπός
 χάσμα
 χουσανγάζω

— δύσκολος, κοπιώδης, στενόχωρος.
 — πηγὴ χαρᾶς, ἡδονή.
 — λάμπω ὡς χρυσός.

Ψ

ψυχοαιμία

— ἀταραξία πρὸ τοῦ κινδύνου.

Ω

ὠμός

— ἄψητος, ἄγριος, ἄξεστος, σκληρός.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Φιλολογικόν ψευδώνυμον τοῦ Ἀθανασιάδου - Νόβα. Ἐγεν-
νήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1894. Ἐσπούδασε νομικά καὶ ἐχρημά-
τισε μέχρι σήμερον ὑπουργός, βουλευτὴς καὶ δημοσιογράφος.
Ἐγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα. Αἱ κυριώτεραι ποιητικαὶ τοῦ
συλλογαὶ εἶναι : « Πρωῖνὸ ξενίημα », « Καιρὸς πολέμου », « Ἀγάπη
σὺν Ἐπαχτο ». Ἐκ τῶν διηγημάτων τοῦ ἢ συλλογῆ « Ἀπλοϊκὲς
ψυχές » ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΝΝΙΝΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (ΜΠΑΜΠΗΣ)

Ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς τὸ Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας
καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1934. Ἦτο δημοσιογράφος.
Ἔργα τοῦ : « Λυκανγές », « Ἐδῶ κι ἐκεῖ », « Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα »,
« Νίκαι κατὰ βαρβάρων », « Ὁ Σύλλογος τῶν Εἰσαγωγέων » κ. ἄ.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης τὸ 1848 καὶ ἀπέθανεν
εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ
τῆς Χάλκης καὶ ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν. Κατόπιν
μετέβη πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν τοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν.
Διηγηματογράφος καὶ ποιητὴς ἐκ τῶν ὀλίγων. Ἔργα τοῦ : Α')
Ποιητικά : « Κόδρος », « Ἀιθίδες Ἀῦραι » κ. ἄ. Β') Πεζά : « Ποῖος
ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου », « Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου » κ. ἄ.
Γ') Δράματα : « Βροντόλακας ». Δ') Ἐπιστημονικά : « Περὶ καλοῦ »,
« Ἡ φιλοσοφία παρὰ Πλωτίνῳ » καὶ ἄλλα.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος καὶ βουλευτής. Ἔγραψε χρονογραφήματα, διηγήματα, περιγραφὰς καὶ παραδόσεις περὶ ζώων, θεατρικῶν ἔργων τὸν Μητρούσην καὶ ἄλλα. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ εἶναι: «*Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου*».

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἐνωρὶς ὅμως κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι κατὰ κύριον λόγον δημοσιογράφος καὶ ποιητής. Τὰ ἔργα τοῦ εἶναι πλήρη πατριωτισμοῦ καὶ ἀγάπης διὰ τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις. Τὸ κυριώτερον τούτων εἶναι: «*Οἱ Κρητῆς μου*», συλλογὴ διηγημάτων.

ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ὑδραν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ (1861—1919). Διετέλεσε καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1859. Ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς τμηματάρχης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Δηθύθη τὰ περιοδικὰ «*Ἐστία*», «*Μελέτη*», «*Ἡμερολόγιον τῆς Μεγ. Ἑλλάδος*» καὶ «*Ἐθνικὴ Ἀγωγή*». Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἔργα τοῦ: Α') Ποιητικά: «*Ἴστοι Ἀράχνης*», «*Γαλήνη*», «*Σταλακίται*», «*Εἰδύλλια*», «*Ἀμάραντα*», «*Φωτερὰ Σκοτάδια*» κ. ἄ. Β') Πεζὰ: «*Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί*», «*Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ*», «*Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις*» κ. ἄ.

ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ

Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ λογίου Κλ. Μιχαηλίδου. Ἐγεννήθη εἰς Μόλυβον τῆς Λέσβου τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἀντίπολιν τῆς Γαλλίας τὸ 1923. Ἐξενητεύθη μικρὸς καὶ εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν ἐμπορικὸν οἶκον τῶν ἀδελφῶν Ράλλη. Ἔργα τοῦ: Α') Πεζὰ: «*Νησιώτικες Ἱστορίες*», «*Φυλλάδες*

τοῦ Γεροδήμου», «*Ἱστορία τῆς Ρωμιούσης*» κ. ἄ. Β') Ποιήματα : «*Παλιοὶ Σκοποὶ*» κ. ἄ. Γ') Μεταφράσεις : «*Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου*» καὶ μερικὰ ποιήματα Ἑλλήνων ποιητῶν. Δ') Θεατρικά : «*Βουρκόλαζας*».

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Ἐσπούδασε μηχανικὸς χημικὸς εἰς Γερμανίαν. Ἐγραψε τὸ «*Γύρω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα*», βιβλίον ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἑλληνικῶν τοπίων καὶ διὰ τὰς πλουσίας εἰκόνας του.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Ἀλικαρνασσὸν τὸ 484 π. Χ. Εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας. Ἐγραψεν ἱστορίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῶν βαρβάρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ λήγουσαν εἰς τὴν τιμωρίαν αὐτῶν. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ διηρέθη ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν εἰς 9 βιβλία ἐπιγραφόμενα ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐννέα μουσῶν.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852. Νομικὸς, ἱστορικὸς καὶ λαογράφος. Ἐγένετο ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔργα του : Α') Ἱστορικά : «*Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας*», «*Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν*», «*Ἀναδρομῆς*», κ. ἄ. Β') Διηγήματα : «*Διηγήματα*», «*Ἀθηναϊκὰ διηγήματα*», «*Ἡ Κυρὰ Τρισεύγενη*» κ. ἄ. Γ') Δράματα : «*Τὸ παιδομάζωμα*», «*Ἡ Νεραΐδα τοῦ Κάστρου*», «*Μῦθοι*» κλπ.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας καὶ ἀπέθανε τὸ 1922 εἰς τὸ Ἀμαρούσιον. Ὑπηρέτησεν ὡς ἰατρός εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν καὶ κατόπιν ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἔργα του : «*Ἀρχαιολόγος*», «*Διηγήματα*», «*Λυγερή*», «*Ζητιάνος*», «*Λόγια τῆς Πλώρης*» κ. ἄ. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων διηγηματογράφων μας. Εἰς τὰ διηγήματά του μᾶς παρουσιάζεται τέλειος ζωγράφος τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ ζωῆς.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Ἕλλην λόγιος καὶ παιδαγωγός. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης κατὰ τὸ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. Ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐσπούδασε παιδαγωγικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Ὑπῆρέτησεν ὡς ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, καθηγητῆς τοῦ Ὁδείου καὶ τῆς Δραματικῆς Σχολῆς, καθηγητῆς καὶ διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου τοῦ Ἀρσακείου. Ἐγραψε καὶ μετέφρασε πλεῖστα παιδαγωγικὰ καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, διηγήματα, ἄρθρα, μελέτας αἰσθητικὰς, φιλοσοφικὰς, παιδαγωγικὰς, παιδικὰ διηγήματα καὶ διαλόγους. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις (1928).

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Ἐνῶ ἀκόμη ἦτο μαθητῆς τοῦ γυμνασίου Ἰωαννίνων ἐδημοσίευσεν τὸ ποίημα «*Σκιαὶ τοῦ Ἄδου*», εἰς τὸ ὁποῖον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς Ἐπαναστάσεως. Καταδιωχθεὶς ἔφυγεν εἰς Ἀθήνας ἔνθα ἔζησε βίον πλήρη στερήσεων. Εἰργάσθη ὡς στοιχειοθέτης. Παρ' ὅλας τὰς στερήσεις τοῦ ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς ἔργα: Α') Ποιήματα: «*Ὁ Καλόγηρος τῆς Κλεισοῦρας τοῦ Μεσολογγίου*». «*Τὰ ἀγροτικά*». «*Ὁ Τραγουδιστῆς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σιάνης*» κ. ἄ. Β') Πεζά: «*Τὰ μάρομα·α*», «*Τὰ χαλάσματα*», «*Τὸ Πανηγύρι τῆς Καστοίτσας*» κ. ἄ.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΛΛΕΥΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1898 καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1950. Ἐσπούδασε φυσικομαθηματικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνωρίτατα ὁμῶς ἐτρόπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 μέχρι τοῦ θανάτου του διεύθυνεν τὴν καθημερινὴν ἔφημερίδα «Ἐστία». Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἔργα του: «*Στὰ ὄπλα λεβεντιά*» (δρᾶμα), «*Τὰ ὄνειρα*» (διηγήματα), «*Ὁ Δομήγιος Θεοιοκόπουλος*», «*Βασίλισσα Ὀλγα*» (τὸ ἀντιτορπιλικόν), «*Σκλαβωμένοι νικητές*», «*Ἡ Ἑλλὰς ἔδωκε τὴν νίκην*», «*Βηρσασιῶν ὁ Ἕλληρ*» κ. ἄ.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἦτο δικαστὴς καὶ νομικὸς σύμβουλος τοῦ Κράτους. Τὰ κυριώτερα λογοτεχνικὰ ἔργα του εἶναι: «*Κίμων Ἀνδρεάδης*», «*Τὸ σπιτάκι τοῦ γιαιοῦ*», «*Διηγήματα*», «*Γύρω ἀπὸ τὸν τόπον μας*», «*Ψαράδικες ἱστορίες*» κ. ἄ. Ἐγραψε καὶ νομικὰ ἔργα.

ΜΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1869 καὶ ἀπέθανεν εἰς Λαγκαδᾶν Θεσσαλονίκης τὸ 1913. Ὑπῆρξε πολιτικός, διακριθεὶς διὰ τὸν ἀγνὸν πατριωτισμὸν του καὶ δόκιμος ποιητὴς. Ἔργα του: «*Λόγια τῆς καρδιᾶς*» (ποιητικὴ συλλογὴ), ὡς καὶ πλεῖστα ποιήματα δημοσιευθέντα εἰς τὴν φιλολογικὴν «Ἔστιαν». Μετέφρασε λίαν δοκίμως τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους πολλάκις παιχθεῖσαν ἀπὸ σκηνῆς.

ΜΑΡΤΙΝΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν τὸ 1836 καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἔργα του: «*Ἡρώες Μανροβονίου*», «*Τραγοῦδια*», «*Ἐθνικαὶ εἰκόνες*» κ. ἄ.

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1879. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην νομικὰ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ἔργα του: «*Γεροσιᾶθης*», «*Ὁ μικρὸς Πλῦταρχος*» καὶ ἄλλα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1883. Πολὺ νέος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὸ θέατρον. Ἀπὸ τοῦ 1935 εἶναι ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του: Α') Πεζά: «*Πολεμικαὶ ἐελίδες*», «*Τὰ ταξίδια μου*», «*Ὁ Μισοῦλης*», «*Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ*». κ. ἄ. Β') Θεατρικά: «*Ὁ γιὸς τοῦ Ἰσκιου*», «*Τὸ κόκκινο πονκάμισο*», «*Μιὰ νύχια μιὰ ζωή*», «*Ὁ Μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται*», κ. ἄ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1948 ἐκδίδει τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «*Ἑλληνικὴ Δημοσιογραφία*».

ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Κύπρον τὸ 1872 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1933. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Ὁξφόρδην καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του: «*Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς λογοτεχνίας*», τοῦ Ἄγγλου Μώρρου (μετάφρασις), «*Στέφανος*», (μεταφράσεις ἀρχαίων ἐλληνικῶν ποιημάτων), «*Ἐπιγράμματα*» κ. ἄ.

ΜΟΣΧΟΣ

Βουκολικὸς ποιητής. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακοῦσας καὶ ἤκμασε τὸν Βον π. Χ. αἰῶνα. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του ἐσώθησαν ἐλάχιστα καὶ μερικὰ ἀποσπάσματα. Πλήρη ἐσώθησαν τὰ ποιήματα: «*Ἐπιτάφιος τοῦ Βίωνος*», «*Εὐρώπη*».

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκίαθον καὶ ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἦτο πολὺ φιλόθρησκος καὶ ἠγάπα τὰς ἐλληνικὰς χριστιανικὰς παραδόσεις. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «*Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα*», τόμοι 6, «*Διηγήματα*» τόμοι 6 κ. ἄ.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον τὸ 1867. Ἐπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ παρηκολούθησε φυσικομαθηματικά εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε 40 περίπου τόμους μυθιστορημάτων, διηγημάτων, θεατρικῶν ἔργων καὶ κωμωδιῶν. Πολλὰ του ἔργα μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους γλώσσας. Ἀπὸ τοῦ 1931 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τὸ 1859 ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Διετέλεσεν ἐπὶ πολ-

λά ἔτη γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 ἀκαδημαϊκός. Ἔγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Ἔργα του : Α΄) Ποιητικά : «*Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου*», «*Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνῶν*», «*Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου*», «*Τάφος*», «*Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου*», «*Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ*» κ. ἄ. Β΄) Πεζά : «*Θάνατος Παλληκαριοῦ*», «*Διηγήματα*» κ. ἄ. Γ΄) Δράματα : «*Τροισεύγενη*».

ΠΑΛΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐμπορος καὶ λόγιος. Ἐγεννήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ 1851. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἀπεχώρησε πολὺ ἔνωρίς καὶ μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐπεδόθη εὐδοκίμως εἰς τὸ ἐμπόριον, χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ καλλιεργῇ καὶ τὰ γράμματα. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ 1935. Μετέφρασεν εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ὑπῆρξε εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον φανατικῶν ὑπερμάχων τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Ἔγραψε πολλὰ πρωτότυπα ποιήματα καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Εἶναι εἷς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους Ἑλληνας διηγηματογράφους. Παρηκολούθησε μαθήματα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ εἰργάσθη ὡς μεταφραστὴς εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Περιέγραψε τὴν ζωὴν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς Σκιάθου. Ἔργα του : Α΄) Μυθιστορήματα : «*Ἡ Γυφτοπούλα*», *Οἱ ἔμποροι τῶν Ἐθνῶν*. Β΄) Διηγήματα : «*Χριστουγεννιάτικα*», «*Πρωτοχρονιάτικα*», «*Πασχαλινά*», «*Ἡ Φόνισσα*» κ. ἄ.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867 καὶ ἀπέθανε τὸ 1906. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα, εἰς ἰδιαιτέρους δὲ τόμους τὰ ἑξῆς : «*Λεσμις Διηγημάτων*» καὶ «*Περιπέτεια μιᾶς διδασκαλίσης*».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἔτη ὡς ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας

καί ὡς γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται διὰ τὴν διαύγειαν καὶ ἀπλότητά των. Ἔργα του ποιητικά: «*Ποιήματα*», «*Χειμῶνανθοί*», «*Ἀλάβαστρα*», «*Παλὸ βιολί*», «*Σπασμένα μάρμαρα*» κ. ἄ. Δράματα: «*Τραγουδιστής*», «*Βασιλιάς ἀνήλιαρος*», «*Μιὰ φορὰ κι' ἕνα καιρό*» κ. ἄ. Μετέφρασε καὶ τὰ «*Εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου*».

Π Ο Λ Ι Τ Η Σ Ν Ι Κ Ο Λ Α Ο Σ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Ἔσπούδασεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἔπειτα ἐν Γερμανίᾳ. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἐλληνικὴν λαογραφίαν. Ἔργα του: «*Ἐκλογαὶ ἀπὸ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ*», «*Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων*», «*Νεοελληνικὴ Μυθολογία*», «*Παροιμίαι*» καὶ ἄλλα.

Π Ο Ρ Ι Ω Τ Η Σ Ν Ι Κ Ο Λ Α Ο Σ

Ἕλλην λόγιος (1870) ἐκ Καλλιπόλεως τῆς Θράκης. Εἰργάσθη ἐν Σμύρνῃ καὶ Ἀθήναις εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Κατετάχθη εἶτα εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Μετέφρασεν ἀρχαῖα καὶ ξένα θεατρικὰ ἔργα. Συνέβαλεν εἰς τὴν ἀπὸ σκηνῆς καὶ ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ προαγωγὴν τῆς δημοτικῆς γλώσσης.

Π Ρ Ο Β Ε Λ Ε Γ Γ Ι Ο Σ Α Ρ Ι Σ Τ Ο Μ Ε Ν Η Σ

Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφνον καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε βουλευτὴς καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του: Α') Ποιήματα: «*Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα*», «*Ποιήματα*», «*Ἐμπρὸς τὸ Ἄπειρο*». Β') Δράματα: «*Ὁ Ρήγας*», «*Ἡ κόρη τῆς Λήμνου*» κ. ἄ. Γ') Μεταφράσεις: «*Φάουστ*» τοῦ Γκαίτε καὶ ἄλλα.

Σ Α Κ Ε Λ Λ Α Ρ Ι Ο Σ Α Ν Α Σ Τ Α Σ Ι Ο Σ Π.

Φιλολόγος - Παιδαγωγός. Ἐγεννήθη εἰς Ἐλαφότοπον Ζαγορίου κατὰ τὸ 1865. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν Ἰωαννίνων. Ὑπηρετήσεν καθηγητὴς καὶ γυμνασιάρχης εἰς τὰ γυμνάσια Ρόδου, Κορυτσᾶς καὶ Σερρῶν. Δηθύθη τὴν παιδείαν τῆς Ἠπείρου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἐχρημάτισεν ἐκπαιδευ-

τικός σύμβουλος και διευθυντής διδασκαλείων. Ἠρμήνευσεν ἀρχαίους συγγραφεῖς κ.λ.π.

Σ Κ Ι Π Η Σ Σ Ω Τ Η Ρ Η Σ

Λογοτέχνης καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881, κατήγετο δὲ ἀπὸ σουλιωτικὴν οἰκογένειαν. Ἠκολούθησεν ἐν Παρισίοις μαθήματα αἰσθητικῆς καὶ λογοτεχνίας, ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ποιητικὰς συλλογὰς, μετάφρασιν τοῦ Ἡσιόδου καὶ ξένων ποιητῶν καὶ δράματα.

Σ Ο Λ Ω Μ Ο Σ Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Σ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798 καὶ ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1857. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἰταλίαν ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἔργα του : « Ὑμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν », « Ὁδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Μπάϊρον », « Ἡ Φαρμακωμένη » « Ὁ Λάμπρος » κ. ἄ. Ὁ Σολωμὸς θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν ποιητῶν τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ εἶναι ὁ ἔθνικός μας ποιητής.

Σ Π Ε Ρ Α Ν Τ Ζ Α Σ Σ Τ Ε Λ Ι Ο Σ

Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1887. Ἰατρός καὶ ποιητής. Διατελεῖ νῦν καθηγητῆς τοῦ Ὀδοντιατρικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Λογοτεχνικὰ ἔργα του : « Ἰάδες αἶραι », « Συμφωνίες », « Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες » καὶ ἄλλα.

Α Ν Τ Α Λ Ι Δ Η Σ Η Λ Ι Α Σ

Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818 καὶ ἀπέθανε τὸ 1876. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Σχολὴν καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Εἰργάσθη ὡς καθηγητῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης. Ἔργα του : « Παίγνια ἢ ποιήματα », « Ἰδιωτικὰ σιχορρογήματα » καὶ ἄλλα.

Τ Σ Α Τ Σ Ο Σ Κ.

Κατάγεται ἀπὸ τὴν Εὐρυτανίαν. Καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν λογογράφος - λογοτέχνης. Ἐγραψεν ἐπιστημονικὰ ἔργα. Διετέλεσεν ἐπανεπιλημμένος ὑπουργός.

Τ Σ Ο Κ Ο Π Ο Υ Λ Ο Σ Γ.

Ἄθηναῖος δημοσιογράφος - λογοτέχνης - θεατρικός - συγγραφεὺς - ἱστορικός μελετητὴς (1871 - 1923). Ἔργα του: «Ἡ Βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ», «Γυναικες τοῦ Βυζαντίου», «Ἀπὸ τὰ πεδία τοῦ πολέμου» κλπ.

Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Β Α Σ Ι Λ Η Σ Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Σ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σούλι Χριστοβασιλῆ τῆς Ἡπείρου τὸ 1863 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1937. Ἐζησεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωάννινα ὅπου εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος. Ἔργα του: Α') Διηγήματα: «Τῆς Στάνης», «Τῆς ξενητειᾶς», «Τοῦ βοννοῦ καὶ τοῦ κάμπου» κ. ἄ. Β') Δράματα: «Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου», «Γιὰ τὴν τιμὴν» καὶ ἄλλα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Α') Ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς Ν. Α. Κοντοπούλου

	Σελίς
1. Ὁ Λουμπαρδιάρης, <i>Δ. Καμπούρογλου</i>	20
2. Τὸ ξωκκλήσι τῶν σκλάβων (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	27
3. Ἐπιτάφιος, <i>Ἀλ. Μωραϊτίδου</i>	36
4. Πάσχα, <i>Ἀλ. Μωραϊτίδου</i>	39
5. Ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	57
6. Ἡ Ἅγια Τράπεζα (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	61
7. Τὸ κυπαρίσσι (λαϊκὴ παράδοσις) (Συλλογὴ ὑπὸ <i>Ν. Γ. Πολίτου</i>)	62
8. Ἀπὸ τὴν κατάλημιν τῶν Ἰωαννίνων, <i>Χ. Ἀννίνου</i>	80
9. Τὸ σύνθημα (ποίημα), <i>Σ. Σκίση</i>	90
10. Διάκος, <i>Σπ. Μελά</i>	92
11. Μόνον Ἑλληνες, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	95
12. Ροῦπελ, <i>Χρ. Π. Ζαλοκώστα</i>	99
13. Ἡ 28 Ὀκτωβρίου 1941, <i>Ἀχ. Κύρου</i>	103
14. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, <i>Δ. Σολωμοῦ</i>	108
15. Ἀπὸ τὸ φλογοστρόβιλο, <i>Ἐμμ. Δυκούδη</i>	121
16. Φύλαξ τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου, <i>Ἀλ. Παπαδιαμάντη</i>	130
17. Χωρισμὸς (ποίημα), <i>Ἀλ. Πάλλη</i>	138
18. Ἴππικοὶ ἀγῶνες ἐν Ἡλείᾳ, <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	144
19. Ὁ πρόσκοπος Ἀλέξανδρος, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	149
20. Ἐνας λαμπρὸς φίλος, <i>Ν. Κοντοπούλου</i>	177
21. Τὸ φυλαχτὸ μου (ποίημα), <i>Στ. Σπεράντζα</i>	187
22. Τὰ ἔργα τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	198
23. Εἰς τὰ Δωδεκάνησα, <i>Ἐμμ. Δυκούδη</i>	201
24. Στὸ ἱερὸ νησί τῶν ἀρχαίων, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	208

Β') Ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς Π. Σαμάρα

1. Πρὸς τὸν Θεὸν (ποίημα), <i>Ἀρ. Προβελεγγίου</i>	11
2. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, <i>Ν. Γ. Πολίτου</i>	15
3. Χριστούγεννα (ποίημα), <i>Κ. Κρυστάλλη</i>	31
4. Προτέρσινα Χριστούγεννα, <i>Κ. Κρυστάλλη</i>	32

5. Ὡς πότε (ποίημα) <i>Καλλίνου</i> , μετάφρ. <i>Σ. Μενάρδου</i>	50
6. Τραγούδι κλέφτικο (ποίημα), <i>Κ. Κρυστάλλη</i>	63
7. Σπαθόγιαννος, <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	64
8. Ὁ Κανάρης (ποίημα), <i>Γ. Μαρτινέλη</i>	74
9. Ἡ πνευματικὴ διαθήκη τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, <i>Σπ. Μελά</i>	78
10. Τὰ χαιρετίσματα, <i>Ἀλ. Παπαδοπούλου</i>	113
11. Ἀληθινὸν παραμῦθι, <i>Ἀργ. Ἐφταλιώτη</i>	116
12. Ἀνδρέας Συγγρός, <i>Γρ. Ξενοπούλου</i>	141
13. Δροσιά καὶ δάκρυ (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	143
14. Τὰ μικρὰ φέρουν τὰ μεγάλα (ποίημα), <i>Γ. Βιζυηνοῦ</i>	155
15. Ὁ Ἀττικὸς οὐρανός, <i>Γρ. Ξενοπούλου</i>	159
16. Πρωτοβρόχι (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	163
17. Ἡ τρυγὸνα, <i>Στ. Γρανίτσα</i>	168
18. Ὁ κορυδαλλὸς (ποίημα), <i>Γ. Βιζυηνοῦ</i>	170
19. Ἡ κυνηγημένη πέροδινα, <i>Χρ. Χριστοβασίλη</i>	172
20. Τὸ σταφύλι (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	176
21. Στεριά καὶ θάλασσα (ποίημα), <i>Μόσχου</i> , (μετάφρ. <i>Γ. Δροσίνη</i>)	181
22. Τὸ λιμάνι τῆς πατρίδος μου (ποίημα), <i>Ἀρ. Προβελεγγίου</i>	182
23. Κουπὶ καὶ τιμὸν (ποίημα), <i>Ἴ. Πολέμη</i>	183
24. Ἀπὸ τὰς παλαιὰς Ἀθήνας, <i>Δημ. Καμπούρογλου</i>	188
25. Τὸ Ἅγιον ὄρος, <i>Αλ. Μωραϊτίδου</i>	195
26. Τὸ χωριὸ μας (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	213

Γ') Ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς Χαριλάου Δημητρακοπούλου

1. Ἡ κατείδωλος πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐκχριστιανίζεται, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	12
2. Τὸ Τίμιο ξύλο, <i>Ι. Μ. Δαμβέργη</i>	17
3. Ὁ Ἀζάθιστος ἕνμος καὶ ἡ ἱστορία του, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	28
4. Ἡ Πατριδα (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	45
5. Ἡ ἀφοσίωσις στοὺς νόμους τῆς πατρίδος (Πλάτ. Κρίτων), <i>Α. Μελά</i>	46
6. Χρυσαὶ σελίδες τῆς ἱστορίας μας, Ἡροδότου, διασκευὴ ὑπὸ <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	51
7. Τὰ ἑλληνικὰ ὀλοκαυτώματα συνεχίζονται, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	70
8. Ὁ πυρπολητής, <i>Ἀρ. Κουρτίδου</i> , διασκευὴ <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	75
9. Ὁ νεκρὸς καὶ ἡ σημαία, <i>Ν. Ποριώτη</i>	79
10. Ἡ ἐποποιία τοῦ Κιλκίς, <i>Γ. Τσοκοπούλου</i>	85
11. «Ὅχι!» 28 Ὀκτωβρίου, <i>Γρ. Ξενοπούλου</i>	88
12. Ἐμπρός (ποίημα), <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	91
13. Συνεχίζονται οἱ ναυτικὲς παραδόσεις μας, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	97
14. Γιατί ἐπολεμήσαμε, <i>Κ. Τσάτσου</i>	107
15. Οἱ δύο πτωχοὶ (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	119

	Σελίς
16. Φίλοστοργία πελαγοῦ, <i>Ἄρ. Κουρτίδου</i>	127
17. Ἡ φωλιά (ποίημα), <i>Ν. Δαμιανοῦ</i>	129
18. Ἡ ἱστορία τοῦ Προσκοπισμοῦ, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	147
19. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα), <i>Γ. Ἀθάνα</i>	156
20. Τὸ τραγούδι τοῦ ἡλίου, <i>Κ. Μάνου</i>	161
21. Ὁ πρῶτος ἄγγελος τῆς ἀνοίξεως, <i>Στ. Γρανίτσα</i>	164
22. Ὁ κοῦκκος (ποίημα) <i>Ἡλ. Τανταλίδου</i>	167
23. Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ πολυχιλιετῆς ἱστορία αὐτῆς, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	191
24. Εἰκόνας ἀπ' τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, <i>Α. Σακελλαρίου</i>	196
25. Ἡ ἔνωσις τῆς Δωδεκανήσου, <i>Χ. Δημητρακοπούλου</i>	206

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α') 'Από τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν.

	Σελίς
1. Πρὸς τὸν Θεὸν (ποίημα), Ἄρ. Προβλεγγίου	11
2. Ἡ κατείδωλος πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐκχριστιανίζεται, Χ. Δημη- τρακοπούλου	12
3. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, Ν. Γ. Πολίτου	15
4. Τὸ Τίμιο ξύλο, Ἰ. Μ. Δαμβέγγη	17
5. Ὁ Λουμπαδιάρης, Δημ. Γρ. Καμπούρογλου	20
6. Τὸ ξωκκλήσι τῶν σκλάβων (ποίημα), Γ. Δροσίνη	27
7. Ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος καὶ ἡ ἱστορία του, Χ. Δημητρακοπούλου	28
8. Χριστούγεννα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	31
9. Προπέρσινα Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη	32
10. Ἐπιτάφιος, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	36
11. Πάσχα, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	39

Β') 'Από τὴν ἐθνικὴν ζωὴν.

12. Ἡ Πατρίδα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	45
13. Ἡ ἀφοσίωσις στοὺς νόμους τῆς πατρίδος, Πλάτωνος Κρίτων ὑπὸ Λ. Μελά	46
14. Ὡς πότε (ποίημα), Καλλίνου μετάφρασις ὑπὸ Σίμ. Μενάρδου	50
15. Χρυσαὶ σελίδες τῆς ἱστορίας μας, Ἡροδότου, διασκευὴ ὑπὸ Χ. Δημητρακοπούλου	51
16. Ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες, Α. Α. Κοντοπούλου	57
17. Ἡ Ἅγια Τράπεζα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	61
18. Τὸ κυπαρίσσι (λαϊκὴ παράδοσις) (συλλ. Ν. Γ. Πολίτου)	62
19. Τραγοῦδι κλέφτικο (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	63
20. Σπαθόγιαννος, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	64
21. Τὰ ἑλληνικὰ ὀλοκαυτώματα συνεχίζονται, Χ. Δημητρακοπούλου	70
22. Ὁ Κανάρης (ποίημα), Γ. Μαργινέλη	74
28. Ὁ πυρπολητής, Ἄρ. Κουρτίδου, διασκευὴ Χ. Δημητρακοπούλου	75
24. Ἡ πνευματικὴ διαθήκη τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, Σπ. Μελά	78
25. Ὁ νεκρὸς καὶ ἡ σημαία, Ν. Ποργιώτη	79
26. Ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων, Χ. Ἀννίνου	80
27. Ἡ ἐποποιία τοῦ Κιλκίς, Γ. Τσοκοπούλου	85
28.«Ὅχι» 28 Ὀκτωβρίου, Γρηγ. Ξενοπούλου	88
29. Τὸ σύνθημα (ποίημα), Σωτ. Σκίπη	90
30. Ἐμπρὸς (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	91

	Σελίς
31. Διάκος, Σπ. Μελά	92
32. Μόνον Ἑλληνες, Ν. Α. Κοντοπούλου	95
33. Συνεχίζονται οἱ ναυτικές παραδόσεις μας, Χ. Δημητρακοπούλου	97
34. Ροῦπελ, Χρ. Π. Ζαλοκώστα	99
35. Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1941, Ἀχ. Κύρου	103
36. Γιατί ἐπολεμήσαμε, Κ. Τσάτσου	107
37. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	108

Γ') Ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

38. Τὰ χαριετίσματα, Ἀλ. Παπαδοπούλου	113
39. Ἀληθινὸ παραμῦθι, Ἀργυρ. Ἐφταλιώτη	116
40. Οἱ δύο πτωχοὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	119
41. Ἀπὸ τὸ φλογοστρόβιλο, Ἐμμ. Λυκούδη	121
42. Φιλοστοργία πελαργοῦ, Ἀρ. Κουρτίδου	127
43. Ἡ φωλιά (ποίημα), Ν. Δαμιανοῦ	129
44. Φύλαξ τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	130
45. Χωρισμὸς (ποίημα), Ἀλ. Πάλλη	138

Δ') Ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

46. Ἀνδρέας Συγγρός, Γρηγ. Ξενοπούλου	141
47. Δροσιὰ καὶ δάκρυ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	143
48. Ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐν Ἡλείᾳ, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	144
49. Ἡ ἱστορία τοῦ Προσκοπισμοῦ, Χ. Δημητρακοπούλου	147
50. Ὁ πρόσκοπος Ἀλέξανδρος, Ν. Α. Κοντοπούλου	149
51. Τὰ μικρὰ φέρνουν τὰ μεγάλα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	155
52. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	156

Ε') Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν φύσιν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν.

53. Ὁ Ἀττικὸς οὐρανός, Γρηγ. Ξενοπούλου	159
54. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἡλίου (ποίημα), Κ. Μάνου	161
55. Πρωτοβρόχι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	163
56. Ὁ πρῶτος ἄγγελος τῆς ἀνοίξεως, Στεφ. Γρανίτσα	164
57. Ὁ κοῦκκος (ποίημα), Ἡλ. Τανταλίδου	167
58. Ἡ τρυγόνα, Στεφ. Γρανίτσα	168
59. Ὁ κορυδαλλὸς (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	170
60. Ἡ κунηγημένη πέρδικα, Χρ. Χριστοβασίλη	172
61. Τὸ σταφύλι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	176
62. Ἕνας λαμπρὸς φίλος, Ν. Α. Κοντοπούλου	177
63. Στεριά καὶ θάλασσα (ποίημα), Μόσχου μεταφρ. ὑπὸ Γ. Δροσίνη	181
64. Τὸ λιμάνι τῆς πατρίδος μου (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου	182
65. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	183

Στ') Ἀπὸ τοὺς ἐλληνικοὺς τόπους.

	Σελίς
66. Τὸ φυλαχτό μου (ποίημα), Στ. Σπεράντζα	187
67. Ἀπὸ τὰς παλαιὰς Ἀθήνας, Δημ. Γρ. Καμπούρογλου	188
68. Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ πολυχιλιετής ἱστορία αὐτῆς, Χ. Δημητρακοπούλου	191
69. Τὸ Ἅγιον ὄρος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	195
70. Εἰκόνες ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, Ἀν. Σακελλαρίου	196
71. Τὰ ἔργα τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου	198
72. Εἰς τὰ Δωδεκάνησα, Ἐμμ. Λυκούδη	201
73. Ἡ Ἐνωσις τῆς Δωδεκανήσου, Χ. Δημητρακοπούλου	206
74. Στὸ ἱερὸ νησί τῶν Ἀρχαίων, Ν. Α. Κοντοπούλου	208
75. Τὸ χωριό μας (ποίημα), Γ. Δροσίνη	213
Ἀλφαβητικὸς ἐρμηνευτικὸς πίναξ λέξεων καὶ πραγμάτων	215
Βιογραφικὸς πίναξ τῶν συγγραφέων τῶν ἀναγνωσμάτων	225
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς συγγραφέων	235
Πίναξ τῶν περιεχομένων	238

Εἰκονογράφησις **ΑΓΗΝΟΡΟΣ ΑΣΤΕΡΙΑΔΗ**

Ἐπιμελητῆς ἐκδόσεως **Σ. ΚΑΡΑΜΠΑΓΙΑΣ** (ἀπ. Δ. Σ. ΟΕΣΒ 419/18-3-53)

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἄντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρ. 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 Α 108).

024000028454

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1953 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 20.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ · ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Χ. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

13

